

karanlık kitaplık

GUY ENDORE

paris'te bir kurtadam

ithaki

"Nasıl oldu da idrak edemeyeceğimiz karanlık dürtülerimizin oyuncağı hâline geldik, işte Endore bunun üzerinde duruyor."
—MICHAEL DIRDA

Doğaüstü vakalara ve Fransa tarihine merakıyla tanınan Amerikalı yazar Guy Endore, aynı zamanda komünist görüşleri nedeniyle kara listeye alınan başarılı Hollywood senaristlerindendi. En ünlü eseri *Paris'te Bir Kurtadam* ise 1933'te yayımlandığında kısa sürede çoksatan bir romana dönüştü ve hem akıcılığıyla hem de derinlikli tarihsel ve siyasi yorumuyla kurtadam edebiyatının mihenk taşı olarak kabul edildi.

Akademik çalışmalarını Paris'te sürdüren bir adamın karşısına çöplerin arasında tuhaf bir elyazması çıkar. "Galliez Raporu" adlı bu evrak 1871 yılında yargılanan Astsubay Bertrand lehine yapılmış olan savunmayı içerir. Aymar Galliez'e ait bu raporda Pitaval ve Pitamont ailelerinin arasındaki lanetli kan davasından başlayıp 1871'deki Paris Komünü günlerine kadar uzanan ve merkezinde karanlık arzularıyla baş etmeye çalışan bir kurtadamın yer aldığı, hem ölüm ve şehvet hem de hüzün ve sefalet yüklü bir öykü anlatılır.

İçindeki kurt sessiz, ama şimdilik.

Çeviren: Doğa Özışık

www.ithaki.com.tr
ithaki
9 786257 442244
/ithakiyayinlari

GUY ENDORE

1901'de Brooklyn, New York'ta dünyaya geldi. Columbia Üniversitesi'nde Avrupa dilleri üzerine eğitim aldı. Romanları ve senaryolarının yanında aktivistliği ile de tanındı. Komünistliği yüzünden Hollywood'da kara listeye alınan yazar, bu dönemde Harry Relis mahlasıyla senaryo yazmaya devam etti.

32 yaşında yayımladığı *Paris'te Bir Kurtadam* en meşhur kitabıdır. Voltaire, Alexandre Dumas, Jeanne D'arc, Rousseau ve Marquis de Sade gibi tarihi kişilikleri odağına alan biyografik romanlar yazdı. 1945 yılında *The Story of G.I. Joe* filminin senaryosu Oscar'a aday gösterildi.

Guy Endore, 12 Şubat 1970'te vefat etti.

Paris'te Bir Kurtadam

Guy Endore
Orijinal Adı: *The Werewolf of Paris*

İthaki Yayınları - 1932
Karanlık Kitaplık - 43

Yayın Yönetmeni: *Alican Saygı Ortanca*
Sanat Yönetmeni: *Hamdi Akçay*

Dizi Editörü: *Emre Aygün & Yankı Enki*
Yayına Hazırlayan: *Yankı Enki*
Düzelti: *Emre Aygün*
Kapak Tasarımı ve İllüstrasyonu: *Hamdi Akçay*
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: *Mehmet Büyükturna*
1. Baskı, Ağustos 2021, İstanbul

ISBN: 978-625-7442-24-4
Sertifika No: 46603

Türkçe Çeviri © Doğa Özışık, 2021
© Guy Endore, 1933
© İthaki, 2021

Türkçe telif hakkı Pegasus Books ile AnatoliaLit Ajans aracılığıyla yapılan anlaşmayla alınmıştır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. A.Ş.'nin tescilli markasıdır.
Caferağa Mah. Neşe Sok. 1907 Apt. No: 31 Moda, Kadıköy - İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
editor@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Maltepe Mah. Hastane Yolu Sok. No: 1/6, Zeytinburnu - İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 denizmatbaamucellit@gmail.com
Sertifika No: 48625

karanlık kitaplık

Guy Endore

Paris'te Bir Kurtadam

Çeviren
Doğa Özışık

ithaki

Aşağıdaki yaratıklar et yemeden yaşarlar;
Bukalemun havayla,
Köstebek toprakla,
Ringa balığı suyla,
Semender ateşle beslenir,
Bunlara bir de fındık faresi eklenebilir
Zira o da kısmen uykuyla beslenir,
Bir de kurtadam vardır ki
Besini gece, kış ve eceldir.

(ESKİ BİR DEYİŞ)

HENRIETTA
PORTUGAL'A
İTHAFEN

Giriş

Hikâyeme nereden başlamalıyım?

Ne başı ne de sonu olan, yalnızca durmaksızın gelişen bir hikâye bu; botaniğin tuhaf bir dalını ilgilendiren bir çiçek gibi, sayısız taç yapraklarını açıyor.

Mesela Eliane ile başlayabilirim. Ama unutmayın lütfen; Elaine değil, *Eliane*. Kendisinin bu konuyla tek ilgisi, bu hikâyeyi başlatmış bulunması. Daha doğrusu beni bu hikâyeye başlatmış bulunması. Ben onun en az beş bin kilometre ötede olduğunu zannederken, bir gün odama dalıverdi.

Kapıyı açtı ve şöyle dedi: "İşte geldim!" Güzeldi, küstahtı, sıhhatliydi, bir miktar parası ve bir miktar aklı vardı. Öyle çok da değil. Sadece bir miktar. Ama maksadına ulaşmak için her açıdan kâfiydi.

"Paris'e hoş geldin," cümlesini elimden gelen en güzel şekilde sarf ettim ama korkarım pek iyi bir iş çıkaramadım. Memleketimizde o kadar da yakın dostlar değildik. Ama Paris'in ateşli atmosferinde, göz aşinalığına dayalı bir tanışıklık bile samimiyete evrilirdi. En azından buraya yeni gelmiş Amerikalılar arasında böyle olurdu. Bana gelince, ben kendimi buranın yerlisi ve Paris'i de zor işlerin başarıldığı sakin bir kent addediyordum.

"Zelli'nin Yeri'ne ve Folies Bergère'e gitmek ve –ah!– her şeyi görmek istiyorum. Hızlı davranmalıyım çünkü yalnızca bir haftam var."

"Evet, tabii," dedim, fazla alakadar olmadan, "Louvre'u da unutma."

"Ayrıca Dôme'a ve Select'e gitmek, Dingo'da ve Foyot'da yemek istiyorum."

"Lüksemburg Müzesi'nde de güzel şeyler var," diye ekledim. Ama hızını kesmedi:

"Hem Moulin Rouge'u ve Rat Mort'u da görmeliyim."

"Bir de Cluny'yi," diye hatırlattım.

"Ah," dedi, "hakkında onca şey okuduğum yerler. Montmartre ve Montparnasse. Tabii sen de benimle geleceksin."

"Ne yapacağım ne?"

"Benimle geleceksin. Ah! Hiç paran olmadığını biliyorum. İkimizin de masraflarını karşılayacağım elbette."

"Hiç param olmadığı gibi," dedim ciddiyetle, "hiç vaktim de yok. Meşgulüm."

"Neyle meşgulsün?" diye sordu safiyane.

"Bak, iki gözüm, tüm bu kitapları görüyor musun?"

"Evet, tabii ki görüyorum," diye yanıtladı, "ama bunlar zaten yazılmış, öyle değil mi? Sen ne yapıyorsun ki? Onları baştan mı yazıyorsun?"

"Öyle de diyebilirsin," dedim; etkilenmeyi reddetmesine bir nebze bozulmuştum.

Eline bir cilt aldı: "*De Rerum Natura*. Doğadaki yapı," diye tercüme etti.

"Doğanın yapısı," diye sertçe düzelttim.

"Ne farkı var?" diye sordu. "Geleceğini söyle. Huysuzluk yapma. Paris'te başka kimseyi tanımıyorum. Eğer beni gezdirmezsen turist kafilesiyle boş boş dolaşmak zorunda kalacağım. Ve onlardan çok sıkıldım."

"Peki ya işim?" diye hatırlattım.

"Bir yere kaçmaz," dedi. "Hem neden roman yazmıyorsun ki? Asıl o zaman para kazanırsın. Buraya gemiyle gelirken müthiş bir kitap okudum. *Ateşli Gençlik*. Sen de okudun mu?"

"Hayır," dedim kesin bir şekilde.

"Okumalısın. Hür yetişen yeni nesli anlatıyor. Keşke annem ve babam da bunu görebilse. Kafaları almıyor. Ama sen gençsin, bizden yana olman gerekir. Medeni ol. Örümcek kafalı olma."

"Örümcek kafalı olan sensin," dedim. "Bak, sana göstereyim. İşte burada," dedim bir cildin kapağını açarak, "Antik Mısır'dan kalma bir papirüsten alıntı yapılmış. *Artık gençler yaşlıların sözünü dinlemiyor. Babalarına hükmeden kanunları ayaklar altına aldılar. Yalnızca kendi keyiflerinin peşinde koşuyorlar ve dine saygıları kalmadı. Uygunsuz giyiniyorlar ve hayâsızca laflar ediyorlar.* Sana tanıdık geldi mi? Her zaman bir yeni nesil vardı ve her zaman olacak. Ve her yeni nesil büyüklerine burun kıvırmanın akıllıca olduğunu düşünecek."

Ama üstün bilgeliğim, onun kararlılığı karşısında faydasız kaldı. Zelli'nin Yeri'ne gittik. Şampanya alışıldığı üzere seçkindi ve pahalıydı ve daha da fazlasıydı; gel gör ki ben böyle şeyleri sevmem. Ben bira severim. Bir Alman lokantasında şöyle bir yazı okuduğumu hatırlıyorum: *Ein echter Deuthscher mag kein Franzen nicht, doch seine Weine trinkt er gern.* Gerçek bir Alman kurbağalara katlanamaz ama Fransız şarabını seve seve içer. Birçok Fransız da aynı şeyi düşünür. Almanları sevmezler ama biralarına bayılırlar. Aslına bakarsanız, Paris'in birasından asla bahsedilmez ama çok güzeldir. Zelli'nin Yeri'nde bira sipariş ettiğimde, garson delirdiğimi düşünmüş olmalı.

Eliane ise şampanya içti. Ne kadar hatırlamıyorum. Benimle dans etti. Sonra da esmer tenli, muhtemelen Kübalı bir adamla dans etti. Sonra da başka bir yere gitmemizi istedi – tam da benim eve gitmemiz gerektiğini düşünürken. Taksiler yakında gece tarifesine geçecekti. Eliane'in böyle bir derdi yoktu. Paris'i koca bir cümbüş yeri gibi görmeye başlıyordu. Cebindeki bozuk paraları saymak ve doktora yapmak için harıl harıl çalışmak zorunda olmayan insanlar için gerçekten de öyle bir yerdi.

Başka bir yere ve sonra daha başka bir yere ve daha sonra daha da başka bir yere gittik. Gittiğimiz yerlerin hepsini hatırlayamıyorum.

Paris'te gidilecek sayısız yer vardır. Görseniz, Birleşik Devletler'de böyle yerlerin olmadığını zannedersiniz. İçleri Amerikalılarla doludur. Garsonlar İngilizce konuşur, çalan grup Amerikalıdır, müşteriler de hemşeridir. O zaman yurtdışında olmanın ne manası var? Üzerine tez yazmakta olduğum *MS F.2839* metnini Amerika'da bulmam mümkün değildi. Bu yüzden ben Paris'te olmak zorundaydım. Ama batakhaneler? Dünyanın her yerinde batakhane vardır. Ve bu batakhaneler dünyanın her yerinde aynıdır. Çünkü dünyanın her yerinde günah aynıdır. Günah her zaman aynıdır. Şimdiden kıyamete dek kafa patlatsanız, yeni bir günah bulmayı başaramazsınız.

Saat üçe yaklaşırken, Eliane'e bu kadarının yeterli olduğunu söyledim. Ama Les Halles'deki gece boyu açık bir lokantada soğan çorbası içebileceğini öğrenmişti ve bunu yapmak istiyordu. Bir şekilde oraya vardık. O noktada ben de biraz çakırkeyiftim ve ekibimize iki veya üç kişi katılmıştı. Bize nasıl katıldıklarını, hatta katılıp katılmadıklarını bile hatırlamıyorum. Ama içlerinden biri efendi bir genç adamdı ve onunla doğadaki taklit yeteneği hakkında koyu bir sohbete daldık. Konuya dair herhangi bir şey okuyalı epey zaman olmuştu ama sarhoş kafayla, bilgilerim öyle tazeydi ki sanki daha dün bu alanda ihtisas yapmıştım.

"Kuş dışkısını taklit eden bitkiler var," dedim, "aynı kuş pisliği gibi görünüyor. Yaban arısını taklit eden zararsız bir haşere türü var. Ondan sonra, tehlikeli bir karıncaya benzeyen bir böcek var."

"Bunu yapmayı asla bırakamaz mısınız?" dedi Eliane. "Tanrım, şu erkekleri hangi malzemeden yaptın?" Hemen sonra ayağa kalktı ve kendi başına dans etmeye başladı. Biz sohbete devam ettik. Genç adam epey enteresan noktalara değiniyordu. Bunların ne olduğunu hatırlamıyorum. Bu sırada Eliane'in avazı çıktığı kadar şarkı söylemeye başladığını fark ettim.

"Sıcak bastı," dedi; bağını çözdüğü elbisesinden aceleyle sıyrılarak, üzerinde sadece ipek külotu ve sütyeni kalmış hâlde, bir balerin gibi tek ayak üzerinde dönmeye başladı. Mekânın sahibi yanına

koşup onu ve bizi *edepsiz Amerikalılar* olmakla suçlamaya başladı. Ama Eliane'i durdurmak o kadar kolay olmayacaktı. Kendini bir yabancının kollarına attı ve şöyle dedi: "Al beni; seninim. Sana ait olmak istiyorum. Sadece sana."

Adamın onu kollarıyla sarmalayıp masasına götürmesiyle beraber, kendini evinde hissederek, bir çırpıda adamın kucağına oturdu, kollarını boynuna sıkı sıkıya doladı ve dudaklarına yapıştı.

Yanlarına gidip adamı ikaz ettim. Eliane onu derhal terk ederek, "Kıskanma, senin olurum. Evet, senin olurum. Hadi beni al götür," dedi.

İşte hatayı orada yaptım. Çünkü ona şöyle dedim: "Hadi ama, Eliane, üstünü giyin de seni eve götüreyim." Planına uyacakmışım gibi davranmalıydım. Bunun yerine onu edepli olmaya davet ettim. Bu tam da olmak istemediği şeydi.

"Sen beni almayacaksan, isteyen alabilir. Kim beni ister?" diye bağırdı. "Kim beni ister? Erkek istiyorum! Bakireyim ve özgürüm ve beyazım ve dahası güzelim. Bakın göstereyim," dedi ve sütyenini çekiştirmeye başladı.

Kollarını tutmaya çalıştım ama beni itti. "Eliane!" dedim.

Az önce kucağına oturduğu yabancı yanına geldi ve şöyle dedi: "Bak, yavrum, sen benimsin. Benimle gelmelisin. Biz birbirimize aitiz. O güzel vücuduna bütün gece tapınırım," ve buna benzer başka palavralar; itiraf edeyim, ben de başka kadınlara bu tür şeyler söyledim ama başkasının ağzından duyunca kulağa palavra gibi geliyor. Böyle şeyleri başkalarının duymaması lazım. Bunlar yatak odası konuşmasıdır ve orada başlayıp bitmelidir.

Kız adamı ciddiye aldı ve omzuna doğru eridi. Cidden eridi. Adamın şeklini aldı ve vücudunu sarmaladı. Adam ise onu geriye itti ve elbisesini giymeye ikna etti. Sonra alt kata indiler ve taksi çağırdılar.

Onu mekânın içinde takip ettiğim, aklını başına getirmeye çalıştığım, annesinden ve babasından bahsettiğim anları bir rüya gibi

hatırlıyorum. Yine aynı rüyada, taklit sohbeti yaptığım arkadaşım da bizi takip ediyor, böceklerin taklit özelliğinden bahsetmeyi sürdürüyordu.

Eliane ve arkadaşıyla beraber taksiye binmeye çalıştım ama arkadaşı nazik bir şekilde, Elaine ise daha az nazik bir şekilde, beni dışarı itti. İşte dünya böyledir.

Arkadaşım şöyle diyordu: "Böceklerin tadına bakmadığın sürece, bu taklit işinin ne kadar ileri gittiğini bütünüyle kavraman mümkün değil: Euphoadra familyasında öyle bir kelebek var ki tadı aynı Aletis familyasındanmış gibi ama birbirlerine benzemiyorlar bile."

"Bazı şeyleri karıştırıyor musun?" dedim. Saint-Jacques Kulesi'ne yaklaşmıştık ve Sen Nehri'ne doğru devam ediyorduk.

Tam o sırada, genç bir kız yolumuzu kesti ve bizi kendisinden faydalanmaya davet etti. Arkadaşım derhal şunu sordu: "Ne kadar?"

Kız bir meblağ zikretti. "Bu çok fazla," dedi arkadaşım. Kız indirim yaptı. Arkadaşım yine de reddetti.

"Gel," dedi kız nihayet, soluk yüzünde yorgun bir ifadeyle. "Para mara istemiyorum. Sadece seni istiyorum."

Bunun üzerine arkadaşım saatine baktı ve şöyle dedi: "Çok geç olmuş. Kusura bakma, başka bir gün, senin için de mahzuru yoksa tabii." Ve beni kolumdan tutup oradan uzaklaştırmaya çalıştı. Kız da diğer koluma yapıştı.

"Bedava," diyordu, içeri çökmüş gözlerinde çaresizlikle. "Bedava," diye fısıldadı. "Bedava. Para mara istemiyorum. Bak, zenginim ben." Cüzdanını açtı ve içinden bir balya banknot çıkardı. Fransa'da bir balya para pek bir şey ifade etmez ama hakikaten de zengin olabilirdi. Şık giyindiğini fark ettim. Öyle abartılı bir kıyafet değildi ama fukara işi olmadığı kesindi. Vücudunun tamamı, ateşi yükselmiş gibi zangırdıyordu. Sarsıntılar vücudundan ellerine akıyor, oradan da bana iletiliyordu.

Arkadaşım beni çekip götürdü. Oradan hızla uzaklaşırken, geriye döndüm ve kızın bıraktığımız yerde, elleriyle yüzünü kapamış hâlde dikildiğini gördüm.

"Bunu neden yaptın?" diye sordum. Yeni ahbabımın bu davranışı midemi bulandırmıştı. Tek amacı kızla alay etmekti.

"Ne kadar indirim yapacağını görmek istedim. Bir keresinde iki franga kadar inmelerini sağlamıştım ama hiç bedava olmamıştı. Gerçi bunu sayamayız çünkü peşinde olduğu şey para değildi. Bu patolojik bir vaka."

"Ben bu tür oyunları epey zalimce bulurum," dedim. Şöyle diyordum içimden: Seninle vedalaştığıma memnun olacağım.

"Bu bir hastalık," diye sürdürdü. "Sanki içlerine yaratık kaçmış gibi oluyorlar. İnsan bedeninin istila edilebileceğine dair eski inançları kabul eden, yeni bir psikoloji ekolünün varlığından haberdar mıydın?"

Bir cevap bekliyordu, bu yüzden kısaca şöyle dedim: "Hayır." Evet demenin de bir faydası olmazdı, her halükârda beni bilgilendirmeye devam edecekti.

"Hyslop'u tanıyorsundur herhalde?" dedi. "İşte, bu gece şahit olduğumuz iki örneği görse, bedenin kötücül ruhlar tarafından ele geçirilmesinin birer kanıtı olarak yorumlardı."

"Doğru bildiğine emin misin?" diye sordum. Verdiği bilgilerin doğruluğundan biraz şüphelenmeye başlıyordum. Pisa Kulesi gibi, tehlike teşkil ediyordu.

"Kadim psikolojide de böyledir. Örneğin Romalılar, cinsel doyumsuzluğu bedeninin bir kurt tarafından ele geçirilmesiyle bağdaştırırlardı."

"Cinsel doyumsuzluğun sembolünün teke olduğunu sanıyordum."

"Yanılıyorsun," dedi cevaben. "*Wolf* kelimesi bile Latince vulvadan gelir; hem Latincede *lupus* kurt, *lupanar* da genelev anlamına gelir. Lupereales isimli Roma festivalini bilirsin. Bizdeki karnavala tekabül eder ve ahlaki kuralların tamamen terk edilmesi olarak tarif edilir."

"Lupercus aslında tanrı Pan'ın başka bir ismi değil miydi?" diye sordum.

"Öyle ama bu isim kurtlara karşı koruyucu anlamına gelir. Aslında Romulus ve Remus'un dişi bir kurt tarafından emzirilmesiyle alakalı bir durum ama aynı zamanda doğurgan olmak isteyen kadınlar, bu festival sırasında kurban edilen keçilerin şeritler hâlinde kesilmiş derileriyle kamçılanmaya rıza gösterirdi; bu da bize ismin cinsel önemini gösteriyor."

"Bu tür teoriler genelde çok sığ temeller üzerine inşa edilir," diye itiraz ettim. "Kulağa Frazer'ın lafları gibi geliyor ve böyle şeylerden hiç hoşlanmam. Hem ne kadar iyi kurulmuş olursa olsun, inanmadığım bir sürü teori var."

"Hakkımda yanılıyorsun," diye yanıtladı ve şimdi unuttuğum bir sürü argümanla kafamı şişirmeye koyuldu. Pek ilgimi cezbetmiyordu, zaten tek taraflı tartışmalardan hiç hazzetmem. Dahası, aklım Eliane'de kalmıştı. Onu bir daha ne zaman görecektim? Gördüğümde bana ne diyecekti? Nitekim onu tekrar gördüğümde aradan yıllar geçmişti ve artık evliydi, üstelik kocası lokantadan beraber çıktığı adama benziyordu. Öyle olup olmadığını ikisine de soramadım. Hassas bir konuydu. O gecenin macerası için romantik bir final olurdu ama bunun gerçek olduğunu düşünmeye cüret edemedim.

Ama o gece başka bir şeye sebep oldu. Şafak sökerken, tekrar karşılaşmak istemediğim arkadaşım dağarcığında kelime kalmadığını fark ederek, Tıp Fakültesi Caddesi üzerindeki odasına döneceğini söyledi. O tarafa gidecek miydim? Gidecektim, yani gitmem gerekirdi zira o tarafta yaşıyordum ama aksi istikamete gideceğimi söyledim ve nihayet yollarımız ayrıldı.

Rıhtım boyunca yürüdüm, sonra da nehrin kenarındaki küçük parka yöneldim ve orada bir banka oturdum. Kafam dalgın olmasına rağmen, içine doldurulmuş olan sayısız sesle çalkalanıyor, uzun bir yürüyüşün ardından durmuş bacaklar gibi karıncalanıyordu.

İki adam, omuzlarında birer çuvalla çıkageldiler ve o sabahki çöp karıştırma turlarından kalan ganimetleri yere açmaya koyuldular. Ampulleri kırdılar, pirinç kısımlarını camdan ayırdılar ve tungsten

filamanlarını söktüler. Çuvallardan şişeler ve teller, paçavralar ve düğmeler çıkıyordu; adamlardan birinin elinde, rulo hâline getirilmiş ve ucu kurdeleyle tutturulmuş bir kâğıt tomarı vardı. Kurdeleyi çözdü ve ruloyu açmaya başladı. Çok sayıda kâğıt uç uca eklenmişti ve üzerleri yazıyla kaplı gibi görünüyordu. Oturduğum yerden ancak bu kadarını görebiliyordum.

Bu birbirine iliştirilmiş sayfalarda neler yazıyor olabileceğini düşündüm. Muhakkak ki bir talebenin kompozisyonu, büyük gayeleri olan genç bir yazarın iftihar ettiği bir teşebbüsüydü bu. Veya ticari bir rapordu, hatta yakın tarihte yazılmış bile olabilirdi zira birçok Fransız işadamı hâlâ daktilo kullanmayı bilmiyordu. Öte yandan ünlü bir yazarın kıymetli bir eseri, iyi para getirebilecek bir müsveddesi de olabilirdi.

Merakıma yenilerek ayağa kalktım ve adamlara yaklaştım. Çömeldikleri yerden kafalarını kaldırıp bana baktılar ve selamıma karşılık verdiler. Geçim derdiyle ilgili birtakım genel yorumlar yaptım. O dönemde frangın kuduz bir at gibi yere çakılmakta olduğu hatırlanacaktır, dolayısıyla bu küçük göndermem adamların bana iyi niyetle yaklaşmasını sağladı. Ne kadar yoksul olursa olsun, hiçbir dilenci yoktur ki kendi vaziyetini uluslararası finansa bağlamasın.

Eğildim ve el yazmasını yerden aldım. "Bu da neyin nesi?" dedim mahcubane.

Adamlardan biri, ivedilikle bu tür şeylerin iyi para getirdiğinden dem vurmaya başladı. Diğeri, rüzgârın hangi yönden estiğini görerek, bulduğu böyle bir ganimet sayesinde emekli olmuş Jean-bilmem-ne'nin hızlandırılmış hikâyesini anlatmaya koyuldu. İlk adamın anlatacak daha da şaşırtıcı bir hikâyesi vardı. Velhasıl, adamların o sabah itibariyle köşeyi dönmüş olduğuna ve muhtemel hasılatlarının emekliye ayrılmaya yeteceğine dair pek şüphe yok gibi görünüyordu.

Bununla birlikte, bir bakış attıktan sonra el yazmasını almaya heveslenmiştim. Çünkü bu bakışım şu sözcüklerle buluşmuştu: *Lu-*

percus tapınakları sonradan genelevlere ve lupanarlara dönüştü. Bugün İtalyancada lupa hem kurt hem de iffetsiz anlamına gelir.

Bir frank teklif ettim. Adamlar omuz silkti. Metalleri ve paçavraları ayırmaya kaldıkları yerden devam ederken, kendi aralarında birkaç kaba söz söylediler ama ne dediklerini tam duyamadım.

Sonra, kalbim korkuyla çarparak, cesurca bir şey yaptım. El yazmasını ayaklarının dibine fırlattım ve şöyle dedim: "Bonjour, messieurs."* Sonra da çekip gittim. Henüz on adım atmış ve geriye bakma dürtümü güçlükle bastırmıştım ki adamlardan birinin bana seslendiğini duydum:

"On vous le vend pour cinq, monsieur."**

Geri döndüm, el yazmasını yerden aldım, olabildiğince sakin bir şekilde, "Va, pour cinq,"*** dedikten sonra, beş frank değerindeki banknotu uzattım.

Böylelikle, Eliane vasıtasıyla, Galliez raporu elime geçmiş oldu: dolu dolu otuz dört sayfaydı, Fransızcaydı ve 1871 yılında askeri mahkemede yargılanan Astsubay Bertrand lehine yapılmış olan gönüllü savunmayı içeriyordu.

İlk başta savunmayı mevcut hâliyle, okurun vakayı kavramasına yardımcı olacak notlarla beraber yayımlamayı düşündüm. Ama biraz daha düşününce, bu belgeyi kendi araştırmalarımdan elde ettiğim bulgularla birleştirerek, daha anlaşılır bir şekle sokmaya karar verdim. İtiraf edeyim, Aymar Galliez'in raporu öyle ilgi çekiciydi ki doktora tezimi geçici olarak bir kenara bıraktım ve bu meseleye odaklandım.

El yazması ilk sözcüklerinden itibaren büyük merak uyandırıyordu. İçerdiği tuhaf bilgelik, zamanımızın piramit uzmanlarını hatırlatıyordu; bu acayip bilginler, Mısır piramitlerinin aslında günümüzdekinden daha ileri bir bilimin daimi muhafaza alanı olmak üzere inşa edildiğini ayrıntılarıyla kanıtlamışlardı.

---

* "İyi günler, baylar." *–çn*

** "Size beşe olur, bayım." *–çn*

*** "İyi, beşe olsun." *–çn*

Şöyle başlıyor Galliez:

"Neslimizin maddi âlemin fethinde attığı büyük adımlar, sırf cismani dünyayı derinlemesine kavradık diye, bizi açıklanacak her şeyi açıkladığımızı düşünmeye itmemeli. Eski zamanların biliminsanları ruhani âlemin derinlerine inmek için büyük gayret sarf etmiştir ancak bu yoldaki zaferleri unutulmaya yüz tutmuştur.

"Ellerinde çan ve kitapla, buhurdanlarını sallayarak, ürkütücü Druid ormanlarına dalan, ormanda yaşayan ruhları kovan, büyücülerin hizmetindeki hayvanları sürgüne yollayan, elemental varlıkları savuşturan, Antik Galya'nın canavarlarını ve iblislerini defeden o yürekli rahiplere ne kadar minnet borçlu olduğumuzu kim tahmin edebilir? Vaktiyle her karanlık köşeden fırlayan, duvar çatlaklarından sızan, eğrelti otlarının arasına ve yosun kaplı taşların altına gizlenmiş, gafil avlanıp yeterince hızlı istavroz çıkaramayan yolcuların üzerine atlayan, tuhaf ve doğaya aykırı yaratıkların telef edilmesindeki yardımları için onlara olan borcumuzu kim hesaplayabilir? Belki o yaratıkların tümü kötülükte denk değildi fakat her biri insanlığın yazgısına istenmeyen birer müdahale anlamına geliyordu.

"Eğer bugün yalnız bir yolcu Fransa'nın ıssız ormanlarında, gecenin gölgelerini yararak korkusuzca ilerleyebiliyorsa, bu polisimizin teyakkuzu sayesinde mi? Bilim bize hortlaklara ve yaratıklara inanmamayı öğrettiği için mi? Yoksa atmosferde saklı dehşet yükünü, bin yıl süren bir savaştan sonra nihayet temizlemiş, dolayısıyla insan egosunun gelişmesinde tamamlayıcı rol oynayan Kilise'ye de bir miktar teşekkür borçlu muyuz? Bundan istifade eden bizler, gururumuzun bizi borcumuza kör etmesine müsaade etmemeliyiz. Mantıklı düşünen kişiler gelecekte bu savımı destekleyecektir."*

Yazının içeriğine dair daha fazla detay vermeden önce, size yazarından bahsetmek isterim. Bu Aymar Galliez kimdi ki yukarıdaki kadar acayip bir teoriyi savunabiliyordu? Milli Kütüphane beni bu

* El yazmasının kenarına, tuhaf bir el yazısıyla şöyle karalanmış: "Quel cauchemar!" (Kâbus gibi!)

hususta aydınlatmayı başaramadı. Şans eseri *Tout Paris* dergisinin 1918 sayısına denk geldim. İçinde bir Asteğmen Aymar Galliez vardı. İhtiyacım olan şey buydu. Akrabası olmalıydı.

Ona kısaca yazdım. Beni tanışmaya davet etti ve ben de bu fırsatı değerlendirdim. Fransızlar genelde Amerikalılara yardım etmeye can atmazlar.

Artık teğmenliğe terfi etmiş olan Aymar Galliez ile tanıştığımda siyah bıyıklı, gamzeli, kara kaşlı, kara gözlü, her daim gülümsemeye ve rengi ile dokusu beyaz bademi andıran güzel dişlerini sergilemeye hazır, iki dirhem bir çekirdek, cana yakın ve güdük bir adamdı. Öyle şen şakraktı ki sadede gelemiyorduk. Nihayet (Carpentier mi yoksa Dempsey mi konulu hararetli tartışmayı aceleyle sonlandırarak) şunu sordum:

"Aymar Galliez az bulunur bir isim, değil mi?"

Güldü: "Sanırım iki tanesinin aynı zamanda yaşadığı hiç olmadı."

"Demek istiyorum ki geçen yüzyılda yaşamış olan Aymar Galliez ile mutlaka akraba olmalısınız."

"Muhtemelen aynı kişiden bahsediyoruz. Kendisi büyük amcamdı. Başka Aymar Galliez olduğunu sanmam. Bu isme nasıl rastladığınızı bilmek isterim."

Benim de söylemek istemediğim şey tam olarak buydu. "Ah..." dedim tereddütle.

"Çalışmalarına mı denk geldiniz?"

"Çalışmaları?"

"Evet, yazıları."

"Yok," dedim bocalayarak. Hızlı düşünmeye çalışıyordum; demek ki çalışmaları biliniyordu. Neyse ki teğmenin sonraki sözleri durumu açıklığa kavuşturdu:

"Kaleme aldığı broşürlerin birçoğu Milli Kütüphane'de mevcut fakat anonim olarak geçiyor. Annem bu yanlışı düzeltmeyi arzu ediyor, hatta büyük amcamın dostlarına dağıttığı imzalı nüshaları arıyor. Peki ya siz nasıl ismine rastladınız?"

"Şöyle ki... Bazı yazışmaları düzeltiyordum ve isminden bahsedildiğini gördüm."

"Anlıyorum."

"Ve metne dipnot koymam gerektiği için, kendisine dair edebilecek iki çift sözüm olsun istedim."

"Elbette. Pekâlâ, bin sekiz yüz yirmi dört yılında doğdu ve bin sekiz yüz doksan yılında öldü. Bin sekiz yüz kırk sekizde, bir sokak kavgasında ağır yaralandı ve anneme kalırsa o günden beri hafif üşütüktü. Çok sayıda siyasi broşür yazdıktan sonra, birdenbire ruhbanlık eğitimi almaya karar verdi. Tam anlamıyla örnek bir rahip olduğu söylenemez. Ruh çağırma seanslarına katılırdı; bu tutkusu dini otorite tarafından uzun süre kınandıktan sonra, Kilise'den ayrıldı. Hayatının sonuna dek, rahipken mıntıkası olan Orcières'de yaşadı ve hâlâ orada gömülü. Şu anda aklıma gelenler bu kadar. Annem çok daha fazlasını hatırlıyor."

"Bu kadarı kâfi," dedim. "Müteşekkir oldum." Üzerine not aldığım kâğıt parçasını cebime koydum.

"İsminden hangi bağlamda bahsedildiğini sorabilir miyim acaba? Annem bunu mutlaka bilmek isteyecektir."

"Bir adamın lehine tanıklık yapmış. Astsubay Bertrand isminde birini tanıyor musunuz?"

"Connais pas."*

"Pekâlâ, bu adam askeri mahkemede yargılanıyordu ve belli ki büyük amcanız ona yardım etmek istemiş."

"Peki bu Astsubay Bertrand neden yargılanıyormuş?"

"Yargılanma sebebi..." İşte burada dilim beni yarı yolda bıraktı. Dünyaları verseniz, bunu söylemeye cüret edemezdim. Tüm gücümle denesem bile, o sözcüğü telaffuz edemezdim. Yapılamayacak bazı şeyler vardır. Beşinci ve Kırk İkinci Caddelerin kesiştiği köşede amuda kalkacak cesaret kimde var mesela? Normal şartlar altında cazip olan bazı ortamlar, bazı kavramlar ortaya atıldığında

* "Tanımıyorum." *–çn*

son derece tatsızlaşabilir. Bu yüzden cümlemi zayıf bir vurguyla bitirdim:

"...bir çeşit ihlal."

"Bir çeşit ihlal mi?"

"Tecavüz," dedim kararlılıkla. Zarif teğmenin keyifli ortamında, en iyisi tecavüz demek olacaktı. Evet, en iyisi tecavüz demek olacaktı. Hiç olmazsa hakikati söylemekten daha iyiydi...

Birinci Bölüm

Madem Aymar Galliez yazısına Pitaval ve Pitamont'un hikâyesiyle başladı, ben de aynısını yapmalıyım fakat metinde etkisiz kalan yerlerin üzerinde daha fazla durma imtiyazını da kendime tanıyacağım. İşbu olay ilk bakışta bizim vakamızla alakasız görünüyor. Bir evin altında kuyu kazmanın da kurbanlarını peşi sıra götüren tifo hastalığıyla alakasız olduğu zannedilir. Ama benzer şekilde, ahlaki hastalıkların kökeni de sıklıkla geçmişte saklıdır.

Pitaval ve Pitamont;* Fransa'da, *le Pit* adındaki nehrin iki kıyısında karşı karşıya duran kalelerin ismiydi. Joanna Atlası'nın sonundaki yer adları dizininde Pit diye bir yerden bahsedilmediğinin elbette farkındayım. Aslına bakarsanız, bu iki kaleden geriye kalan harabeler, şimdi birbirlerini kurak bir vadinin iki yanından seyrediyor. Buradaki kerestecilik faaliyetleri toprağın üst tabakasını mahvettiğinde, nehir de kurudu. Nehir yatağı, artık yukarı doğru döne döne çıkan taşlı bir patika. Yerel arkeologlar – Grenoble'ın batısı ve güneyi boyunca kırkar kilometre uzanan dağlık ve verimsiz topraklarda öyle birileri varsa tabii – bu yerlerin isimlerini nasıl kaybettiğini çözecektir.

Vadinin günümüzdeki ziyaretçileri yok denecek kadar az şey görse de aralarından bir tanesi çok daha fazlasını gördü. Burada kendinden geçerek, kalelerin eksiksiz birer projesini çizen ve yeniden inşalarını hayal eden Viollet-le-Duc'tan bahsediyorum. Yanıl-

* Kelt lisanında, *pit* kelimesi burun veya tepe anlamına gelir. Dolayısıyla Pitaval ve Pitamont kelimeleri derenin aşağısındaki tepe ve derenin yukarısındaki tepe, yahut vadideki tepe ve dağdaki tepe olarak çevrilebilir.

mıyorsam, okur bu konuyu "top kuleleri" başlığı altında bulabilir. Hatta "askeriye helası" kısmında da bir referans var. Unutmayın ki ortaçağın sıhhi tesisat mühendisliğine dair herhangi bir kalıntı, Viollet-le-Duc'u her daim heyecanlandırmıştır. Muhtemelen onun zamanında görülebilecek daha fazla eser vardı.

Tarihin hatırlayabildiği kadarıyla, Pitaval ve Pitamont aileleri aslında aynı hanenin torunları olmalarına rağmen, birbirleriyle daimi bir savaş hâlindeydi. İlk başlarda, bu geniş ve bereketli topraklar iki aile arasında paylaşılmıştı. Yamaçlarındaki bağlardan fevkalade şaraplar yapılıyordu. Ormanlarında besili domuzlar vardı; ayrıca kömür çıkarılıyor, kestane toplanıyordu. Köylü sınıfı güçlü kuvvetliydi, neşeliydi; lordlarına ve rahiplerine vergilerini cömertçe ödüyor, ekseriyetle uysal davranıyorlardı.

Tarihte büyük sıkıntılar çeken yoksulların sabrına denk hiçbir şey olmamasına rağmen, bu iki aile arasındaki daimi savaş köylünün canına tak etti. Çiftliklerini terk edip gittiler. Avrupa'da hâlâ sahipsiz topraklar varken, emniyetsiz bir yerde neden kalacaklardı ki?

Toprakları gittikçe daha az kazanç getirmeye başlayan Pitaval ve Pitamont aileleri, aralarındaki kan davasını sürdürmek için paraya ihtiyaç duyarak, Datini'den borç alabilecekleri Grenoble şehrine, hatta Datinilerin genel merkezinin bulunduğu Avignon'a inmeye başladılar. Elde avuçta ne varsa dirhem dirhem rehin verdiler. Faizler birikti. Arada bir Pitaval ailesi Pitamont ailesini soyup Datini'ye olan borcunun bir kısmını öderdi. Sonra vurgun yapma sırası Pitamont ailesine geçer, böylece onların eli geçici olarak rahatlardı.

Bir gece, bu dağlarda gece vakti kaybolan bir dilenci rahip, Pitaval kalesine sığındı. Kalenin kadınları, kendi yabani erkeklerinden berbat bir muamele gördükleri için, bu nazik yabancının çıkagelmesinden hoşnut oldular. Muhterem rahip, geldiği yer olan İtalya'nın öyküleriyle hanımları eğlendirdi. "Orası hep günlük güneşlik," dedi ve tefekküre dalarak uzun sakalını okşamaya başladı.

Hanımların içi özlemle titredi. Dışarıda rüzgâr uğulduyordu. Kapının altından giren cereyan yerdeki hasırları hışırdattı. Bir kö-

pek –belki de bir kurt– ormanın içinden uludu. İstavroz çıkardılar. Rahip Latince birkaç sözcük söyledi.

Çam yarması gibi bir Pitaval koca elini masaya vurdu ve boğuk bir kahkaha attı: "Oradaki ve daha başka yerlerdeki erkeklerin şiir yazma modasına uyduğunu, lavta çalarak hanımlara şiir okuduğunu duydum. Bu doğru mu? Erkekler bunu yapıyor mu?"

"Bu latif ve zarif bir âdetimizdir. İsa peygamberimiz de huzuru severdi," dedi rahip.

Hanımlar efkârla rahibe baktı. Sanki üzerinde güney güneşinin sıcaklığını ve o aşk şiirlerinin nezaketini taşıyordu. Ama fazla şarap içmekten pancar gibi kızarmış olan erkekler, çoktan rahibe yüz çevirmiş, bir sonraki domuz avlarını tartışıyorlardı.

Baca artık tütmüyordu. Mumlar zayıf yanıyordu. Erkekler de kadınlar da yatmaya gitti. Rahibe soğuktan korunması için birkaç koyun postu vererek yerde uyumasına izin verdiler.

Kaledeki sessizlik uçsuz bucaksızdı. Karanlık zifiriydi. Rahip koyun postlarını üzerinden attı ve yavaşça doğruldu. Cübbesinin kıvrımlarının arasından uzun, keskin bir hançer çekti. Gizlice uzattığı sakalın altında bir Pitamont gizleniyordu ve artık Pitaval kalesini gece vakti arşınlamakta özgürdü. Ayrık dişlerinin arasından usulca nefes alıp veriyordu. Kimin hangi odada uyuduğunu önceden tespit etmişti, dolayısıyla sessiz adımlarını uykudaki Pitavallerin odalarına doğru attı.

İlk odaya ulaştı. Bulutlardan süzülerek gelen soluk ay ışığı, dar pencereden içeri sızıyordu. Ellerinin ve dizlerinin üzerine çömelip emekleyerek yatağa yaklaştı. Cibinlik aralıktı. Hançerini iki eliyle kavrayarak havaya kaldırdı ve uykudaki insanların üzerine tüm gücüyle indirdi. Duyulan tek ses, üzerine basılan çürük bir elmanın etrafa sıçramasını andırıyordu.

"Ne oluyor, Robert?" diye fısıldadı kadın kocasına, uykulu gözlerle. Ama Pitamont hançerini saplandığı yerden çıkarmıştı bile ve şimdi bir kez daha indiriyordu.

Sessizlik.

Pitamont o ölüm odasından usulca çıktı ve bir sonrakine doğru ilerlemeye başladı. Gün doğduğunda, kalede nefes alan bir Pitaval bile kalmamalıydı. Bu sonları olmalıydı.

Ama karanlıkta duvarları hissederek ilerlerken, yerdeki bir gediğe takıldı ve yüzüstü düştü. Hançeri elinden uçtu, şangırdayarak merdivenlerden aşağı yuvarlandı ve sahanlığa düştü.

"Hop! Hugues. Hop! Jouffroy. Işıkları yakın!"

"Yalnızca benim," dedi rahip. Çam yarması Pitaval, çıplak hâlde yanına yaklaştı ve onu enseledi.

"Senin burada ne işin var?"

"Hacetimi giderecek bir yer arıyordum," diye açıkladı rahip.

"Şöminedeki küller neyine yetmedi?" Bu noktada kaledeki herkes uyanmıştı; sonsuza dek uyuyacak olan iki kişi hariç herkes.

Sabah olduğunda, babasının vârisi olan çam yarması Pitaval, artık kalenin yeni lordu olmuştu. Sahte rahip Pitamont küçük bir hücreye kilitlendi; zafere bu kadar yaklaşmışken, planlarını berbat eden o küçük talihsizliği düşündü. "Ölmekten korkmuyorum," dedi kendi kendine, dudakları büzülerek.

Kalenin büyük salonunda, çam yarması ve güzel karısı oturmuş düşünüyorlardı. "Sizin şu neşeli İtalyan'la ne yapsak?" dedi gülerek. Kadın yüzünü çevirdi ve ağladı.

Çam yarması en yakın köyün taş ustasını huzuruna çağırttı. İkisi saatlerce oturup konuştuktan sonra, taş ustası yardımcılarını çağırdı ve işe koyuldu.

Kalenin iç avlularından birinde, pek kullanılmayan eski bir kuyu vardı zira daha münasip bir yere daha büyük ve daha iyi bir kuyu kazılmıştı. Eski kuyu su seviyesine ulaşana dek kazıldı ve suyun üzeri demir parmaklıklarla kapatıldı. Kuyunun yakınına, içinden iki boru geçen bir foseptik çukuru açıldı; boruların biri kuyunun dibindeki su sahanlığına, diğeri havalandırma için yüzeye açılıyordu. Su sahanlığının beş altı metre yukarısına bir kubbe inşa edildi. Üzeri

tam olarak kapatılmadan önce, dumandan kendinden geçmiş olan sahte rahip su sahanlığına indirildi. Ardından kubbe tamamlandı; havalandırma için, tepesinde sadece küçük bir delik bırakıldı. Yapının üzeri, kenarlarda hiç boşluk bırakmamak üzere kesilmiş, pürüzsüz ve sert bir taşla katmerlendi. Yerin üstünde, ortasında ağır bir demir kapı olan, taştan yapılmış, küçük bir üst yapı vardı. Kapının ardındaki merdiven, kubbenin hemen üzerindeki havalandırma haznesine açılıyordu. Haftada üç kez, hizmetkârlardan biri lordu eşliğinde buraya gelip delikten aşağı kalın bir et parçası ve içyağı atıyordu. Atılan yemek su deliğinin üzerindeki demir parmaklıklara gürültüyle düşüyordu. Aylar boyunca bu sesin karşılığı gelmedi.

Jehan Pitamont dumanın etkilerini üzerinden atıp ayıldığında, kendini karanlık ve soğuk bir odacıkta buldu. Çıplaktı ve titriyordu. Başta öldüğünü ve rahiplerin anlattığı ahirette olduğunu zannetti. Ama sonra gafletinden uyandı. Elleriyle etrafı yoklayarak yeni meskeninin küçük ve dairesel bir hücre olduğunu keşfetti. Odanın tam ortasındaki parmaklığın üzerinde durup kollarını iki yana açtığında, elleri iki duvara da rahatlıkla değiyordu. Hücreyi çevreleyen dairesel duvar tek bir noktada bölünüyordu ki bu da küçük bir oyuktu. Duvardaki bu oyuğun dibinde yarım karış büyüklüğünde, yuvarlak bir delik vardı. Jehan bunun ne için olduğunu hemen anladı. Odacıktaki tek eşya, tabii buna eşya denebilirse, parmaklıklara bir zincirle bağlanmış olan küçük bir demir maşrapaydı. Bununla, kolunuzu parmaklıklardan aşağı uzatıp biraz su almak mümkündü.

Jehan nasıl bir meskene taşındığının tam anlamıyla farkına vardığında, soğuk terler dökmeye başladı. Burası bir yeraltı zindanı, tabiri caizse bir unutulma hücresiydi. Bunlardan bahsedildiğini duymuştu ama bir tanesini hiç görmemişti. Şimdi içindeydi. Ama umutsuzluğa kapılmadı. Hatta o aptal Pitavalleri nasıl kandırdığını, ihtiyar Pitaval'i ve karısını sarhoş uykularında nasıl öldürdüğünü düşünüp güldüğü anlar bile oldu.

Yakında buradan çıkacaktı. Kardeşleri ve babası onu asla burada bırakmazlardı. Hücresinin duvarına vuran baltaların sesini her an

duyabilirdi. Onunkiler tüm Pitavalleri katledecek ve onu kurtarmaya gelecekti!

Ama bunların hiçbiri olmadı. Bir ses bile duyulmadı. Yine de ümitle bekliyordu. Geleceklerdi. Önce hazırlanmaları gerekiyordu tabii. Tam kadro gelecek, kalenin surlarını aşacak, lanet Pitavalleri gebertecek, her biriyle kedinin fareyle oynadığı gibi oynayacaklardı. Sonra onu arayacaklardı. Onu ne kadar iyi saklamış olurlarsa olsunlar, bulunacaktı. Korkunç bir şüpheye kapıldı; eğer gelecek olsalardı, şimdiye dek gelmiş olmaları gerekmez miydi? Belki surlara saldırırken püskürtülmüşler, daha fazla adam toplamak için geri çekilmişlerdi. Onu burada çürümeye bırakacak hâlleri yoktu.

Hayır. Ama onlara zaman vermeliydi. Ne kadardır buradaydı? Bu karanlıkta saati kim bilebilirdi ki? İlk tutulduğu odada iki gün kalmıştı. Sonra onu dumanla afallatıp buraya getirmişlerdi. Peki onu buraya attıkları günden bu yana ne kadar zaman geçmişti? Günler gibi görünüyordu ama saatler de olabilirdi çünkü henüz kimse ona yemek vermemişti ve bir defa bile uyumamıştı. Herhalde ona günde bir kez yemek verirlerdi ve günde bir kez de uykusu gelirdi, böylece günleri sayabilirdi. Tutsaklığı boyunca zamanın izini kaybetmemeye kararlıydı.

Zaman geçti. Bayıldı ve ayıldı, yine bayıldı ve yine ayıldı. Kurt gibi acıkmıştı. Onu beslemeyecekler miydi? Onu buraya açlıktan ölsün diye mi koymuşlardı? Pekâlâ, o zaman açlıktan ölecekti. Daha iyi. Ölmekten korkmuyordu.

Zaman geçti. Açlıktan zayıf düşmüştü. Tepesinde sesler duyuyordu. Anahtar şıngırtıları. Biri üzerindeki odadaydı. Anlaşılmaz fısıltılar duydu. "Poton!" diye bağırmak üzereydi çünkü gelenin kardeşi olması gerektiğini düşünüyordu. Sonra düşündü. Bekleyip görecekti. Böyle bir hata yapması hâlinde, onu esir alanları güldürürdü. Bekledi. Gelen Poton değildi. Genç Pitaval'di.

"Al biraz yemek ye, benim kimsesiz rahibim! Kitabını koyacak bir rahle ister misin? Ya da tıngırdatacak bir lavta?"

Jehan yanıt vermedi. "Ah! Seni o tombul boynundan bir yakalasam," diye düşündü. Kızarmış kuş etinin keskin kokusu burun deliklerinden içeri nüfuz ediyordu. Yukarıdan içeri atılan bir şey parmaklıkların üzerine düştü. Adım sesleri uzaklaştı. Bir kapı kapandı.

Elleri kızarmış kuş etine yöneldi. Hayır. Bir ısırık bile almayacaktı. Kendini açlıktan öldürecekti. Susamıştı da. Gırtlağı acıyordu. Biraz su içmenin zararı olamazdı, hem su içerse açlığın azabına daha kolay dayanırdı. Karanlıkta maşrapayı buldu ve parmaklıkların arasından suya daldırdı. Su serin ve tatlıydı.

Et çok cazip görünüyordu. O koca kuşun kızarmış derisine dişlerini geçirmeyi defalarca düşünmüştü. Ah, daha bir gece önce Pitavallerin yemek masasındaki bir rahipti... Ama hapır hupur yemekten kaçınmıştı. Bir rahibe kanaatkâr olmak yaraşırdı. Daha fazla yemediği için şimdi çok pişmandı. Biraz daha büyük bir porsiyonun ne zararı olurdu ki? Herkes yatmaya gittiğinde, masada hâlâ tonla yemek vardı. Hem kuş eti hem de geyik eti vardı. Ayrıca sirkeli bir sosun içinde soğuk karides ve yeşillik vardı. O ne güzel bir yemekti! Ağzı sulanıyordu. Öbür hücrede kapalı kaldığı iki gün boyunca, ona kuru ekmekten başka bir şey vermemişlerdi.

Neden bütün düşünceleri yemekle ilgiliydi? Yemek artık geçmişte kalmıştı. Ölmeye karar vermişti. Yemekle işi bitmişti. Ama kızarmış kuş etinin bütün hücreyi dolduran kokusunu duydukça can çekişiyordu.

Kendini öldürüp bu işkenceyi bitirmek istiyordu. Keşke o parmaklıkları söküp kendini suda boğabilseydi. Ama parmaklıklar sağlamdı. Yukarı tırmanıp kendini aşağı atabilirdi. Ama her iki duvara değebiliyor olmasına rağmen, tırmanacak gücü alabileceği kadar yakın değillerdi. Acaba bu zindanı daha eziyetli bir hâle getirmek için boyunu mu ölçmüşlerdi?

Kafasını duvarlara vurdu. Hatta parmaklıklara vurarak kanattı. Bayıldı. Ama kendine geldiğinde, ilk fark ettiği şey yine kızarmış kuş etinin kokusu oldu. Yerin dibine batsın böyle kuş! Ondan kurtulacaktı. Onu foseptikten aşağı atacaktı. Evet, bulmuştu. Foseptikten

atacaktı ve yemeğe dair tüm düşüncelerinden kurtulacaktı. Gözden ırak olan, gönülden de ırak olacaktı.

Et büyük bir kuşa aitti. Hiç şüphe yok ki bir kazdı bu. Deliğe sığmıyordu. Eti parçalara ayırdı, uzuvlarını kopardı ve parçaları ayrı ayrı aşağı attı. Düşme seslerini çok uzaklardan duyabiliyordu. Gelgelelim kazın koca gövdesi boruya sıkışmıştı. Aşağı itmesi gerekiyordu. İtebildiği kadar aşağı itti ama kaz orada sıkışıp kaldı.

Tamam, işte bu kadardı. Eyvah! Ne yapmıştı? Tek yemeğini fırlatıp atmıştı. Çaresizlikten feryat etmek üzereydi. Hayır, ses çıkarmamalıydı. Bu utanç verici olurdu. Feryat etsin de ona gülelim, onunla alay edelim diye bir köşede bekliyorlardı. Dudaklarından tek bir sözcük dökülmemeliydi. Boğazında düğümlenen feryadı durdurdu, azap içindeki bedeninden dışarı sızabilecek herhangi bir sesi durdurmak için yumruklarını ağzına soktu.

Kendine geldiğinde ellerini, parmaklarını şevkle yalıyor, ağzını şapırdatıyor, parmaklarının arasına dilini sokarak, kaz etini atarken eline bulaşan yağ parçalarını bulmaya çalışıyordu. Belki de borudan aşağı itmekte güçlük çektiği büyük parçaya hâlâ erişebilirdi. Kolunu borudan içeri soktu. Orta parmağının tırnağının ucuyla eti hissedebiliyordu. Tırnağını kanca gibi kullanarak, eti yukarı çekmeye çalışıyordu ama nafile. Et çok aşağıdaydı.

Sopa! Ama sopası yoktu. Maşrapa! Ama o da kısa bir zincirle parmaklıklara bağlıydı. Belki bacağı? Bacağı kolundan daha aşağı ulaşabilirdi. Ama sakar ayak parmakları sadece eti daha da aşağı itmeye yaradı. Ağlayıp sızladı, dişlerini gıcırdattı. Bir kurt gibi ulumak istiyordu. Ama ağzından tek bir ses çıkmasına bile müsaade etmiyordu. Acı içinde yerlerde yuvarlanırken, hücrenin boylu boyunca uzanmak için fazla küçük olduğunu keşfetti ki bu da önceden hesaplanmış eziyetlerin bir diğeriydi.

Burnuna su alarak kendini öldürmeye çalıştı ama bunun da yararı yoktu. Yapamıyordu işte. İçindeki nefes alma iradesi galip geliyordu. Belki maşrapanın zincirini boynuna dolayabilirdi; ama yok, hiçbir şey işe yaramıyordu.

Yukarıdan tekrar bir ses duyana kadar günler, haftalar, aylar, yıllar geçti. Ama bu kez onunla alay eden bir ses yoktu. Sersem sepelek, açlıktan bitap düşmüş hâlde, hücresine ağır bir cismin düştüğünü duyar gibi oldu. Sonra adım sesleri yukarı doğru uzaklaştı ve bir kapı kapandı. Bu işlem sırasında hücreye bir tutam ışık bile sızmamıştı.

Kapı kapanır kapanmaz, hücresine düşen şeyin üzerine vahşi bir hayvan gibi atladı. İçyağıyla kaplı, büyük bir çiğ et parçasıydı bu. Ete defalarca dişlerini geçirdikten sonra, midesi bulanarak uzandı ve geğirmeye başladı.

Zamanın izini kaybetmemek için epey uğraşmıştı. O kadar sık bayılıyordu ve yemek beklerken öyle acıkıyordu ki haftada bir kez yemek verildiğine kanaat getirdi ama aslında haftada üç kez veriliyordu. O bir sene geçtiğini zannederken, aslında dört ay geçmişti. O dört sene geçtiğini zannederken, bir sene dolmak üzereydi. Sonra zaman kavramını yitirmeye başladı. Yukarıda demirin demirle çarpıştığını işiteceğini, Poton'un kalın sesiyle, "Jehan, canım kardeşim, orada mısın?" diye bağıracağını her geçen gün daha az ümit ediyordu. Bu asla gerçekleşmeyecekti. Bilinçsizce, tasvir etmek için fazla yavaş aşamalardan geçerek hiçbir şey düşünmediği bir noktaya ulaştı.

Yeraltı hücresinde ısı asla değişmiyordu. Dışarıda kış fırtınaları uğulduyor veya yaz yağmurları kuru toprakları dövüyor olabilirdi. İçerisi sonsuza dek serin, sonsuza dek nemli, sonsuza dek karanlık olacaktı.

Artık yemekten başka hiçbir şey umurunda değildi. Haftada üç kez aynı saatte acıkmaya koşullanmıştı; yemeğin gecikmesi hâlinde, bir köpek gibi havlayıp ulumaya başlıyordu.

Yıllar geçti. Zaman zaman bir Pitamont bir Pitaval'e saldırıyor, sonra kan davasında sıra Pitamontlara geçiyordu. "Kardeşimiz Jehan için," diyorlardı, bunca yıldır ölü olduğunu sanarak.

Böylece zaman geçti; mevsimler yıllara, yıllar on yıllara dönüştü. Jehan Pitamont'un Pitaval kalesine bir rahip olarak sığınmak üze-

re gelmesinin üzerinden elli yıl geçti; kalenin yaşlı lordu, eğri bir çam yarması gibi, hâlâ haftada üç kez, yanında anahtarları ve bir hizmetkârıyla iç avluya geliyor, unutulma hücresinin üzerindeki havalandırma haznesine açılan üst yapının kapısını açıyordu.

"Bir iki dakika bekleyelim," dedi bir gün Pitaval gülümseyerek.

"Gölgelere bakarsak, tam da öğle vaktindeyiz," dedi hizmetkârı.

"Bir iki dakika gecikince, ulumaya başlıyor," dedi Pitaval, başını beklentiyle eğerek.

Bir gün, ihtiyar banker Datini Avignon'daki ofisinde otururken, dosyalarının arasından bir tomar kâğıt çıkardı ve şu Pitaval-Pitamont meselesinin hallolma zamanının geldiğini söyledi. "O iki it sürüsü de iki yıldır borçlarının bir penisini bile ödemiyor. Bu meseleyi neticelendirme vakti geldi."

Dağlara olan yolculuğu uzundu ama Datini aldırmadı. Petrarca'nın Laura'ya yazdığı soneleri okuyarak kendini eğledi. Hatta dönüş yolunda Vaucluse'e uğrayıp Petrarca'nın dizelerinde ölümsüzleştirilen pınarı ziyaret etmeye karar verdi.

Böylece Pitavaller, kendilerini tahliye etmeye gelmiş bir misafir ağırlama şerefine eriştiler. Tahliye edilecek başka pek bir şey de yoktu zaten. Ahırlarında bir at kişnemeyeli yıllar olmuştu; eskinin kodamanları, artık çaptan düşmüştü. Onca hizmetkârdan geriye yalnızca baş kâhya kalmıştı ki o da rızkını başka bir yerden çıkarmak için fazla yaşlı ve çıtkırıldımdı. Datini'yi ve icra memurlarını nezaketle karşıladılar.

"Geldiğin için şanslıyız," dedi ihtiyar Pitaval. "Son domuzumuzu dün kestik. Yanında yemek getirdiysen, seni ağırlamaya hazırız."

Datini yemek getirmişti. Yediler ve konuştular.

"Orange'da akrabalarım var," dedi Pitaval. "Muhtemelen oraya giderim."

Hazin bir uluma, âdeta yeryüzünün derinliklerinden yükselerek salonu doldurdu.

"Ürkmeyin, Datini Efendi," dedi Pitaval gülümseyerek. "İç avludaki bir çukurda kurt besliyoruz da... Al," dedi hizmetkârına, "ona

şu et parçasını götür." Sonra da ekledi: "Fare zehrimiz var mı? Varsa etin üstüne sür de o yaramaz hayvandan kurtulalım."

"Bir kurt," dedi Datini, kısa ve öz bir şekilde, "ölümü tutsaklığa yeğler zaten."

"Doğru," dedi Pitaval. "Kurtlar öyledir. Ama bu kurdun takati kalmadı ve tek derdi et yemek. Neyse, ben gitmeye hazırım; burası artık senin ve ortaklarınındır." Omzunda ağır bir yükle ayağa kalktı. Kurdun uluması artık kesilmişti.

"Bu kadar acele etmenize gerek yok," diye yanıtladı Datini. "Nehrin karşısındaki Pitamontlar ile halledecek işlerim var."

"Öyle mi? Komşularım da benimle aynı kaderi paylaşıyor demek? İyi bari, yolda bana yarenlik ederler."

"İki yaşlı kadından bu şekilde bahsetmen çok ayıp," dedi Datini. "Galiba onların kalan günlerini orada geçirmelerine izin vereceğim. İkisi de yetmişini devirmiş."

Birkaç saat sonra, Pitaval ve hizmetkârı, avam tabakadan birer köylü gibi bavullarını sırtlarına yüklenmişlerdi ve gitmeye hazırlanıyorlardı ki yaşlı bir kadın koşarak yanlarına geldi.

"Beyim," diye haykırdı kadın, dizlerinin üzerine çöküp Pitaval'ın bacaklarına sarılarak, "zavallı evladım Jehan'ı nereye gömdüğünüzü söylemeden bu diyardan gidecek kadar zalim değilsindir herhalde?"

"Nasıl o kadar zalim olabilirim?" diye itiraz etti Pitaval, çaktırmadan hizmetkârının böğrünü dirsekleyerek. "Bu," dedi, "oğlunu defnettiğimiz mahzenin anahtarı. Krallara layık bir mozolede yatıyor. Hatta rahiplere layık... İç avluda bu anahtarın uyduğu bir kapı bulacaksın."

Hazır konusu açılmışken, Datini'nin Cenova'da kurduğu çocuk esirgeme kurumu bugün hâlâ ayakta olduğu gibi, o şehrin sümüklü bebeleri, Datini'nin Pitaval ve Pitamont ailelerinden kazandıkları parayla yaşıyor. Zira Datini iki düşman ailenin eski kalelerini Cenova'nın muhteris işadamlarına teslim etmişti ve onlar da en hız-

lı kâr etme yolunun kerestecilik olacağına karar vermişti. Neticede Datini parasına kavuşmuş, toprağın üst tabakası erozyona uğramış, bölge kalıcı olarak verimsizleştirilmişti.

Sonraki yüzyılların kayıtlarında, Pitaval ismine nadiren rastlanıyor. Hatta ben yalnızca birini bulabildim; on sekizinci yüzyılda yaşayan Gayot de Pitaval, Lyon'dan Paris'e taşınmış, mahkeme kâtibi olarak sefil bir hayat sürmüş ve bir yandan da rezil aşk romanları yazmaya çalışmış. Ancak mahkemede çalışırken şahit olduğu, kan dondurucu suç ve dedektiflik hikâyelerini bir cilde toplamayı akıl ettiğinde kör talihi değişmiş ve Avrupa çapında meşhur olmuş.

Bir düşünün: Koca kıtada ondan başka dedektiflik hikâyesi yazan yokmuş. Kısa sürede taklitçiler türemiş ama yine de on iki cilt daha çıkararak başarısını sürdürmüş. Antolojisinin Almanca çevirisinin önsözü Schiller tarafından kaleme alınmış. Günümüzde fiilen unutulmuş* olmasına rağmen, Gayot de Pitaval'in keşfinden sonra dedektif öyküleri yazarak zengin olmuş yazarlar ordusu, aralarında para toplamalı ve adamın altın heykelini dikmeli.

Pitamontlara gelirsek, onlara bu kitabın geri kalanı boyunca refakat edeceğiz ve kuzu postlarının altındaki kurtları görmeye çalışacağız.

---

* 1903 yılına dek, Almanya'da ***Pitaval de Gegenwart (Bugünün Pitaval'i)*** isminde bir seri bulunuyordu. Günümüzde ise ***Der Prager Pitaval (Prag'ın Suç Öyküleri)*** adında bir cilt kitabevi raflarında bulunabiliyor.

İkinci Bölüm

Kuşkusuz, Favre'ın Avrupa'daki ahlak polisliği üzerine yazdığı muazzam tarihçeyi okuyan herkes, Favre'ın katı (ve kimilerine göre ucuz) mizah anlayışıyla, "Azap içindeki küçük çocuklar bana gelsinler..." başlığını attığı çarpıcı vakayı hatırlayacaktır.

Teğmen Galliez'in yazdığı savunmanın üçüncü sayfasında kısaca değinilen vaka da aynı şekilde özetlenebilir; tek farkı, Pitamont dışında bir isimden bahsedilmemesi. Favre'ın anlatısında ise isimler ve tarihler eksiksiz bir şekilde veriliyor. Daha çok ona bağlı kalarak aktaracağım.

1850'lerin başında, Paris'te, Madam Didier adlı bir dul yaşardı. Kocasıyla beraber taşradan gelmişlerdi ve kocası kuyumculuk işinde kendini ispatlamıştı. Epey başarılıydı ve öldüğünde karısını zor durumda bırakmadı. Filles-du-Calvaire Bulvarı'na çok da uzak olmayan Beaumarchais Bulvarı'nda yeni bir apartmana taşınalı çok olmamıştı.

Bundan mahsus bahsediyorum çünkü bitişiğindeki sokakta Pitamont adında bir rahip görev yapıyordu ve Madam Didier hep ona günah çıkarırdı.

Madam Didier genelde yalnız olurdu; tek düzenli ziyaretçisi yeğeniydi ki o da '48 şubatının sokak çatışmalarında yaralanmış, o günden sonra da kendini Napolyon lehine broşür yazmaya adamıştı. Napolyon'un muhafazakârlığa ve emperyalizme doğru çark etmesi, Madam Didier'in yeğenine fazla gelmişti zira o Kilise'ye ve aristokrasiye olan nefretini koruyordu. Liderini takip etmek ile kendi rotasını çizmek arasında kararsız kalmıştı.

O sıralarda, Madam Didier on üç veya on dört yaşında öksüz kalmış bir köylü kızını evine aldı. Josephine ona ev işlerinde yardımcı olabilecek iyi ve vazifeşinas bir kız olarak, eski köyünün belediye başkanı tarafından tavsiye edilmişti.

Yeğeni cam kenarında oturmuş, sokağı izliyordu. Mart ortası için alışılmadık derecede sıcak bir gündü. Hava birdenbire kapadı. "Yoksa yağmur mu yağacak?" dedi yeğeni.

"Öyle mi dersin?" diye sordu Madam Didier.

Tam o sırada gök gürlemeye, uzaklarda şimşekler çakmaya başladı. "Duyuyor musun?" dedi yeğeni.

"Bon Dieu,"* diye feryat etti Madam Didier. "Evde bir damla kutsal su kalmadı."

"Kutsal su mu?" dedi yeğeni gülerek. "Vay be, bu batıl şeylere hâlâ inanıyorsun yani?"

"Alaycı sözlerini broşürlerine sakla, tatlım," dedi halası sakin bir şekilde. "Her fırtına çıktığında etrafa kutsal su serpiştiririm. Yapmayalım da evin tepesine yıldırım mı düşsün?"

Örgü şişlerini bir kenara bıraktı. "Annem de böyle yapardı. Ve seksen yaşını gördü. Ama kiliseye kimi göndereceğim?" dedi aniden. "Françoise evde değil." Françoise evin aşçısı ve tek diğer sakiniydi.

"Josephine'i gönder," dedi yeğeni. "Benim ağır aksak gidip gelmemi beklemek istemezsen tabii."

"Ama Josephine yalnızca üç gündür burada," diye itiraz etti kadın. "Henüz yolları bilmiyor ki."

"Yok artık! Sokağın köşesini dönmek için bütün Paris'i bilmesine gerek yok."

Böylece taşradan gelen küçük Josephine çağrıldı ve köşebaşındaki kiliseye nasıl gideceği, Peder Pitamont'u nasıl bulacağı ayrıntılı olarak anlatıldı.

"Ve çabuk ol lütfen," dedi Madam Didier, bir başka gök gürültüsü odada yankılanırken. Josephine koşar adım dışarı çıktı ve ken-

* (Fr.) "Yüce Tanrım." *–çn*

dini gök gürültülü, şimşekli, sağanak yağışlı bir fırtınanın ortasında buldu. Soluk soluğa koşarak köşeyi dönerken, Madam Didier'in talimatlarını defalarca tekrarladı. Böylece kiliseye ulaştı ve kapıdan içeri neredeyse balıklama daldı.

İliklerine kadar ıslanmıştı. Elbisesi vücuduna yapışmış, narin ve kadınsı formunu ortaya çıkarmıştı. Göğüsleri daha yeni büyümeye başlamıştı. Hafif elbisesinin yukarıda toplanmasına sebep oluyorlardı. Üşüdüğü için göğüs uçları sertleşmişti. Son zamanlarda acıyorlardı zaten. Françoise bilge bir havayla şöyle demişti: "Bunlar büyüme sancıları, herkesin başına gelir."

Titrek mumların sarı ışığında, Peder Pitamont'un gözüne cazip görünüyordu. Bir an durdu ve kızı, özellikle de kabarıp sönen göğüslerini izledi. Kendini durdurmasına fırsat kalmadan, vicdanını susturan bir ihtiras dalgası tarafından ele geçirildi.

"Ne istiyorsun, küçük hanım?" dedi, onu gizleyen sütunun arkasından çıkarak.

Korkmuş ve şaşırmış olan kız konuşmaya çalışıyordu ama dudaklarından dökülen sözcükler anlaşılmıyordu.

"Ah, çok üşümüşsün," dedi adam müşfikçe. "Gel, bir kadeh şarap iç de için ısınsın." Kızı kutsal eşyaların tutulduğu odaya usulca götürdü, kutsanmış şarap çıkardı ve iki kadehi ağzına kadar doldurdu; kadehlerden birini kendi bitirirken, diğerini kıza içirdi.

Sersemleyen ve başı dönen kız, adamın onu okşamasına ve cübbesine doğru bastırmasına ses etmedi. Isınmıştı ve rahat etmişti. Ama adam, tam da önceki gün Françoise tarafından kimsenin dokunmaması gerektiği söylenen yerine dokununca, kızın içini tekrar korku kapladı. Oradan kurtulmak istiyordu ama felç olmuş gibi hissediyordu. Biraz mücadele etti ama adam daha güçlüydü. Durmadan kızın kulağına tuhaf, teskin edici sözler fısıldıyordu. Adamın onu kanepeye götürmesine ve canı ne istiyorsa yapmasına müsaade etti.

Oraya gelme sebebine dair bir çift laf edemeden oradan ayrıldı. Hakikaten de neden geldiğini unutmuştu. Kulağında sadece rahibin

defalarca tekrar ettiği, olanlardan kimseye bahsetmemesi gerektiğine dair uyarı vardı. Hatta haç üzerine yemin ettirmişti.

Josephine döndüğünde fırtına yeni dinmişti. İçeri girdiğinde, sanki etrafında gördüklerini tanıyamıyor gibi gözlerini açmış bakınmaya, parmağını dudağının üzerine koyup düşünmeye başladı.

"Neyin var, Josephine?" diye sordu Madam Didier. Josephine'in geç kalmasından dolayı az da olsa endişelenmişti, özellikle de kıza paltosunu almayı hatırlatmadığı için. Josephine vaktinde dönmeyince, Madam Didier kızın fırtınaya yakalandığını, bir yere sığındığını ve yağmur dinince eve döneceğini varsaymıştı. Öyle de olmuştu. Peki kız neden şeytanla yüz yüze gelmiş gibi görünüyordu?

Josephine cevap vermiyor, sadece başını sallıyordu.

"Hadi ama, Josephine, inat etme. Söyle bana, neyin var?" Kız hâlâ sadece başını sallıyordu.

"Şifayı kaptın. Tabii ya!" dedi Madam Didier. "Ama kıyafetlerin kuru. Yok, biraz nemliymiş. Söyle bakalım, yağmura mı yakalandın? Yoksa iyice bastırmadan kiliseye yetişebildin mi? Üstüme iyilik sağlık, neden cevap vermiyorsun, evladım?"

Josephine hâlâ cevap vermiyordu. Bunun üzerinde Madam Didier'in sabrı taştı ve kızı sertçe sarsarak şöyle dedi: "Öyleyse derhal odana git. Dilin çözülene kadar da gözüm seni görmesin."

"Buraya gel, halacığım," diye seslendi yeğeni, cam kenarındaki iskemlesinden. "Kıza biraz fırsat ver. Daha demin köşebaşına gitmekten aciz olduğunu düşünüyordun. Belki de hakikaten kayboldu. Bırak ben konuşayım."

Ama onun gayretleri de başarılı olmadı. Nihayet, bu düşünce aklına göklerden indirilmiş gibi, şöyle dedi Madam Didier:

"Buldum, benimle birlikte Peder Pitamont'u görecek. Onunla mutlaka konuşacaktır."

Sözleri hakikaten göklerden inmiş olmalıydı zira Josephine ansızın sular seller gibi konuşmaya başladı ama sözleri hıçkırıklarına karışıyor, ne dediği anlaşılmıyordu. Bir yandan da içine ruh kaçmış gibi yerlerde debeleniyordu.

Madam Didier o kadar şaşırdı ki aklını toparlayamadı. Ama yeğeni, ruhban karşıtı literatüre hâkim olduğundan dolayı, hemen şöyle dedi: "Sana ne yaptı?"

"Françoise'nın yapma dediği şeyi yaptı!" diye haykırdı Josephine, hıçkırıkları iki katına çıkarak.

Yeğen acı acı güldü. "Al sana Peder Pitamont. Göklerde süzülüyor."

"Peder Pitamont ile tüm bunların ne ilgisi var anlamıyorum," diye karşı çıktı Madam Didier, afallamış hâlde.

Yeğeni bir anda kararını verdi. An itibariyle Papa ile görüşmekte olan Napolyon'a sırt çevirmek için en doğru zaman buydu, üstelik bu ağız sulandırıcı skandalı kamuoyu oluşturmak için kullanabilirdi. Bu düşünceye öyle bir kapıldı ki mevcut meseleyi unuttu, bastonundan yardım alarak iskemlesinden kalktı ve *La Solidarité*'nin editörünü bulmak üzere harekete geçti.

Gelgelelim Madam Didier tüm bunların ne anlama geldiğini öğrenene dek, yeğeninin gitmesine müsaade etmeyecekti. Ve anladığında da, kimseye söylememesi için yemin ettirene dek gitmesine izin vermedi. Kızın histeri nöbeti geçirdiğini, meseleyi iyice araştırıncaya kadar ona inanılamayacağını sebep gösterdi. Yeğeninin sebebi daha basitti; parasının tümü yahut büyük kısmı halasından geliyordu, ayrıca mirasçısı olmayı ümit ediyordu. Halasının desteği olmadan, siyasi broşür yazmayı sürdüremezdi.

Madam Didier kilisenin yolunu tuttu; etrafta kimseyi görmeyince kutsal eşyaların tutulduğu odanın kapısına sertçe vurdu. Cevap gelmeyince içeri girdi. Peder Pitamont kanepede uyuyordu. Uykudayken, günlük hayattaki kutsal adam havasına sahip olmuyordu. Yaşlı ve kaba görünüyordu. Köşeli yüz hatları, özellikle çalı gibi kaşları ile burnunun hemen üzerinde birleşen kıllardan dolayı tuhaf, neredeyse hayvani bir ifadeye bürünüyordu. O anda, Madam Didier neredeyse iddialara inanacaktı ama adama haksızlık etmekten korktu ve kendini tuttu.

Kadının bakışlarını üzerinde hisseden adam gözlerini açtı. "Ah, Madam, sizsiniz," dedi ve hemen toparlandı.

Kadın selamlaşmayı kısa keserek, doğrudan kızın hikâyesine girdi. Adam sanki bu çok ciddi ve ilginç bir meseleymiş ama özel olarak kendisini ilgilendirmiyormuş gibi başını sallıyordu.

"On dört yaşlarında bir kız dedin, değil mi?" diye sordu, bir yerlerde öyle bir kız görüp görmediğini hatırlamaya çalışıyor gibi yaparak.

Tam da o anda, Madam Didier, Josephine'e kutsal suyu koysun diye verdiği matarânın orada olduğunu fark etti. Kanepenin yanında, yerdeydi. Aynı anda adam da bunu fark etti. Onu kaldırmayı nasıl unutmuştu! Oynadığı rolü bir kenarâ bırakarak Madam Didier'in ayaklarına kapandı. Ama kadın dehşete kapılmış hâlde ayağa kalktı ve dışarı koştu.

Yeğeninin tavsiyesini dinlemedi ve rahibi polise şikâyet etmedi, bunun yerine piskoposun huzuruna çıktı ve meramını ona anlattı. Neticesinde, Peder Pitamont hesap vermeye çağrıldı. Piskopos, faili başka bir mıntıkaya atamakla yetindi. Çok geçmeden, rahibin orada da adı çıktı. Hakikat şuydu ki artık kendine hâkim olamıyordu. Şeytana uymuş, günah dünyasına savrulmuştu. Geceleri cübbesini çıkarıyor, sivil kıyafetlerini giyiyor, şehrin en itibarsız ve uğrak mekânlarına dadanıyordu.

Bir gece, yeğeniyle beraber tiyatrodan çıkmakta olan Madam Didier, rahibin bir arabaya bindiğine, öncesinde de genç bir hanımı bindirdiğine şahit oldu. Rahibin yüzüne yayılan o haz ifadesi, kadının üzerindeki o aşırı kıyafetler –askısız ve dantelli dekoltesiyle, omuzları ve göğüs uçlarından yukarısı tamamen açıktaydı, uzun ve daracık eteği bileklerinde genişliyordu– tüm bunlar, bu ikisi arasındaki ticaretin mahiyetini gözler önüne seriyordu. Madam Didier ürperdi. Yeğeni bir yorum yapmayacak kadar nezaket sahibiydi. Daha sonra öğrendi ki Pitamont defalarca üstlerine şikâyet edilmişti; en nihayetinde, sessizlik yemini eden Trappist rahipleri arasında uzun bir inzivaya çekilmesi, bunu kabul etmiyorsa cübbesini asması ta-

lep edilmişti. Pitamont ise bu talep karşısındaki tavrını, son çalıştığı kilisedeki bazı değerli eşyalarla beraber sırra kadem basarak belli etmişti.*

"Şansımız varmış ki hepimiz ondan kurtulduk," diye düşündü Madam Didier. Aslında Peder Pitamont'dan kurtulması mevzubahis değildi ama onu bir daha görmeyeceği doğruydu.

Yeğeni Aymar Galliez, kaldığı odadan kısa süre önce ayrılmış ve halasının apartman dairesine taşınmıştı. Bu kısmen para biriktirmek için, kısmen de halasına yakın olmak içindi zira zor iyileşen yaraları onu melankoli ataklarına karşı savunmasız bırakıyor, yalnızlığı katlanılmaz kılıyordu.

Bir gün, en sevdiği yer olan cam kenarında oturuyor, elindeki bir deste kâğıda çeşitli notlar alıyordu. Edebiyat alanında sivrilmek istiyordu ama büyük eserini hangi biçimde yazması gerektiğine karar veremiyordu. Son dönemde her alanda iyi işler çıkıyordu. Genç Dumas, *Kamelyalı Kadın* romanıyla Paris'i birbirine katalı çok olmamıştı ve edebiyatta bir devrim gerçekleşmekteydi. İşin içyüzünü bilenler, yeni bir yazma metodundan hararetle bahsediyordu. Parola *realizmdi*.

Josephine'in sürekli girip çıkmasından rahatsız oluyordu. "Bu kızın dakika başı burada ne işi olabilir?" diye sordu kendine, sinirleri bozularak. Tüm melankolikler gibi, yalnızlıktan nefret ettiği kadar, başkalarının varlığından da rahatsız oluyordu. Ama bir süre sonra kızla ilgilenmeye, dokunaklı bir öyküye konu olup olamayacağını düşünmeye başladı; rahibi tarafından baştan çıkarılan ve akabinde meşru talibi tarafından reddedilen bir genç kız. Veya kız, rahibe âşık olabilir, rahip de kızla evlenmek için dinden çıkabilirdi. Ama bunlar demode şeylerdi, böyle sayısız eser okumuştu. Edebiyatın sorunu, tüm konuların zaten işlenmiş olmasıydı. Üzerine kalem oynatacak yeni bir mesele yoktu.

* Bu hırsızlığın polise bildirilmesi, tüm hikâyenin ortaya çıkmasına ve Favre'ın kulağına gelmesine, böylece "Azap içindeki küçük çocuklar bana gelsinler..." başlığı altındaki çeşitli vakaların arasına girmesine yol açtı.

Bunları düşünürken kızı neredeyse unutuyordu. Ama çok geçmeden, kızın tuhaf tavırlarını fark etmeye başladı. Hiç şüphe yoktu ki ilgisini çekmeye çalışıyordu. Sözüm ona odayı toplamakla meşguldü ama arada bir adama dönüyor, koca gözlerini üzerine dikiyor, sonra utanmış gibi bakışlarını kaçırıyordu. Bu sırada vücudu bükülüyor, uygunsuz hâllere giriyordu. Sürekli olarak bir yılan gibi kıvrılıyordu. Sesli şekilde iç geçirirken göğüsleri kalkıp iniyordu.

Adamın kendine baktığını görünce durdu. Ama bir an sonra yanına geldi, yerden bir parça kâğıt aldı, "Bu sizin mi?" diye sordu. Adam teşekkür edince, "Pencereyi biraz daha aralayayım mı?" diye sürdürdü. "Perdeler üzerinize doğru mu uçuşuyor?" Adam tüm bunları çok sinir bozucu buluyordu. Josephine perdeleri toplamak için masanın üzerine eğildiğinde, adam genç bedeniyle yüz yüze geldi. Etinin sıcaklığını soludu. Elinde olmadan, güçlü bir dürtüye kapıldı. İyiden iyiye rahatsız olunca kızı göndermek için bir bahane buldu ama uzun süre boyunca, edebi uğraşlarına odaklanmayı başaramadı.

Üçüncü Bölüm

Bir gün dış kapıya doğru topallarken, mutfak kapısının açıldığını ve Françoise'nın, "Mösyö Aymar! *Pişşt!*" diye seslendiğini duydu.

Arkasını döndü. Françoise onu eliyle mutfağa çağırıyordu; gittiğinde önce kapıyı kapattı, sonra da fısıldayarak şöyle dedi: "Burada ne fena şeyler olduğundan haberdar mısın?"

"Hayır, değilim," dedi masumane.

"Josephine'den bahsediyorum."

"Ne olmuş ona?" demek istiyordu. "Yine ne olmuş ona?" Ama kendini tuttu çünkü Françoise'nın Pitamont meselesinden haberi olup olmadığını bilmiyordu. Madam Didier bu konuyu gizli tutmak istiyordu.

"Davranışları... Nasıl desem, Mösyö? Hayâsızca!"

"Ne diyorsun yani?"

"Diyorum ki kasabın oğlu, kapıcının küçük oğlu, hatta manavın kendisi, özetle herkes ona sahip oldu. Ona sahip olmayanların tek farkı, onu reddedecek kadar edepli olmalarıydı. Evet, Mösyö, asla bu evde başımıza bunların geleceğini düşünmezdim. Genç bir köylü kızı. Buraya ilk geldiğinde, ağzını açıp iki çift laf etmeyi bilmezdi. Şimdi tüm mahalle ondan bahsediyor, Mösyö!"

"Emin misin?" dedi Aymar, ilk duyduğu anda inanmış olmasına rağmen. "Bunlar art niyetli insanların dedikodularından ibaret olamaz mı?"

Bunun üzerine, Françoise bazı şeyleri kendi gözleriyle gördüğünü, kızı ve kapıcının oğlunu tavan arasında ne hâlde yakaladığını

anlattı. O günden sonra kızın evden çıkmasını yasaklamış, bu sefer de kız evden kaçmıştı. İnsanlar şehirdeki ahlaksız hayatın onu bozduğunu düşüneceklerdi elbette ama Françoise işin aslını biliyordu. O kız bu alışkanlıkları köyünden getirmiş olmalıydı.

Françoise konuşurken Aymar düşünüyordu. Josephine'in o ilk şaşkınlığı, kederi ve utancı rol müydü yani? Hayır. İmkânsız. Önceden saf bir kızdı. İçindeki canavarı ortaya çıkaran Peder Pitamont oldu. Madam Didier'in memleketindeki belediye başkanı, kötü karakterli bir kızı tavsiye etmiş olamazdı.

"Bana söylemenizi istediğim şey, Mösyö, bu haberi Madam Didier'e nasıl vermem gerektiği. Tüm bunları anlatıp canını sıkmaktan korkuyorum. Zavallı Madam yeterince çekti zaten."

"Sen o işi bana bırak," diye avuttu onu Aymar. "Ben her şeyi hallederim."

"Tamam ama bunu derhal yapın. Yapmazsanız kimbilir daha neler olur? Dün gece bir uyandım, yatağında yok. Bekledim, belki bir anlığına dışarı çıkmıştır diye düşündüm. Geri dönmeyince, kalkıp onu aramaya başladım. Şöyle söyleyeyim, Mösyö, katiyen evde değildi. Kapının kilidini açmış, dışarı çıkmıştı. Kapıcının oğlu Jeannot aşağıdaki kapıyı onun için açmış olmalı. Onu beklerken uykuya dalmışım; gözlerimi açtığımda, yatağına dönmüştü ve evden çıktığını inkâr ediyordu. Böyle bir mahlukla ne yapacağız biz?"

"Bana bırak," dedi Aymar yine, ne yapabileceğini düşünerek.

O akşam, Josephine her zamanki gibi yemek masasına servis yapıyordu. Ve her zamanki gibi, Aymar'a tahrik edici bir şekilde temas ediyordu. Buna rağmen, çocuksu yüzünden saflık ve masumiyetten başka bir şey okunmuyordu. O hassas, olgunlaşmamış çehreden başka ne okunabilirdi ki? Kendi yemeğini yemek ve bulaşıkları yıkamak için mutfağa çekildiğinde, Aymar halasına açıldı.

"O korkunç olaydan bu yana, Josephine'de herhangi bir değişiklik fark ettin mi?"

"Bereket versin ki fark etmedim. Olanları atlatmış gibi görünüyor ve umarım yakında tamamen unutacak."

"Buraya geldiğinde masum bir varlık olduğuna gerçekten inanıyor musun?"

"Evet, tabii ki. Neden soruyorsun?"

"Öylesine."

Madam Didier'in aklından iç rahatlatıcı bir düşünce geçti: Belki de Josephine, Peder Pitamont'u baştan çıkarmıştı. Ama bu fikrin aklına gelmesiyle, öyle olamayacağını fark etmesi bir oldu. Pitamont'un daha sonraki davranışları bu fikri desteklemiyordu. "Neden soruyorsun?" diye tekrarladı.

"Son zamanlarda davranışlarının kusursuz olduğunu söyleyemeyiz." Meseleyi olduğundan küçük gösteriyor, vurucu kısım için zemin hazırlamaya çalışıyordu.

"Ne yaptı?" diye sordu Madam Didier.

Aymar meseleyi asgari seviyeye indirgeyerek ve Madam Didier'i fazla tasalandıracak detayları atlayarak kısaca anlattı. Madam Didier bir süre sakince düşündükten sonra, sağduyulu bir şekilde, Josephine'in güvende ve nezaret altında olacağı, köylerinin belediye başkanı gelip olaya müdahale edene dek kalabileceği bir odaya kapatılmasına karar verdi. "Françoise'yı çağır da kızı tutabileceğimiz iyi bir ev biliyor muymuş soralım."

Françoise yanlarına geldi ve hanımının kararını dinledi. Bu sırada rahat duramıyor, Mösyö Galliez'e söylemesi gereken başka bir şey varmış gibi bakışlar atıyordu. Bir noktada Aymar dayanamadı:

"Çıkar ağzındaki baklayı, Françoise!"

Françoise cesaretini toplamaya çalışıyor gibi derin nefes aldı; sonra tepeden bakan bir tavırla (onun bir suçu olmadığını belirtir gibi) kafasını geriye eğerek şöyle dedi: "Josephine hamile."

Önce derin bir sessizlik oldu, sonra da ayrıntılar istendi. Ne zamandan beri? Françoise bilemiyordu ama Josephine'in söylediğine güvenilirse iki veya üç aylık olabilirdi.

"Buraya geleli üç ay oldu zaten!" diye bağırdı Madam Didier.

"Evet, Madam," dedi itaatkâr Françoise.

"Bu o kahrolası Pe..." Halasının bir bakışı, Aymar'ın cümlesini yarıda kesmesi için yeterli oldu.

"Kızı buraya getir, Françoise, onunla yalnız konuşacağım," dedi Madam Didier.

Bir an sonra Josephine oradaydı. Sade giyinmişti, ağırbaşlıydı, köylü saflığı hâlâ yüzünden okunuyordu. Ancak gözlerini yukarı çevirdiğinde, karanlık ve ateşli bakışları, iffetini ve tevazusunu yalanlıyordu.

"Zavallı evladım," dedi Madam Didier, kolunu Josephine'in omzuna atarak. "Bir bebeğin olacağını biliyor musun?"

"Evet, Madam."

"Öyle de gençsin ki."

"Evet, Madam."

"Zavallı şey."

"Françoise'nın dediği gibi, erkeklerin yanına gittiğim için mi oldu, Madam?"

"Ah, evladım, bunu neden yapıyorsun?"

"Hoşuma gidiyor, Madam. Durmak zorunda mıyım? Yapmamaya çalışıyorum ama kendimi durduramıyorum. Köyde hayvanlar hep yapıyordu ve kimse onları durdurmuyordu."

"Ama, Josephine, evladım, biz hayvan değiliz ki. Hiç insanların böyle şeyler yaptığına şahit oldun mu?"

"Hayır, Madam. Evde yalnızca annem ve ben vardık..."

"Evet, muhakkak ki," dedi Madam Didier, öfkesini gizleyerek.

"Erkekler ve kadınlar bunu hiç mi yapmaz?"

"Sus."

"Ama bana bunu ilk Peder Pitamont yaptı."

"Sus! Sus! Hakikaten de ilk miydi?"

"Evet, Madam."

"Seni talihsiz kızcağız. Ne yapacağız seninle?"

"Françoise kötü olduğum için beni göndereceğinizi söyledi. Beni göndermeyin."

"Sana güzel bir ev bulacağım." Angoulême Düşesi, yoldan çıkan kızlar için bir yetimhane kurmuştu. Ama tekrar düşününce, kızı bir yetimhaneye yerleştirmenin iyi bir fikir olmadığına karar verdi. Meseleye dair mümkün olduğunca az izahat vermek istiyordu. En iyisi meseleyi kendi başına çözmek, Josephine'e kalabileceği güzel bir oda vermek ve olayların doğal seyrinde ilerlemesine izin vermek olacaktı. Zaman tüm yaraları iyileştirirdi, iyileşmeyen yaralar da nihayetinde mezara götürülürdü.

Josephine kaderine boyun eğmiş gibi görünüyordu. Gece yaramazlıklarının yokluğunu sadece ilk birkaç gün hissetti. Ona buldukları bu odadan ne geceleyin ne de başka bir zamanda kaçmak mevzubahis değildi ama en azından bir şey yapması gerekmiyordu. Josephine hayatı boyunca sabahın erken saatlerinden gece yatana dek arı gibi çalışmıştı; sadece dul annesiyle yaşadığı sefil çiftlikte değil, Madam Didier'in evinde ve Françoise'nın katı denetimi altında da onu gün boyu meşgul eden işlerle uğraşmak zorundaydı.

Bu beklenmedik boş vakit, kısa ve kasvetli varoluşundaki ilk gün ışığıydı. Aylaklık edip hiçbir şey yapmadı, üstelik bundan çok memnundu. Cam kenarında oturup Mösyö Galliez olduğunu hayal etti. Saatlerce öylece oturdu.

En çok yemek vaktini seviyordu. Obur biri sayılmazdı ama birinin ona hizmet etmesi öyle değişik geliyordu ki bundan asla bıkmıyordu. Hele tepsiyi getiren kızın ona Madam diye hitap etmesi yok mu; daha birkaç gün önce kendisi o kızdı! Josephine, Madam Didier gibi davranmak için elinden geleni yapıyordu.

Josephine, kâh Madam Didier kâh Mösyö Galliez gibi davranarak epey güzel vakit geçiriyordu. Françoise iki günde bir onu görmeye geliyordu. Françoise geldiğinde havalara girmekten kendini alamıyordu çünkü o hâlâ Françoise idi ama kendisi artık Madam olmuştu; kendisi de bu role inandığından, Françoise hizmetkârının önünde "hanımlarından" açıkça bahsettiğinde biraz bozulmuş, aşağılandığını hissetmişti.

Doğum evinin sahibi Mère Kardec arada bir (ama kilolu bir kadın olduğu için nadiren) en üst kata çıkar ve en tuhaf hastasını, doğum yapmasına beş ay olan genç kızı ziyaret ederdi. Mère Kardec katı mizaçlı bir kadındı ve kafası sanki taştan yontulmuş gibi kare şeklindeydi. Hiç soru sormazdı. Servetini, merak duygusundan yoksun olmasına borçluydu. Evine gelen kadınlar, kendilerine iyi bakılacağından emin olurdu. Doğan çocukları Breton'daki bağlantılarına gönderirdi; evinden taburcu olan annelerin, istenen ücreti ödemek dışında, konuyla bir alakası kalmazdı. Namı tüm Avrupa'da bilinen bir kontes Mère Kardec'in evine istediği isimle kaydolabilir, tabiat öyle takdir ederse ikiz doğurabilirdi; Mère Kardec resmi işlemleri hallederdi ve mesele o kapının dışına çıkmazdı. Skandala veya trajediye dönüşmek üzere olan binlerce aşk serüveni burada, dışarıdan bakınca göze çarpmayan bu evde kurtuluşu arardı. Sonuçta sarayların bile bir kanalizasyon sistemi olması gerekir.

Mère Kardec, Josephine'in odasına girdiğinde, katı çehresini az da olsa yumuşatır ve karşılık beklemeden selam verirdi. Josephine nazik sözlerle karşılık verse bile, Mère Kardec aldırış etmezdi. Hizmetkârların doğru düzgün temizlik yaptığından emin olmak için elini eşyaların üzerinde gezdirir, şiltenin içindeki tüylerin iyi dağıldığından emin olmak için yatağa şöyle bir vurur, tüy veya pislik birikti mi diye yatağın altına bakardı. Bu konuda tatmin olduktan sonra, kısaca yemeklerden memnun olup olmadığını sorar, karşılığında tek cümlelik bir cevaptan fazlasını beklemez, müsaade ister ve odadan çıkardı.

Bu soğuk ziyaretleri telafi eden tek şey, Madam Didier ve Mösyö Galliez'in haftalık ziyaretleriydi. Aymar hemen cam kenarına otururdu. Bunca merdiveni tırmanmak bazen fazla meşakkatli geliyordu; bunun sebebi sadece merdivenlerin çokluğu değil, aynı zamanda koridorlarda doğum sancısı çeken kadınların korkunç inlemeleriydi. Açık pencerenin başına oturdu ve mendiliyle alnını sildi. Josephine, Aymar'ın solgun ve sıska yüzünden, uzun ince parmaklarından, teriyle ıslanmış mendilinden gözlerini alamıyordu.

Bir keresinde yalnız geldi. Ama bu sefer de Josephine o kadar utangaç davrandı ki iki çift laf edemediler. Nihayet Aymar gitmek için ayağa kalktı. Josephine kendini kapıyla Aymar'ın arasına atarak, ellerini tuttu ve yalvardı: "Gitme! Daha gitme!"

Kollarını Aymar'ın boynuna doladı ve yakınına sokuldu. Aymar ise Josephine'in omzunu nazikçe tutarak, "Josephine, kendine gel lütfen," dedi.

Yanıt vermiyor, adama tutunmaya devam ediyordu. Aymar onu omuzlarından tutup itmeye çalıştı. Yalnızca kafası geriye gidiyor, gözleri gözlerinden ayrılmıyordu. Nedenini anlayamadan eğildi ve kızın dudaklarını sade bir şekilde öptü.

Kızın bakışları, yeniden öpülmek için yalvarıyordu. Adam itaat etti. Sonra kızın dili ağzından dışarı fırladı ve adamın ağzına daldı. Aymar, kızın sıcak ve ıslak dilini âdeta midesinde hissediyordu. Şehvetine yenik düşerek kızla beraber yatağa geçti.

Mère Kardec alt kattaki ofisinin önünde, elleri belinde, bir kıyamet alameti gibi duruyor, dosdoğru karşıya bakıyordu. Aymar kadının görüş alanından geçerken ürperdi. Kadının kendisine bir şey söyleyeceğini sandı ama öyle olmadı. Aslına bakarsanız, kadının hiçbir şey söylemeye niyeti yoktu ama Aymar suçluluk psikolojisinde olduğu için kırbaç yemiş bir köpek gibi sıvıştı.

Eve dönüş yolunda, kendisi için tek bir çıkış yolu olabileceğine ve bunun da Josephine'i bir daha asla görmemek olduğuna karar verdi. Bu kararın üzerine hem vicdan azabı hafifledi hem de Mère Kardec'in soğuk duş etkili bakışlarından egosunu kurtardı.

Evde, yemek masasında, şöyle buyurdu Madam Didier: "Bitkin görünüyorsun, zavallı Aymar'ım. Bir daha oraya gitme."

Aymar, içinde yükselen korkuyu frenledi. "Bilakis," diye temin etti halasını, "ziyadesiyle iyi hissediyorum. Evet, yürüyerek gidip gelmek beni yordu ama bu sayede gece daha iyi uyuyacağım."

Bir an durduktan sonra ekledi. "Asıl bitkin görünen sensin, halacığım. Neden bir süreliğine köye gitmiyorsun? Bu seneki tatil

planlarından vazgeçmemeliydin." Koşullar böyleyken, Josephine bu hâldeyken tatile gitmesinin imkânsız olduğunu, her yaz tatilini geçirdiği köyüne bu sene zaten gitmeyi planlamadığını söyleyerek itiraz etti. Eğitimli bir siyasi yazara yakışan şekilde, ikna edici bir üslupla konuşuyordu; nihayetinde halası teslim oldu.

İki gün sonra, halasını ve Françoise'yı memnuniyetle Güney Fransa'ya yolcu ediyordu. Tren hareket eder etmez, bir faytona atladı ve Josephine'i görmeye gitti.

Bu defa ön hazırlık yoktu. Karanlık sularda boğulmamak için debelenir gibi birbirlerine kenetlendiler.

Madam Didier'in kendini pek iyi hissetmediğini, doktor tavsiyesi üzerine, Güney Fransa ziyaretini mümkün mertebe uzatacağını duyduğunda neşesini bastıramadı. Kendini bir canavar gibi hissediyor, aynaya bakmaktan korkuyordu. Haftalardır elini sürmediği büyük eseri üzerinde çalışmak için odasına kapandı ve yazmaya oturdu. Gözü pencereden dışarı, ağustos güneşinin ısıttığı caddeye kayıyordu. Sıcaktan ter içinde kalmış adamlar ve kadınlar, atlar ve faytonlar bir o yana bir bu yana gidiyordu. Tüm bunların ne anlamı vardı? Aklına hiçbir şey gelmiyordu. Tüm dünya anlamını yitirmişti. Toz ve gazdan, göz yakan renklerden, ne yaptığını bilmeyen insanlardan ibaretti.

Gitmeme kararından vazgeçmesiyle beraber, dünya yeniden düzenli ve anlamlı hâle geldi. Sokağa çıkıp diğer herkes gibi koşuşturmaya başladığında, sokakların korktuğu kadar sıcak olmadığını fark etti. Meltem hafif hafif esiyordu. Hava öyle ılıktı ki insan cennette sonsuza dek böyle bir iklim olabileceğini düşünüyordu.

"Neden mektuplarında Josephine'den hiç bahsetmiyorsun?" diye sitem etti halası. "Onu görmeye hiç gitmiyor musun? Biliyorsun ki ona göz kulak olmanı istiyorum."

Aymar büyük bir hata yaptığını fark etti. Halası şüphelenmemeliydi. Oraya günde bir, hatta günde iki kez gittiğini Mère Kardec'ten duyabilirdi.

"Josephine'e dair talimatlarını hatırlıyorum," diye yazdı, düzenbazca. "Onu görmeye sık sık gidiyorum. Arkadaşım Le Pelletier'i görmeye gittiğimde yahut Café Palissot'ta grup buluşması olacağında, yolum zaten o tarafa düştüğünden, bir uğrayıp nasıl olduğuna bakıyorum. Şimdilik hiçbir sıkıntısı yok."

Söylediklerinin çoğu doğruydu. Yalanının üzerini gerçeklerle kapamıştı. Böyle bir yönteme tenezzül ettiği için kendinden iğreniyordu. "O lanet Peder Pitamont, rahip cübbesine gizlenmiş o iblis!" diye feryat edemiyordu artık. Pitamont kadar alçak, hatta daha da alçak bir adam olduğunu hissediyordu. Kulüptekiler, rahiplere ve kapitalistlere artık eski ateşiyle karşı çıkmadığını fark ettiler. "Hepimiz günahkârız," gibi iç rahatlatıcı bir düşünceye sığınmıştı. Bulabildiği tek bahane buydu.

Josephine'e gelince, Aymar'ı bir kez eline geçirmişti ya, bir daha bırakmak istemiyordu. Yokluğuna dayanamıyor, ayrılırken döneceğine yemin ettiriyor, döneceği tam saati söyletiyor ve bir dakika bile geç kalırsa kendini camdan atmakla tehdit ediyordu.

Karnında taşıdığı çocuk sürekli hareket ederek Josephine'i sıkıntıya sokuyor, geceleri uykusunu bölüyordu. Ama Aymar gelince, çocuğu tamamen unutuyordu. Madam muamelesi görmekten ve iş yapmamaktan başta aldığı keyif artık kabak tadı vermişti. Onun için hayatta tek bir tatmin kalmıştı ve bu da Aymar ile birlikte olmaktı.

Ekim ayının sonuna doğru Madam Didier döndü. Aymar, hiç gecikmeden, kimsenin onu çıkaramayacağı bir bunalıma girdi. Madam Didier'in Güney Fransa hikâyelerini kayıtsızca dinledi. Josephine'i görmeye iki kez niyetlendi ama aralarındaki kirli bağlantı ortaya çıkar diye öyle diken üstündeydi ki hemen vazgeçti. Buna son kalkıştığında, merdivenlerde Françoise ile karşı karşıya geldi. Neyse ki Françoise onu henüz fark etmemişti ve duvardaki aralığa gizlenecek vakti oldu, böylece Françoise hiçbir şeyden şüphelenmeden geçip gitti. Bu deneyim Aymar'ı öyle sarstı ki o gün yataktan çıkmadı.

Artık her şeyin bittiğini ve çocuğunun doğumundan sonra eski hayatına dönemeyeceğini fark eden Josephine, çıldırmış gibi davranmaya ve sürekli olarak intihar edeceğini söyleyemeye başlayınca, Mère Kardec onu pencerelerinde parmaklık olan bir odaya aldırdı ve ilave tedbir olarak da gece gündüz başında bekleyecek bir hemşire görevlendirdi.

Karnındaki bebek artık gece gündüz kıpırdanıyor, tekmeliyor, Josephine'e bir an olsun huzur vermiyordu.

Dördüncü Bölüm

Aralık ayının sonuna doğru, kesin konuşursak yirmi üçünde, Madam Didier ve Aymar akşam yemeğine oturdular, iştahsızca yemek yediler ve havadan sudan konuştular. Aymar vazife icabı yiyordu; Madam Didier ise, çocukluğundan beri, önüne konan her şeyi son lokmasına kadar yemeye alıştırılmıştı ki bu tüm Fransızların çocuklarına kazandırmak istediği, belki de Fransızların aslında gurme bir ırk olmadığını kanıtlayan bir alışkanlıktı.

Madam Didier aniden sesini yükseltti: "Bak, endişelenmeye başlıyorum."

"Ne konuda?"

"Sen yine batıl inançlı olduğumu sanacaksın tabii."

"Korkma," dedi Aymar alay ederek. "Sen mi? Batıl inançlı olmak mı? Yok daha neler!"

"Dalga geçme, Aymar. Bu dünyada senin gördüğünden çok daha fazlasını gördüm."

"Ne gördün mesela?"

"Noel'e inanıyor musun?"

"Elbette inanıyorum," dedi Aymar. "Noel'in bu ayın yirmi beşi olduğuna herkes inanır ve hepsi de haklıdır."

"Patavatsızlığı bırakırsan devam edeceğim."

"Lütfen devam et, hep Noel hakkında daha fazla şey bilmek istemişimdir."

"Sence hayvanlar Noel'in yaklaştığını anlar mı?"

Aymar elinde olmadan gülümsedi: "Noel gecesi ahırlarında diz çöken sığırlardan mı bahsedeceksin?"

"Tam olarak onlardan bahsedeceğim. Ve daha fazlasından çünkü bunları gözlerimle gördüm."

"Elbette göreceksin. Yılın herhangi bir gecesi herhangi bir ahıra giren herhangi bir insan, birazcık şanslıysa, tüm sığırların dizleri üstüne çökerek oturduğunu görebilir."

"Böyle diyeceğini biliyordum. Ama bu doğru değil. Dahası, Mesih'in doğum gününden birkaç gece önce, arıların kovanlarında vızıldadığını duydum."

"Arılar her zaman vızıldar."

"Hadi ama, Aymar, kışın ortasında arı kovanlarından vızıltı duyamazsın."

"Ve onları duydun, öyle mi?"

"Bir dediğime inansan, öbürüne inanmıyorsun. Öyle mi, Aymar?"

Yenik düştüğü için canı sıkılan Aymar, bir süre sessiz kaldıktan sonra, konuşmanın başına döndü. "Endişelenmenin sebebi bu mu yani?"

"Hayır, tabii ki değil. Endişelenmemin sebebi şu; Josephine doğum yapmak üzere ve bu belki de İsa Mesih'in doğum gününe denk gelecek."

"Bu neden canını sıkıyor? Bilakis, sevinmeni beklerdim."

"Sana göre batıl inançlı olduğum için herhalde. Ama sana bir şey anlatayım. Sonu kötü biten bir adam tanırdım; kaderinin baştan beri belli olduğu çünkü Noel arifesinde doğduğu söylenirdi."

"Ve herkes bu kehanet gerçeğe dönüşsün diye elinden geleni yaptı, öyle değil mi?" dedi Aymar acı acı.

"Beni de onların arasında mı sayıyorsun?" diye sitem etti Madam Didier. "Benim köyümde ve dinibütün insanların yaşadığı başka köylerde, kadınlar mart ayının büyük kısmı ve nisan ayının ilk haftası boyunca kocalarından uzak dururlar ki çocukları Noel'de doğmasın."

"Bana bu uygulamanın hangi açıdan mantıklı olduğunu söyleyebilir misin?"

"Şimdiye dek batıldan bahsettik, sevgili Aymar ama istersen senin uzmanlık alanın olan mantıktan da bahsedebiliriz. İnsan bir şeye inandığında, o şeye saygısını göstermek ister. Fark ettim ki devrimcilerin yaptıkları ilk iş, eski heykelleri yıkmak ve yenilerini dikmek, eski bayramları kaldırıp yenilerini belirlemek oluyor. Ama sen bunun da batıl olduğunu düşünmüyorsundur herhalde?"

"Bunun konuyla ilgisi yok," dedi Aymar.

"Pekâlâ," diye sürdürdü Madam Didier, "yine de insanların inandıkları şeylere saygı göstermek isteyeceğini biliyorsun, bu yüzden İsa Mesih'in sürdüğü güzel ve nazik yaşama inanan kişiler de ona hürmet etmek ister. Söyle bana, Meryem Ana lekesiz olarak doğurduğunda, bedensel doğumun reddedilmesinden daha güzel bir saygı duruşu olabilir miydi? Buradaki inceliğin ve zarafetin, bir siyasi liderden diğerine geçerken çıkardığın yaygaraya hiç benzemediğini sen bile görüyorsundur herhalde?

"Hoş bir davranış olduğunu anlıyorum," dedi Aymar. "Ama bu ne kadar anlamlı?"

"En az senin rozetlerin, parti renklerin ve konuşmaların kadar anlamlı," diye sertçe cevapladı Madam Didier. "Ne demek istiyorsun? İnsanlar daha mutlu olsun diye, artık fakir olmasınlar diye sırf benim ömrüm boyunca Fransa'da kaç kez kan döküldü? Bunca kavganın kimseye fayda sağlayacağını sanmam."

"Siyaseti anlamsız bulduğunu söyledin zaten ama Noel arifesinde doğacak bir bebekle ilgili neden endişelendiğini hâlâ anlatmadın."

"Aymar, canım yeğenim, Josephine'in bir rahipten hamile kalmış olması yeterince büyük bir kötülük değil mi zaten? Bir rahibin zina yapması yeterince büyük bir küfürken, bu hazin doğum bir de İsa Mesih'in doğduğu koşulları mı taklit edecek?"

Aymar elinde olmadan etkilendi. "Kaz Ana hikâyesi gibi," dedi sinirle.

"Bana kalırsa," diye devam etti Madam Didier, "Josephine ma-

sum bir kız çocuğuydu ama şeytan Peder Pitamont'u ayarttığında, Josephine'i de esirgemedi. Artık içinde şeytanı taşıyor ve bunu her yanına gittiğimde görüyorum. O tehlikeli biri."

"Saçmalama," dedi Aymar ama kendisi de ürkmüştü. Biraz sinirleri bozulmuş, canı sıkılmıştı; konuşmayı sonlandırmak istedi ve yazması gerektiği bahanesini öne sürerek oradan ayrıldı.

Odasına çekildi ve Argand lambasını yaktı. Tüm dünyayı mutluluğa ulaştırmaya çalışırken, sadece hayatını kaybetmeyi başaran bir adamın hikâyesini yazacaktı ama artık bunun üzerinde çalışmak istemiyordu.

Sinirlenerek kâğıtları bir kenara itti. "Dünya bir kitaba sığdırmak için fazla büyük," dedi. Sonra düşündü: Neden yapmaya karar verdiği işlerin devamını getiremiyordu? Neticede fikir kötü değildi ve insanlar bir kitaba dünyayı sığdırmanızı beklemezdi zaten. Bu ıskartaya çıkardığı onuncu veya on ikinci fikir olacaktı. Ne zaman bir kitap çıkıp eleştirmenlerin takdirini kazansa, bir zamanlar aklına gelen ama şu ya da bu sebeple reddettiği bir konu üzerine olduğunu görüyordu.

Masanın üzerine kapandı ve kafasını kollarında dinlendirdi. Demek Josephine bir iki gün içinde doğuracaktı? Acaba dokuz aylık olunca nasıl şişmişti? Kafasında canlandıramıyordu. Hatta yüzünü bile hatırlamıyordu. "Sureti şimdiden kaybolduysa neyi sevmiştim?" diye sordu kendine. Sevdiği şey bir tür yumuşaklık ve sıcaklık, nezaket ve neşeydi. Ve şimdi bir bebek doğuracak, Mère Kardec'in Doğum Evi'nin merdivenlerinden çıkarken duyduğu o kadınlar gibi feryat edecekti. Bir anda o bebeği düşünmeye, ona şefkat duymaya ve keşke benim bebeğim olsaydı diye düşünmeye başladı. Josephine ve bebek ile bir aile kurmak isterdi.

Ertesi gece geç saatlerde, Françoise, Mère Kardec'in evinden döndü.

"Eee?" diye sordu Madam Didier.

"Henüz bir belirti yok," diye bildirdi hanımına.

"Güzel. Acele edelim, Françoise, yoksa gece yarısı ayini için yer bulamayız. Sen gelmiyor musun, Aymar?"

"Sanırım gelmeyeceğim hala," diye mırıldanırken, aklı cüretkâr bir planla meşguldü. Onlar lebalep dolu kilisede meşgulken, Mère Kardec'in evine gidecek ve kimse gittiğini anlamadan geri dönmüş olacaktı.

Doğum evine doğru yola çıkmadan önce iyice uzaklaşmalarını bekledi. Hizmetkârlar artık onu tanıdığından, geç saate rağmen kolaylıkla içeri girdi ve sakat bacaklarının müsaade ettiği kadar hızlı adımlarla üst kata çıktı.

Elinde bir kova kırmızıya çalan su taşıyan bir kadın Josephine'in odasından telaşla çıkınca, Aymar dehşet içinde kalakaldı. Aklına gelen ilk düşünce, Josephine'in acı içinde ölmüş olduğuydu. Kadın kovasına temiz su doldurup dönünce, ağzından birkaç kelime almak istedi. Fakat kadın sadece gülümsedi, içeri girdi ve kapıyı hızla kapadı, bu yüzden Aymar içeride ne olduğunu tam olarak göremedi. Yine de Mère Kardec ve doktor olduğu aşikâr olan bir adam gözüne ilişmişti; Mère Kardec, başarılı bir ebe olmasına rağmen, her zaman doktor çağırırdı.

Aymar saatlerdir öylece bekliyormuş gibi hissediyordu. Zihni duyduğu sesleri, tiz konuşmaları, suyun şırıltısını, bir o yana bir bu yana koşuşturan adımları nafile yorumlamaya çalışıyordu. Aniden kulak tırmalayan, kan donduran, sürüp giden bir çığlık duyuldu, gittikçe daha da tizleşti ve yine ansızın, sanki gider borusundan geri iniyormuş gibi derin bir uğultuyla tekrar kayboldu. Devamındaki sessizlik öyle gergindi ki tir tir titremekte olan Aymar, sokağın karşısındaki kiliseden gelen konuşmaları duyabiliyordu. Sıradan bir ekmeğin ve suyun ete ve kana dönüşmesi mucizesini müjdeleyen çan seslerini duyabiliyordu. Tam da o sırada, yanındaki odadan son derece tuhaf, gıcırdama ve miyavlama türü bir ses geldi. Hemen sonrasında telaşlı komutlardan, su şırıltılarından, metal tıngırtılarından oluşan, bir rüyadaymışçasına derinlerden duyulan o boğuk potpuri yeniden başladı.

Birdenbire kapı ardına dek açıldı ve uzun bir adam dışarı çıktı. Aymar sırtını duvara öyle bir bastırıyordu ki sanki içine gömülmeyi amaçlıyordu. Ama uzun adam onu görmüştü. "Demek talihli baba sensin?"

"E-evet," diye kekeledi Aymar.

"Güzel, öyleyse bir oğlunuz olduğu için sizi ilk tebrik eden kişi olmak isterim."

"Annesi öldü mü?" dedi Aymar soluk soluğa.

"Kim? Annesi mi?" diye kıkırdadı doktor, mesleki bir hoşnutluk içinde. "En kolay doğumumdu. Kedi yavrusu gibi kayarak çıktı. Her vakam bu kadar kolay olsa, buna iş değil hobi denirdi."

"Ama o çığlık..."

"Biraz canı acıyacak tabii. Onu şimdi görmeseniz daha iyi olur. Uyuyor. Sabah gelin." Aymar'ın omzunu dostça sıvazladıktan sonra onu sonsuza dek aklından çıkardı ve merdivenlerden aşağı aceleyle indi.

Madam Didier ve Françoise gece yarısı ayininden dönmeden önce evde olmak için çok az vakti kaldığını anlayan Aymar, doktorun peşi sıra aşağı indi.

Françoise ve Madam Didier kapıdan içeri girdiğinde, cam kenarındaki iskemlesine yeni oturmuştu.

"Fevkaladeydi," dedi Madam Didier.

Aymar'ın normal şartlar altında soracağı soru boğazında düğümlendi. Tek duyulan bir yutkunma sesi oldu. Madam Didier onu kuşkuyla süzmeye başladı. Aymar toparlandı ve şöyle dedi: "Nedir o fevkalade olan?"

"Ayin, elbette," diye yanıtladı halası. "Vaaz öyle dokunaklı, öyle tesirliydi ki... Hakikaten o doğum sahnesinin içinde olduğunu tahayyül etmek mümkündü. Senin neyin var, Aymar? Suratın sapsarı olmuş!"

"Biraz yorgunum," dedi Aymar, elinden geldiğince sakin bir şekilde. "Sanırım yatacağım."

"Beni başından savıyorsun," dedi Madam Didier ciddiyetle. "Söyle bakalım, neren ağrıyor? Aslında ihtiyacın olan şey, şöyle güzel bir ıhlamur veya ravent."

"Yok, hayır," diye itiraz etti, "sabaha iyi olurum." Halası başını iki yana salladı. "Kendine bakmıyorsun," dedi. "Öyleyse benim sana daha iyi bakmam lazım." Aymar ürperdi. "Belki de," diye sürdürdü, "senin de ihtiyacın olan şey bir tatildir. Biliyorsun ki bir senedir Paris'ten ayrılmadın; bu şehir, gaz lambaları günbegün arttıkça daha da zehirli bir hâl alıyor. Milletin, özellikle kadınların fenalaşıp durması tevekkeli değil. Ben genç kızken, kadın dediğin erkek gibi kuvvetli olurdu. İşe bak; gençliğime daldım, seni unuttum. Gene kocakarılar gibi çenem düştü. Bekle de sana ravent getireyim."

Halasıyla tartışmaya cesaret edemeyerek ravent hapını içmeye gönülsüzce razı oldu.

Ertesi sabah erkenden uyandığında evden çıkmak için can atıyordu ama ne Françoise'nın ne de Madam Didier'in kafasında, Mère Kardec'in doğum evine gitme düşüncesi var gibi görünüyordu. Soğukkanlılıkları Aymar'ın asabını bozuyordu. Nasıl hiçbir şey olmamış gibi rahat davranabilirlerdi? Kadınlar hakikaten kalpsiz oluyordu. Josephine'in çığlıkları, gece boyunca olduğu gibi, hâlâ kulaklarında yankılanıyordu. Gecenin başında tecrübe ettiği sesler sabaha dek peşini bırakmamıştı. Suyla dolu kovaların tangırtılarını duyuyordu. Mère Kardec'in alçak perdeli sesine, doktorun kulağa hoş gelen çatallı sesi karışıyordu. Kadın o korkunç pembemsi suyla dolu kovayla birlikte odadan çıktığında, sanki kovanın içinde bir girdap gibi dönen, koyu kızıl şeritler görmüştü. İçi ürperdi. Hayal gücüne yenik düşüyordu.

Nihayet Madam Didier'in sesini duydu: "Françoise! Françoise! Nasıl oldu da aklımızdan çıktı?" Aymar rahat bir nefes aldı. Josephine'i ziyaret etme bahsi açılır açılmaz, onlarla gelmeyi teklif edecekti. Ama halası şöyle devam etti: "Nevresim takımlarını sandığa koymuştuk. Kayıp çarşaflar orada olmalı."

İki kadının sandığa doğru seke seke gidişlerini, şaşkınlık nidaları içinde sandığı açışlarını dinlerken midesi bulandı. Bu gülünç ihmallerinden gülerek bahsediyor, Aymar öfkeden ölecekmiş gibi olana kadar, tekraren şöyle diyorlardı: "Nasıl oldu da unuttuk... Kırk yıl düşünsem aklıma gelmez... Bende bir hâller var ama..."

Öğlen olduğunda, kadınların neden konuyla ilgilenmediğini anladı. "İşte şimdi içim rahat etti," dedi Madam Didier, çorbasını koyan Françoise'ya.

"Evet, Madam," dedi Françoise.

"Neden için rahat etti?" diye sordu Aymar.

"Mère Kardec haber vermedi ya, ondan."

"Ondan haber mi bekliyordun ki?" dedi Aymar zorlukla, vaziyeti anlamaya başlayarak.

"Elbette; gece bir şey olması hâlinde, sabah biriyle haber göndereceğine dair Françoise ile sözleşmişlerdi. İçimdeki korku da böylece bitti. Noel bebeği olmayacak."

Aymar çorbasını püsküttü. "Çorba müthiş sıcak," dedi hırçın bir şekilde. "Çorbamı biraz soğutup getirmeni defalarca söylediğimi sanıyordum, Françoise."

"Evet, Mösyö," dedi; belli ki kızmıştı çünkü dışarı çıkarken şöyle demekten kendini alıkoyamadı: "En son *üç* sene önce söylemiştiniz."

"Nasıl bu kadar kaba davranabilirsin?" dedi Madam Didier. O da kızmıştı.

"Of," diye bağırdı Aymar zira öyle bezmişti ki aklına söyleyecek daha iyi bir şey gelmiyordu. En kötü yanı da hatalı olduğunu biliyor olmasıydı. "Şimdi herkes köşesine çekilip somurtacak," diye yakındı.

"Evet ama bu senin suçun, o yüzden kendini ne kadar erken affettirirsen o kadar iyi olur."

Böyle olunca, mutfağa gitmekten ve Françoise'ya dil dökmekten başka seçeneği kalmadı. Bunun için Françoise'nın nasıl da otuz senedir bu aileye hizmet ettiğini, Mösyö daha bebekken onu kucağına

aldığını, kirli çarşaflarını yıkadığını, Madam Galliez zayıf bir kadın olduğu ve bir hizmetçi daha tutacak durumda olmadığı için bunları yardım almadan yaptığını ve daha nice ayrıntıyı, bıktırıncaya kadar, ağlayarak anlatmasına katlanmak zorundaydı.

Aymar kendini zorlayarak şöyle dedi: "Sen de halam da benim için annelikten fazlasını yaptınız." Bunu kendini zorlayarak söylemesinin sebebi, bunun doğru olmaması veya bu iki kadının kendisi için yaptıklarını takdir etmemesi değil, bunun bir erkeğin her zaman canını sıkan türden bir takdir olmasıydı.

Mère Kardec'in doğum evine yürüme kararı aldıklarında, Aymar onlarla geleceğini söyledi. Bir bahane bulup onlardan önce oraya varmak, önceki gece ziyaret ettiğini söylemesin diye Mère Kardec'i uyarmak gibi uçuk hayaller kuruyordu zira haber göndermemesinin tek sebebi, Aymar'ın hanımlara haber vereceğini zannetmesi olabilirdi.

Ama önlerine geçme fırsatı kendini sunmadığı gibi, aklını ne kadar zorlasa da tek bir makul bahane bile bulamıyordu. O kıştan kalma günde, felaketine doğru yol alırken, sakin görünmek için elinden geleni yaparak yürüdü. Önceki gece oraya gittiği, yasak ilişkisiyle beraber ortaya çıkacaktı; o ilişkiye devam etme fikriyle yanıp tutuştuğunu kendine bile itiraf etmeye kalktığında midesi bulanıyordu.

Mère Kardec hanımları her zamanki soğuk tavrıyla karşıladı ve sadece şunu söylemesine yetecek kadar doğruldu: "Hanımefendiyi bebeğini ilk kez emzirirken göreceksiniz."

Françoise ve Madam Didier koro hâlinde haykırdı: "Ne?! Bebeğini mi?! Bebek ne zaman doğdu? Neden haber vermediniz?"

Aymar olanları sakince, sanki mesele onu ilgilendirmiyormuş gibi dinliyordu ama ayaklarının altındaki yer yarılıp onu yutsa memnun olurdu.

Mère Kardec'in tek söyleyebildiği, "Ama sandım ki Mösyö..." oldu. Daha *Mösyö* kelimesini bitirmeden kendini durdurdu ve iza-

hat vermektense müsaade istemeyi tercih etti. Yılların tecrübesiyle, bir özrün bin açıklamaya bedel olduğunu biliyordu.

Gelgelelim hanımlar özrü duyacak kadar beklemek yerine, peşlerinde terleyen ama mutlu bir Aymar ile yukarı fırladılar. Uçurumun kenarından dönmüştü. Fakat o gün evine bozguna uğramış hâlde dönecekti. Onu bekleyen iki hayal kırıklığı vardı.

Josephine'in ona şöyle bir bakıp kafasını çevirmesine aldırış etmedi. Yanlarında Madam Didier ve Françoise varken böyle olacağını tahmin ediyordu. Ama bebeğe hazırlıklı değildi. Yeni doğmuş bebeklerin İtalyan tablolarında veya Greuze'ün eserlerinde resmedildiği gibi göründüğü inancıyla yetişmiş biri olarak, Josephine'in nazikçe bağrına bastığı sıska, tüylü, kırışık, küçük yaratığı gördüğünde kanı dondu. Hanımlar ise mest oldu.

Josephine'e veda ettikten ve sahanlığa kadar indikten sonra, Aymar aniden mendilini yukarıda unuttuğunu hatırladı – aslında hâlâ cebindeydi. Françoise gidip getirmeyi teklif edemeden merdivenlerden yukarı fırladı ve yeniden odaya girdi. Josephine bebeği sepetine geri koymuştu, yani Aymar'a koşup onu kucaklamakta özgürdü ki Aymar da böyle olmasını bekliyordu. Veya en azından, takati olmayabileceği göz önünde bulundurulursa, şefkat ve ümit vadeden bir bakış atabilirdi.

Eline tek geçen, neden geri döndüğüne dair ruhsuz bir soru oldu. Eskiden alev alev yanan gözleri, şimdi anne şefkatinin sularında sönmüştü. Aymar buna anlam veremiyordu. Onu böyle bırakamazdı. Duraksadı ve şöyle dedi: "Pekâlâ..."

"Ne var, Mösyö?" dedi Josephine. Mösyö demek istememişti. Eskiye dönen tavrıyla beraber, kendiliğinden böyle söylemişti. Ama bu durum, artık yasak aşkı değil de hizmetkârı olduğu gerçeğini de açığa vurmuştu. Düşüncelere dalarak kapıyı kapadı ve halasının peşi sıra aşağı indi.

Eve vardıklarında, Aymar halasına Noel arifesinde doğan çocukları bekleyen berbat kader konusunda sataşmaya başlayacak kadar

toparlanmıştı. Aslında tüm yaşadıklarını sihirli bir şeye bağlamaya dünden razıydı. Hiç şüphe yok ki büyülenmişti. Yoksa böyle bir ilişkiyi, tabiri caizse halasının kapı ağzında, hayır, hatta halasının evinde nasıl yaşayabilirdi? Josephine de bu büyünün etkisi altında olmalıydı. Ve artık büyü bozulmuştu. Aymar da büyünün etkisinden kurtulduğunu hissediyordu. Artık evde oturup kitabını yazmaya devam edebilirdi. Bağlı olduğu muhalif partiye ilgisini tazeleyebilirdi. Şahsi düşüncelerine dalmış hâlde yarım yamalak dinlediği halası şöyle diyordu:

"Keşke korkularımdan kurtulabilsem. Ama itiraf etmeliyim ki hâlâ endişeliyim."

"Bebek hakikaten ürkünç görünüyordu," dedi Aymar gülerek.

"Yeni doğmuş bebekler pek güzel görünmez. Bu bebekle ilgili asıl tuhaf olan şey, yaşamının ilk gününde başını kaldırmış olması. Böyle bir şeyi daha önce ne gördüm ne de duydum. Ama Françoise daha önce buna şahit olduğunu söylüyor."

"Bu küçük adamın kaderinde asılmak olduğunu düşünmek için oldukça küçük bir sebep."

"Şöyle izah edeyim, herhangi bir şey düşünmek için herhangi bir sebebim yok. Ama sezgilerim var. Ne yalan söyleyeyim, tedirginim."

"Pekâlâ, görürüz," dedi Aymar, meseleyi rafa kaldırarak.

"Belki görürüz, belki de görmeyiz. Hatta belki onu bir daha asla görmeyiz."

"Neden?"

"Çünkü Mère Kardec'in Breton'da yaşayan görümcesine gönderilecek; Josephine de ya buraya gelip düzgün davranacak ya da köyüne geri dönecek. Bu mesele de böylece kapanacak."

Aymar konuya duyduğu alakayı hepten kaybetmişti. Buna kendi de şaştı. Nasıl yani? Gerçekten bu kadar hızlı değişebilir miydi?

Madam Didier sonraki birkaç gün boyunca yoğundu. Bebek için güzel kıyafetler aldı; Kilise'yi ya da kendisini işin içine katmadan, usulüne uygun bir nüfus cüzdanı çıkardı. Nüfus cüzdanını çıkarma-

ya gitmeden önce, Pitamont'un görev yapmış olduğu kiliseyi ziyaret etti. Zangoçla konuşurken, oraya gitmesinin tek sebebi çocuğun vaftiz edilmesiymiş gibi görünüyordu. Aslında başka bir sebebi vardı. Pitamont'un ön adını ya hiç öğrenmemiş ya da unutmuştu. Her şeye rağmen, çocuğu adını taşımalıydı.

"Peder Ernest Pitamont'un Nimes'de görevlendirildiğini duydum," dedi gelişigüzel bir şekilde. Gönderilmesinde oynadığı rol bilinmiyordu.

"Peder Bertrand Pitamont'u mu kastediyorsunuz?" diye sordu zangoç.

"Tabii ya," diye yanıtladı Madam.

Bebek birkaç gün sonra vaftiz edildi. Aymar vaftiz babası olmak zorunda kaldı, böylece bebeğin ismi Bertrand Aymar oldu. Soyadı Caillet ise Josephine'in uzun bir deniz seyahatinde olan hayali kocasına aitti.

Madam Didier kiliseden döner dönmez şöyle dedi: "Bak, Josephine, kendi yolunu seçmene izin vereceğim. Köyüne dönebilirsin veya burada kalabilirsin."

"Sanırım," dedi Josephine, "köye dönersem, insanlar bebeğim oldu diye benimle alay eder, değil mi?"

"Bebeğin olduğunu bilmelerine gerek yok çünkü çocuğa Breton'da bakılacak."

"O zaman burada kalsam daha iyi olur," dedi Josephine, "çünkü bebeğimle olmak istiyorum."

"Ama burada da bebeğinle olamazsın," diye açıkladı Madam Didier. "Ona bu evde bakamayız."

"O zaman bebeğimi alıp köyüme döneyim."

"Ama, evladım, düşünsene neler derler! Hem nasıl geçineceksin? Nasıl çocuk yaptığını soranlara ne diyeceksin?"

"Onlara gerçeği söyleyeceğim, Madam," dedi safiyane.

Bu cevabın üzerine, Madam Didier biraz durup düşündü. Gerçeğin ortaya çıkmasını istemiyordu. Ayak işleri için kiliseye yolla-

dığı hizmetkârının hamile kalıp eve döndüğünü öğrendiklerinde, Madam Didier hakkında neler diyeceklerdi? Hele bir de Peder Pitamont'un sorumlu tutulması için çok az şey yaptığını öğrendiklerinde ne düşüneceklerdi? Ne olursa olsun, bu meselenin köylülerin ağzına sakız olmasına müsaade edemezdi. Arkasına yaslandı ve enine boyuna düşündü. Kızı elinde bavuluyla göndermesi hâlinde, mesele dönüp dolaşıp yine Madam'ın kapısına gelecekti. Josephine nerede olursa olsun, durumuyla Madam Didier arasında bağlantı kuracaklardı. Bu korkunç olurdu, gelgelelim aralarındaki bağlantı inkâr edilecek gibi değildi. Başkasının kabahatinden sorumlu tutulması çok saçmaydı. Öte yandan, Josephine'i herhangi bir kuruma yerleştirmesi hâlinde, resmi evrak düzenlenmesinden kaçınamayacaktı; son günlerde evrak işleriyle o kadar çok uğraşmıştı ki daha fazlasına katlanacak mecali yoktu. Verebileceği tek bir karar vardı.

"Pekâlâ, şimdilik burada kalabilirsin," dedi Madam, kaderine boyun eğerek. Zaten dedikoduları bütün semte yayılmış, herkes olanları öğrenmiş, hatta Madam'dan daha fazla ayrıntıya hâkim olmuştu. Üstelik kendini bütünüyle suçsuz görmediği bir kazanın sorumluluğunu almak, Hıristiyan hayırseverliğine yakışırdı. Evet, Hıristiyan hayırseverliğinden dolayı böyle yapıyordu. Bu düşünceye tutundu. Semtte biriyle karşılaştığında, cesaretini kaybettiğini hissettiğinde, kendine bunu söylüyordu; bu kurtarıcı düşünceyi zihninde defalarca tekrar ederek başını dik tutmak ve kimseden korkmadan konuşmak için gereken gücü topladı.

Aslında kararının tek sebebi Hıristiyanlık vazifesini yerine getirmek değildi. Bir bebekle aynı evde yaşayıp da tüm bebeklerin aynı çatı altındaki insanların üzerinde kısa sürede yarattığı etkiden kaçamazdı. Tabiatı gereği, bu etki önce anneyi ele geçirir, sonra da menzilindeki herkese ulaşır. Bir sarmaşık gibi etraflarına dolanır ve temas ettiği herkesi sıkı sıkı kavrar.

Küçük Bertrand örnek bir bebekti. Asla ağlamazdı. Geceleri çok sevimli bir şekilde kıvrılıp uyurdu. Gün içerisindeki uzun şekerle-

melerinden uyandığında, beşiğine eğilip onunla konuşanlara neşe saçardı. Suratını buruşturarak gülümserdi. Kahverengi gözleri keyifle parıldardı. Ağzını açtığında, gırtlağından yukarı neşeli bir agu sesi yükselirdi.

Sağlığı da keyfi gibi yerindeydi. Anne sütüyle beslendiği günlerde, karnını tıka basa doyururdu; sütten kesildiğinde, önüne ne konursa yedi ve yedikçe serpildi. Hızla büyüdü, dişlerini sorunsuz çıkardı. Kimse daha iyi bir çocuk isteyemezdi. Neyse, fazla hızlı ilerliyoruz.

Evin sakinleri arasında bebekle en az ilgilenen kişi olan Aymar, halasının Bertrand'a agulayarak karşılık verdiğini görünce –bu hissi paylaşmayanlar için gülünç bir görüntüydü– eski korkularıyla alay ederdi.

Bir gün halası şöyle dedi: "Seninle sonra konuşalım."

Akşam olup ev sessizleşince, Françoise ile Josephine bebekle paylaştıkları, mutfağın arkasındaki odaya çekildikten sonra yeğeni ile konuştu ve tetkiklerini paylaştı.

"Endişelerimi geride bırakmış değilim," diye başladı. "Hatta Bertrand'ın sıradışı bir çocuk olduğuna her zamankinden daha fazla inanıyorum."

"Asla ağlamamasından mı bahsediyorsun? Belki de geri zekâlıdır," dedi Aymar. "Zekâ geriliğiyle doğan çocukları hep duyuyorum."

"Evet," diye itiraf etti Madam, "geri zekâlı olabilir. Bunu ancak birkaç ay sonra, konuşmaya başladığında anlayabiliriz. Ama bana kalırsa öyle bir sıkıntısı çıkmayacak."

"O zaman neden korkuyorsun?"

"Gözlerini fark ettin mi?"

"Evet, elbette; bence gözleri çok güzel."

"Aslında gözlerinden ziyade kaşlarından bahsediyorum."

"Ne olmuş kaşlarına?"

"Çok gürler ve burnunun üzerinde birleşiyorlar."

"Ve sen bundan nasıl bir çıkarım yaptın?"

"Bizim oralarda adi adamların kaşları öyle olur."

"Bir batıl inanç daha," dedi Aymar. "Tamamen kalıtsal da olabilir."

"Sen söyleyince aklıma geldi," dedi Madam Didier, "Peder Pitamont'un kaşları da böyleydi."

"Dediğim gibi. Babasının oğlu."

"Ben de onu diyorum ya. Zapt edilemeyen bir tipe dönüşmesinden korkuyorum."

"Her halükârda, buna daha çok var." Aymar küçük Bertrand'ın birine tecavüz etmeye çalıştığını hayal edince güldü. "Başka ne gördün?"

"Diğer mesele çok daha korkutucu. Öyle nadir ki ben bile daha önce görmedim ama eski insanlara göre, bu ruhunun şeytana ait olduğunun en kati ve en korkunç işareti."

Sesi öyle alçaktı ve soğuk mart fırtınası camı öyle bir zangırdatıyordu ki Aymar halasını duyabilmek için öne eğilmek zorunda kaldı. Elinde olmadan ürperdi; belki halasının sözleri, belki de camların arasından sızıp sırtına vuran soğuk yüzünden tüyleri diken diken oldu.

"Yani?" dedi Aymar.

"Ben küçük bir kızken, büyükannem ormanın ve ormanda yaşayan cümle mahlukatın öykülerini anlatırdı. Görenleri delirten başı kesik atlıdan, İsveçli kiralık katillerin beş adamı astığı ağaçtan bahsederdi. Artık ruhları o ağaçta yaşıyor, bu yüzden o ağaç mahşer gününe dek ayakta kalacak. Hele bir de senede bir gece gelip çiftleşecek genç bir bakire arayan beyaz geyik..."

"Çocuklara böyle öyküler anlatılmamalı," dedi Aymar.

"Büyükannemin dediğine göre, bazen köy panayırına daha önce hiç görmedikleri ve bir daha hiç görmeyecekleri adamlar gelirmiş. Bu adamlar denizde yaşarmış ve insanları avlayıp su altındaki meskenlerine sürüklermiş. Kıyafetleri hep nemli, elleri perdeli olurmuş.

Dişleri keskin ve sivri uçluymuş. Adamların bazıları da aslında dağlarda yaşayan kurtlarmış. Onların da avuç içleri kıllı olurmuş."

Bir süre sessizce geçmişe daldıktan sonra şöyle dedi: "Bertrand'ın da avuç içleri kıllı."

O soğuk baharın sağanak yağmurları, son yıllarda başı dertten kurtulmayan Madam Didier için bardağı taşıran son damla oldu. Kocasının ölümü, 1848 olaylarında Aymar'ı hastanede yaralı hâlde bulması, bir de bu son olay, yani Peder Pitamont'un kalleşliği ve Josephine'in makûs talihi derken, sırtındaki yük günden güne artmıştı.

Bir gün alışverişe çıktı. O sabah hava çok güzeldi. Bahar artık kendini belli ediyordu ve gökyüzü masmaviydi; sadece uzun ve çetin kışlardan sonra gelen, tabiatın tüm kötü koşullardan arındığına işaret eden berraklıkta bir maviydi bu. Ama alışveriş ederken şıp diye geçen o bir saatin sonunda hava aniden bozdu. Gökyüzü kara bulutlarla kaplandı, soğuk bir rüzgâr patlak verdi ve yağmur suları çok geçmeden sokakları teslim aldı. O kusursuz sabah, kasvetli bir öğleden sonraya dönüştü.

Mağazadan çıkan Madam Didier, havanın hakikaten de çok kötü olduğunu fark etti. Fayton bulmaya çalıştı ama hepsi doluydu. Mağazaya dönüp yağmurun dinmesini bekledi fakat yağmur gittikçe şiddetleniyordu. Mağazanın havasız ortamı ile kapı aralıklarından giren soğuk hava birleşince etkilenmesi çok vakit almadı. Bir sıcaklıyor bir üşüyordu. Yutkunurken boğazı acıyordu. Hemen eve dönmek, yatağına girmek, Françoise'ya ıhlamur hazırlatmak istiyordu. Bu her zaman iyi gelirdi.

Nihayet kötü havaya göğüs gerip bir üst caddeye ulaşmaya, orada bir fayton bulmaya, bulamazsa da bir kafeye sığınıp sıcak bir şeyler içmeye karar verdi. Astragan mantosunun yakasını yukarı çekti, dışarı çıktı ve başını öne eğerek ilerlemeye çalıştı. İki adım gitmişti ki ayağı kaydı ve bir su birikintisine düştü. Bir anda iliklerine kadar

ıslandı. Nazik insanlar kalkmasına yardım etti ve ona küçük bir fayton buldu, böylece çok geçmeden evine vardı.

Günlerce yaşamla ölüm arasında gidip geldi. Şehirde yaşadığı uzun sürenin bile tam anlamıyla silip atamadığı köylü kuvveti nihayet imdadına yetişti ve onu iyileştirdi. Hastalığı boyunca, bebek burnunda tütmüştü. Ama hastalığını bebeğe bulaştırmaktan korkmuş, odasına getirilmesine müsaade etmemişti. Aynı şekilde Françoise ve Aymar'ın da bebeğin yanına gitmelerine izin vermemiş, onları Josephine'den aldıkları raporları kendisine iletmekle görevlendirmişti. Ev halkı belli bir mesafeden haberleşen iki kampa bölünmüştü.

Bir gün geldi ki hastalığını tamamen geride bıraktığını hissetti. Gerçek bir bahar günüydü, ona bu hastalığı getiren hain gün gibi değildi. Pencereler ardına dek açıldı ve hafif bir meltem perdeleri okşadı.

"Bugün," dedi Françoise ve Aymar'a, "Bertrand'ı buraya getireceksiniz."

"Onu görmek size de iyi gelecek," dedi Françoise, gözleri dolarak. "Peki siz iyileştiğinize göre, artık ben de onu görebilir miyim?"

"Elbette, elbette, canım Françoise. Nasıl bir canavarım ki seni de ondan mahrum bıraktığımı tamamen unutabildim? Gel, beni öp ve affettiğini söyle. Sonra da koş onu getir."

O anda tuhaf bir ses duydular. Tarifi mümkün olmayan bir tıkanma, uluma, hıçkırma sesiydi bu. Madam Didier ve Françoise şaşkınlıkla birbirlerine baktılar. Françoise dışarı fırladı.

"Bu neydi şimdi?" diye sordu Aymar. Ses yükseliyor, derinleşiyor, yankılanıyor ve boğukluğunu yitiriyordu.

Françoise yanında Josephine ile koşarak döndü. "Madam," diye haykırdı Josephine, "Bertrand çok hasta! Ne olur, hemen doktor çağırın!"

"Doktor yakında burada olur," diye yanıtladı Françoise. "Kapıyı çalan o olmalı." Madam Didier'e günlük ziyareti için gelen Doktor Robyot'u karşılamak için kapıya koştu.

Doktorun ilk sözleri, "Hastalarımın evde köpek beslemelerini uygun bulmuyorum," oldu. Dairede yankılanan acıklı ulumaları kastediyor olmalıydı.

"Tabii, mösyö," dedi Françoise; tüm uzuvları titreyerek, doktoru Madam'ın yatak odasına getirdi.

"Çok güzel, hastamız bugün istisnai derecede iyi görünüyor," dedi doktor neşeyle, Madam'ın nabzını ölçerken. "Artık yavaş yavaş yataktan çıkmaya, egzersiz yapmaya başlamalısın. Ama kendini çok zorlama."

"Bugünkü hastanız ben değilim," dedi Madam Didier ciddiyetle, "Madam Caillet'nin bebeği fena hâlde hastalanmış. İşitmiyor musunuz?"

Bu kasvetli seslerin bir köpekten değil de bir bebekten çıktığına şaşıran doktor, derhal Josephine ile beraber arka odaya gitti ve kısa süre sonra geri döndü. "Küçük adamın nesi var bilmiyorum. Hatta her bakımdan sıhhatli görünüyor. Belki biraz ürkmüştür ya da histeriye kapılmıştır. Onu korkutan kimse oldu mu?"

"Hayır," dedi Josephine. "Öyle olsa bilirdim çünkü Madam hastalandığından beri benim dışımda kimse bebeği görmedi."

"Pekâlâ, onu sakinleştirecek bir ilaç yazayım. Uyandığında, muhtemelen korkusunu atlatmış olacak."

"Ama çok korkunç bir ses çıkarıyor, mösyö doktor," dedi Madam Didier.

"Bu ilacı alınca duracak," diye yanıtladı doktor. "O zamana dek, rahatsız olmamak için kapıları kapatmanızı öneririm. Bakın, kendinize çok dikkat etmelisiniz. Unutmayın ki ciddi bir hastalık atlattınız."

O andan itibaren tüm kapılar sıkı sıkıya kapatıldı. Artık Madam Didier'in odasına sadece belli belirsiz, boğuk bir ses geliyordu. Çok geçmeden o da durdu zira Josephine gerekli karışımı getirmiş, bebek derin ve sessiz bir uykuya dalmıştı.

Madam Didier yataktan kalktı, cam kenarında oturan Aymar'ın

karşısındaki rahat koltuğuna geçti. Mavi damarlarla bölünen soluk ve çelimsiz elini yeğeninin dizine koydu ve şöyle dedi: "Bana hayırlı bir evlat oldun, Aymar. Seninle olduğum için mutluyum."

"Abuk sabuk konuşma," diye terslemek istedi Aymar çünkü böyle durumlarda öyle demek uygun düşerdi ama sözleri boğazında düğümlendi. Bir müddet sonra şöyle demeyi başardı: "Artık kendine iyi bak ve kötü havalarda saçma sapan şeyler almaya çıkma."

Akşam olunca yatağın başına oturdu; yazları halasının köy evini ziyaret ettiği, onu çeşitli şekillerde işlettiği anıları yâd etmeye başladı. Boğuk bir ses, gitgide büyüyerek rahatsızlık vermeye başladı. Belli ki bebek uyanmış, yine ağlamaya başlamıştı. Neyse ki aradaki bütün kapılar kapalıydı. Halası bebeğin yeniden ağlamaya başladığının farkında değildi. Halası anıları yâd etmekten uzaklaşmasın diye yönlendirici sorular soruyordu:

"Sanki bir kirpiyle ilgili bir şeyler olmuştu; hakikaten, neydi o?"

"Ah, çok komikti," diye başladı Madam hemen, yeğeninin elini tutarak. "Sen hep bir kirpin olsun isterdin ama müsaade etmezdik. Bir yaz geldik ki ne görelim, evi hamam böcekleri basmış. O zamanlar şu tembel hademeyle ayyaş karısı vardı hani, hatırladın mı?"

"Pek hatırlamıyorum," dedi Aymar. "Dört yaşında mıydım?"

"Beş yaşına bir iki ay kalmıştı diye hatırlıyorum. Tabii ya, hatta o yaz beşinci doğum gününü kutladık. O yaz işte. Neyse, kirpiyi anlatayım. Sana kirpi alsın diye annenin başının etini yiyordun. Kimbilir nereden aklına geldi. Velhasıl eve varıp da böcek istilasını gördüğümüzde, "Kirpim olsaydı bütün böcekleri yerdi," dedin. Başta sana inanmadık tabii ama öyle ısrarcıydın ki. Nihayetinde getirdiğin kirpiyi tekrar bahçeye salmasaydık, muhtemelen böcekler *onu* yiyecekti zira kirpi tek bir böceğe bile dokunmadı. Evet, öyle hatırlıyorum..."

Aymar'ın zihni bebeğin tuhaf ulumasını dinlemekle öyle meşguldü ki halasının konuşmayı birdenbire kestiğini fark etmedi bile. Sonra şöyle düşündü: Acaba o da mı bebeği nihayet duymuştu? Feci

bir sesti; ağlayan bir insan yavrusundan ziyade, ıssız bir çiftlikte, dolunaya karşı uluyan bir köpeği andırıyordu. Hayır, halası duymamıştı, uykuya dalmıştı. Tam böyle düşünecekken, büyük bir korkuya kapıldı. Öyle korktu ki iskemlesinden dehşetle fırladı. Halasının kavradığı eli zorlanmadan serbest kaldı. Bir müddet ne yapacağını bilemeden orada durduktan sonra odadan koşarak çıktı.

Mutfağın yanındaki holde Josephine'e rastladı. "Tam ona bir doz daha verecektim ki kendiliğinden durdu. Şimdi daha iyi. Neden böyle olduğunu bilmiyorum, mösyö. Umarım Madam'ın uykusunu bölmemiştir."

"Hayır," dedi Aymar ruhsuzca. "Madam öldü."

Beşinci Bölüm

Aymar Galliez, Astsubay Bertrand'ın lehine yazdığı gayriresmi savunmada, başka gayeleri olsa üzerinde daha fazla duracağı bir meseleye pek az değiniyor.

Öyle görünüyor ki Madam hastalığının son günlerinde noter çağırmış ve vasiyetini yazdırmış. Sahip olduğu her şeyi, iki şarta bağlı olarak Aymar'a bırakmış. İlk şart, Françoise'ya, Josephine'e ve küçük Bertrand'a bakmaya devam etmesiymiş. İkinci şart ise Kilise bünyesinde papazlık eğitimi görmesi ve gelecek komutlara uymasıymış.

Vasiyetin okunduğu ortamı hayal etmek zor değil. Madam Didier'in çağırdığı noter Le Pelletier adında, henüz tanınmayan ama kısa süre sonra geniş kitleler tarafından sevilecek ve nefret edilecek bir adamdı. Aymar ile tanışıyorlardı çünkü çeşitli radikal gruplarda* karşılaşmışlardı. Le Pelletier'in dış görünüşü pek etkili değildi. Kısa boylu ve kavruk bir adamdı; kindar bir güç tarafından kirletilmiş, buruşturulmuş ve çöpe atılmış gibi görünüyordu. Devrimcilerin feleğin çemberinden geçmiş, hayatta ve aşkta başarısız olmuş kişilerden güç aldığına dair sıklıkla tekrar edilen fakat ispatlanamayan savın yürüyen bir temsili gibiydi. Le Pelletier zamanının pek azını mesleğine ayırıyor, çoğunlukla Terör Dönemi hakkında yazdığı iki ciltlik tarihçe ve methiye üzerinde çalışmak için Milli Kütüphane'de araştırma yapıyordu; bu eser yayımlandığında Fransız Devrimi göz-

* Bu noktada ciddi anlamda bastırılmış olan siyasi kulüpler, her şeye rağmen gündelik kafe buluşmaları kisvesi altında sürüyordu.

den düşmüştü, dolayısıyla Le Pelletier tepkileri üzerine çekti ve şanlı bir hapis cezasına çarptırıldı.

Vasiyeti Aymar'a okuduktan sonra öne eğildi ve pis pis gülerek, "Demek rahip olacaksın, ha?" dedi.

Aymar şok olmuştu. İlk sözler, "Halam nasıl böyle zalim olabilir?" oldu. "Fikirlerimi biliyordu."

Le Pelletier her daim kırışık alnını ovuşturdu ve sinsice şöyle dedi: "Bu şarttan paçayı kurtarmanın yolları bulunabilir."

"Nasıl?" dedi Aymar hevesle.

"Mesela süre sınırlaması yok," diye fikir yürüttü Le Pelletier.

"Süre sınırlaması mı?"

"Tabii. Süre sınırlaması olmayan bir vasiyet ne işe yarar ki? Diyelim ki papazlık eğitimini sonsuza dek uzatıp durdun. Bu durumda olur da ölürsen diye kendin de bir vasiyet yazmak istersen, seni kim durdurabilir ki? Belli ki halanın isteklerini doğal yaşam sürende yerine getirememişsin, bu durumda servetini dilediğin şekilde miras bırakabilirsin."

"Sinir bozucu bir durum," diye şikâyet etti Aymar. "Böyle düzenbazlıklardan nefret ederim, özellikle de senelerce tatbik etmem gerekecekse. Tek tesellim, çok da uzun bir ömrüm olmayacağını bilmek."

"Hadi ama, toparla kendini," dedi Le Pelletier. "Ne olacak ki? Yakında hepsini unutursun. Yapamayacağın tek şey evlenmek. İstersen onun da yolu bulunur, hatta izlenebilecek en mantıklı yol o olabilir. Halanın vasiyetindeki şartları yerine getiremeyeceğini beyan edersin, böylece seni bağlayan bir vasiyet olmadan, en yakın akrabası sıfatıyla miras yine sana kalır."

Aymar'ın aklından, Kilise'ye karşı verdiği şiddetli beyanları bilen arkadaşlarının, rahip olduğunu öğrenince neler diyeceği geçiyordu. O lafları kendi kulaklarıyla duymayacaktı belki ama bu utancı ölene dek taşıyacaktı.

"Vasiyet mevcut hâlinden daha beter olmadığı için teşekkür etmen gereken kişi ben değilim," dedi Mösyö Le Pelletier. "Meslek

ahlakım gereği, şartların ihlali hâlinde yaptırım ortaya koymayan bir vasiyet yazmanın abesle iştigal olduğu hususunda halanı ikaz ettim. Ama son arzularını yerine getirmeyeceğin ihtimalini düşünmek bile istemedi. 'Ne istediysem yapacak,' dedi. Son derece sıradışı ve sevimli bir durumdu. Aslına bakarsan, istediğini yapmakta serbestsin."

Le Pelletier konuştukça, Aymar ayıplandığını hissediyordu. Cenaze aklında canlılığını korumaktaydı, dolayısıyla iyi niyetli halasının yaptırım koymayı reddetmesi gözlerini doldurdu. Ama Aymar, Blanqui'nin katı ve radikal fikirlerine doğru çark eden biri olarak, nasıl kendini papaz okuluna gitmeye zorlayabilirdi? Bu düşünülemezdi bile!

Hayır, aslında düşünülebilirdi. Kısa bir süre önce, Blanqui'nin ruhban sınıfı tarafından yaratılan mistisizme saldırdığı, hatta sırf aşağı sınıflar efendilerine daha iyi itaat etsinler diye bunu yaptıklarını iddia ettiği makalesini okurken sinirleri bozulmuştu. "Her şeyi bilemezsin," diye bağırmış, gazeteyi bir kenara fırlatmıştı.

Her şeyi bilemezsin? Mistisizm baştan sona bu düşünce üzerine kuruluydu zaten.

"Din hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordu Le Pelletier'e.

Beşeri bilimlerin bu dalına Le Pelletier'in bayağı yaklaşımı, "Moi? Je m'en fous pas mal,"* şeklinde oldu.

"Yani," dedi Aymar, "mesela ölümden sonraki yaşam hakkında ne düşünüyorsun?"

Le Pelletier alaycı bir şekilde gülümsedi. "Şu eski soru, ha? İnsanların hâlâ bunu konuştuğunu bilmiyordum."

"Sence bu çözülmüş bir mesele mi?"

"Bak buraya," dedi Le Pelletier. "Bu benim saatim." Saatini uzattı. "Eğer kurulursa zamanı gösterir. Var olur. Yaşar. Yayı kırılırsa bozulur. Artık zamanı göstermez. Ölür. Onun için artık zaman diye bir şey olmaz. İşte senin yayların kırılınca da aynısı olur."

---

* "Ben mi? Umurumda bile değil." *–çn*

"Ve sonrasında hiçbir şey yok, öyle mi?" dedi Aymar.

"Hiçbir şey yok ve böyle olduğu için şanslıyız," diye ilan etti Le Pelletier. "Asırlar boyunca tabutunda uzandığını ve zamanın geçmesini beklediğini düşün. Pek keyifli olmazdı, değil mi?"

"Hiç böyle düşünmemiştim," dedi Aymar usulca. Aklına tabutunda yatan halası geldi. Solgundu, az biraz gülümsüyordu, pürüpaktı. Halası saati biliyor muydu? Geçen saniyeleri sayıyor muydu?

"Kederine yenik düşüyorsun," dedi noter anlayışla.

Aymar iç geçirdi. "Sence," diye sordu, "evde biri öleceği zaman, evin köpeği bunu önceden sezip hazin hazin ulumaya başlayabilir mi?"

Le Pelletier ona şüpheyle baktı. "Ben bilime inanırım. Batıl inancım yoktur. Aynı Comte gibi, ben de bir pozitivistim."

"Tamam ama," diye itiraz etti Aymar, "köpeklerin yakın hissettikleri insanların ölümünü önceden sezebileceğini bilim bir gün kanıtlayamaz mı?"

"Nereye varmaya çalışıyorsun?"

Aymar tereddüt etti. Halasının eskiden konuştuğu gibi konuşuyordu; eskiden kendisinin oynadığı şüpheci rolü de Le Pelletier'e kalmıştı. "Aslına bakarsan," dedi nihayet, "halamın ölümünden önce benzer bir şey gerçekleşti ve bunu düşündükçe tüylerim ürperiyor."

"Sinirlerin bozulmuş, hepsi bu," dedi Le Pelletier, kendinden emin bir şekilde. "Herkesin bir şeyleri net göremediği anlar olur. Keder insanı kör eder. Üstesinden gelirsin."

Aymar hakikaten de üstesinden geldi. Yaz gelince, Josephine ile Françoise, yanlarına bebeği de alarak Madam Didier'in yazlığına gitti. Aymar şehirdeki daireyi elden çıkarır çıkarmaz peşlerinden gitmeyi planlıyordu. Burayı elinde tutmaya gerek duymuyordu. Kadınlar çiftlikte kalabilirdi zira marabaları Guillemin'in bereketli bahçesi ve domuzlarla, tavşanlarla, koyunlarla dolu ahırları sayesinde orada yaşam ucuzdu. Aymar'a gelince, şehirde ucuz bir garsoniyer kiralayacak ama vaktinin çoğunu köyde geçirecekti.

Halasının sözünü dinlemek ile son arzularını görmezden gelmek arasında gidip geliyordu. Her halükârda önünde çetin bir yol vardı. Doğrusu, artık hayattan keyif alabileceğini düşünmüyordu. Mazlumların hakkını savunmak veya Fransa tahtının tozunu almaya başlamış olan Küçük Napolyon'un iktidarına karşı mücadele vermek içinden gelmiyordu. Kâh ölüm korkusuyla felç oluyor kâh ölsem de rahatlasam diye düşünüyor –maddi âlem için su ne kadar önemli bir çözücü maddeyse, manevi âlem için de ölüm öyleydi–, böylece yatağında dönüp duruyor, bir türlü karar veremiyordu.

Gerçekten papazlık eğitimi alır mıydı? Alabilir miydi ki? Nasıl bir hayatı olurdu? Bir gün, beklenmedik bir sağanak yağmur sırasında, yakınlardaki kiliseye gidecek cesareti topladı. Gözleri içerideki karanlığa alıştıktan sonra, haçların ve heykellerin bulunduğu kilise mihrabını, koyu kırmızı camların ardındaki mumların titrek ışığında, tuhaf bir merakla inceledi.

Bir rahip, bankların arasındaki koridordan yürüyerek mihraba geldi. Aymar beklenmedik bir kararlılıkla yanına yaklaştı. "Peder," dedi usulca, "biraz konuşabilir miyiz?"

"Günah çıkarmak mı istiyorsun?" dedi rahip şevkle, günah çıkarma hücresine yönelmeye hazırlanarak.

"Yok, hayır. Sadece birkaç soru sormak istedim."

"Hayhay."

Aymar nasıl başlayacağını bilemiyordu. Nihayet şunu sordu: "İşinizi seviyor musunuz? Affedersiniz, cüretkâr bir soru sorduğumu biliyorum ama istemiyorsanız cevaplamak zorunda değilsiniz."

Rahip çatallı, kalın sesiyle bir kahkaha patlattı. Topyekûn sıhhatli, gürbüz bir adamdı; son derece sevimliydi ve biraz bile bitkin, solgun veya manastıra kapanmış gibi bir hâli yoktu. Cübbe giymesine rağmen güçlü kuvvetli olduğu anlaşılan rahip, etrafına yaşam sevinci saçıyordu. Gözleri ve ağzı gülümsemek için bahane arıyordu.

Konuştular. Rahip yaptığı işi izah etti. Meselelere karşı soğukkanlı, olgulara dayalı bir yaklaşımı vardı. Ayin düzenlemeyi ne kadar

sevdiğini, ayinler arasındaki çeşitli farkları anlattı. Edebi girişimlerinden bahsetti. Bollandistler ve onların devrim yüzünden sekteye uğrayan çalışmaları hakkında yazmak istiyordu. Acaba Mösyö, Çin'deki Cizvitlerin muazzam başarılarından, çarpıcı mimari eserlerinden haberdar mıydı? Kilise'ye karşı böylesine ilkel saldırıların düzenlendiği şu dönemde, bilim ve sanatın Kilise'ye olan borcunu hatırlamak iyi olmaz mıydı? Hem daha önlerinde çok zafer vardı. Bu zaferleri paylaşmak için orada olmak istiyordu.

Adamın şevki bulaşıcıydı. Aymar da orada olmak istedi.

"İnsanları bir gün bu ekonomik kargaşadan çıkaracak olan da Kilise'nin ta kendisi olacak," dedi rahip. "Görürsünüz. Vefasız hanedanlar tarafından hayal kırıklığına uğratılan Vatikan, sosyalizme arka çıkacak. İşte o zaman insanlık için yeni bir çağ başlayacak."

Birkaç sohbetten sonra, Aymar rahiple gitgide daha yakın bir ilişki kurmaya, herhangi bir ülkeden daha geniş bir tarihsel sürece dayanan bu büyük kurumun bir parçası olmayı daha çok istemeye başladı. Bir gün şöyle dedi: "Rahip olmak istiyorum. İlk olarak ne yapmalıyım?"

Rahip başını iki yana salladı: "Senden rahip olmaz.

"Evet, doğru. Bugüne dek hasmane davrandım ama sen bana o kadar çok şeyi izah ettin ki," dedi Aymar.

Rahip yine de kabul etmedi.

"Kararlılığımın sürmeyeceğini mi düşünüyorsun?" dedi Aymar. "Belki de haklısın. Ama yine de rahip olmaya hazırlanabilirim. Hatta hazırlanmalıyım."

"Anlamıyorsun," dedi rahip usulca. "Sen topalsın. Bedenen kusurlu olduğun için ayin düzenleyemezsin."

Aymar bunu uzun süre önce duymuş olduğunu hatırladı ama yine de üzüldü. Rahip olma imkânı elinden alındığı için, artık bunu her zamankinden fazla istiyordu. Halasının son arzusunun başta sinirini bozduğunu ama artık bunu yerine getirmeye can attığını anlattı.

"Bir dakika bekle," dedi rahip. Odadan çıktı ve elinde bir dergiyle döndü. Dergide bir reklam buldu. "Pierre-Paul Sgambati, avukat, Saint Honoré sokağı, 165 numara, birinci kat. Vatikan Adalet Sarayı'nın iletişim ofisi."*

"Git bu adamla görüş," dedi. "Bak, burada baktığı işleri listelemişler. Tespihlerin, hacların, madalyonların kutsanması için Azize Bridget'in affına sığınarak yetki alınır. Kel rahiplerin ayin esnasında peruk takması, rahiplerin şahsi birikimleriyle yatırım yapması için izin alınır vesaire... İşte burada: Sol gözü olmayan bir adamın rahip olarak atanması için icazet alınmış. Biraz tuzlu olacak ama Roma'da her şey tuzludur. Ama neticede istediğini elde edeceksin."

"Ama bu çok saçma," diye haykırdı Aymar. "Utanç verici!"

"Yani," dedi rahip, omuz silkerek. "Buradaki bazı rahipler de buna itiraz etti. Ama Roma büyük ve karmaşıktır. Buradaki adliyelerde bile işini görmek için biraz masraf yapman gerekir. Onca sene çalışmış, Roma'daki ofisleri ve sekreterleri tanımış, mürekkep yalamış bir avukat olmak kolay mı? Aziz Peter'ın hayal ettiği şey bu olmasa gerek. Gelgelelim hayat gitgide karmaşıklaşıyor. Basit yollar ikiye, dörde ayrılıp nihayetinde bir labirente dönüşüyor."

Aymar meseleye bu kadar olgusal yaklaşamıyordu. Günlerce bu konu üzerine kafa yorduktan sonra, sakat bacakları için icazet almanın getireceği aşağılanmayla baş edemeyeceğini düşünerek rahip arkadaşıyla görüşmeyi kesti ve en azından bir süre için bu işten vazgeçti.

Hayatı boyunca birçok meseleyi sineye çekmesi gerekmişti. Son zamanlarda bunlar iyice artmıştı. İnsanın cehaletiyle alay eden bu dünya neydi hakikaten? Bir muamma mıydı yoksa her şey apaçık ortada mıydı? Barikatlardaki birçok arkadaşı evine sağ salim dön-

* Olası bir tarih veya isim karışıklığından dolayı okurdan özür dilerim. Aymar'ın sözünü ettiği avukatın kim olduğu konusunda fikrim yok. Pierre-Paul Sgambati yukarıda geçen adresteki ofisini, olayın geçtiği tarihten beş yıl sonra açtı. Bkz. *L'Observateur Catholique*, Paris, 1857. Bahsi geçen avukatı bulmaya ancak bu kadar yaklaşabildim.

müş, tek bir mermi yememişken kendisi neden sakattı? Neden Kilise onu reddettiği hâlde halası rahip olmasını istiyordu? Eğer Kilise'den gerçekten nefret ediyorsa, ticari bir işletme gibi davranmasına neden bu kadar şaşırmıştı? Ve son olarak, noter ona devletin yasalarını nasıl atlatabileceğini anlattıktan sadece birkaç gün sonra, bu rahibin de Kilise'nin yasalarını nasıl atlatabileceğini söylemesi bir tesadüften fazlası değil miydi? Ölülerin ve dirilerin, dini bütünlerin ve kâfirlerin mutabık olduğu tek konu paraydı.

Kötüleşen bunalımına rağmen, kira kontratını kârlı bir şekilde elden çıkarmayı ve eşyaları köy evine yollamayı başardı. Bir gün boş dairede öylece durdu ve bu duvarların arasındaki tüm anılarına veda etti. Bu vedanın onu beklediği, hatta istediği kadar etkilememesi sinirlerini bozdu. Duvarlar onun için hiçbir şey ifade etmiyordu. Hep başında oturduğu pencere bile, perdeler ve minderler olmadan, benimsediği iskemle olmadan herhangi bir pencere gibi görünüyordu. Aklına aptalca bir teşbih geldi ve midesinin bulanmasına sebep oldu: *Bir iskeletin gayrişahsiliği.* Halası da etinden sıyrılacak, bu pencere gibi anlamsız olacaktı. Ölenlerin vücutlarına ne oluyordu? O dehşetengiz otopsileri yapan doktorlar biliyor olmalı, diye düşündü. Ölümden sonraki yaşam bu muydu?

Bu kasvetli düşüncelere dalmışken, pirinç bir eşyayı görüp irkildi. Kapının açık kanadının ardına gizlenmiş olan bu eşyanın üzerindeki etiket, nakliyecilerin gözünden son anda kaçtığına işaret ediyordu. Aymar tuhaf hislerle, bu pirinç eşyanın, aslında halasının kutsal suyu koyduğu kap olduğunu hatırladı. Bu küçük, pirinç kap deniz kabuğu şeklindeydi; kapağının üzerinde, tarifi zor bir İncil sahnesi resmedilmişti. Yan tarafındaki halkaya takılmış olan kısa zincirin ucunda küçük bir asa şeklindeki su serpici takılıydı. Üzeri, sallandığında içindeki suyu püskürtmesine yarayan deliklerle doluydu.

Gerçek dışılığın sisi ardına gizlenmiş olan her şey, bir rüya gibi hatırladığı her şey keskin ve canlı renklerle geri döndü. Halasının

Josephine'i kutsal su almaya gönderişi ve yağmur fırtınası ve –neydi şu rahibin adı?– Pitamont, evet ve Mère Kardec'in doğum evi ve kanlı su dolu kovayla odadan çıkan kadın; bir de bebeğin uluduğu, halasının öldüğü o gece.

Bir an önce anlamdan yoksun görünen daire, şimdi anılarla tıka basa dolmuştu. Anılar ipek kaplı duvarlardan sıyrılıyor, etrafını sarıyordu. Alacakaranlıkta gölgelerin hayat bulduğunu, tehditkâr bir şekilde duvarlardan ayrıldığını ve ona uzandığını hissediyor, sürekli arkasında biri varmış gibi geliyordu. Etrafını tehditlerle çeviren bu atmosferle boğuşmaya başladı. Uzaklardan bir uluma sesi duyuluyor, gittikçe yükseliyor, boş odalarda yankılanıyor, kulaklarını dolduruyordu.

Dehşete kapılıp oradan var gücüyle koşarak kaçtı. Merdivenlerden hole indi, holden sokağa fırladı ve eşyalarının taşınmaya hazır hâlde bulunduğu küçük at arabasına yöneldi. Boğazında düğümlenen yardım çığlığını atmaya cüret edemiyordu. Bir adım daha atabilse, arabasında ve güvende olacaktı. Bunun yerine, paldır küldür kaldırıma yuvarlandı ve bu sefer gerçek biriyle boğuşmaya başladı.

Boğuştuğu kişi, yani kısa boylu, soluk benizli noter Le Pelletier, ağzı tozla ve küfürle dolu hâlde yerden kalktı. Sonra kendisine saldıranı tanıdı: "Galliez?" Kahverengi, kemikli eliyle yerden kalkmasına yardım etti. "Ne halt ediyorsun böyle? Aklını mı yitirdin?"

"Trene yetişmek için yalnızca birkaç dakikam var," dedi Galliez soluk soluğa, kıyafetindeki tozları silkerek. "Gelecek misin?"

"Yok, almayayım. Üzgünüm ama başka yerde işim var. Acele et de trenini kaçırma."

"Pekâlâ, öyleyse, binlerce kez özür dilerim, dostum," dedi Aymar, at arabasına binerken. Sonra da istasyona gitti ve bir saat boyunca treninin gelmesini bekledi.

Hakikaten de aklını yitiriyordu.

Altıncı Bölüm

Şöyle diyor Galliez:

"Gündelik yaşamımızın çarklarının arasında örümcek ağı gibi yuvalanan rüyaların kalıntılarıyla uyandığımız sabahlar vardır. Uyurken başka bir diyara gideriz. Orada başka bir yaşam süreriz. Sonra yavaşça gün ışığına döneriz ve gün ışığının getirdiği mantığa bürünürüz ama rüyanın tadı hâlâ damağımızdadır; rüyadan alıştığımız dünyaya dönünce bir tuhaflık varmış gibi hissederiz ama bu öyle çabuk geçen bir tuhaflıktır ki kimse bunu çözümlemekte başarıya ulaşamaz. Bunu deneyimlememiş kimse var mıdır?

"Bazen bataklıklarda olağanüstü bir hadiseye şahit olunur: Karanlık, dingin, esintinin kımıldatamayacağı kadar yoğun görünen sular aniden çalkalanmaya başlar. Bataklık âdeta doğum sancısı çeker gibi kabarır; o kabartının içinden, yıllardır bataklığın dibinde yatan eski bir kütük yükselir ve sonra yine yavaşça dibe batmaya başlar. – Bir keresinde, birkaç denizci bu hadiseye okyanusta şahit olma ayrıcalığını yaşamış.

"Suyun yüzeyinde ahşap bir direk belirmiş. Oradan geçmekte olan yelkenlinin şaşkın mürettebatının gözlerinin önünde direk daha da yükselmiş ve gitgide bir geminin ana direğini andırmaya başlamış. Yükseldikçe, üzerindeki yırtık kumaş parçaları görünmeye başlamış. Sonra üzerinde paçavra hâline gelmiş bir yelken olan, başka bir direk yükselmiş. Daha küçük bir direğin daha belirmesinin ardından, önce üzerinde demode bir melek figürü olan pruva, sonra güverte, sonra da geminin kendisi suları kabartarak yüzeye çıkmış.

Artık bütünüyle suyun üzerinde olan gemi, üzerindeki yarıklardan sular boşalarak bir süre boyunca yüzmüş. Neredeyse bir asırdır okyanuslarda benzeri görülmemiş bu geminin, eski bir İspanyol savaş gemisi olduğu belirlenmiş. Neptün'ün perde ayaklı küheylanları gibi suları yararak yükselen bu gemi, tekrar dalgalara gömülmeye başlamış ve çok geçmeden gözden kaybolmuş. Hiç var olmamış gibi...

"Gemi mürettebatının çoğu gözlerine inanamamış, hatta bir tanesi korkudan diz çökmüş. Akılcı olanlar bu hadiseyi bilimsel sebeplere bağlamaya çalışırken, daha dindar olanlar istavroz çıkarmakla, alçak sesle bir iki dua mırıldanmakla, bir de oturaklı bir beddua okumakla yetinmiş. Ama nihayetinde ulaştıkları genel kanı, geminin su geçirmez bir odasında tutulan tahıl veya başka bir malzeme sebebiyle ortaya bir gaz çıktığı, bu gazın suyun basıncı altında biriktiği, aniden ortaya çıkan bir güçle içinde bulunduğu haznenin çeperlerini yıktığı ve gemiyi yüzeye çıkardığı, bu gaz tükenene dek geminin yüzeyde kaldığı ve içi suyla dolunca yeniden dibe battığı olmuş.

"İşte zihnimizin okyanuslarında ve bataklıklarında da öyle gemiler ve kütükler vardır ki bir an için düşünsel dünyamızın yüzeyine yükselir, sonra yeniden batarlar. Hayatlarımız böyle gemi enkazlarıyla doludur. Geçen yılların sularına gömülürler. Unutulurlar. Arada bir geçmişin hayaletleri gibi yeniden yükselirler. Bir süre gözlerimizin önünde süzülerek bizi afallatır, sonra hiç var olmamış gibi, yeniden zihnimizin sularına gömülürler."

Böyle yazıyor Aymar Galliez, Astsubay Bertrand'ın savunmasında. Ve şöyle sürdürüyor:

"İşte doğada da öyle olağanüstü hadiseler vardır ki artık ortadan kaybolmuş olsalar bile, karşınıza bir örneği çıkabilir. Afrika'nın iç kısımlarında hâlâ son bir büyük canavar dolaşıyor olabilir. Kuzey Kutbu'nun buzullarında, türünün son örneği bir mamut başıboş geziyor olabilir. Güney Amerika'da son bir dinozor, dünyanın keşfedilmemiş bir yerinde son bir gliptodon kalmış olabilir. Dünyamızın neredeyse tamamını kaplayan sularda akla hayale gelmeyecek can-

lılar yaşıyor olabilir. Bunların en hafif tabirle ihtimaller dahilinde olduğunu inkâr etmeye kim cüret edebilir?

"Kuşkuyla ve kolayca aldatılabilen insanlarla dolu bu feci çağda, insanlar geçmişin canavarlarına dair öyküleri dinlemeye can atıyor ama bir sentorun kemiklerini bulmadığımız sürece, kimse bu mite itibar etmez. Biliminsanlarının keşifleri, ejderhaların, denizkızlarının ve sfenkslerin yerine yeni bir canavar familyası koymaktan başka ne işe yaradı? Bu değişiklik insanların kolayına geldi. Ama ejderhalar, mamutlar ve nesli tükenen yaratıklar aslında insanlar için aynı hissi temsil ediyor. O his asla değişmiyor."

Böyle sözlerin karşısında ne denir ki? İsterseniz stigmatayı görmek zorunda kalan Thomas kadar kuşkucu olun ama Galliez'in metninde eski gazetelerle vesaire örtüşen o kadar çok bilgi var ki insan doğaüstü varlıklara inanmasa bile, en azından genel anlamda tutarlı olduğuna kani oluyor. Aşağıdaki kısım bütünüyle Mösyö Galliez'in beyanlarına dayalı olsa da başka kısımlardaki bilgilere dair evraklara ve kayıtlara ulaşmak mümkün.

Yonne iline bağlı Mont d'Arcy köyüne giderseniz, büyük kurt avlarının hikâyelerini hâlâ dinleyebilirsiniz. Yaşlı köylülerle konuşursanız, âdeta kim hikâyesini daha tüyler ürpertici ayrıntılarla donatabilecek diye yarıştıklarına şahit olursunuz. Bu ayrıntıların bazıları birbiriyle çelişir. Bu kaçınılmazdır. Böyle olması, kış çok uzun olduğu için canları sıkılan avanak köylülerin, boş vakitlerini değerlendirmek ve hayal güçlerini oyalamak için bu öyküleri uydurduğu anlamına gelmez. Hikâyenin temelinde, kabul edilmesi gereken bir gerçek yatar.

Köy polisi Bramond, kurdun izine rastlayan ilk kişiydi. Ormana giden yolun kenarında, yeni öldürülmüş iki kuzu bulmuştu. İki hayvanın da gırtlağı parçalanmış, belli ki kanları içilmişti zira yerde çok az kan vardı. Yahut başka yerde öldürülmüş, leşleri çalıların ardındaki bu ıssız yere sonradan getirilmişti.

Kuzulardan biri parçalarına ayrılmışken, diğerine pek dokunulmamıştı. Etraflarındaki çimlerin ezilmelerinden, üzerlerine basıldığı anlaşılıyordu.

Bu yöredeki son kurt katledileli yirmi yıldan fazla olmuştu, dolayısıyla burada bir kurt görülmesi en hafif tabirle sıradışıydı. Bramond piposunu doldurup bir süre kaşlarını çatarak ve homurdanarak akıl yürüttükten sonra, bunun ancak dişine kuzu kanı değmiş bir köpeğin kabahati olabileceği gibi makul bir sonuca vardı. Hiç şüphe yok ki olanların sorumlusu, Vaubois'un büyük çoban köpeği César olmalıydı zira Vaubois köpeğini beslememekle kalmıyor, kendisi de aç geziyordu.

Vaubois layığını bulmuş, diye düşündü. Ama aklına kuşku düşmüştü bir kere: Belki de hakikaten bir kurttu. Oğlunun her akşam öykülerini okuduğu Kızılderililer gibi iyi iz sürebilseydi, kuşkuya yer kalmazdı. Yerden bir tüy alır, hayvanı hemen tespit ederdi. Bir pençe izi görür, şu veya bu hayvana ait olduğunu söylerdi. Olay yerini kafasında canlandırabilirdi. Ölü hayvanların kaç saattir, hatta kaç dakikadır ölü olduğunu, burada mı öldürüldüğünü yoksa leşlerinin başka bir yerden mi getirildiğini hemen anlayabilirdi. Ve sözlerini şöyle sonlandırırdı: "Bakın, dostlarım, gözlemlerimi ve çıkarımlarımı kanıtlayacağım. Eğer haklıysam, bu hayvan bugünden sonraki üçüncü gece, ayın doğmasından iki saat sonra, tam olarak aynı noktaya geri dönecek."

İhtiyar Bramond bir müddet hayali zaferini kutladıktan sonra, her zaman havadise aç olan bir köye, gerçek havadisleri vermeye hazırlandı. İlk karşılaştığı kişi, Vaubois'un çobanı Crotez oldu.

Selamlaştılar ve bir kayanın üzerine oturup pipolarını tüttürdüler. Sonra Bramond şöyle dedi: "Kuzuların tam mı?"

"Hayır," dedi Crotez, "neden sordun?"

"Merak ettim. Köpeğin nerede?"

"Buralarda olmalı." Islık çaldı. "César, gel oğlum!" César çayırdaki bir çukurdan çıkıp seke seke, neşeyle çobanın yanına koştu.

César, çoban köpeği olarak bilinen melez ırkın bakımsız bir örneğiydi. Bu cins köpeklerin boyları nispeten uzun olur, kulakları ileri bakar; kuyrukları fırça gibi, kahverengi tüyleri kıvır kıvır ve gür olur.

César pembe dilini serinlemek amacıyla dışarı sarkıttı. Burnuyla sahibinin dirseğini dürttü zira insan dostunun kolunun altı en sevdiği yerdi.

Bramond hayvanın kafasını okşadı.

"Kayıp kuzulardan bahsediyordun?" diye üsteledi çoban.

"Şu bayırda iki kuzu leşi buldum. Kime ait olduklarını merak ettim." Bramond, daha cümlesini tamamlamadan, bunu söyleyerek hata ettiğini fark etti. Olacaklar, bunun hakikaten de bir hata olduğunu doğrulayacaktı.

"İki ölü kuzu, ha?'

"Biraz yenmiş."

"Biraz mı?"

"Kurt."

"Kurt mu?"

"Öyle."

"Aman Tanrım!" dedi Vauobios'nın çobanı, nihayet kendine ait bir sözcük bularak.

Crotez'in yanından ayrılan Bramond, yokuştan aşağı indi ve Didier-Galliez ailesinin evine vardı.

Mösyö Galliez, evini yoldan ayıran akasyaların bittiği yerde, gül çalılarıyla ilgileniyordu.

Biraz havadan sudan konuştuktan sonra, Bramond başını iki yana salladı: "Kötü bir haberim var, Mösyö."

"Sıkıntı nedir, Bramond?" diye sordu Aymar, kendi işiyle ilgilenmeye devam ederek.

"Yakınlarda kurt olabilir. Yukarı tarafta iki kuzu leşi buldum; biraz da yenmiş. Kurttan başka bir şey olamaz ama bu yörede yıllardır kurt görülmedi."

"Yanılıyor olmalısın," dedi Aymar. "Ülkenin bu kısmındaki kurt-

ların hepsi telef edildi. Yeni doğmuş kuzuları tilkiler de pekâlâ kaçırabilir."

"Kayıp kuzun var mı?"

"Genç Guillemin'e sormanız gerekir," dedi Aymar, "koyunlara o bakıyor. Buyurun, girin," diye içeri davet etti Bramond'u.

Bramond sokağın sonuna yürüdü ve evin arkasına geçti. Josephine ile Françoise çarşafları ağartmak üzere çimlere sermişti. Artık dokuz yaşlarında olan genç Bertrand, Saint Bernard cinsi iri köpeğiyle güreşiyordu. Guilleminler ortada yoktu.

Bramond kadınlara birkaç soru sordu ama hiçbir bilgi alamadı. İki kadının da kayıp kuzulara dair bir bilgisi yoktu.

"Mösyö Galliez bir tilki olabileceğini düşünüyor. Bazen yeni doğmuş kuzuları kaçırabileceklerini söyledi."

"Pekâlâ tilki olabilir," dedi Françoise. Geçen ay epey tavuğumuz ve ördeğimiz kayboldu. Genç Guillemin birkaç tuzak kurdu ama hırsızı yakalayamadı."

"Oğluma söyleyeyim de bir tuzak hazırlasın. Bu konuda iyidir –" Bramond, Bertrand'a döndü. "Hey sen, yine ava gitmek ister misin?" Kıkırdadı. "Son avımızın nasıl geçtiğini anlattı mı? Bir sincap vurdu ama az daha bayılıyordu. Büyüyüp adam olacaksan, tüfeği omzuna nasıl dayaman gerektiğini öğrenmelisin."

Françoise güldü. Ama Josephine şöyle dedi: "Fazla narin bir çocuk. Yemek de yemiyor."

"Bana yeterince sıhhatli göründü. Sıkıntısı nedir?"

"Sıhhatinde hiçbir zaman sıkıntı olmadı," dedi Josephine, "hatta bu yaza dek, hiçbir konuda sıkıntı olmadı. Aklım ermiyor."

"Sıcaklardan bunalmıştır," dedi Bramond. "Bu dönem biraz sıkıntılı oluyorlar. Ama büyüdükçe geçiyor."

Bu sırada, sohbetin konusu olan Bertrand, oynadığı köpek dışında hiçbir şeyle ilgilenmiyordu. Bramond müsaade istedi ve havadis turuna devam etti. Şu âna dek, beklediği takdirle karşılaşmamıştı.

Görüştüğü bir sonraki kişi köyün belediye başkanı oldu ki kendisi aynı zamanda mühim bir bağcı ve şarap tüccarıydı.

"Sayın Başkan, maalesef kötü bir haberim var. Zannediyorum ki..."

"İşte," dedi belediye başkanı, "tam da aradığım adam. Vaubois'un çobanının söylediğine göre, biraz yenmiş iki kuzu leşi bulmuşsun ve hâllerine bakılırsa, bunlara kalabalık bir kurt sürüsü saldırmış gibi görünüyormuş. Bu aralar vazifenizi ihmal mi ediyorsunuz, Mösyö Bramond?"

"Kurt sürüsü..." diye kekeledi Bramond.

"Evet, kurt sürüsü. Köyümüzde bir kurt sürüsü dadanıp kuzularımızı burnumuzun dibinden çalarken siz nerede aylaklık ediyordunuz?"

"Ama–"

"Vatandaşlarımızın yardıma ihtiyacı olduğunda, Bramond'u kimse bulamıyor."

"Lakin–"

"Vaubois her tarafta sizi arıyor!"

"Sayın Başkan, zaten ben–"

"Tek kelime daha etme. Bu seferlik hoş göreceğim. O kurtların yirmi dört saat içinde telef edilmesini ve leşlerinin belediye konağına getirilmesini sağla; hadi, işine bak."

"Tabii, Mösyö ama az önce söylemek üzere olduğum gibi –"

"Hayır, yirmi dört saati bir dakika dahi geçmeyecek." Bu sözün ardından, belediye başkanı haşmetli simasına yaraşır şekilde orayı terk ederek Bramond'u afallamış ve öfkeli bir hâlde, yolun ortasında bıraktı.

"O mankafa çobana hiçbir şey söylememem gerektiğini biliyordum. Hırsız – bana nasıl böyle aşağılık bir oyun oynayabildi?"

Orada dikilip çobana küfrederken, Le Vallon bağıra çağıra yanına yaklaştı: "Bramond, sevgili ahbabım, nerelerdeydin? Havadisi aldın mı? Herkes seni arıyor. Köye kurt sürüleri dadanmış. Orman yoluna gitmen hayati önem taşıyor."

"Kapa çeneni!" diye gürledi Bramond.

En azından Bramond'un beyanına göre, kurt ilk kez böyle keşfedildi. Vaubois'un çobanı Crotez'in anlatacak başka bir hikâyesi vardı tabii; hem Galliez konağında oturanlar hariç, köydeki herkes hikâyeyi ilk olarak çobandan dinlemişti, dolayısıyla Bramond kaç defa izah ederse etsin, kendisine inanacak kimseyi bulamadı.

"Crotez leşlerini buraya, belediye konağına getirdi, gözlerimle gördüm..."

"Bu sadece aklının bir karış havada olduğunu gösterir. Yapılacak doğru şey, onları yerinde bırakmak ve kurtların dönmesini beklemek olurdu."

"Hatta ona kendim söyledim–" dedi karşısındakine.

"Hah! Sevgili Bramond, sana inanıyoruz elbette. Fransa'nın hangi köyünde bizdeki gibi bir köy polisi var?"

"Onları tam olarak hangi noktada bulduğumu size gösterebilirim."

"Şu saatten sonra, köydeki herkes bunu yapabilir."

Bramond duraksadı ve Kızılderili iz sürücülerin böyle bir durumla nasıl başa çıkacağını düşündü. Öyle biri olsaydı, hiç şüphe yok ki Vaubois'un maskesini hemen düşürürdü. Ama kendisi olarak, saygınlığını geri kazanmak için yapabileceği tek şey o kurtları avlamaktı. Böylece tüfeğini omzuna astı ve yola koyuldu.

Sonraki hafta boyunca, köy ahalisi sabahtan akşama dek kurtlardan bahsetti ama ortada ne kurt ne de sürü vardı; iti an çomağı hazırla, belli ki kurtlar için söylenmiş bir söz değildi.

Bir gün başka bir kuzu bulundu; aynı şekilde gırtlağı parçalanmış, bir de karnı parçalanmıştı. Ayrıca muhtelif çiftliklerdeki –özellikle de Galliez çiftliğindeki– ördekler ve tavuklar kaybolmaya devam ediyordu.

Muhtelif kişiler, muhtelif vakitlerde kurdu gördüklerini iddia ettiler. Çoğu kişi onlara inanmadı. Güze doğru, kurt muammasını açıklığa kavuşturabilecek bir gelişme yaşandı.

Küçük Pernette bir gün hasta amcasının evinden dönerken,

Vaubois'un karabuğday tarlası yakınlarında, alacakaranlıkta, neredeyse bir buzağı kadar büyük bir köpekle karşılaştı. Hayvan ona hamle etti. Pernette çığlığı bastığı gibi kaçmaya başladı. İri cüsseli hayvan üzerine atladı ve onu yere düşürdü. Bunun üzerine Pernette bayıldı. Uyandığında etraf epey karanlıktı ve dolunay tepesinde parlıyordu. Öyküsünü anlatmak üzere, ağlayarak ve titreyerek evinin yolunu tuttu.

Ama öyle histerikti ki birbiriyle benzeşen veya çelişen sorulara hem evet hem hayır yanıtlarını verdi, bu yüzden anlattıklarından kimse bir şey anlamadı. Yine de köyün bir kısmı kendini eyleme geçmek zorunda hissetti; böylece çok geçmeden, ortalık ellerinde meşalelerle ve yabalarla kurdun peşine düşen çiftçilerle doldu. Fakat Pernette'e saldıranın mevsimlik işçilerden biri olduğunu düşünen diğer bazı kişiler, göçmen işçileri sorgulamaya başladı. Bu sırada başka bir kesim de evinden çıkmıyor, bunun sıradan bir kurt olmadığını, şeytanın işi olabileceğini konuşuyorlardı.

Bramond, kurdu öldürme ve bir avcı olarak o zamana dek hiç sorgulanmamış olan saygınlığını geri kazanma hırsıyla kendinden geçmiş hâlde, gün ve gece boyunca mıntıkasını arşınlıyordu. Uykusuzluktan yanakları çöktü. Akşamları, oğlu ona Amerika'daki büyük Kızılderili avcıların öykülerini okumak istediğinde, bir kısmını dinleyip sertçe kesiyordu. Akşam yemeğinden hemen sonra silahını duvardan alıyor, dışarı çıkıyordu. Gördükleri her gölgeyi kurt sanan gergin köylülerin getirdiği ipuçlarını bile takip etmesine rağmen kurda asla rastlamadı.

Bir gece, şafak sökmeden hemen önce, küçük su havuzlarıyla dolu, yarı bataklık bir arazide yürümekteydi. Dinmekte olan gece esintileri, çalı çırpıyla dolu zemini okşuyor, su kenarlarındaki zambakların ve sazların arasından geçerek hüzünle kayboluyordu. Hülyaya dalmış hâlde, Kızılderili panayırında kurt postuyla dolaştığını düşlüyordu. Aniden donakaldı. Hiç şüphe yok ki on beş metre ötesinde duran şey, aradığı kurttu. Avının üzerine kapanmıştı; dişleri-

nin arasında çatırdayan kemiklerin sesi, dingin gecede yankılanıyordu.

Küt küt atan kalbine rağmen, Bramond dikkatle nişan aldı, sakince mesafeyi hesapladı ve ateş etti. Kurt su birikintilerinin üzerinden seke seke, uzun adımlarla kaçmaya başladı. Yine de Bramond'un silahını yeniden dolduracak ve ikinci kez ateş edecek vakti oldu. Sonra, yaratığı en azından yaralamış olduğunu düşünerek, leşini bulacağı ümidiyle peşinden koşmaya başladı. Zira o kadar yakın mesafeden ıskalamış olabileceği aklının ucundan bile geçmiyordu.

Ama öyle olmuştu, dolayısıyla Bramond kurdu bir daha görmedi; gün doğarken, kurdu vurduğu yere döndüğünde, yaratığın midesine indirmekte olduğu zavallı kekliğin kanı dışında hiçbir kan izine rastlamadı. Sakatlanmış olan kuşu eve götürdü ve pıhtılaşmış kanla kaplı, ezilmiş tüylerine bakarak düşünmeye başladı.

İç geçirerek düşünürken, aniden aklına öyle bir fikir geldi ki masaya yumruğunu vurdu.

"Hanım," diye bağırdı, "bir parça balmumu getir!"

"Yine neyin peşindesin?" diye sordu karısı.

"Acele et!" diye bağırdı.

"Roma bir günde kurulmadı," oldu karısının yanıtı.

"Hadi ama," dedi, "konuşmayı kes. Beni seninle evlenmeye ikna ettiğin günden beri çenen durmak bilmedi."

Karısının getirdiği balmumu parçasını mermi şekline getirmeye, bunu aynı kendi kartuşlarındaki mermilere benzeterek yapmaya çalıştı. Bu sırada karısının çenesi hâlâ durmuyordu:

"Şu Josephine ile –çok pardon, Madam Caillet ile demek istedim– bu sabah tanıştım. Ne kadar burnu havada bir hanım olmuş o öyle. Bir parça ekmek için ayaklarımıza kapanan Josephine başkasıydı sanırsın. Sen ne yapıyorsun orada? Neyse, söylediğine göre Bertrand ona epey sıkıntı veriyormuş. Çocuğun iştahı yokmuş, bir de onu yatılı okula göndersem mi diye düşünüyormuş. Tabii tıp okuyacağı için eninde sonunda gitmek zorunda kalacak ama o za-

mana dek belki köy okuluna da gidebilirmiş. Ben de ona iki çift laf ettim tabii. Köy okulu kendisi için kâfi olmuştu, hem kitap ödüllerinden birini bile kazanamamıştı, o kadar aptaldı işte. Yüzsüz kadın. Rica etsem şu an ne yaptığını söyleyebilir misin? Esrarengiz olmaya mı çalışıyorsun? Neyse, benim gözümü boyayamazlar tabii. Sen ne dersin? Sence bu Caillet denen adamla –o her kimse artık– Paris'e vardığı gün evlenmiş olabilir mi hakikaten? Yoksa nasıl altı aylık bebeği olsun? Ayrıca ne zamandan beri evlenen hizmetçiler çocuklarını da yanına alıp işe devam ediyor? Ayrıca niçin onun çocuğu tıp okuyacakmış? Nereden geliyor bu değirmenin suyu?"

"Mösyö Galliez'den geliyor, elbette," dedi Bramond. "Tepemde dikilmeyi bırak, çalışamıyorum."

"Tanrı bilir ne yapmaya çalışıyorsun. Neyse, parayı Mösyö Galliez ödüyordur tabii. Onu anlamadım mı sandın? Sebebini bilmediğimi sanıyorsan, yine yanılıyorsun. O Josephine'in külotlu çorabı yerinde durmuyordur, benden söylemesi."

"Laklak etmeyi bırak. Siz kadınlar hep böyle şeyleri anladığınızı söylersiniz zaten."

"Siz erkekler de kaz kafalısınız. Her numaraya kanıyorsunuz. O zaman Mösyö Galliez neden Langres'teki ruhban okulunu bırakıp buraya döndü? Hani rahip olacaktı? Aile bağları ağır bastı anlaşılan. Çünkü küçük Josephine'in ona ihtiyacı vardı."

"Her şeyi bildiğini sanmayı bırak ve git bana küçük gümüş haçını getir. Siz kadınlar, bir erkeğin haysiyetini bu şekilde beş paralık ettiğiniz için kendinizden utanmalısınız."

"Ne yapacaksın gümüş haçımı? Bozarsın şimdi sen. Avallon'a gittiğimde başpiskopos kutsamıştı."

"Daha iyi. Ne kadar kutsanmış, o kadar iyi."

"Ne yapacağını söylemeden vermem."

"Eninde sonunda anlarsın, o zaman bol bol konuşuruz."

"Hele bir kaybolsun da konuşmak ne demekmiş o zaman görürsün." Haçı gönülsüzce teslim etti. Bu sırada Bramond balmumu mermisini ıslak kile bulamaktaydı.

"Kafandan birkaç tel saç kopar!" dedi Bramond. Karısı o kadar şaşırmıştı ki karşı koyamadı, birkaç tel almasına izin verdi. Bramond bu saç tellerini mermini üzerine çeşitli yönlere bakar hâlde yerleştirdi, üstünü tekrar ıslak kille kapladı ve iyice bastırdı. Sonra saçları çekerek çıkardı.

"Hava boşluğu olsun diye," diye açıkladı kısaca.

"Ne havası be?" diye sordu kadın. Çenesi ilk defa onu yarı yolda bırakmıştı.

Bramond soruyu görmezden geldi zira o sırada kili delerek merkezdeki mermiye ulaşan bir iletim hattı açmakla meşguldü. Sonra da oluşturduğu nesneyi sobaya atıp pişirmeye başladı. Kalıp kuruyup sertleştiğinde, balmumu dışarı aktı ve geride bir kovan modeli bıraktı. Gümüş haçı, karısının bağırmasına ve ağlamasına aldırış etmeden eritti ve kovana doldurdu. Böylece gümüş bir mermisi oldu. Kusursuz hâle getirmek için sadece biraz törpülemesi, zımparalaması ve cilalaması gerekti.

"Hadi bundan da kaç bakalım," dedi Bramond sırıtarak. "Başpiskopos tarafından kutsanmış bir haçtan yapılmış, gümüş bir mermi. Şeytanın kendisini bile yere yığabilir."

Böylece daimi bekleyişine geri döndü. Bir geyik gelip sırtını kemirmeye başlasa, yine de silahındaki değerli gümüş mermiyi harcamazdı. Kaçak bir avcı gelip yanında elli tane sülün götürse fark etmezdi. Buğday hırsızları gelip bütün hasadı çalsa, Bramond kılını bile kımıldatmazdı.

Bramond kurdu bir kez daha göremeden kış geldi. Belli ki kurt hâlâ köydeydi çünkü kuşlar ve kuzular kaybolmaya devam ediyordu. Ama bir şekilde Bramond'un karşısına çıkmıyordu.

Ama bir gece, yer karlarla kaplı ve gök kasvetliyken, kurda rastladı. Avıyla meşgul olan hayvan, rüzgâr da tersine estiği için, Bramond'u fark etmedi.

Bramond kısa bir dua mırıldandı ve olabildiğince ihtiyatla ilerledi. Hayvana öyle yakındı ki gri-kahverengi kürkünü, ileri bakan

dik kulaklarını, karanlıkta kor ateş gibi parlayan koca gözlerini tüm ayrıntılarıyla görebiliyordu; on metre kala, tek dizinin üstüne çöktü ve nişan aldı. Yaklaşan tehlikeyi sezen kurt başını kaldırdı ve havayı kokladı. Kaçmaya hazırlandı ama Bramond ateş etmişti bile. Yaratık yere düştü ama daha Bramond'un, "Bu sefer elime düştün işte!" demesine kalmadan, tekrar ayağa kalktı ve yeni biçilmiş çalıların arasından kaçmaya başladı.

Bramond hemen peşine düştü. Karda iz sürmek kolaydı ve hayvandan oluk oluk kan akıyor olması bunu daha da kolaylaştırıyordu. Kurt ölümcül olması gereken yarasına rağmen çok hızlı gidiyor, diye düşündü Bramond. Ama uzayıp giden kan izleri, gitgide çok daha uzun aralıklı damlacıklara dönüştü. Bir noktada kan izleri kesildi ama hayvanın pençeleri hâlâ iz bırakıyordu. Çalılar biçilmiş olsalar da kurdu gizleyecek yükseklikteydi ama bayırın bağlandığı yol büyük bir açıklığa iniyordu, dolayısıyla artık hayvanın gözden kaybolması mümkün değildi. "Sol bacağı aksıyor," diye gözlemledi Bramond, memnuniyetle.

Ama köy polisi bayırdan aşağı inip aşağıdaki açıklığa yaklaştığında hiçbir şey göremedi. Bu yol son zamanlarda çok kullanılmıştı, dolayısıyla burada iz sürmek imkânsızdı ama Bramond hiçbir yabani hayvanın, bu kadar sık kullanılan bir yoldan gitmeyeceğini düşündü. Yolun karşısına geçmiş olduğundan emindi fakat yolun karşısında da herhangi bir iz yoktu. Geri dönüp çalılara mı girmişti? Yoksa yolu mu takip etmişti?

Bramond, ne yapacağını bilmez hâlde, yolun ortasında durdu ve etrafına baktı. Etrafında gecenin sessizliği dışında hiçbir şey yoktu. Kendi soluğu dışında hiçbir şey duyamıyordu. Sessizlikten ürkmeye ve yaşadıklarının gerçekliğini sorgulamaya başlayınca cesareti kırıldı. Nereye gidecekti? Eve mi? İmkânsız! Hayvan parmaklarının arasından kaçmıştı. Ama nereye gidecekti? Soğuk hava onu zorla harekete geçirene dek kararsız kaldı. Evine yürürken, soğuktan sırtı ve ensesi ürpermeye başladı. Geriye bakıp duruyordu. Adım atmak

için ayağını her kaldırdığında, kurdun tüylü pençeleri bir önceki adımının bıraktığı boşluğa yerleşiyormuş gibi hissediyordu.

Korkuya kapılarak kaçmaya başladı ama sert kar katmanının üzerine vuran yumuşak pençelerin sesini hâlâ duyabiliyordu. Mezarlıkları mesken tuttuğu söylenen kurtların ve köpeklerin fantastik hikâyelerini hatırladı. Normalde sinirleri kuvvetli olmasına rağmen, bir anda eli ayağı tutmamaya başladı. Tökezleyerek ilerledi. Silahı ağır geliyordu. Onu pervasızca bir kenara fırlattı. Silahı fırlatır fırlatmaz, kurt gözüne ilişti. Yol kenarında koşuyordu. Birkaç saniyede bir yolun yanındaki karanlık çalılarda kayboluyor, sonra tekrar ortaya çıkıyordu.

Aptallığı ve korkaklığı için kendine lanet ettikten sonra son gücünü topladı ve az önce yola attığı silahını almak için gerisingeri koşmaya başladı. Silahı aldı ve kurdu bulduğu yere döndü. Nereye gitmişti? Kaybolmuştu! Hayır, oradaydı işte. Silahını doğrulttu ve bam! Yaratık olduğu yere yığıldı. Yuvarlandı ve kımıldamayı bıraktı. Bramond boğuk bir çığlık atarak hayvanın yanına koştu, silahını kaldırdı ve kabzasını kurdun kafasına indirdi. Kemikleri cam gibi kırıldı; kanı, beyin parçaları ve dişleri dört yana saçıldı.

Bramond alnındaki soğuk teri sildi. "Şükürler olsun!" dedi güçlükle. Leşi tekmeledi. İlk ateş ettiğinde, mermi neresine isabet etmişti? Hayvanın boynundaki tasmanın, kalın kürkünün altında gizlendiğini ancak o zaman fark etti. Hayvanı tanıdı.

Bramond'u ertesi sabah, César'ın cansız bedeninin yanında yatarken buldular.

Bramond hastalandı ve ancak iki hafta sonra iyileşmeye başlayabildi. Ziyaretçiye izin verildiğinde, fakirhanesine girmeye tenezzül eden ve polis memurunu kutlayan ilk kişi belediye başkanı oldu. "Sana büyük bir özür borçluyuz," dedi, "ve şükranlarımızı tabii. İyi iş çıkardın ve gerekli makamların bunu öğrenmesini sağlayacağım."

Bitap ama mutlu hisseden Bramond, yalnızca kafasını sallayabildi. Gözlerinde yaşlar vardı.

Belediye başkanı gitmek üzere ayağa kalktı. Ama önce yatağın başına geldi ve Bramond'un omzunu sıvazladı: "Kimbilir," dedi, pişmiş kelle gibi sırıtarak, "belki madalya bile alırsın."

Karısı bile ondan hoşnuttu. "Yine de o gümüş mermiyi istiyorum," dedi, "o bana ait. Hem şimdi benim için iki kat kıymetli olacak."

"Mermiyi bulamamış olmaları tuhaf," dedi Bramond. "Ama iyileşince gidip kendim bakacağım. Bulması o kadar zor olamaz. Demek baştan beri Vaubois'un köpeğiymiş," dedi düşüncelere dalarak. "Zaten benim de ilk düşündüğüm bu olmuştu. César'ı öldürdüğümden beri kurttan haber var mı?"

"Yok," dedi kadın. "Bir civciv bile kaybolmadı."

Yedinci Bölüm

Mont d'Arcy'nin, altı aydan fazla süren ve her bir vatandaşı birer dedektif ve kahraman hâline getiren büyük kurt avı böylece, suçlunun bulunmasıyla sonlandı.

Bilhassa Josephine, Bramond'un kurdu katlettiği ve kurdun aslında Vaubois'un köpeği César'dan başkası olmadığı havadisini aldığı sabah pek memnun oldu.

"Şu kurt avı," dedi, "bana fazla geliyordu zaten. Bertrand her gece rüyalarına girdiğinden şikâyetçiydi."

Bertrand'ın odasına koşturdu ve şöyle dedi: "Kalk bakalım, tembel teneke! Kurt öldürülmüş, yani artık kâbus yok."

Bertrand kızarmış yüzünü annesine döndü: "Kalkmak istemiyorum, anne. İyi hissetmiyorum. Bacağımı kımıldatmaya çalışınca canım yanıyor."

"Ne oldu? Yine ne oldu? Yataktan kalkmamak için hep bir bahanen var. Nerede benim eski Bertrand'ım? Öyle iyi huyluydun ki... Önüne koyduğum her şeyi gık demeden yer, güzelce uyur, keyifli uyanırdın. Hadi, evladım, şu acıyan bacağına bakayım da seni yerinden kaldırıp hemen köye inelim. Bugün hava soğuk ama güneşli."

İnleyen oğlunun üzerinden yorganı çekti: "Şu bacağım," dedi Bertrand, sol bacağını göstererek. "Aman Tanrım!" diye bağırdı Josephine. Bacağındaki yara hakikaten kötü görünüyordu ve baldırında pıhtılaşmış kan vardı.

Dışarı koşup Mösyö Aymar'ı çağırdı. Aymar alt kattaki çalışma odasındaydı ama onu hemen duydu. Bacağın hâlini görür görmez,

doktorun çağrılmasını istedi. "Guillemin'e söyleyin, var gücüyle koşsun," diye seslendi, alt kata koşan Josephine'in ardından.

François, "Oh, mon Dieu, quel malheur, quel malheur!"* diye mırıldanarak, yarayı yıkamak için sıcak su ve keten bez getirmeye koyuldu. Aymar da ona katıldı.

Yara derin bir delik şeklindeydi; Aymar'ın ilk düşüncesi, çocuğun bir yabanın üzerine düştüğü oldu. "Samanlıkta hoplayıp zıplıyor muydun?" diye sordu.

"Ah," diye bağırdı Bertrand, "çok acıyor. Hayır, samanlıkta hoplayıp zıplamadım."

Baldırının öbür tarafında, kaval kemiği yakınlarında daha küçük bir yara vardı ki bu da Aymar'ın ilk düşüncesini doğruluyordu. Çünkü bacağı yıkarken, derinin hemen altında sert bir şey olduğunu fark etti. "Eyvah," dedi kendi kendine, "yabanın bir parçası etine saplanmış." Nesneyi çıkarmak için derinin üzerinden parmaklarıyla itti. "Beklediğim gibi," dedi, sivri metal uç derinin üzerinde belirdiğinde, "çatal dişin ucu." Bertrand'ın iniltilerine rağmen, tırnağı metal parçayı tutup çekebilecek konuma gelene dek sertçe bastırdı.

Neyse ki o anda Françoise dışarıdaydı. Daha fazla su ve bez getirmeye gitmişti. Böylesi hakikaten daha iyi olmuştu çünkü Aymar yabanın ucu sandığı şeyin bir mermi, hatta tüm köyün haberdar olduğu bir mermi, yani Bramond'un gümüş mermisi olduğunu öğrendiğinde, Françoise'ya ne diyeceğini bilemeyebilirdi.

Hâlâ yüksek sesle inlemekte olan ve mermiyi görmeyen Bertrand'a bir şey söylemedi. Mermiyi yeleğinin cebine koydu ve doktorun gelmesini bekledi. Doktor geldiğinde, yaranın temizlenmiş olduğunu gördü ve hızla iyileşeceği tahmininde bulundu. "Neyse ki," dedi, "yaba sadece baldırındaki sert kas dokusunu delmiş ve kemiğe temas etmemiş. Başka bir sıkıntı çıkmazsa –ki çıkacağını sanmıyorum– bir haftaya iyi olur."

Doktor gittikten sonra, Aymar, Josephine ve Françoise'yı odadan yolladı ve Bertrand'ı ciddiyetle sorguladı.

* "Aman Tanrım, ne fena, ne fena!" –*çn*

"Bana her şeyi söylemelisin, Bertrand. Hiçbir şeyi gizleme. Dün gece neredeydin?"

"Burada, yataktaydım tabii ki."

"O zaman nasıl yaralandın?"

"Bilmiyorum, Aymar amca."

"Yok canım. Yatağında yaralanacak hâlin yok ya."

"Ama sana söylersem..."

"Bertrand," dedi Aymar, "gözlerime bak. Bak." Bunu söylerken, çocuğu teskin etmek için elini tuttu. "Seni cezalandırmayacağım, yalnızca gerçeği bilmek istiyorum."

Bertrand'ın elini daha önce tuttuğunda, pek bir şey anlamamıştı. Ama bu sefer içi ürperdi. Çünkü avuç içlerinde bariz bir tüylenme vardı. On yıl önce, halası Madam Didier'in, bebeğin avuç içlerindeki tüylerden dehşet içinde bahsedişi aklına geldi. Bir an için, Madam Didier'in öldüğü gece duyduğu o korkunç uluma kulaklarında yankılandı.

Bunun üzerinden yıllar geçmişti ve o arada birçok şey yaşanmıştı. Rahiplik eğitimi için Langres'ye gitmişti. Son anda liyakatinden şüphe etmiş, rahiplik atamasını kabul etmemişti. Bu sırada Bertrand büyümüş, Madam Didier'in iddia ettiği makûs kaderin gerçekleşeceğine dair hiçbir emare göstermemişti.

Şimdi, on yılın ardından, küçük adam kaderi tarafından ele mi geçirilecekti?

"Gözlerime bak ve tüm geceyi yatakta geçirdiğini söyle."

"Amca," dedi Bertrand, "neden yataktan çıkayım ki? Bütün gece buradaydım. Öyle olduğunu biliyorum çünkü gece kâbus görüp kan ter içinde uyandım. Kendimi hasta hissettim ve annemi çağırmak istedim ama sonra yine uykuya daldım."

"Kâbusunda ne gördün?"

"Çok iyi hatırlamıyorum ama her gece gördüğüm şeylerdi. Artık neredeyse her gece kâbus görüyorum."

"Biliyorum, annen söyledi. Söyle bakalım, Bertrand, kâbus gör-

meyi sevmiyorsun, değil mi? Tabii ki sevmiyorsun. Sana yardımcı olabilirim ama bana doğruyu söylemen lazım. Ne zamandan beri bu kâbusları görüyorsun?"

"Bunu söyleyebilirim çünkü ne zaman başladığını biliyorum. Geçen yaz ihtiyar Bramond ile avlanmaya gittik ve bana ateş etmeyi öğretti. Sonra bana bir sincap gösterdi ve şöyle dedi: 'Bakalım vurabilecek misin?' Tetiği çektim ve sincap ciyaklayarak yere düştü. Bramond da şöyle dedi: 'Buna acemi şansı denmezse ne denir bilmiyorum. Nasıl becerdin?' Ama ben zavallı şeyi öldürdüm diye öyle üzgündüm ki onu yerden alıp ağlamaya başladım. Sonra onu öptüm ve beni affetsin diye yalvardım. Öldürmek istememiştim. O kadar güzel ve tüylü ve sıcaktı ki içim acıdı. O yüzden bir daha, sonra bir daha öptüm ama içinden tatlı bir şey aktı. Biber gibi dilimi yaktı ama acı değil, tatlıydı; tatlı derken, şeker gibi de tatlı değildi. Tadını tarif edemiyorum ama o kadar güzeldi ki tekrar tekrar öptüm; artık öpmek istediğim için değil, kanının tadını almak için bunu yapıyordum ama Bramond'un ne yaptığımı anlamasını istemedim. Sana her şeyi olduğu gibi anlatıyorum çünkü yaptığımın yanlış olduğunu biliyorum."

"Yani?"

"Yani, o zamandan beri geceleri kâbuslarımda kan içtiğimi görüyorum ve bu durum ödümü koparıyor. Bazen resimli kitaptaki kurtlardan biri olduğumu, keklikleri ve kuzuları öldürdüğümü görüyorum. Bazen de Bramond'un aradığı kurt olduğumu sanıyorum. Beni öldürmek için ateş ettiğini görüyorum ama onunla konuşamıyorum ve kurt olmadığımı söyleyemiyorum. Konuşmak isteyip konuşamamak korkunç bir şey!"

"Hayal gücün çalışmaktan yorgun düşmüş," dedi Aymar nazikçe ve çocuğun tüylü avuçlarını okşadı. "Bu kuzuları ve keklikleri nasıl buluyorsun? Kâbuslarında o kısım da var mı?"

"Evet, kendimi bir köpek veya bir kurt gibi hissediyorum ve camdan atlıyorum ve sonra dört ayağımın üzerinde koşuyorum ama

çok çok hızlı koşabiliyorum. Sonra çitlerin üzerinden atlıyorum ve bir kuş veya bir kuzu buluyorum... Hepsi gerçek gibi, bunları gerçekten yapıyormuşum gibi hissettiriyor."

"Evet, rüyalar çok gerçekçi olabilir. Ama bu gerçek oldukları anlamına gelmez. Acaba şu pencereyi parmaklıklarla kapatsak, yine de rüyalarında oradan atladığını görebilir misin? Bence parmaklıkları örüp geceleri de kapını kilitleyip ne olacağını bir görelim. Belki o zaman kâbus görmezsin. Deneyelim mi?"

"Evet, amca. Lütfen bunu yap. Artık uyumaktan bile korkuyorum. Bence pencerenin ve kapının kilitli olduğunu bilirsem, rüyamda odadan kaçtığımı göremem."

Aynı gün içinde, çocuğun çektiği ıstırabın gerçek sebebini belli etmeden Josephine ve Françoise'ya tatmin edici bir açıklama yaptıktan sonra, pencerenin önüne parmaklık örmeye ve kapının kilidini yağlamaya koyuldu.

Ertesi sabah, Bertrand'ın nasıl uyuduğunu kontrol etmek için odasına gitti ve genç adamın kâbuslardan mustarip olmadığını görerek sevindi. O günden itibaren, yatmadan önce Bertrand'ın kapısını kilitlemeyi alışkanlık hâline getirdi. Josephine bu tedbirden pek hoşlanmadı. "Yangın çıkarsa," dedi, "ve Bertrand odasına kilitli olduğu için kaçamazsa ne olacak? Anahtarı bulmak için koşuşturup seni bulmamız gerekecek."

"Anahtarı kapısının yanındaki çiviye asacağım, böylece yangın çıkması hâlinde, odaya en yakın olan kişi kapıyı açabilir."

Bu cevap Josephine'i biraz da olsa tatmin etti. "Doğrusu," diye itiraf etti, "kâbuslardan kurtulduğundan beri iştahı da açıldı, yine de bu iş felakete davetiye çıkarıyor." O günden sonra geceleri sık sık kalkmaya, mumların ve gaz lambalarının, sobadaki ve şöminedeki odunların düzgün bir şekilde söndürülmüş olup olmadığına bakmaya başladı.

Aymar da geceleri kalkıp Bertrand'ın kapısını dinliyordu. Bazen tuhaf sesler duyuluyordu. Ev çok sessizken – hani sadece saat çok

geç olduğunda ve evin tüm sakinleri uyuduğunda, uzun ve yorucu bir günün ardından miskin miskin gerinen kirişleri duyabildiğiniz türden, mobilyaların dile geldiği ve köşesinde sessizce oturduğu yıllardan çatırdayarak bahsetmeye başladığı zamanlarda olduğu gibi, tam ve yoğun bir sessizlik esnasında Bertrand'ın nefes alıp verişini duyabiliyordu. Huzur içinde uyuyan bir çocuk gibi, yavaşça nefes alıp veriyordu. Ama sonra nefesi düzensizleşiyor, soluk soluğa kalana dek gittikçe hızlanıyordu. Bazen, nadiren de olsa, ahşap döşemelere vuran pençelerin keskin sesi aşikâr bir şekilde duyuluyordu. Sonra kapının altındaki aralığı burnunu dayayıp koklamaya başlıyor, pençeleriyle bir iki kez kapıya vuruyordu. Bunu takip eden sessizlik, bazen boğuk bir iniltiyle veya yine koklama sesleriyle bölünüyordu. Sonra soluk sesleri yavaşça azalıyor, Bertrand'ın düzenli nefesi geri dönüyordu.

"Artık hiç şüphe yok," diye mırıldandı Aymar; derin derin iç çekti ve dinlemeyi bıraktı. Ama bu kendinden eminlik asla uzun sürmüyordu. Şüpheler hemen geri dönüyordu. "O sırada onu görebilsem," diye düşündü ama sesini duymak bile yeterince zordu. Kapının bir metre yakınına yaklaşırken bile sayısız tedbir alması gerekiyordu. "Kokumu alıyor," diye düşündü Aymar.

Arada bir, aniden kapıya doğru koşuyor ve içeri dalıyordu. Daha kapının topuzunu tuttuğu anda, içeriden bir patırtı duyuluyor, kapıyı açtığında ise Bertrand'ın yatağında olduğunu, bir kâbusla cebelleşircesine inildeyip döndüğünü görüyordu.

Durumu çocuğun annesine bildirdiğinde, Josephine'in cevabı şöyle oldu: "Onu böyle aniden uyandırmayı bırakmalısın. Kâbus görmesine sebep olduğunu söylüyor. Neden böyle yapıyorsun?" Aymar beceriksiz hissederek müsaade istedi: "Yatmadan önce her şeyin yolunda olduğundan emin olmak istedim, hepsi bu."

Aymar çalışma odasına indiğinde, kurtadamlar üzerine toplamış olduğu belgeleri incelemeye başladı. Likantropi tuhaf bir illetti. Dünya üzerinde insanın ayak bastığı her yerde buna inanan birilerini bulmak mümkündü. İzlanda'dan Seylan'a ve Seylan'dan

İzlanda'ya kadar, tüm kadim ırkların bu konuda destanları vardı. İskandinavya'nın ayı postlu vahşi savaşçılarından, Afrika'nın sırtlan adamlarına, Kuzey Amerika'daki Kızılderililerin bizon adamlarından, Konstantinopolis'in kedi kadınlarına (bunlar mezarlıktaki gulyabanilerin verdiği ziyafette karınlarını doyuracaklarını bildikleri için, sadece çok az pilav yerlerdi ve bunu bir firkete marifetiyle yaparlardı) ve Hindistan'ın kaplan adamlarına kadar, bu korkunç hurafe her yerde biliniyordu ve bazıları tarafından hakikat kabul ediliyordu.

Aymar, Fransa'da 1598 yılının yaşanan korkunç kurtadamlık salgınında, hastalığın hızla yayıldığını ve bazı ailelerin tümünün bundan mustarip olduğunu okudu. Châlons'da yaşayan bir terzinin evinde, varillere doldurulmuş insan kemikleri bulunmuş. Terzinin parlamento önünde görülen duruşması öyle dehşetengizmiş ki tüm belgelerin ve kanıtların mahkûmla beraber kazığa bağlanıp yakılması emredilmiş. Fakat aynı sene, aynı suçtan yargılanan başka bir adamın idam cezası hafifletilerek, Saint-Germain-des-Prés muhitinde, normalde delilerin kaldığı bir hastanede hapis cezasına dönüştürülmüş. Yine aynı sene, Gandillon ailesinin tüm üyeleri hüküm giymiş ve idam edilmiş.

Sadece üç ülkeden bahsedecek olursak, Fransa, İngiltere ve Almanya'da yüzlerce benzer vaka ile karşılaşılmış. Eski bir el ilanında şöyle yazıyor:

Stube Peeter ismini taşıyan asil bir Alman büyücünün, kurt kılığına bürünerek, yirmi beş yıl boyunca muhtelif cinayetler işlediği; bu suçlarına binaen, Köln yakınlarındaki Bedburg kasabasında, 31 Mart 1590 tarihinde idam edildiği doğrulanmıştır. Londra, Edward Venge.

Tüm bu ürkünç vakalar, suçlarının farkında olan sanıkların kurda dönüştüklerini, ormanlarda ve tarlalarda koşturduklarını, av aradıklarını itiraf etmeleriyle sonlanmış.

Saat geç olduğunda, başı dönmeye başlayan Aymar okumalarına ara verir, kendini şöyle derken bulurdu: "İmkânsız. Gülünç." Sonra masasının gizli çekmecesinde sakladığı gümüş mermiyi çıkarır, tefekküre dalardı. Sonra da zavallı Josephine'i Peder Pitamont'un kollarına gönderen o fırtınadan bu yana şahit olduğu tuhaf olayları düşünürdü. Sonra yine işkillenir, üst kata çıkar, Bertrand'ın kapısını dinlerdi. Bertrand'ın olağan nefesi dışında bir şey duymazsa, şüpheci bir ruh hâliyle uyumaya giderdi. Fakat boğuk bir inleme ve yere vuran pençe sesleri duyması hâlinde, hemen istavroz çıkarmaya başlar, alt kata geri iner, o gece bir daha uyuyamazdı.

Bu kan dondurucu, ortaçağdan kalma efsaneler hakikaten vesveseden fazlası olabilir miydi? Nasıl ki doğada soyu tükenmiş hayvanlar varsa, aynı şekilde kaybolmuş doğaüstü yaratıklar da olabilir miydi? Ancak asırda bir peş peşe gerçekleşen bir dizi tuhaf olay sonucunda, doğanın olağan işleyişini bozan, istisnai canavarlar ortaya çıkıyor olabilir miydi?

Aymar Galliez'in metninde şöyle yazıyor: "Etrafımız doğadaki ruhlarla doludur; ölmüş hayvanların veya hiç yaşamamış daha korkunç hayvanların ruhlarıyla. Bir insanın bedeni zayıf düşmeye başlayınca, ruhu da etinden sıyrılmaya başlar ve beden öldüğü anda uçup gitmeye hazırlanır. Ölüm döşeğindeki bir insanın etrafında ise hayvanların ruhları pusuya yatar ve bekler. Bu güzel insan bedenini mesken bellemek isterler çünkü Tanrı'nın hünerli ellerinden çıkan en üstün yaşam formu budur. Yatay omurgalı hayvanlar âlemi, insanın dimdik omurgası karşısında diz çökmek zorundadır.

"Ölümden sonra vücudun katılaşması, etrafta süzülen bu ruhlardan korunmak içindir. Böylece ruhlar geriye sadece katı bir kabuğun kaldığını görür. Bununla birlikte, bazen bir hayvanın ruhu yaşayan bir insanın içine de girebilir. Bu durumda iki ruh birbiriyle savaşır. Bazen insanın ruhu yenik düşer ve geriye sadece hayvanın ruhu kalır. İşte bu yüzden, insan kılığında gezen ve besin zincirinin kralı gibi davranan yaratıklar vardır. Bu aynı bir hizmetkârın, efendisinin kılığına bürünmesi gibidir.

"Kurtadamlara gelince," diye sürdürüyor Galliez, "onların iki türü vardı. İlk türün iki bedeni ama yalnızca bir ruhu vardır. İki beden, biri ormanda, diğeri evde olmak üzere, birbirinden bağımsız olarak yaşar. Ama tek bir ruhu paylaşır. İnsan, kurt yaşamını rüyalarında görür. Yatağında uzanırken, başka yerlerde olduğunu, uzak bir ülkenin çam ormanlarında dolaştığını, yumuşak tüylerle kaplı pençelerinin üzerinde sektiğini, karlı bir zeminde dörtnala koşarak kızak çeken üç ata havlayan bir kurt sürüsünün içinde olduğunu düşünür. Avlanıp karnını doyuran ve uyumak için inine dönen kurt da aynı şekilde tuhaf bir rüya görür. Güzel giysilere bürünmüş bir insan olarak şehirde gezmekte, işlerini halletmektedir.

"İkinci tür ise tek bir bedene sahip olan kurtadamlardır ki bu bedende insanın ruhu ile hayvanın ruhu sürekli savaş hâlindedir. Günah veya karanlık, yalnızlık veya soğuk; insanın ruhunu zayıflatan şey her neyse, kurdun ortaya çıkmasını tetikler. Fazilet veya gün ışığı, sıcaklık veya dostluk; hayvanın ruhunu zayıflatan şey her neyse, insanın geri dönmesini sağlar. Çünkü insanı çağıran şey kurdu kovalar.

"Bu büyük hakikatler artık unutuldu çünkü eski günlerin canavarları öyle insafsızca telef edildi ve bozguna uğratıldı ki böyle tehlikelerden nispeten muafız. Ama insanlığın bir yaratık ırkı tarafından bozguna uğratılmaması, kurtlar veya aslanlar veya henüz oluşmamış başka yaratıklar yüzünden medeniyetin anarşiye dönüşmemesi için ihtiyatlı olmamız icap ediyor. İnsanın insaniyet sahibi olmayan düşmanlarını, ateşi zalimce ama son derece elzem sebeplerle kullanarak neredeyse tamamen ortadan kaldırdığı zamanlara, yani ortaçağa ait yöntemlere dönmemiz icap ediyor."

Aymar, mermiyi bulduktan sonraki birkaç hafta boyunca, Bertrand'ı yakarak ortadan kaldırmanın akla yatkın olup olmayacağını düşündü. Nasıl? Ormana götürüp terk edilmiş kömür fırınlarından birine mi atacaktı? Bu riskli olurdu. Acaba evi mi yaksaydı? Neden olmasın? Bütün evi ateşe verip Bertrand ateşlerin arasında ezkaza kaybolmuş gibi davranabilirdi.

Bir gece, meseleyi zihninde bininci kez evirip çevirirken kararını verdi. Elindeki en mühim belgeleri, Pitamont ve ataları hakkında yaptığı araştırmalara cevaben aldığı mektupları, likantropi ve gümüş mermi ve kutsal su kâseleri ve Bertrand'la alakalı birçok konu hakkında topladığı belgelerle yavaş yavaş oluşturduğu koleksiyonunu bir araya topladı, tomarlar hâlinde düzenledi, evden çıkardı ve az ötedeki at arabası ahırına götürdü. Bunların yanmasını istemiyordu.

Sonra elinde bir varil gaz yağıyla, sanki gaz lambasını dolduracakmış gibi üst kata çıktı. Bertrand'ın kapısına birkaç metre kala, karanlık koridorda durakladı çünkü hayvanı ürkütmek istemiyordu. Ama çok geçmeden, kurdun keskin pençeleriyle ahşap döşemeyi dövdüğünü, hızla nefes alıp verdiğini, sonra burnunu kapının altındaki ince aralığa dayayarak, etrafı öfkeyle koklamaya başladığını duydu.

"Kokumu alıyor," dedi Aymar kendi kendine, "kendini hazırladı." Bir an için, kendine ait olmayan bir günahın bedelini ödemek zorunda kalan zavallı genç adamı düşündü ve kalbi parçalandı. Tam kendini yüreklendirip gaz yağını kapının üzerine boca etmeye ve kibriti çakmaya hazırlanırken, yaklaşan ayak seslerini duydu.

"Kim var orada?" dedi gergin bir şekilde.

"Benim," diye yanıtladı Josephine, yanına yaklaşarak.

"Burada ne işin var?" diye sordu sertçe.

"Ah, öyle endişeliyim ki uyuyamıyorum."

"Hangi hususta?"

"Yangın çıkar diye," dedi Josephine.

"Anahtar kapının yanında asılı durduğu sürece korkacak bir şey olmadığını sana defalarca söyledim!" diye çıkıştı Aymar.

"Biliyorum," dedi Josephine, süklüm püklüm, "ama emin olmadan uykuya dalamadım işte."

"Siz kadınlar..." diye tersledi onu; sonra da alt kattaki çalışma odasına indi ve koltuğa oturup titreme krizine girdi. Vücudundan

soğuk terler boşalıyordu. Bağırsaklarına kramp üstüne kramp giriyordu. Saatlerce uykusuz kaldıktan sonra uyuyakaldı.

Sabah olunca, Guillemin yanına geldi: "Birisi bu kitapları ve kâğıtları ahıra atmış. Bunlarla ne yapılmasını istersiniz?"

Ne diyeceğini bilemeyerek dilinin ucunda pusuya yatmış, dışarı kaçmak üzere tetikte bekleyen o cümleyi sarf etmiş bulundu: "*Bunlar yakılacak, Guillemin.*"

"Bu metal parçalar yanmaz, Mösyö."

"Öyle mi? Pekâlâ, öyleyse onları iyice döv ve küllerle beraber göm."

"Tabii, Mösyö."

Bu talimatı verdikten sonra, neden böyle bir şey yaptığını düşünecek bol bol vakti oldu. Kaderciliğe teslim olarak şöyle dedi: "Belki de böylesi daha iyi oldu." Kuşkularında kaybolan, korkuları yüzünden ıstırap çeken, bir çıkış yolu göremeyen veya aniden akıllarına gelen on çıkış yolu arasından birini seçemeyen insanlar ya delirir ya da kaderci olur. Aşırı gerilmiş sinirler için en iyi tedavi, kadercilikte kısa bir tatile çıkmaktır.

"Yaratık yerine kanıtları yok ediyorum," dedi bir süre sonra kendine. "Pişman olacağım." Ama artık endişelenmeyi bırakmıştı. Koltuğunda döndü ve yeniden uykuya daldı.

Ve ne tuhaf ki Bertrand iyileşmeye başladı. Kâbuslarından yakınmayı bıraktı. Geceleri odasından dışarı, kendi olağan nefesi dışında bir ses yayılmıyordu. Ama Aymar hâlâ teyakkuzdaydı: "İçindeki kurt sessiz, ama şimdilik."

Bir gün Josephine şöyle dedi: "Bertrand süratle iyileşiyor. Keşke artık kapısını kilitlemeseniz."

"İyileştiğini düşündüğümde, ne gerekiyorsa yaparım," diye kısaca yanıtladı Aymar.

Ama sonra Josephine'in ısrarlarına yenik düştü. Neyse ki bir şey olmadı.

"Belki de gerçekten atlatmıştır," diye düşündü.

"Bütün bu kurt meselesi onu çok korkuttu," dedi Josephine. "Neden yine ona hocalık etmiyorsun? Aylardır bir ders bile yapmadınız. Bu gidişle sınavlara giremeyecek."

Bunun üzerine Aymar ile Bertrand, eskiden olduğu gibi, çalışma odasında, günde iki saat ders yapmaya başladılar.

Ama Bertrand durgundu. Yavaş öğreniyordu. Önceden çok çabuk kavrardı. "Derslerinden çok uzak kaldı," diye düşündü Aymar. "Yahut kapasitesi doldu. Neticede yaşlı bir köpeğe yeni numara öğretemezsin," dedi, aniden aydınlanarak.

Aylar geçti ve hiçbir sorun çıkmadı. Bir gün Françoise çalışma odasının kapısını tıklattı.

"Sıkıntı nedir, Françoise, endişeli görünüyorsun?"

"Evet, Mösyö." Duraksadı. "Bence, Mösyö," dedi aniden hızlanarak, "Bertrand'ın kapısını yine kilitlemelisiniz."

Aymar'ın ağzı açık kaldı. Françoise tam olarak ne biliyordu?

"Yine kâbus mu görüyor?"

"İkimiz konuşurken, Mösyö, kâbuslardan dem vurmaya lüzum yok. Ben evlat sevgisiyle kör olmuş Josephine değilim. Aynı sizin gibi, ikiyle ikiyi toplayıp dört neticesine varabiliyorum." Alnına düşen gri saçlarını arkaya attı.

"Ne biliyorsun?" dedi merakla.

"İnsanların kaplan yavrularını besleyip büyüttüğünü biliyorum. Ama belli bir yaşa geldiklerinde, onları kafese koymanız icap eder."

"Ne biliyorsun?" diye tekrarladı Aymar, sabrı tükenerek.

"Biliyorum işte," dedi Françoise. "Bebekliğinden bu yana büyümesini izlemedim mi? Sevimli ve oyuncuydu. Köpek yavruları da öyle olur. Hatta belki kaplan yavruları da öyle oluyordur."

"Peki neden şimdi bana gelip bunları söylüyorsun?"

"Çünkü Guillemin bu sabah o tilkinin geri döndüğünü söyledi. Guillemin'in oğlu, ördeklerden birini kafası kopmuş vaziyette bulmuş."

Aymar bıkkınlıkla alnını sildi: "Bu iş nereye varacak?"

Öğle yemeğini yerken aklına bir fikir geldi. Mutfakta yemek yiyen Bertrand'ın yanına gitti ve gözünün alt kapağını tutup çekti. "Kansızlık," diye teşhis etti.

"Yine iştahı yok," diye şikâyet etti Josephine.

"Ona her gün biraz çiğ et verelim," oldu Aymar'ın reçetesi. "Kan yapar."

Daha sonra kendini gülerken buldu. İyi numaraydı. İçindeki kurdu besleyip sessiz tutacaktı. Başardı da. Bertrand çiğ eti hapır hupur yiyordu. Yedikçe görünüşü de düzeldi. Saç telleri güçlendi. Cildi pürüzsüzleşti. Gözlerinin içi parladı. Kilo aldı. Boyu uzadı. Bu mükemmel neticeyi gören Josephine, oğluna daha büyük, daha kanlı, daha yağlı et parçaları vermeye başladı.

Dersleri de iyiye gidiyordu. İç avluda oynadığı anları izlemek ise ayrı bir keyifti. Peşinden koşa koşa köpeği bile yorardı. Köyün çocuklarıyla ebelemece oynarken, ya son yakalanır ya hiç yakalanmazdı. Saklambaçta ebe olduğunda, kimse ondan gizlenmeyi başaramazdı.

Kasabadaki hiç kimse Bertrand'ın özel durumundan şüphelenmiyordu. O evde tuhaf bir şeyler olduğunu sezen tek kişi Bramond'un karısıydı ama o da bunu Josephine ile Aymar arasında bir ilişki olduğuna yoruyordu. Bertrand'ın aslında Aymar'ın oğlu olduğu iddiasını zaman zaman dillendiriyordu ama kocasının da arada bir ifade ettiği üzere, bu hususta gösterdiği art niyetin asıl sebebi, Josephine'in oğlunun tıp okuyacak olmasıydı; zira kendi oğlu Jacques için hayal ettiği meslek buydu ama bunun gerçekleşmesi pek olası görünmüyordu çünkü beş çocukları vardı ve tek gelirleri Bramond'un polis memuru maaşıydı.

Ama bu konuyu o kadar çok gündeme getirdi ki sonunda istediğini aldı. Belki tek seferde değil ama adım adım. Önce Jacques'ı köy okuluna göndermesine müsaade edildi. Bramond ancak bu kadarına izin vermişti. Böylece lise sınavlarına girme imkânı oldu. Ama Jacques sınavlardan başarıyla geçince, Bramond ancak bir yıl

okuyabileceğini, sonra bırakması gerektiğini söyledi. Bu laflarla yıllar geçti ve Jacques nihayet fakülte sınavlarına girmeye hazırdı; yaz tatili bitince tıp okumak için Paris'e gidecekti.

Bertrand da aynı sınavlara girecekti. Amca diye hitap ettiği Aymar ile çalışıyordu ama arkadaşı kadar başarılı olacağını düşünmüyordu zira zeki olsa da sık sık hastalanıyordu. Özellikle kışın, şubat ayında. Böyle olunca da dersler esnasında donuklaşıyor, geceleri korkunç kâbuslar görmeye başlıyordu. Bu yegâne zayıflığından öyle utanıyordu ki meraklı arkadaşlarına bunun yalnızca migrenden ibaret olduğunu söylüyordu.

Ormanda dört ayak üzerinde koştuğu, dere tepe düz gittiği o tuhaf rüyaların sebebini kendisi de merak ediyordu. Amcası bu merakını bastırmaya çalıştı. "Mühim bir şey değil. Arada erkek çocuklarına öyle şeyler olur. Merak etme, geçer."

Sonra da şunu sordu Bertrand'a: "Arkadaşların ne diyor?"

"Bir şey demiyorlar. Onlara anlatmıyorum ki."

"Hım, anladım. Belki de en iyisi böyledir."

Bahar dönemi sınavlarına Auxerre'de girilmesi gerekiyordu. Jacques ve Bertrand sınavlara girmek üzere beraber yola çıktılar. Yol üç gün sürdü.

Aymar başta Bertrand ile beraber gitmeyi teklif etmişti çünkü, son birkaç yıl nispeten sakin geçmiş olmasına rağmen, onu gözünün önünden ayırmak istemiyordu. Ama Françoise şöyle demişti: "İleride Paris'e tek başına gidecekse, pekâlâ şimdi de gidebilir. Bunu bir imtihan gibi gör." Bu akıllıca olurdu, böylece ayarlamalar yapıldı. Ne de olsa altı yıldır vukuatı yoktu, tabii bunun asıl sebebi, hiç şüphe yok ki Aymar'ın onu bol bol çiğ etle beslemeyi akıl etmesiydi.

Auxerre'e vardıklarında, aynı gayeyle oraya gelmiş diğer çocuklarla kaynayan küçük bir hana yerleştiler. Handa ilk iki gün sessiz geçti. Sayfaların dönerken çıkardığı hışırtılar ve her gün zorlu sınavlara giren çocukların ezber mırıltıları dışında hiçbir ses yoktu. Ama üçüncü gün, önlerinde sadece kolay bir sınav kalınca, gevşemeye

başladılar. Mırıltılar çığlıklara, kahkahalara dönüştü; iki çocuk avluda yumruklaşmaya başladı.

Üçüncü sınav da güle oynaya geçtikten sonra kıyamet koptu. Çocuklar kasabayı birbirine katmaya başladı, neyse ki oranın insanı bu konuda tecrübeliydi, dolayısıyla mağazalarını kapatmışlardı. Kafe çalışanları en kalitesiz porselenlerde servis yapıyor, buna rağmen kırılan tabaklar Sevr'den gelmiş gibi davranıyorlardı.

Akşam olunca, biraz da sarhoş olduktan sonra, Jacques ve Bertrand'ın yeni arkadaş oldukları bir delikanlı, bildiği bir eve gitmeyi teklif etti.

Jacques dünden razıydı zira köyün nispeten yoksul kısmındaki nispeten özgür yaşamında, pirüpak kalmış olduğu söylenemezdi. Ama Bertrand beyninden vurulmuşa döndü. Hayır, gidemezdi.

Jacques onunla alay etti: "Korktun mu?"

Diğer delikanlı da şöyle dedi: "Garson, bu bebeye bir bardak ılık süt getir."

Bertrand ciddiyetle yanıtladı: "Hayır, öyle bir şey değil. Kendimi iyi hissetmiyorum, hepsi bu. Dün gece pek iyi uyuyamadım."

"Kim uyuyabildi ki? Hiçbirimiz uyuyamadık."

"Bir de migrenim tutacak sanırım." Aslına bakılırsa, hezeyanlı geceleriyle bağdaştırdığı o tuhaf tıkanıklık ve gerginlik hissine kapılıyordu.

Jacques sırtını sıvazladı. "Sana tedavini söyleyeyim! Asıl ihtiyacın olan şey ne biliyor musun? *Güzel bir kız...*"

Diğer delikanlının söylemeye başladığı şarkının ayıp sözleri, üstü kapalı olduğu kadar merak uyandırıcıydı:

Marc une béquille avait
Faite en fourche, et de manière
Qu' à la fois elle trouvait
L'oeillet et la boutonnière.

D'une indulgence plénière
Il crut devoir se munir,
Et courut, pour l'obtenir,
Conter le cas au Saint-Père.

Qui s'écria: Vierge Mère,
Que ne suis-je ainsi bâti!
Va, mon fils, baise, prospère,
Gaudeant bene nati.[*]

"Kendine iyi bak, Bertrand," dedi Jacques, "atkını unutma yoksa üşütürsün – *Gaudeant bene nati!*"[**]

Bu son sataşma fazla gelmişti. Yerinden kalktı ve ciddiyetle, "Sizinle geliyorum," dedi. İki kolunda iki arkadaşıyla, beraberce şarkılar söyleyerek sokaktan aşağı yürüdüler. Arkadaşlarının pervasız neşesi Bertrand'a da bulaştı. Onların sesini bastırarak bağıra çağıra şarkı söyledi.

Gittikleri ev sessiz bir ara sokaktaydı. Kısa boylu ama iri gövdeli bir kadın kapıyı açtı, gençleri soğukkanlılıkla içeri buyur etti ve küçük salona kadar geçirdi. Duvar diplerinde altın yaldızlı iskemleler diziliydi. Köşede yine altın yaldızlı ama minicik bir piyano vardı. Duvarlarda yalnızca birkaç tablo asılıydı; titrek gaz alevinde belli belirsiz görünen bu tablolarda, divanlarda veya çeşme başlarında uzanan, etrafında siyah köleler olan, şişman, çıplak kadınlar resmedilmişti. Köşede tek başına duran bir tabloda ise Mecdelli Meryem, İsa'nın ayağını yıkıyordu. Resmin önündeki yakut rengi cam mumluğun içinde ebedi bir ateş yanıyordu.

---

* (Fr.) Alexis Piron'un *Poésies badines et facétieuses* adlı kitabından "Y" başlıklı şiir: Arzulanan bir malafası vardı Marc'ın, / Bir çatal gibi ikiye ayrılmıştı, / Ve böylece, / Yerine göre, / Ya bir torna, ya da bir arkada kapı buluyordu, / Tam bağışlanmayla karşılanması gerektiğine inanarak, / Bu bağışlanmayı elde etmek için, / Papa'ya içini dökmeye koştu, / Adam bağırdı: / Meryem Ana! / Ben böylesine eli yüzü düzgün değilim! / Haydi oğlum git, seviş, çoğal; / Gaudeant benè nati! (Çeviren: S. İpek Ortaer Montanari) *–yhn*

** (Lat.) Böyle doğmanın tadını çıkar. *–yhn*

Odaya üç kız girdi. Ne güzel ne de şendiler. Üzerlerinde basit, koyu renk, ciddi kıyafetler vardı. Gözlüğünün camları şişe dibi gibi olan kız, aralarında açık ara en çirkiniydi. Jacques ve arkadaşı Raoul çoktan diğer ikisine yanaşmış olduğundan, Bertrand miyop kızı selamladı ve arkadaşlarının polka dansına eşlik etmeye başladı zira Madam altın yaldızlı piyanonun başına oturmuştu.

Dans bittiğinde, herkes az öncekinden daha neşeliydi. Kızlar mendilleriyle yüzlerini yelliyordu. Madam şampanya getirmek üzere dışarı çıktı. Raoul gürültülü ve gülünç şarkılarından birini bitirmiş, bir diğerine başlıyordu.

Önceki içtiklerinin üzerine şampanya, danslar ve şarkılar da eklenince Bertrand biraz kızışmıştı.

Madam nazikçe saatin geç olmaya başladığını belirtti. Kapıları açtı ve herkesi üst kata geçirdi.

Bertrand kızla yalnızdı. Ama aniden üzerine müthiş bir yorgunluk çöktü. Güçlükle ayakta durabiliyordu. Sinirleri bu heyecanı kaldıramamıştı. Utanç verici ön hazırlıklar bir an önce bitsin istiyordu; hatta bütün mesele bir an önce bitsin istiyordu.

Kız odanın öbür yanında güldü. Utangaç delikanlılara alışkındı. Saldırı taktiği onlarla alay etmekti. Şöyle dedi: "Kıyafetlerinizi çıkarmadan sevişmeyi düşünüyorsanız, epey gösterişsiz olmalısınız, Mösyö."

Bunun üzerine Bertrand ceketinin düğmelerini açmaya başladı.

"Dur," dedi kız aniden, "önce imza defterime güzel bir şey yazman lazım." Kalın bir defter çıkardı.

Bertrand kitabı açtığında, ayıp bir tekerlemenin altında Victor Hugo'nun süsleyerek attığı imzasını gördü ve şaşırdı.

Başka bir sayfada, müstehcen bir resmin altında Horace Vernet'in imzası vardı.

Sonraki sayfadaki sonenin altında, "Sevgilerimle, Adolphe Thiers," yazıyordu.

Dumas oradaydı. Garibaldi oradaydı. Hatta aceleyle çizilmiş büyük bir tacın ve mührün altında şöyle yazıyordu: III. Napolyon.

Şaşkına dönmüş, ne yapacağını bilmez hâldeki Bertrand, yaptığı hatayı fark ettiğinde, imzayı çoktan atmıştı: Bertrand Caillet, Mont d'Arcy.

Ama sonra anladı. Bunların hepsi hayal mahsulüydü. İlk sahte imzayı atan kişi tarafından başlatılmış ve sonrakiler tarafından sürdürülmüş, zalimce bir oyundan ibaretti.

"Okumayı biliyor musun?" diye sordu kıza.

Kız utançtan kızararak başını iki yana salladı.

Bertrand anlamaya başlıyordu. Kızın gözlük takmasının ve imza defteri tutmasının sebebi aynıydı; talihsizliğini, düşük konumunu gizlemek.

"Başka bir şey yazmayacak mısın?"

Kızı hoş tutmak için, isminin üzerindeki boşluğa şu dizeleri ekledi:

O mon amante!
O mon desir!
Sachons cueillir
*L'heure charmante!**

Bertrand'ın hâlâ utandığını gören kız, küçük bir oyun oynamayı teklif etti. Bertrand'ın çıkardığı her bir parça kıyafet karşılığında, kendisi iki parça çıkaracaktı. Şapkasının sayılıp sayılmayacağına dair tartışma pek uzun sürmedi. Kız bunu kabul etmedi çünkü Bertrand'ın üzerinde dışarıya çıkarken giyilen kıyafetler vardı, kendisi ise ev kıyafetleri giyiyordu. Yarışa eşit başlamalıydılar. Bertrand çok geçmeden kıza boyun eğdi ve zaten düğmelerini açmış olduğu ceketini çıkardı. Kız ise fırfırlı boyun bağını ve dantel bolerosunu çıkardı. Kostümü her ne kadar sade olsa da sayısız parçadan, birçok iç eteklikten, korselerden, jartiyerlerden ve daha nice ıvır zıvırdan oluşuyordu; çıkardığı her parçanın ismini söylüyor, sonra da oyu-

* (Fr.) Pierre Dupont'un dizeleri: Ah sevgilim! /Ah benim arzu duyduğum! /Harika dakikalar yaratmasını / Biliriz biz! (Çeviren: S. İpek Ortaer Montanari) —*yhn*

nu kazanmışçasına kıkırdıyordu. Nihayetinde sadece çorapları ve kombinezonu kaldı; Bertrand, içliğini çıkardıktan sonra şöyle dedi: "Berabere kaldık!"

"Hayır, kalmadık," diye yanıtladı kız; sonra da çoraplarını ve gözlüğünü çıkarıp kombinezonuyla kaldı. "Ben kazandım," dedi Thérèse, üzerinde kalan son parçayı göstererek.

"Ama gözlüklerin – bu adil değil," diye itiraz etti Bertrand.

"Gayet adil," dedi kız, "ben kazandım ve ceza olarak üzerimdeki son kıyafeti çıkarmak zorundasın ama ellerini kullanman yasak."

Çıplak olmaktan hâlâ biraz utandığı için yatağın ardına geçmiş olan Bertrand'ın yanına gitti.

"Nasıl yapsam?" dedi Bertrand, gergin bir şekilde gülerek. "Elimi kullanmadan nasıl çıkarabilirim ki?"

"Dişlerin ve ayak parmakların var ya?"

Elbisenin ince kumaşını dişleriyle ürkekçe kavramaya çalıştı.

"Yırtılacak," dedi.

"O zaman bana yenisini alırsın," diye uyardı kız. Ama sonra gülerek, "Merak etme, pek ucuzdur," dedi ve Bertrand'ı yüreklendirdi.

Bertrand tekrar işe koyuldu.

"Ay! Isırmasana be! Aman Tanrım..."

Bertrand'ın dişleri kızın cildine ve altındaki ete geçti. Kızın çığlığını duydu, çarşafın üzerine düşen bir damla kanı hissetti. Kollarını kızın etrafına sarmıştı. Onu bırakmak istiyordu ama tuhaf bir öfke nöbetinde gibiydi. Bir koluyla kızı zaptetmeye çalışırken, diğer eliyle çığlıklarını durdurdu. Çığlıklarını boğmaya çalışan eli hisseden kız da gücü yettiğince ısırmaya, yumruklarını vahşice etrafa savurarak mücadele etmeye çalıştı.

Ertesi sabahın erken saatlerinde, Jacques ve Raoul aralarında anlaştılar: "Hadi Bertrand'ı burada bırakıp kaçalım. Ödü bokuna karışır."

Madam hesabı çıkardığında, sadece ödemek zorunda oldukları kadarını ödediler. Şampanya, balo salonu (!) kullanımı ve hesabı süsleyen daha nice kalemi Bertrand'a bıraktılar.

"O öder," diye yatıştırdılar mamayı. "Zengin zaten."

"Cidden mi?" diye sordu kadın. Bertrand'ın diğer ikisinden daha iyi giyindiğini o da fark etmişti.

"Çok zengin," diye yanıtladılar.

"O hâlde hesaba ekleyebileceğim başka bir şeyler var mı bakayım," diye düşündü kadın. Planı dışındaki her şeye ilgisini kaybederek müşterilerine veda etti ve daha tuzlu bir hesap çıkarmak üzere köşesine çekildi. Yerel işlerin pek kârlı olduğu söylenemezdi; dolayısıyla ziyaretçilerden koparabildiği her kuruş değerliydi.

Jacques ve Raoul kaldıkları hana döndüler, kitaplarını topladılar ve Bertrand'ı beklemeye başladılar. Ama Bertrand bir türlü gelmedi.

"Hadi dönüp ona ne olduğuna bakalım," diye önerdi Jacques. Ama günlük yaşamlarına dönünce, önceki gece yaptıkları yaramazlıklardan utanmaya başlamışlardı. İkisi de güpegündüz o yere gitmek istemiyordu.

Bu sırada hancı çıkmalarını istedi. "Beyler, eğer biraz daha burada durursanız, bu akşam için de ücret almam gerekecek."

Raoul, neşeyle ıslık çalarak meseleden elini eteğini çekmeye karar verdi ve evinin yolunu tuttu; bir şeylerin ters gittiğini hissediyordu ve bir an önce oradan ayrılmak istiyordu zira olanları ailesi duyarsa işi biterdi.

Jacques'a gelince, o da huzursuzdu. Önceki gecenin kurusıkı cesaret gösterileri, yerini vicdan azabına bırakmıştı.

"Bu arada," dedi hancı, Jacques'ın düşüncelerini bölerek, "arkadaşının eşyalarını da alsan iyi olur, odayı bu akşam da tutmayacaksa tabii."

"Hayır, ben alırım," dedi Jacques, "ayrıca arkadaşım gelirse diye bir not bırakacağım." Meseleyi böylece çözdüğünü düşünen Jacques, arkadaşının kitaplarını topladı, Bertrand'a kitaplarla beraber eve döndüğüne dair kısa bir not bıraktı ve yola koyuldu.

Köye döndüğünde, Bertrand'dan haber gelmesini endişeyle beklemeye başladı. Bertrand'ın eve döndüğünü ve hastalandığını du-

yunca, daha da endişelendi. "İşte şimdi bütün mesele ortaya çıkacak," diye düşündü. Ama hiçbir şey olmadı. Cesaretini toplayıp annesine şunu sordu:

"Bertrand'a ne olmuş?"

"Ah," dedi sertçe annesi, "o evde neler döndüğünü kim bilebilir ki? Duyduğum kadarıyla, ihtiyar Galliez zavallı çocuğu öldüresiye dövmüş. O kart zamparaya yazıklar olsun! Ona da bu yakışırdı!"

Yanıt vermedi çünkü annesinin Galliez konutunda yaşayanlara karşı tavrını biliyordu; paçayı kurtardığını öğrenmekten memnun olarak yaz boyunca çalışacağı ücra çiftliğe gönderileceği tarihi sabırsızlıkla beklemeye başladı. Ağustos ortası geri dönecek, döner dönmez tekrar yola çıkıp Paris'e, tıp okumaya gidecekti. O yaz çıkan savaş, annesinin planlarını değiştirmedi. Tek arzusunu erteleyecek kadar önemli herhangi bir şey olabileceğini düşünmüyordu.

Sekizinci Bölüm

Jacques ve Raoul, hesabın büyük kısmını Bertrand'a bırakıp genelevden ayrıldıklarında, oranın sahibi olan kadın başyapıtı niteliğindeki yeni hesabı yazmak üzere köşesine çekilmişti. Bunu başardıktan sonra, konuğunun uyanmasını beklemeye başladı. Saat geç oluyordu ama kızlardan biriyle kalan misafirler genelde geç uyandığından, meseleye fazla kafa yormadı ve işleriyle ilgilendi.

Ama saat on olunca sabırsızlanmaya başladı ve Thérèse'in kapısını çaldı. Yanıt gelmedi.

"Şu zenginler yok mu..." diye düşündü, bu görgüsüzlükten tiksinerek. Yeniden alt kata indi ve hesaba bir günlük konaklama ücreti daha ekledi. Böylece hesap yüz frangı aştı. Çocuğun üzerinde o kadar var mıydı ki? Neyse, makul bir pazarlığa açıktı, çocuğun cebindeki her şeyi almak kaydıyla tabii. "O pahalı saati dahil," diye düşündü.

Saat on bir olunca yeniden kapıyı çaldı. Yine yanıt gelmedi. Kulağını kapıya dayadı. Boğuk bir inilti duydu. Kapıyı açtı ve içeri girdi.

Thérèse –bu hâline Thérèse denilebilirse tabii– yatakta bir başına yatıyor, usulca inildiyordu. Çarşaf kahverengi kan lekeleriyle kaplıydı. Müşterisi ortalarda yoktu.

Madam'ın çığlıkları, diğer kızları da Thérèse'in odasına topladı.

"Koşun, doktor çağırın," diye emretti Madam.

"Polis de çağırın," dedi kızlardan biri.

"Olmaz!" diye haykırdı mama. "Aklınızdan bile geçirmeyin." Zaten yetkililerle arası iyi değildi, daha fazla suçla ilişkilendirilmek is-

tediği son şeydi. Polisin gelmesi gerekecekse bile, bunu son âna dek erteleyecekti.

Thérèse yıkandıktan, yaraları sarıldıktan ve konuşmaya başladıktan sonra, Madam şunu sordu:

"Nasıl sana böyle bir şey yapmasına izin verebildin?"

"Bilmiyorum, bayılmış olmalıyım."

"Ve tüm bunlar için tek kuruş bile almadın mı?"

"Böyle bir şey yapacağını nereden bilebilirdim ki?"

"Paris'te böyle şeyler yapmak isteyen adamlar iyi para öder," dedi Madam; sahip olduğu türden işletmeler için, tarife gibi konularda Paris esas teşkil ediyordu.

"Öyle birine benzemiyordu," diye sızlandı Thérèse.

"Ah bir ismini öğrensem!" diye haykırdı Madam.

"İmza defterimde var," dedi Thérèse.

"Hadi be sen de!" diye çıkıştı kıza, sabrı taşan mama, "İmza defteriymiş!"

"Var tabii," dedi Thérèse. Madam, küçücük bir ihtimali bile es geçmemek adına deftere baktı ve orada, "Bertrand Caillet, Mont d'Arcy," yazdığını gördü. Kulağa yeterince hakiki geliyordu. Mont d'Arcy araçla iki saatlik mesafedeydi.

Aynı gün bir at arabası tuttu ve yola çıktı. Oraya vardığında, Caillet ailesinin Galliez konutunda, akasyaların ardındaki sokakta yaşadığını öğrenmekte hiç zorluk çekmedi. Akasyalar sarı sarı çiçek açmıştı. Yerler taç yapraklarıyla doluydu. Aheste yağan, sarı bir yağmur gibiydi.

Aşk satan şişman kadın bu harici zarafetten etkilenmedi zira biliyordu ki böyle şeyler çoğu zaman büyük kusurları gizlerdi. Bilakis, bu ziyaretinden iyi bir kâr elde edeceğine kani oldu ve küstah bir tavır takınarak kapıyı çaldı.

Aymar Galliez kadını çalışma odasında kabul etti.

"Oğlunuz Bertrand ile ilgili konuşmaya geldim," diye başladı ruhsatlı genelev sahibesi.

"Buyurun," dedi Aymar.

Hikâyesini ustalıkla süsleyerek ama hiçbir şekilde mesleğini gizleme gayreti sarf etmeden anlattı zira burjuvaziye mesleğiyle caka satmayı severdi.

"Peki benim ne yapmamı istiyorsunuz?" dedi Aymar; içten içe kuduruyordu ama kayıtsız görünmeye çalışıyordu.

"Hasarı ve diğer masrafları karşılamanızı bekliyorum elbette, Mösyö. Bu kadar iyi, bu kadar kibar bir çocuktan kim böyle bir şey bekler ki..."

"Bence bu polisin çözeceği bir mesele," diye araya girdi Aymar; belki de Bertrand'dan kurtulmak için aradığı fırsat nihayet ayağına gelmişti.

Madam korkusunu dizginledi. Hakikaten de polise gitmek hakkı, hatta vazifesiydi, gelgelelim Bertrand'ın reşit olmaması kendisini de suç ortağı hâline getirirdi, ayrıca bu şekilde tek kuruş bile koparamazdı; başka bir yol bulmalıydı.

Meseleyi kafasında tartar gibi görünürken aslında iyi bir bahane bulmaya çalışıyordu.

"Pekâlâ, Mösyö," dedi birdenbire. "Polise gideceğim. Başta bu meseleyi aleniyet kazanmadan çözmek isteyeceğinizi sandım, ne var ki vaktimi ve iyi niyetimi boşa harcadığımı görüyorum."

Aymar kendi içinde bir mücadele veriyordu. Neden bir kurtadam yüzünden rezil olacağını düşünmüştü ki? Dünyayı bu canavarla yüzleştirmesine mâni olan şey, budalaca bir utanç hissi miydi? Hem bu canavarı yaratan kendisi değil, bir yabancıydı; şans eseri meydana gelen bir dizi olay sonucunda, çocuğu kucağında bulmuştu.

Bu yaratığı gizlemek tam olarak ne işe yarıyordu? Yine de Bertrand'ı ifşa etmeyi kendine yediremiyordu. Çocuk için sarf ettiği gayretler öyle başarılı olmuştu ki neredeyse bütün meseleyi rafa kaldırmıştı ama çocuğun daimi bir tehlike teşkil ettiği artık aşikârdı ve hayır, hayır, kati suretle Paris'e tıp okumaya gidemezdi.

İç çekerek pes etti. "Kaç para istiyorsun?" diye sordu kadına.

"Beş bin frank," dedi kadın, dudaklarını ısırarak.

"Adresini yaz," dedi sessizce, "sana akşam olmadan bin frank gönderirim ama bu hususta kimseden tek bir söz dahi duymayacağım."

Sakin kararlılığı kadının gözünü korkuttu. Bin frank da hiç yoktan iyiydi. Ayağa kalktı ve oradan ayrıldı. Evine dönerken, aklına parlak bir fikir geldi. Eve vardığında önüne gelen herkesi, özellikle de Thérèse'i paylamaya başladı. "Seni öldürsem yeridir!" diye bağırdı, acı içindeki zavallı kıza.

"Ah, Madam," diye ağlıyordu Thérèse, gözyaşlarıyla sargılarını ıslatarak.

"Adamları doktor masraflarını ödemeye bile ikna edemiyoruz. Hatta reşit olmayan birini içeri aldım diye hakkımda soruşturma açmakla tehdit ediyorlar."

Nihayetinde insafa geldi. "Yani, doktor masraflarını benim ödemem gerekecek," dedi. "Kafasız olduğunuz için asla para biriktirmiyorsunuz. Tedavi masraflarını ben karşılamasam, ölüp gideceksin demek ki."

Thérèse hanımına binlerce kez teşekkür etti. "Görürsünüz, Madam," diye söz verdi, "sizin için çok sıkı çalışacağım."

"Git başımdan," dedi Madam, kızı alaya alarak, "muhtemelen o kadar sıkı ve o kadar iyi çalışacaksın ki biri seninle evlenecek, sonra bize o imza defterini bile bırakmayacaksın."

"Ah, Madam, hiç olur mu?" dedi Thérèse, sitem eder gibi ama böyle bir şeyin herhangi bir noktada olma ihtimali bile aklını başından alıyordu.

Yufka yürekli mama hâlâ biraz vicdan azabı duyuyordu, dolayısıyla Thérèse'e on frank değerinde bir elbise aldı ve kanlı çarşafların temizliğini bile kendi cebinden ödedi. Ama aldığı bin frank doğrudan küçük gayrimenkul yatırımına gidecekti zira bir gün bu şekilde emekli olmayı ümit ediyordu. İktisadi bağımsızlığa giden yol son derece uzun ve çetindi.

Bu sırada Aymar çalışma odasına volta atıyor, düşünüp taşını-

yordu. Bertrand ne zamandır bu tür şeyler yapıyordu? Bu ilk ziyareti olabilir miydi? Kabahatinin cinsel boyutu da öyle önemsiz değildi. Kendi hovardalıklarını unutmuş değildi ama Langres Ruhban Okulu'na gitmeye başladığından beri kendi şehvetini bastırmakta başarılı olduğu için, başkalarının arzularıyla aynı şekilde başa çıkamamasını artık anlayışla karşılayamıyordu. Çocuğun yaptıklarını düşündükçe daha da öfkeleniyordu. Nihayet çalışma odasının kapısını açtı ve âdeti olmayan bir şekilde, "Josephine!" diye bağırdı.

Josephine mutfaktan koşarak çıktı ve uzun koridoru aşarak odaya geldi.

"Buyurun, Mösyö?"

"Bertrand döndü mü?"

"Hayır, Mösyö, henüz dönmedi."

"Döndüğünde haberim olsun."

Josephine'in gözlerindeki soru işaretini görmezden geldi ve kapısını kapattı. Birisinin Pitamont ve Pitaval ailelerine dair yazdığı uzun mektubu hatırladı; kuyuya kapatıp sadece et ve yağ ile beslediklerı bir Pitamont konuşma yetisini kaybetmiş, kurt gibi ulumaya başlamıştı. Mektup şöyle sonlanıyordu (Aymar burasını çok iyi hatırlıyordu): "Hatta denir ki o kuyuya kapatılan Pitamont dışında, iyi kalpli tek bir Pitamont yokmuş ve hiç olmamış. Hatta o bile tutsak düşmeden önce iki kişiyi öldürmüş. Gerçi öldürdüğü kişiler Pitaval olduğundan kimse onları çok fazla özlememiş; o Pitamont'u da kimse özlememiş, onu otuz yıl boyunca bekleyen sevgilisi dışında tabii. Ama Pitamontlar geçtikleri her yere ıstırap saçan kişiler olarak bilinirmiş zaten."

"Bertrand'ın sonu da böyle mi olacak?" diye düşündü Aymar.

Böyle giderse, çocuğu hapsetmekten başka bir seçenek kalmayacaktı. Meseleye kafa yorarken, Bertrand'ın odasının gayet iyi bir hücre olabileceğini fark etti. Yaşanılabilir bir yer olacaktı; elbette, en az Pitamont'un kapatıldığı zindan kadar, hatta mümkünse daha yaşanılabilir bir yer olmalıydı.

Peki ya Bertrand zaman zaman dışarıda sergilemiş olduğu yır-

tıcılığı kendi evinde de gösterirse? Bu fahişeyle olduğu gibi, kuzu öldürmeyi bırakıp insan yaralamaya başlarsa? Bu durumda ya polisi araması ya da odayı hücreye dönüştürmesi gerekecekti.

Aklında bu düşüncelerle üst kata çıktı ve Bertrand'ın kapısını aniden açtı. Genç adam orada, yatağında uyuyordu!

Bunu gören Aymar, aniden bir kaplanla karşı karşıya gelmiş gibi irkildi. Kendini kontrol etti ve yatağa yaklaştı. Çocuğun suratı kıpkırmızıydı. Derin nefes alıyordu. Tüm gücü tükenmiş gibi, kafasını geriye atmıştı. Saçları darmadağındı. Akşamdan kalmaymış gibi görünüyordu.

Aymar'ın bakışlarını üzerinde hisseden Bertrand gözlerini açtı. Başta şaşırdı ama sonra gözlerini kaçırdı.

"Ne zaman döndün?" diye sordu Aymar.

"Ben – ben döndüğümün farkında bile değildim. Hatırlamıyorum."

"Senin neyin var?"

Bertrand önce cevaplayamadı ama sonra şöyle dedi: "Şu korkunç kâbuslardan birini gördüm; buraya nasıl geldiğimi hatırlamıyorum. Düşünmeye çalışıyorum ama aklım bomboş ve bedenim de sanki bütün gece koşmuşum gibi yorgun. Acaba –"

"Acaba ne?"

"Acaba – acaba bu sefer bir rüyadan ibaret olmayabilir mi? Şehirde sınavlara giriyordum. Eve nasıl geldim ki? Gerçekten rüyamda gördüğüm gibi koşarak mı? O zaman öncesinde olanlar da mı rüyaydı?"

"Bu sefer değildi!" diye çıkıştı Aymar çocuğa aniden; çocuk korktu ve sindi. "Bu sefer değildi!" Bertrand'ın gözleri yuvalarından çıkacak gibiydi. Çocuğun içini büyük bir korku kapladı. Yatağın köşesiyle duvarın arasına çöktü ve bir süre orada, sokakta kalmış bir süs köpeği gibi titredi.

"Geri dönmemi bekle," diye bağırdı Aymar. Aklına beklenmedik bir fikir gelmişti. Dışarı çıktı, kapıyı kilitledi, sakat bacaklarının müsaade ettiği kadar hızlı bir şekilde ahıra koşturdu ve sıpalarla tarla

sürmek için kullanılan ağır kırbacı aldı. Tekrar üst kata koşarken kadınlara şöyle bağırdı: "Gelmeyin!" Sonra da kendini Bertrand'ın odasına kilitledi.

"Ben senin içindeki kurdu evcilleştirmeyi bilirim," diye düşündü Aymar, delirmiş gibi. Hâlâ yerinden kımıldamamış olan genç adamı tüm gücüyle kırbaçlıyordu. Kırbaç vücudunu her sardığında, Bertrand sanki ruhu lime lime ediliyormuş gibi bağırıyordu.

Kırbaç bir kalkıyor bir iniyordu. "Ben seni evcilleştirmeyi bilirim!" diyordu içinden Aymar, dişlerini sıkıp tüm gücünü toplarken. "Ben seni evcilleştirmeyi bilirim!" Alnında boncuk boncuk terler birikmişti.

Bertrand sesi kısılıp falsetoya dönene dek uludu. Sonra nefes nefese kalıp inlemeye başladı. Nihayet sustu. Aymar da durdu.

Başı dönen Aymar, ne yaptığının pek farkında olmadan odayı terk etti. Dışarı çıktığında, Josephine yerde yatıyor, Françoise ise onun başında eğilmiş, zavallıya amonyak koklatmaya çalışıyordu. Guillemin'in karısı alt kattan bağırıyordu: "Neler oluyor? Neler oluyor? Tanrı aşkına!"

"Ce n'est rien. Allez! Vaquez à votre besogne!"* diye kestirip attı Aymar. Yanından hızla geçip kendini çalışma odasına kapattı.

Günlerce çıt çıkmayan ev, dile getirilmemiş öfkeyle doluydu. Josephine yalnızca bir kez, yumruklarını sıkarak, Aymar'a şöyle demişti: "Onu öldürecektin!"

"Kes sesini!" dedi Aymar.

"Sana bugüne dek ne zararı dokundu?" diye sordu, tehditkâr bir tonla.

"Bu seni ilgilendirmez."

"Sen onun babası sayılırsın."

Aymar, bu söylediğini küçümsercesine, burnundan soludu.

"Evet ama o ölürse, seni de öldüreceğim!" diye bağırdı.

Ama Aymar'ın öfkesini ayakta tutan doğruculuk kolonları her

* "Bir şey yok. Gidin! Kendi işinize bakın!" *–çn*

şeye rağmen çatırdamaya, onu pişmanlık ve anlayış gibi duygulara karşı savunmasız hâle getirmeye başlamıştı bile.

Bir gün Bertrand'ın odasına girdi. Genç adam nazik, kahverengi gözlerini yukarı kaldırıp amcasına baktı. O gözlerde ne nefret ne de intikam arzusu, sadece bir özür ve biraz da korku vardı: "Yapma..."

"Süt dökmüş kedi gibi görünüyor," diye düşündü Aymar. "Belki de onu hakikaten iyileştirmişimdir."

"Sırtına bakayım," dedi amirane.

Çocuğun cildi sarı ve kırmızı, mor ve yeşil çizgilerle doluydu. Aymar dehşete düştü. "Nasıl hissediyorsun?"

"Şimdi daha iyiyim," dedi Bertrand nazikçe.

"Bir daha yaramazlık yapmazsın herhalde?"

"Yapmam, amcacığım," diye söz verdi.

"Yapma." Aymar kapıya yönelmişti ki Bertrand arkasından seslendi:

"Amca, rüyamda gördüklerimi hakikaten yaptım mı? Yani..."

"Rüyanda ne gördün?"

Çocuk tereddüt etti. Ürkek ve utangaçtı.

"Yani, işte... Onu ısırdım ya... Bir de tırmaladım..."

"Evet, sanırım öyle yaptın. Bedelini de ben ödedim. Ama artık bunu unut ve bir daha konusunu açma."

Bertrand bir süre düşündü. "Rüyalarımda hep insanları ısırıyorum ve tırmalıyorum, onlar da bana ateş ediyor." Durdu.

"Yani?"

"Ama bunlar rüyadan ibaret."

"Elbette," dedi Aymar. "Sen yine de yanlış kişilerle arkadaşlık etme."

"Söz veriyorum. Ve..." Biraz duraksadıktan sonra devam etti: "Anneme beni Paris'e göndermeyeceğini söylemişsin."

"Tek başınayken sana güvenebileceğimizi sanmıyorum, en azından şimdilik," dedi Aymar, kararlılıkla odayı terk ederek.

Sonraki günlerde kasten katı davrandı. Bertrand'ın sırtı iyileş-

mişti ama Aymar yine de odasından çıkmasına müsaade etmiyordu. Josephine yalvarıp yakarsa da konuyu kestirip atıyordu. "Zamanı gelince," diyordu; ısrar etmesi hâlinde ise odayı terk ediyordu. Artık risk almamaya kararlıydı.

Ama günlerden bir gün, pinti ihtiyar Vaubois öldü; uzun yıllardır komşu oldukları için, Galliez ailesinin cenazeye katılması gerekiyordu. Bu yüzden Bertrand, düzgün davranacağına yemin etmesi şartıyla salıverildi. Aslına bakarsanız, genç adam dışarıdan göründüğü kadarıyla hep düzgün davranmıştı zaten ve yine öyle oldu. Madam Bramond'a karşı bile içten ve teskin edici bir tavır sergiledi.

"Hasta mıydın?" diye sordu Madam Bramond.

"Evet," diye yanıtladı.

"Jacques senin kitaplarından bazılarını eve getirmiş," dedi. "Bizim çocuklardan biriyle gönderirim." Bertrand ona teşekkür etti ve düşündü: "Jacques meselenin ne kadarını biliyor? Annesine ne kadarını anlattı?"

"Ne zaman Paris'e gideceksin?" diye sordu kadın.

"Amcam daha söylemedi," diye yanıtladı.

"Bak ne diyeceğim, Jacques önümüzdeki ayın on ikisinde dönüyor," dedi. "Veda yemeğine gelmelisin. Ertesi sabah erkenden yola çıkacak ve Paris'e yayan gidecek. Neden beraber yürümüyorsunuz?"

"Amcama sorarım," gibi kaçamak bir yanıt verdi Bertrand.

Kadın giderken şöyle düşünüyordu: "Sırf biraz paraları var diye, mesafeli ve kibirli davranabileceklerini düşünüyorlar. Eh, neticede annesi para kazanmak zorunda ve Galliez ile uğraşmanın pek kolay olduğunu sanmam."

Bertrand ise şöyle düşünüyordu: "Neyse ki çok fazla soru sorup beni mahcup etmedi."

Cenaze merasimi Bertrand'ı etkilemeye başlıyordu. Gergin ve huzursuz hissediyordu. Anlayamadığı bir sebepten ötürü, rahibin ve diğerlerinin uzayıp giden, yavaş hareketleri sinirlerini öyle çok bozuyordu ki, "Hadi be, acele etsenize!" diye bağırmak istiyordu.

Yakında odasında kilitli olacağını düşününce, neredeyse memnun oldu. "Tuhaf," diye düşündü. Ama kendisi de tuhaftı zaten; diğerleri gibi değildi. Onlar şeffaf ve özgür olabiliyordu. Ama Bertrand'ın sırları vardı ve sıkıntısını bilmesinden korktuğu insanların arasındayken sırlarının ağırlığı altında eziliyordu. Evet, odasında güvendeydi.

Ama o akşam, mutfakta yemeğini yerken, bir aydır ilk defa, odasına dönmek konusunda farklı hislere kapıldı. Bunun yerine tarlalarda koşturmak, yaz esintilerinin serinliğini hissetmek istiyordu.

Aymar mutfağa girdi. "Yukarı çıkma zamanı," dedi.

Bertrand yanıtlamıyor, suratını asmış, tabağına bakıyordu.

"Neden yemiyorsun?"

"Aç değilim."

"Ama kansız olduğun için çiğ et yemen lazım."

"İstemiyorum."

"Eskiden çok hoşuna giderdi. Son zamanlarda bakıyorum da dokunmuyorsun bile."

"İstemiyorum," diye tekrarladı, surat asmaya devam ederek.

"O zaman odana çık!" dedi Aymar sertçe.

Bertrand cevap vermedi. Münakaşayı duyan Josephine kapı ağzında belirdi.

Aymar'ın düşünceleri hızlanıyordu: "Demek aç değil, ha?" Demek ki yine başlıyoruz. Artık dişine insan kanı da değdi tabii..."

"Sana dersini vereyim de gör!" diye bağırdı. "Nerede benim kırbacım?" Ahıra doğru koştu.

Josephine, Bertrand'a yaklaştı ve sarıldı: "Canım oğlum," diye fısıldadı, "ne diyorsa yap. Yoksa seni öldürecek. Hemen yukarı koş. O uyuduktan sonra, kapının kilidini açarım."

Aymar döndüğünde, Josephine çocuğun üst kata çıktığını söyleyerek onu yatıştırmayı başardı. "Her ne yaptıysa," dedi, "o kadar da kötü olamaz. Ve ne yaptığından haberdar olmadığımı da sanma. Bana anlattı. Erkek çocukları böyle şeyler yapar. Kendin de yaptın. Hatırlamıyoruz sanki."

"Hiçbir şey bilmiyorsun," diye tersledi Aymar.

"Bu yaptığına bir son vermezsen belediye başkanına gideceğimi biliyorum."

Aymar korkusunu gizledi. "Her ne yapıyorsam, onun iyiliği için yapıyorum. Ve dersini ne zaman alırsa, o zaman duracağım. Eğer ikiniz eşyalarınızı toplayıp buradan gitmek isterseniz, ona da razıyım." Sonra da yukarı çıktı ve Bertrand'ın kapısını kilitledi.

Ertesi gün, Françoise çalışma odasına geldi.

"Bu sabah öğrendim ki Vaubois'un mezarı açılmış, cesedi de parçalanmış. Bütün köy bunu konuşuyor. Çobanı Crotez'i tutuklamışlar. Söylediklerine göre, Vaubois'un altın dişlerini çalmak için yaptığını düşünüyorlar çünkü dişler odasından çıkmış ama kendi iddiasına göre, Vaubois pinti bir adam olmasına rağmen, ölüm döşeğinde iştahı kapanınca, nasılsa artık dişleri kullanamayacağını düşünerek Crotez'e ödemediği maaşlar yerine bunları vermiş."

"Hım," dedi Galliez, "o adam yapar mı yapar."

Françoise daha fazlasını söylemek istiyor gibiydi ama öylece durdu ve gri saçlarını küstah bir tavırla arkaya taradı. "Evet, Françoise?" dedi Aymar.

"Bertrand'ın dün gece odasında olmadığını bilmek istersiniz diye düşündüm, Mösyö."

"Saçmalık! Nasıl olur da odasından çıkar?"

Françoise omuz silkti. "Belki bir maymuncuğu vardır. Her nasıl olduysa, bu sabah, daha şafak yeni sökerken, patikadan aşağı sinsi sinsi indiğini gördüm. O olduğundan eminim."

"Bütün bunlardan yoruldum," dedi Aymar ve siyasal iktisat kitaplarına döndü. O sırada yazdıklarıyla ortalığı çalkalayan Karl Marx isimli Alman düşünürün bir çalışmasını okuyordu.

Tam yeniden okumaya dalmış, anlaması güç Almanca cümleleri çözmeye çalışıyordu ki zihninin bir köşesinde, bilinçsizce kurmakta olduğu bağlantı tamamlandı ve bir düşünce hâlinde belirdi. Bertrand – Crotez – Vaubois – neden olmasın? Evet, neden Bertrand

olmasın? Françoise bunu mu demek istemişti? Hayır, imkânsız! Françoise bunu kastetmiş olmasa bile böyle bir ihtimal vardı. Dişine insan kanı değmişti ve artık insan etine muhtaçtı! Kapıya gelince, kilidi açan yalnızca Josephine olabilirdi ve yine yangın bahanesini ortaya atacaktı.

Merakı öyle büyüktü ki içinde öfkeye yer bulamadı. Bertrand'ın odasına çıktı. Saat dokuzu geçmiş olmasına rağmen genç adam hâlâ uyuyordu. Yüzü kıpkırmızı, ağzı gevşek, nefesi derindi. Genelevin şişman sahibesinin, zararını tazmin etmek üzere geldiği sabah da böyle görünüyordu.

"Âlem yapmış ya, kalkamıyor," diye düşündü Aymar, dehşete düşerek ve istikrah ederek.

O anda kararını kesin olarak verdi. Josephine'i çağırdı. "Oğlunun kapısını açmışsın. Şimdiye kadar kalbini kırmamaya çalıştım ama oğlunun tehlikeli bir tip olduğunu anlamalısın. Bundan sonra, ister yangın çıksın ister sel bassın, odasının anahtarını üstümde taşıyacağım. Bu sana uymuyorsa, polise gidebilirsin."

"Kesinlikle gideceğim," diye bağırdı Josephine.

"Alacağın tek netice, oğlunun evdeki parmaklıklar yerine, bir devlet kurumunun parmaklıkları ardına hapsedilmesi olur. Sen bilirsin!" dedi ve Josephine'i odasından kovdu.

Josephine, Françoise'nın yanına koştu ama ondan da pek bir şey öğrenemedi.

"Mösyö Aymar'ın lafını dinle," diye ikaz etti Josephine'i, "yoksa başın beladan kurtulmayacak. Mösyö, Bertrand'a yardım etmek için elinden geleni yapıyor; onu bir rahat bıraksan, oğlunu yola getirip Paris'e gönderecek."

Ama durum katlanılacak gibi değildi. Bertrand'ın delirdiğine ve odasına kilitlenmesi gerektiğine dair, Guilleminler tarafından başlatılan dedikodular bütün köye yayıldı.

Ama Josephine köye inmekten azıcık bile çekinmiyordu. Zavallı Bertrand yine hastaydı. Sinirleri öyle hassastı ki. Ama havaları se-

rinleyince kuşkusuz iyileşecek, Paris'e gidecek hâle gelecekti. Savaş çıkmış olmasaydı, Galliez dedikoduları bitmek tükenmek bilmeyecek, köyde birkaç tur dönecekti; neyse ki çok geçmeden Bertrand'ın Paris'e gideceği öğrenildi ve başka, daha önemli, daha sarsıcı meseleler ön plana çıktı.

Dokuzuncu Bölüm

Bertrand, mecburen sahip olduğu bolca boş vakit sırasında, durumu üzerine uzun uzadıya düşünmüş ama bir sonuca varamamıştı. Bazen, tarlalarda koşturmasına izin verseler, kendini daha iyi hissedecekmiş gibi geliyordu. Onu asıl hasta eden şey, böyle kısıtlayıcı bir yerde tutulmaktı. Güçlükle nefes alıyordu. Kin tutmaya başladı. Amcası Aymar'ın bir sonraki ziyaretinde onu öldürmeyi düşünüyordu! Ama başka zamanlarda, özellikle sabahları, peşindeki büyük beyaz köpekten canını kurtarmak için kaçtığı veya benzer olayların yaşandığı kâbuslardan uyandığında, evde ve güvende olduğuna seviniyordu. Gergin bedeni gevşiyor, nefesi yavaşça normale dönüyordu.

Onu Paris'e götüreceğine dair muğlak bir vaatte bulunan amcasının ısrarları sonucunda kitaplarını açtı ve gelişigüzel bir şekilde çalışmaya başladı. Amcası yemek getirdiğinde veya beraber küçük yürüyüşlere çıktıklarında, ona sormak istediği çok şey oluyordu. Ama Aymar hep konuyu değiştiriyor, savaştan, ekonomiden, devlet sigortasından veya benzer konulardan bahsediyor, bazen de Latince ve matematik sınavları yapıyordu. Bertrand sınavlarda pek iyi değildi. Hafızası arada bir gidip geliyordu. "Yine kurda yenik düşüyor," diye düşündü Aymar.

Ama Bertrand boş vaktinin çoğunu düş kurarak geçiriyordu. Thérèse'i düşünüyor, kızın kendisiyle bir daha görüşmek isteyip istemeyeceğini merak ediyordu. Çoğu zaman cam kenarında duruyor, evin iç avlusuna bakıyordu. Françoise sık sık önünden geçiyor

ama asla yukarı bakmıyordu. Sonra annesi, temiz ve pak bir şekilde önünden geçiyor, etrafı kolaçan edip kimsenin olmadığını görünce, oğluna bir öpücük yolluyordu. O öpücük hep içine işliyordu. Ya da bazen çeşme başında eğilen Madam Guillemin'in, gün ışığında alev alev parlayan kırmızı eteğinin altında kabaran, yuvarlak kalçalarını izliyordu. Bu kadınlardan herhangi birini görmek, aklına hep Thérèse'i getiriyordu. Kombinezonuyla karşısında durup söylediği tahrik edici sözleri unutamıyordu: "O zaman dişlerinle çıkar." İç çamaşırını dişleriyle yırtarken hissettiği o delice haz!

Annesi arada kapının arkasında durup Bertrand ile konuşuyordu. "Seni buradan çıkaracağım," diyordu. "Paris'e gideceksin. Hem cebine para da koyacağım." Hakikaten de tüm birikimlerini zulasından çıkarmıştı.

Bir gün köyde gezerken, Jacques'ın geri döndüğünü ve Paris'e yürümek üzere tekrar yola çıkmadan önce bir veda yemeği yapılacağını öğrendi.

"Hayır, gelebileceğimizi sanmıyorum," dedi Madam Bramond'a. "Bertrand bu gece Arcy'den kalkan trene binecek. Jacques ile Paris'te görüşürler artık."

Josephine bu küçük zaferin tadını çıkardı. Zavallı Jacques yayan gidecekti. Ama Bertrand trene binecekti. Josephine'in keskin sözleriyle yaralanan Madam Bramond şöyle karşılık verdi: "Sınavı geçenlerin açıklandığı listede, Jacques'ın ismi Bertrand'dan daha yukarıdaydı." Böylece Josephine'i canevinden vurmuş olduğunu umuyordu, halbuki listenin alfabetik olduğu ve doğal olarak Bramond'un Caillet'den önce yazıldığı kendisine izah edilmişti. Kör kurşunu hedefi vurunca ve Josephine mağlup bir havayla oradan ayrılınca, Madam Bramond'un keyfi iyice yerine geldi; o cahil Josephine isimlerin puan sıralamasına göre değil, alfabetik olarak listelendiğini bile bilmiyordu.

Josephine, Bertrand'ı o gece göndermeye kararlıydı. Çantasını gizlice kıyafetle ve yemekle doldurduktan sonra parasını da koy-

du ve sabırsızlıkla akşam olmasını bekledi. Bertrand'ın anahtarının Aymar'ın yelek cebinde durduğunu biliyordu ve Aymar uykuya dalar dalmaz anahtarı çalacaktı. Riskli bir işti ama bunu yapmak zorundaydı. Bir ara Bertrand'ın kapısına gitti ve şöyle fısıldadı: "Bu gece beni bekle. Paris'e gidiyorsun."

"Paris," diye düşündü Bertrand. Aslında Auxerre'e gidip Thérèse'i görmeyi yeğlerdi. Ama Paris'te de kadınlar olacaktı ve bu düşünce, akşam çökene dek, gününü hayallere dalarak geçirebilmesini sağladı.

Geç saatlerde, uyumaya çalışırken, birinin onu öptüğünü hissetti. Rüyasında Thérèse'i görüyordu, dolayısıyla gecelik giyen kişinin annesi olduğunu hemen anlayamadı; Josephine odanın kapısını açmış, oğlunu öpüyor, öpücüklerinin arasında şöyle diyordu:

"Canım oğlum. Amcan anahtarı çaldığımı anlamadan kalk ve hemen buradan kaç."

Uykusu açılmayan Bertrand, öpücüklerine karşılık veriyordu. "Uyan, evladım. Çantana ihtiyaç duyabileceğin her şeyi koydum. Para da var. Çabuk ol! Bu zindandan bir an önce uzaklaşmalısın. Ah, canım bebeğim. Seni bir daha ne zaman göreceğim kimbilir? Şeytan diyor ki kalk sen de git."

Yatakta Bertrand'ın yanına oturmuş, onu doğrultmuş, kafasını göğsüne bastırmıştı. Bertrand da annesine sıkı sıkı sarıldı. Rüyasındaki sisten çaresizce kurtulmaya çalışıyordu. Sanki akli melekelerinin etrafı örümcek ağlarıyla sarılıydı. Thérèse'e sarıldığını sanıyor, iç çamaşırını çıkarması için söylediği tahrik edici sözleri duyuyordu.

"Canım bebeğim... Ama, Bertrand! Ne yapıyorsun?"

"Dur, Bertrand!" dedi, cüret edebildiği kadar yüksek bir sesle. "Bertrand, sana diyorum!" Bertrand'ın genç ve kaslı bedeniyle mücadele etmeye çalıştı ama sonra pes etti ve direnmeyi bıraktı. Bu feragat beraberinde tuhaf bir tatmin getirdi ve yüzünde esrik bir tebessüm oluşmasına yol açtı. Yaşadığı onca sene yekvücut oldu – Pitamont, Aymar, Bertrand. Hepsi aynı kişiydi. Eritilip tek bir kalıba

dökülmüşlerdi ve ortaya birçok uzvu ama sadece tek bir yüzü olan bir varlık çıkmıştı.

Bertrand saatler sonra uyandığında, yanında çırılçıplak, uzuvları tamamen gevşemiş hâlde uzanan annesini gördü ve dehşete düştü. Öyle örselendi ki hemen ayağa kalktı, giyindi ve kapıyı açtı. Ay ışığında hafifçe aydınlanan odasının aksine, koridor sessiz ve karanlıktı. Ormanda koşturmasını isteyen o tanıdık dürtü yine belirdi. Oradan çıkmalıydı. Neler yaşandığını tam olarak hatırlayamıyordu ama içindeki korkudan ve utançtan ancak evden kaçarak kurtulabileceğini düşünüyordu.

Koridora çıkar çıkmaz, amcası geceliğiyle karşısında belirdi ve yolunu kesti.

"Ne yapıyorsun burada? Nasıl çıktın? Derhal odana dön!"

Bertrand dişlerini gösterdi. "Sonsuza dek tutsağın olacak değilim!" diye haykırdı. "Paris'e gidiyorum! Bırak, gideceğim dedim! Gitmek istiyorum! Burada ölüyorum!"

"Odana dön. Odana—"

Bertrand başını öne eğdi ve ileri atıldı. Amcasını devirirken tıkanan nefesini duydu ama ne olduğunu öğrenmek için bekleyecek vakti yoktu. Alt kata koşturdu. Ön kapı kilitliydi ama hemen bitişiğinde, amcasının çalışma odasında, alçak balkonun kapısı sonuna kadar açılmış, akşam esintilerini içeri buyur ediyordu. Odayı aştı, tırabzanların üzerinden atladı ve iki metrelik yükseklikten, kolaylıkla iki ayağının üzerinde indi. Tam olarak ne yaptığını bilmeden ana caddede ilerlemeye başladı.

Koridordaki patırtı Josephine'i uyandırdı. Ne olduğunu hemen fark edip kendi odasının emniyetine kaçmak üzere kalktı. Yırtık geceliğini alırken, Bertrand'ın unuttuğu çantayı gördü; "Bana yazdığında, parasını gönderirim," diye düşündü ve çantayı alıp odasına kaçtı. Kapının yanından geçerken aldığı anahtarı pencereden dışarı, çalıların arasına fırlattı.

Bertrand uzun adımlarla, soluk soluğa koşuyordu. Nihayet ken-

dini yolun kenarındaki çimenliğe attı ve yerdeki çiy damlalarını soluyarak serinledi. Uzun kalmış otlar yüzüne batıyordu. Ağzını açtı ve otları kemirerek düşüncelere daldı.

Ama bir an sonra titremeye başladı. Vücudu gerildi. Yoldan yaklaşan birisi vardı. İhtiyatla ayağa kalktı ve bir tarla çitinin ardına saklandı. Amcası peşine düşmüştü! Hayır. Karanlığın içinde beliren siluet yaklaştıkça, hafif tempo yürüyen, iki adımda bir sopasını yere değdiren, sırt çantalı bir adama dönüştü.

O adama zarar verme dürtüsü Bertrand'ın damarlarında dolaşıyor, beynini ateşe veriyordu. Gözleri öyle ısınmıştı ki canı acımadan göz kırpamıyordu. Vücudunun her yanı o kadar çok ağrıyordu ve öyle hassastı ki üzerindeki kıyafetlerin dikişleri cildine batıyordu. Düğmelerini vahşice koparark soyundu. Kıyafetleri yığın hâlinde ayağının dibine düştüğünde artık kendini çok daha iyi hissediyordu. Ama soğuk rüzgârın çıplak bedenine temas etmesi, mesanesini harekete geçirdi. Kıyafetlerinden uzakta, sidiği küçük bir havuz oluşturana dek işedi.

Artık özgür ve rahat hissettiğinden, artık gecenin içinde kaybolmuş olan adamı, uzun ve sessiz adımlarla kovaladı. Birkaç dakika içinde, adamın karanlıktaki siluetini belli belirsiz görmeye başladı. Elleri içgüdüsel olarak adamın gırtlağına sarılmak istiyordu. Avazı çıktığı kadar bağırarak çitin üzerinden sekti ve bu saldırının dehşetiyle donakalan, savunmasız adamın üzerine atladı.

Biraz önce adamın gırtlağına sarılmak isteyen elleri, şimdi avını tutmak için hiçbir hamle yapmıyordu. Gerilim ellerinden yüzüne, çene kaslarına kaymıştı. Alt çenesi sonuna dek açıldı. Dişleri kumaşı deldi ve ete geçti. Ağzını bu ılık çeşmeye dayayıp kana kana içti.

Avını yolun kenarındaki çitin ardına sürükledi. Bunu elleriyle de yapabileceği aklına gelmeyince dişleriyle çekiştirdi. Avının kolları ve bacakları yoluna çıkıp sağa sola takılınca öbür tarafına geçti ve onu geri geri sürükleyerek yol kenarına ulaştı. Orada adamın gırtlağından kopardığı et parçalarını yemeye başladı. Aslında gövdesindeki

etleri istiyordu ama adamın kalın kıyafetleri engel teşkil ediyordu. Ne kadar sert çekerse çeksin, ne kadar güçlü ısırırsa ısırsın, kıyafetin kalın kumaşı bir türlü yırtılmıyordu. Zaten karnını büyük ölçüde doyurmuştu. Artık canı uyumak istiyordu. Başını avının üzerine koydu. Ne kadar olduğunu bilmediği bir süre boyunca uyudu.

Sıçrayarak uyandı. Üşümüştü; içinde kan ve et, dövüş ve çığlık olan bir kâbus görmüştü. Huzursuz uykusu sırasında üstünden attığını zannettiği battaniyeyi bulmak için etrafı yokladı. Ama ortada battaniye yoktu. Yatakla duvarın arasına sıkışmış olmalıydı. Çekiştirmeye başladı. Bu battaniye de amma ağırdı. Peki ya çürüyüp kurtlarla dolmuş bir lahanaya benzeyen o beyaz, ağır nesne neydi?

Arkadaşı Jacques Bramond'un perişan hâldeki suratını artık açık seçik görebiliyordu. "Bu kâbuslar hiç mi bitmeyecek?" diye sızlandı ve battaniyeyi çekiştirmeyi bıraktı. Arkadaşının kafası da beraberinde düştü. "Her şey fazla gerçek geliyor. Kendimi nasıl uyandırabilirim? Buldum, yataktan kalkayım."

Ama bu yataktan kalkmak diye bir şey yoktu. Uyanıktı. Olanlar gerçekti. Azalan karanlıkta, parçalanmış cesedi gördü. Kendi ağzı da pıhtılaşmış kan yüzünden yapış yapıştı.

"Tanrım, bunlar gerçek mi?" diye haykırdı. "Yoksa gördüğüm en korkunç kâbustan uyanabilecek miyim?"

Kendi sesini bir rüyada duyamayacağı kadar net bir şekilde duyuyordu.

Cesedin üzerine kapandı ve gözyaşlarına boğuldu: "Jacques! Jacques!" Ama Jacques artık yanıt veremezdi.

"Of! Gerçek olduğunu biliyordum! Biliyordum işte! Amcamın beni kilit altında tutmak için söylediğinden daha iyi bir sebebi olduğunu biliyordum."

Ağladı. Dişlerini sıktı. Saçlarını yoldu. Duyguları biraz yatışınca, ilk dürtüsü eve, annesine koşmak oldu. Ama annesine de korkunç bir şey yaptığını belli belirsiz hatırlayınca donakaldı. "O da mı gerçekti? Hayır, olamaz! Asla! Fakat..." Hayır, artık eve dönemezdi.

O da *bunun* gibi gerçek olabilirdi. *Bunu* hatırlayınca yine gözyaşlarına boğuldu. Nasıl bir canavara dönüşmüştü! Hakikaten de sonsuza dek hapsedilmeyi hak ediyordu. Ama gün ışığı yavaş yavaş atmosferden içeri sızmaya başlayınca, dikkatli olması gerektiği aklına geldi. Bir yere gitmeliydi. Köylüler tarafından –hatta daha kötüsü, ihtiyar Bramond tarafından– burada bulunursa, başına neler gelirdi? Tanrı korusun!

Artık kendinden tiksinmeyi bırakmış, güvenliğinden endişe etmeye başlamış olduğu için telaşla ayağa kalktı ve düşündü. Orman birkaç yüz metre ötedeydi. Cesedi oraya taşıyabilir miydi?

Kendi soğukkanlılığına şaştı. Cesedi omuzlarından tuttu, çitteki bir gedikten içeri soktu ve ağaçların arasından sürükledi. "Amma gürbüz bir çocuktun, Jacques," diye düşünürken buldu kendini. Ormanda yüz metre kadar ilerledikten sonra kendini güvende hissetti. Yumuşak toprağın üzerindeki yaprakları temizledi ve elleriyle sığ bir mezar kazdı.

Aklına yeni ve rahatsız edici bir fikir geldi. Belki de Jacques'ın kıyafetlerini almalıydı. "Eve dönüp kendiminkileri alamam ki." Sonra, bir rüyayı hatırlar gibi, kıyafetlerini çitin öte yanındaki çimenlikte bıraktığını hatırladı. "Tüm rüyalarım gerçekse," dedi kendi kendine, "kıyafetlerim hâlâ orada olmalı."

Cesedi bıraktı ve çimenliğe koştu. Kaybedecek vakit yoktu. Doğuda, gökyüzünde, şafağın puslu beyazı belirmeye başlıyordu. Uzaklarda horozların öttüğünü duydu. Keşke kıyafetlerini orada bulamasaydı. Bu bazı rüyalarının gerçek olmayabileceği anlamına gelirdi. Ama çiyden nemlenmiş olan kıyafetleri orada, hararetle yırtıp attığı yerde duruyordu. Giyindi ve başladığı işi bitirmek üzere ormana döndü.

Gün anbean ağardıkça, eski oyun arkadaşını gömme işi de gitgide daha tüyler ürpertici bir hâl aldı. Katılaşmış bir cesetle baş etmek zordu. Sırt çantası yoluna çıkıyordu. Onu çıkardı. "İyi fikir," diye düşündü. "Belki içinde ihtiyacım olan bir şeyler vardır." Çantayı

aceleyle karıştırdı. Biraz yemek, bir çarşaf ve çarşafın içine gizlenmiş, içinde para olan bir cüzdan.

Birdenbire ekmeği, şarabı ve soğuk eti çantada bırakıp bunlar yerine cesedin bir iki uzvunu yanına almak gibi bir fikre kapıldı. Bu fikir midesini öyle bir bulandırdı ki neredeyse kusacaktı. "Nereden geliyor bu fikirler aklıma?" dedi dehşetle.

Mezarın üstünü aceleyle kapattıktan sonra yaprakları yeniden üzerine dağıttı ki orada olduğu anlaşılmasın. Sonra da çantasını koluna taktı ve yollara düştü.

Arada bir dinlenerek gün boyunca yürüdü ve yönünü saptayabildiği kadarıyla kuzeydoğuya, Paris'e doğru yürüdü. İnsanlardan ve köylerden uzak durdu. Akşama doğru, eviyle arasına belli bir mesafe koyunca nispeten güvende hissetti.

O günün daha erken saatlerinde, açlıktan dolayı kaçışına kısa bir ara vermek zorunda kalmıştı. Serin, izbe bir yer aradı ve çantanın içindekileri daha dikkatli inceledi. Soğuk tavuk ve tavşan eti gibi çeşit çeşit yemek vardı. İhtiyar Bramond tavşan eti yerdi, diye düşündü Bertrand. Bir şişe şarap ve dilimlenmiş ekmek, birkaç tane de sarı elma vardı. Ayrıca lapayla dolu bir kavanoz vardı ki muhtemelen ciğerden ve kıyılmış sebzelerden oluşuyordu. Hakikaten de ağzına layık bir öğle yemeği oldu. Şarap kaliteliydi ve soğuk etler lezizdi. Büyük bir iştahla karnını doyurdu.

"Birazını da akşama bırakayım," diye düşündü. "Buradan rahatlıkla bir öğün daha çıkar." Hem o anki durumundan hem de yakın gelecekten emin bir şekilde birazcık kestirdi ve sonra yoluna devam etti.

Akşam olunca acıkacağı tahmininde haklı çıktı ama canı daha fazla tavuk ve tavşan eti istemiyordu. Kafasında tuhaf bir düşünce dolaşıyordu: "Neden Jacques'ın bir kolunu almadım ki? Evet, o yakın arkadaş Jacques'tı ve kendimi bildim bileli beraberiz ama nihayetinde ölmüştü, öyle değil mi? Vicdan azabı çekmemin, zaten işi bitmiş bir adama ne faydası dokunacak?" Vurdumduymaz düşüncelerinde kayboldu. "Bir dahaki sefere doğrusunu yaparım."

Açlık kendini iyice hissettirmeye başlayınca, başıboş bir çocuk bulma umuduyla yakınlardaki köyleri gözetlemeye, kiliseleri ve bahçelerindeki mezarlıkları daha yakından incelemeye, etrafta çelenk veya kurdele veya son zamanlarda defin gerçekleştiğine dair başka herhangi bir işaret var mı diye bakmaya başladı. Ama akşam çöktüğünde hâlâ aç ve başıboş hâlde dolanıyor, yaydığı tuhaf kokuya havlayan köpeklerin olduğu çiftliklerin yanından geçiyordu. Ormana saklanmalıydı. Açlıktan bitap düşmüştü. Dalların ve yaprakların siluetlerinin arasında, soğuk soğuk parlayan aya bakarak uludu ve ağladı.

Bertrand olay mahallinden ayrıldıktan yalnızca birkaç dakika sonra, genç bir ırgat o yoldan geçti. Ayakkabısına çarpan sert nesne, adımının şiddetiyle ileri fırladı. Bulduğu şey boğumlu bir bastondu. "Acaba bunu kim kaybetti?" diye düşündükten sonra yoluna devam etti ve bastonu arada bir çevirip yere vurarak yürüyüşüne bir incelik katmış oldu.

İş yerine varınca, çalışma arkadaşlarına yeni bastonunu gösterdi. "Bakın ne buldum. Güzel, ha?" İşçiler bastona hayran kaldı ama aralarından biri şöyle dedi: "Bunu nereden buldun? İhtiyar polis Bramond'un bastonudur o. Geri versen iyi olur."

"Öyle yapsam iyi olacak, sanırım," dedi genç adam; elinin şimdiden alıştığı cilalı ahşap arkadaşıyla vedalaşmak zorunda olduğu için biraz üzülmüştü.

"Bence de öyle yapsan iyi olur," dedi daha yaşlı olan adam. Fakat genç adam bastonu sahibine geri götürmeden önce çeşitli bahaneler bularak bir hafta boyunca kasten oyalandı.

"Bunu nerede buldun?" diye sordu Bramond şaşkınlıkla.

"Yolda."

Bramond başını salladı. "Hım." Bastonu karısına gösterdi.

"Bu ne anlama geliyor?" diye sordu karısı, çıldıracak gibi olarak.

"Hım. Bence hiçbir anlama gelmiyor. Hatırlarsan, bunu istememişti ve sırt çantasının üzerindeki kayışa bağlamıştı. Düştüğünü fark etmemiş olmalı."

"Ama ne ondan ne de halası Louise'den haber aldık. Şimdiye kadar Paris'e ulaşmış olmalıydı."

"Ona biraz zaman tanı, annesi. Biliyorsun ki boşa harcayacak tek kuruşu yok. Dört kardeşi daha olduğu için, tutumlu olmak zorunda. Bunu kendi de biliyor. Halası Louise bizden daha fakir. Sen içini rahat tut."

"Tutamıyorum işte. Ah, evladımızı okumaya doğru düzgün gönderemedik. Mösyö Galliez'in dediğine göre, Bertrand, Arcy'den trene binmiş. Mösyö Galliez de ilk fırsatta yanına gidecekmiş. Umarım Jacques'ın başı belada değildir!"

Memleketindeki sevgilisini özleyen genç ırgat aniden köyden ayrıldı. Haftayı bitirmediği için maaşının bir kısmını kaybetmeye bile razıydı. Ertesi hafta, zavallı Jacques'ın cesedi bulununca, gidişi aleyhinde bir kanıt olarak görüldü ve mahkemeye çıkarıldı. İş yerine vardığı saatten, yolun Jacques'ın ormandaki mezarına en yakın yerinden geçtiği anlaşılıyordu.

Mahkûm edilmediyse, bunun tek sebebi delil yetersizliğiydi; ellerinde sadece baston ve oradan geçtiği saat vardı fakat bu cinayeti işlediğine işaret edebileceği gibi, sadece bastonu bulduğu anlamına da geliyor olabilirdi. Savcı cinayetin hırsızlık amaçlı olabileceğini öne sürdü ama mahkeme bu bağlantıyı kuramadı.

İhtiyar Bramond'un şöyle mırıldandığı duyuldu: "Eğer mahkûm olmazsa, onu kendi ellerimle öldüreceğim!" Karısının elinden üzülmekten başka bir şey gelmiyordu; durmadan başını sallıyordu ve şöyle diyordu: "Düşünsene, köyden uzaklaşamamış bile. Biz de Paris'e vardı sanıyorduk."

Irgatın memleketindeki sevgilisi bile biraz şüphelendi ve ilişkilerini sonlandırdı; genç adam, kanunen aklanmış olsa bile, kamunun gözünde hüküm giymişti. Sadece Galliez ona iyi davranıyordu ama gidip kapısını çaldığında, Mösyö Galliez'in Paris'e gittiğini öğrendi. Uzaklara gitmeyi düşündü ama hiç parası yoktu; gerçi köydeki dedikodulara bakılırsa, Jacques'ın üzerindeki parayı da almıştı. Ordu-

ya katılmayı düşündü zira Paris'i kuşatmaya başlayan Prusyalılara karşı koymak amacıyla asker alınıyordu; gelgelelim, bunu yapmaya fırsat bulamadan, kendini çok çaresiz hissettiği bir gece sarhoş oldu ve kendini astı.

"Tabancamı zahmetten kurtardı," diye homurdandı Bramond. "Vicdan azabından yapmıştır."

Ona genç adamın bıraktığı nottan bahsettiler. Şöyle yazıyordu:

Ben masumum ama en yakınımdaki Hélène bile suçlu olduğumu sanıyor. Nasıl yaşamaya devam edebilirim ki?

"Hım," dedi Bramond şaşkınlıkla. "Tanrı'nın huzuruna çıkmadan önce bile böyle arsızca yalan söylemesi inanılır şey değil."

Hakikati sadece Aymar biliyordu. Jacques'ın öldürüldüğü sabah, Bertrand'ın kaçtığı gecenin sabahıydı. Cinayetin şekli, şah damarının yırtılması, uzuvların koparılması vesaire... Hiç şüphe yoktu. Buna rağmen, nasıl kanıtlayabilirdi ki?

İlk düşüncesi hemen Paris'e gitmek ve Bertrand'ı bulup şüphelerini gidermek oldu ama bunu birkaç hafta erteledi. Zavallı ırgatın mahkemesi sürüyordu. Orada adli bir hata yapılmadığından emin olmalıydı. Mahkemenin görüleceği Auxerre'e gitti; savunma avukatlarıyla konuşup ırgatı mahkûm etmelerinin mümkün olmadığına ikna olunca, vazifesini yaptığını düşünerek zavallı ırgatın cebine elli frank koydu ve gerekirse daha fazlasını yapabileceğini söyledi.

Birkaç ay sonra, Paris'e tekrar haber gelmeye başlayınca olanları öğrendi ve acı içinde kendini suçladı. "Ah o akşam evi yakmış olsaydım," diye düşündü. Mektupta okuduğu o cümle doğruydu: Pitamontlar hakikaten de geçtikleri her yere ıstırap saçan kişilerdi. Keşke polise her şeyi itiraf edecek yüreği olsaydı. Ama bunu düşününce, karşı koyamadığı tuhaf bir utanca kapılıyordu. Ortaya çıkacak rezaleti, kepazeliği düşünemiyordu bile – bu bilim ve aydınlanma çağında, hanende efsanevi bir yaratık barındırmak olacak iş değildi!

Onuncu Bölüm

Eylülün üçünde, Alman kuşatması tamamlanmadan bir gün önce, Aymar, Paris'e sızmayı başardı. Paris'e ulaşmadan çok önce, elinde hiçbir ipucu olmadan Bertrand'ı bulmanın ne kadar zor olacağını anlamıştı zaten. "Hakikaten de onu nasıl bulacağım?" Sonra aklına acı bir gerçek geldi: "Vukuatları iz bırakacaktır."

Öyleyse ilk olarak karakola gitmeliydi. Ama buna pek gönlü yoktu. Polise ne diyecekti ki? "Bir ihbarda bulunacağım. Bazı geceler canı kan çeken, bu yüzden kurda dönüşen ve avlanan bir adam var," mı diyecekti? Ya onu kahkahalarla defedecek ya da şöyle soracaklardı: "Bunu gözlerinle gördün mü?" Aymar da şöyle diyecekti: "Hayır ama on dokuz yıl boyunca bu kişiyle yaşadığım için elimde yeterince kanıt var." "Ne kanıtı?" diyeceklerdi. "Mesela bir kurda sıkılan ama onun bacağından çıkan, gümüş bir mermi var," diye yanıtlayacaktı Aymar. "Mermiyi görsek bile, bu bizi ikna etmeye yetmez. Yine de söyleyin, neredeymiş bu mermi?" diye soracaklardı. "Yanımda değil ama Noel arifesinde doğdu ve tek kaşlı..."

Hayır, bu delilik olurdu. Konuşma bu noktaya dahi gelmezdi; hem sürse bile ne faydası olacaktı? Nihayetinde onu deli sanıp bir yere tıkacaklardı. "Layığımı bulmuş olurdum zira bunu yapmak düpedüz delilik olurdu," diye sonlandırdı düşüncelerini Aymar.

İzlenebilecek en iyi yol, olanların başkaları tarafından da açıkça görülmesini beklemekti. "Böylelikle iddialarım teyit edilebilir. Eğer bu tarz suçlar işlenmezse, endişelenmeme gerek yok demektir."

Böylece Aymar günde birkaç kez gazeteleri karıştırmaya başladı.

Savaş haberlerini sabırsızlıkla geçiyor, üçüncü sayfaya bakıyordu. Ama savaş haberleri oraya da taşmıştı. Ölüme giden binlerce insan varken, orduların kanını içen daha büyük bir kurtadam varken, Bertrand gibi minik bir kurtadamın ne önemi vardı ki?

Yine de bir gün aradığı ipucuna rastladı. General Darimon adında biri ölmüştü. Ölümü halkı üzmüştü zira trajik bir sondu. İki gün önce tek çocuğunu kaybetmişti. Bir gün önce gaddarca bir saldırıya maruz kalmış, ölen evladının mezarı kirletilmişti. Ertesi gün de kendi ölmüştü. Şüpheli emniyet müdürlüğünde tutuluyordu ve çok geçmeden Roquette Cezaevi'ne nakledilecek, orada yargılanmayı bekleyecekti.

Aymar'ın metnindeki, dönemin gazetelerindeki ve Jean Robert'in dosyalarındaki bilgileri birleştirince, tüm parçalar yerine oturuyor.

İmparatorluk dönemi Paris'inde, General Darimon sevilen bir zattı. Hayatının büyük kısmını temel içgüdülerinin peşinde koşarak harcadıktan sonra, zengin bir kadınla evlenerek hem mühim bir mevki hem de hatırı sayılır bir servet kazanmıştı. Dedikoduların aksine, hakikaten âşık olmuştu ve evcilleştirilmeye razıydı; gerçi bu şaşırtıcı değildi çünkü emekliliği yaklaşıyordu. İstediği her şeye sahip olduğunu zannederken hayat ağacında son bir çiçek açmış, ona bir kız çocuğu bahşedilmişti.

Kasım 1870'de, kız daha beş yaşındayken, öyle hızlı ilerleyen bir hastalığa yakalandı ki hekimi arayacak vakti zor buldular; gerçi hekim de kızın perişan hâlde son nefesini vermesine, ateşler içindeyken süratle ölümün soğukluğuna bürünmesine şahit olmaktan fazlasını yapamadı.

Kilisede muazzam bir cenaze töreni yapıldı. Gelenler öyle mühim kişilerdi ki o günlerde at kıtlığı çekilmesine rağmen, cenaze konvoyunun sonu görünmüyordu. Soğuk sokaklarda eşarplara bürünmüş kadınlar ve çocuklar, pişen etten kendilerine düşen payı almak için uzun kuyruklarda bekliyor, üzücü hadiseyi izliyor, kendi hayatlarının biraz daha kıymetini bilmeye başlıyordu. Soğuktan

titremek bile bir yaşam belirtisiydi. Asıl kötü durumda olan, artık üşüyemeyenlerdi...

Kızın minik naaşı Père-Lachaise Mezarlığı'na defnedildi. Saat geç ve hava soğuk olduğu için, işçiler mezarın üstünü taşla kaplamadan, işlerini ertesi gün bitirmek üzere sözleşerek eve döndü.

Acılı baba, gözlerinde yaşlarla feryat etmekten kendini alıkoyamıyor, ne kadar zalim bir baba olduğunu, bir keresinde, sırf önemli bir yazışmasının üzerini karaladı diye, güzel kızına nasıl bağırdığını etrafındakilere anlatıp duruyordu. Bunun için kendini asla affetmeyecekti. Neden o karalamaları çerçeveletip asmamıştı? Kızından yadigâr kalan, en kıymetli hazineleri olurdu bunlar.

Yas tutan generalin yanındaki eski meslektaşları, şimdi kederli öyküler anlatan bu zavallı ihtiyarın, yirmi yıl boyunca Fransa'nın en müstehcen öykülerini anlatmış olduğunu, bunların birçoğunun da kendi başından geçmiş öyküler olduğunu hatırlamadan edemedi. Kırdığı cevizleri herkesin içinde öyle ustalıkla anlatırdı ki erkekler gülmekten katılırken, kadınlar tek bir kelimesini anlamazdı! Bu hakikaten de uzmanlık alanıydı.

Kızının beyaz bir tabutun içinde indirildiği çukurun başından yaka paça götürebildikleri acılı baba, en katı kalpleri bile eritebilecek bir görüntüydü. Kendinden geçmiş, yarı şuursuz hâldeki karısı, konvoya dönmesini için uğraşanlara hiç direnmedi. Ama general belli ki arkadaşlarını uğraştıracaktı.

Nihayet arabanın kapısına geldi. Ani bir kararlılıkla, siyah tüylü atların yanına gitti ve arabacıyla konuştu. "Beni yarın sabah beşte alacaksın. Ve bundan böyle, ben ölene dek her gün bunu yapacaksın. Her sabah güneşin doğuşunu burada izleyeceğim." Şaşkına dönen arabacı, siyah silindir şapkasını çıkardı ve anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı.

Ertesi sabah erkenden, general tam vaktinde gelen arabacıyı karşılamaya hazırdı. Süratle geçtikleri sessiz ve karanlık sokaklarda, kuşatma döneminde karneyle yemek dağıtan, lahanalarla ve havuç-

larla dolu birkaç kamyondan fazlası yoktu. Arabacılar koltuklarında uyukluyor, sebatkâr eşekler ve atlar soğukkanlılıkla tırıs gidiyordu. Bazı arabaların arkasında bir kadın veya bir çocuk uyuyor, sarındıkları şalların içinden boğuk horultular yükseliyordu. General geç saatlere kadar süren âlemlerden eve dönerken benzer manzaralara şahit olmuştu ama bu genelde güne başlarken değil, gecenin sonunda olurdu.

General gözyaşı dökmeden, dimdik oturuyordu. Ettiği yeminin gereklerini yerine getirmek, tuttuğu yasın daha katlanılabilir bir hâle gelmesine yardımcı oluyordu. Yolun yarısında, aniden bir yabancıyı da yeminine ortak ettiğini fark etti. Kendine verdiği cezadan bu adam da mustarip olacaktı. Eski günlerinde aklının ucundan bile geçmeyecek olan bu düşünce öyle rahatsız ediciydi ki harekete geçmek zorunda hissetti. Arabacıya durmasını söyledi. Dışarı çıktı ve arabacının yanına tırmandı.

"Sürmeye devam et," dedi.

Eli ayağına dolaşan arabacı dizginleri kaldırdı ve atlarının sırtına indirdi. Gece esintileri iki adamın yüzlerine vuruyordu. General hâlâ dimdik oturuyordu. Arabacı da dikeldi ve her daim eğik duran başını kaldırdı.

"Adın ne?" diye sordu general nazikçe.

"Jean Robert; emirlerinize hazırdır."

"Evli misin?"

"Evet, komutanım."

"Çocuğun var mı?"

"Beş tane, komutanım."

"Aralarında kız var mı?"

"İkisi."

"Onları seviyor musun?"

"Yani, sonuçta onlar evladım."

"Elbette."

"Epey masraflı oluyorlar tabii."

"Öyledir," diye onayladı general, başını sallayarak.

"Küçükken pek masraf çıkarmıyorlar, gerçi ebeyi de hesaba katarsak..."

"Muhakkak."

"Ağızları küçük ama mideleri büyük; hem karınları da sürekli aç."

"Tuhaf şey, değil mi?" dedi general, nezaketle.

"Doğal olarak, büyüyüp adam veya kadın olduklarında, bizi evlerine almalarını ve bize bakmalarını bekliyoruz."

"Hayırlı bir evlat bu vazifesini asla unutmaz," dedi general katı bir şekilde.

Arabacının cevabı gecikmedi: "Emin olabilirsiniz ki ben kendi ailemi unutmadım ama şimdiki çocuklar eskisi gibi değil. Büyüklerine saygıları kalmadı. Gazeteler işledikleri suçlarla dolu."

"Evet, hey gidi günler," dedi general, iç geçirerek. "Bu arada," dedi, baştan beri aklında olan düşünce yeni aklına gelmiş gibi davranarak, "bu kadar erken kalkıp beni buraya getirmek zorunda kaldığın için çok mahcubum. Bundan böyle daha erken kalkıp yürüyerek geleceğim."

Arabacının yüzü düştü. Hüsrana uğradığı sesinden anlaşılıyordu.

"Hiç olur mu, komutanım? Bilakis memnun oldum."

"Ziyanı yok," dedi general ve arabacının dizini sıvazladı. "Belli ki iyi kalpli birisin. Ama sırf kendi kızımı kaybettim diye sabahın köründe seni evlatlarından ayırmaya hakkım yok. Yürüyerek geleceğim." Bir kez daha iç geçirdi.

Bir süre boyunca karanlıkta çıt çıkarmadan ilerlediler.

"Bitti öyleyse," dedi arabacı da iç geçirerek.

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu general.

"Bitti, diyorum."

"Ne bitti?"

"Kendime vadettiğim iyi iş."

"Anlamıyorum."

"Biz pek az kazanırız, efendim," diye açıkladı arabacı. "Her gün, bana kimsenin ihtiyaç duymayacağı bir saatte, biraz ek gelir elde etmiş olacaktım. Dahası, tüm ayrıntıları düşünmüş, kapıyı bu saatte açsın diye bekçiye biraz para vereceğimi söylemiştim."

General düşüncelere daldı.

At arabası mezarlığın kilitli kapısında durduğunda aniden karara varan general, şişkin cüzdanını arabacıya verdi.

"Al. Bunun içinde bir yıllık gelirin vardır. Al bunu. Artık senin. Böylece ben de her sabah içim rahat yürür, yasımla tek başıma yüzleşirim."

Arabacının teşekkürlerini sunmak için bulabildiği tek yol, dizlerinin üstüne çökmek ve hıçkırıklarla bölünen boğuk sesiyle anlaşılmaz birkaç sözcük gevelemek oldu.

"Kalk, dostum," dedi general zira böyle hadiseleri tatsız buluyordu, "kalk da işimize bakalım."

"Hop! Hop!" diye bağırmaya başladı arabacı.

"Ne oluyor?"

"Kulübede kalan bekçiyi uyandırmam lazım. Kapıyı açacağına söz vermişti."

"Yok, hayır. Öyle olmaz. Niye adamın uykusunu bölecekmişiz? Hem böyle bir yerde bağırıp çağırmak yakışık almaz. Bana el ver de kapının üstünden atlayalım." Pek alçak olmayan kapıya tırmanabilsinler diye arabanın arkasını kapıya yanaştırdılar.

Saat altıya yaklaşıyordu. Beyaz-gri parıldayan sabah sisi, serin bir sabah vadediyordu. Islak ağaçların tek tük yaprakları Arnavut kaldırımlara yağıyordu. İki adam kapının öbür tarafına atlar atlamaz, bir köpek koşarak yanlarından geçti, yüksek çitleri tek hamlede aştı, parmaklıkların ardında kısa bir süre dinlendi ve gözden kayboldu.

"Bu neydi şimdi?" diye sordu general, irkilerek.

"Bekçinin köpeği herhalde," dedi Jean Robert.

"Sinirlerim gergin," dedi general. Soğuğa başını siper etmiş ilerleyen iki kambur figürün etrafındaki mezar taşları, sanki etraflarını kaplayan sisin daha katı kısımlarıymış gibi görünüyordu.

Adımları sert Arnavut kaldırımlarını geride bıraktı ve daha dar bir yolun çakıl taşlarını çatırdatmaya başladı – o kasvetli ortamda bu çatırtılar kulağa dostane gelen tek sesti. Ama o dostane ses bile nihayetinde uğursuz, ürkütücü, tehditkâr bir havaya büründü. Mezarlıktaki tek ses olmaktan çıkıp dünyadaki tek ses olmaya başladı. *Çatır! Çatır! Çatır!* İki adamın ayak sesleri, karışık figürler sergileyen iki dansçı veya bir öpüşüp bir didişen âşıklar gibi birbirine karışıyor, kuvvet veriyor, arada bir tekrar ayrılıp çatırdayan bir münakaşaya tutuşuyor, sonra yine birbirini yakalıyordu.

Generalin kulakları bu sesle doluydu; kalbi, bedeni, zihni o çatırdamaya kilitlenmişti ki gözleri evladının tuhaf bir nizamsızlık içindeki mezarına ilişti.

Gözleri sisi delmeye çalıştı. Adımları hızlandı. Aman Tanrım! Aman Tanrım, acı bana! Bir tarafta, kapağı yamulmuş ve sökülmüş olan beyaz tabut duruyordu. Küçük kızının bedeninden geriye kalmış olan dehşetengiz parçalar etrafa saçılmıştı. Uzaklardan, Mont-Valérien Kalesi'ni kuşatmış Prusya güçlerinin yoğun topçu ateşi duyulmaya başladı.

Korkunç olay mahallini ilk keşfeden kişi, iki saat sonra sabah devriyesine çıkan bekçi oldu. Nadiren havlayan yaşlı ve sessiz köpeği bir anda koşturmaya başlamış, yerde uzanan General Darimon'a ve önceki gün defnedilmiş olan naaşın etrafa dağılmış kalıntılarına hararetle havlamaya başladı.

İhbarı alan polisler hemen işin peşine düştü. Hem generalin toplumdaki konumu hem de işlenen suçun vahşiliği acilen harekete geçilmesini gerektiriyordu. General eve götürülmüştü ve hiçbir soruyu yanıtlayamayacak bir hâlde, ateşler içinde yatıyordu; neyse ki Paris polisinin meşhur zekâsı olayın üstesinden geldi. Daha üç saat geçmeden, elinde tutuklama emri olan bir memur ve beraberindeki dört adam, Saint-Martin Kapısı yakınlarındaki bir ara sokağa doğru yola çıktı. Nahoş görünümlü, iki katlı, alçak bir evin önünde durdular. Ortadaki kemerin altından geçtiler ve karanlık bir merdiven

boşluğuna vardılar. Adamlarını merdivenin başına yerleştiren memur, aslında ürkek biri olmasına rağmen, liderliğini sergilemek zorunda hissederek tabancasını çekti ve merdivenlere adım attı. Daha da tedbirli davranmak adına, neredeyse her basamakta duruyor, avazı çıktığı kadar bağırıyordu: "Kanun namına teslim ol!"

Nihayet sahanlıklardan birinde durdu ve karşısındaki kapıyı çaldı. Eteğini çekiştiren iki çocuğu ve kucağında başka bir çocuğu olan, hırpani kılıklı bir kadın kapıyı açtı. Esmer, çirkin sayılmayan yüzüne düşen siyah saçlarını boştaki eliyle arkaya taradı. Sonra da öfkeyle hırıldayarak konuşmaya başladı:

"Ödlek herif yatağın altına saklandı!"

Kendisinden daha ürkek davranan şüpheli karşısında çekingenliği cesarete, hatta bir cesaret gösterisine dönüşen memurun ıslık çalmasıyla beraber adamları da yukarı fırladı.

"Çıkarın onu oradan!" dedi ve üst üste yığılmış şiltelerden ve yastıklardan oluşan, büyük, dağınık yatağa işaret etti.

Yatağın altından sürükleyerek çıkardıkları şey, korkudan deliye döndüğü besbelli olan bir adamdı. Elinde sıkı sıkı tuttuğu kırmızı deri cüzdanın üzerinde altın iplikle işlenmiş, girift bir arma vardı.

"Hım," dedi memur, cüzdanı adamın elinden kaparak.

Cüzdanın içinde Fransa Bankası'na ait, dört bin frank değerinde tahvil vardı.

"Bak sen şu işe," dedi memur gülerek, dizlerinin üstüne çökmüş olan adamla alay edercesine.

"Kesin senindir?"

"Benim tabii!" diye bağırdı arabacı, delirmiş gibi. "Benim, benim! Lütfen elimden almayın. Öyle çok ihtiyacımız var ki. Cennetteki tüm azizler üzerine yemin ederim ki benim. Ne kadar fakir olduğumuzu görmüyor musun?"

"Tabii ki senin, dostum. Onu elinden alacak kadar zalim olduğumuzu mu sandın? Hayır, hem sen hem de cüzdan bizimle geliyorsunuz. Hadi bakalım, mezarlık kuşu! Gidelim!" Adamlar arabacıyı kollarından tutarak kaldırdı ve arabaya götürdü.

Jean Robert çaresizce karısına döndü: "Sen de mi?"

Karısı yüz çevirdi. "Alın götürün onu. Hırsız! Aç köpek! Ona saçımı süpürge ettim, beş çocuk doğurdum çünkü onu sevdim çünkü bir daha hırsızlık yapmaz sandım."

"Bir daha mı?" dedi memur ve şaşırmış gibi ıslık çaldı. "Demek bu daha önce de oldu? Ne zaman?"

"Besançon Cezaevi'nde üç yıl geçirdi," dedi kadın. "Ah, ah! Onu affedersem bir daha asla hırsızlık yapmayacağına, cennetteki tüm azizler üzerine yemin etmişti! Tanrım, ben nasıl bir aptalım ki ona inandım? Hadi gidin şimdi, hepiniz!"

Karakolda ismi ve adresi alınan arabacı Jean Robert, oraya çok uzak olmayan, yağmurun ıslattığı kasvetli duvarların ardındaki adliyeye götürüldü ki burası gece gündüz işlek bir yerdi. Burada küçük bir hücreye kapatılan Robert, başına gelen tuhaf olayları anlamlandırmaya çabalıyordu. Bir anda zengin olmuştu ve şimdi her zamankinden daha fakirdi. İşin içinden çıkamıyordu. Uzun süre önce Besançon Cezaevi'nde ziyaretine gelen rahibin söylediklerini hatırladı. Orada, Robert suç ortaklarından daha küçük bir rol oynadığı bir suç yüzünden, onlardan daha ağır bir ceza aldığından yakınırken, o yaşlı ruh şifacısı şöyle demişti: "Evladım, suçlu insanların başkalarının suçları için de bedel ödemesi gerekir. Hatta bu dünya öyle günahkâr bir yerdir ki bazen masum insanlar bile bu günahların bedeli ödemek zorunda kalır; aynı zamanda, bu dünya öyle huzurlu bir yerdir ki bazen bir günahkâr bile huzur içinde yaşar. Ama bunlar istisnadır. Genellikle suçlu insanlar kendilerine benzeyen başka insanların suçlarını üstlenir ve masum insanların büyük kısmı ödüllendirilir. İstisnalar kaideyi bozmaz. O kaide de şudur ki ahlak kurallarını hiçbir zaman çiğnemezsen, bedel ödemekten korkmana da gerek kalmaz."

O nazik ve müşfik rahip bu hakikati öyle sık hatırlatırdı ki Robert manasını kavrayamadığı bu sözleri hiçbir zaman unutmadı. Ama artık anlıyordu: Hiçbir kanunu çiğnemezseniz, küçücük bir usulsüz-

lüğe bile bulaşmazsanız, her zaman emniyette olursunuz. Ne azılı bir suçlu ne de ulu bir aziz olan, suçun sınırında gezen insanlar adaletin katılığından her daim şikâyet eder çünkü çoğu zaman hak ettiklerinden daha ağır cezalara çarptırılırlar. "Evladım," diye uyarırdı Robert'i rahip, "günahkâr görünmekten bile kaçınmalısın."

Robert, sorgu hâkiminin karşısına çıkarılmak üzere yakınlardaki küçük bir salona götürülürken, bu hakikati hatırlamak zorunda kaldı. Salonda birkaç sıra, sanık için ayrılmış bir iskemle ve harıl harıl yazmakta olan bir kâtip vardı. "Önümüzde, Gustave Le Verrier, sorgu hâkimi; karşısında, Jean Robert, cenaze hizmetlerinde arabacı," gibi şeyler yazıyordu, gelgelelim sorgu hâkimi henüz orada değildi.

Ama oraya geldiğinde onu gözden kaçırmak mümkün değildi. Devasa bir adamdı. Dağ gibiydi. Bol cübbesi iri bedeninin etrafında özgürce salınıyor, kat kat olmuş bir tiyatro perdesini andırıyordu. Kocaman, kıpkırmızı suratıyla gülücükler dağıtırken, kirli sakalının arasından görünen pembe teni parıldıyordu. Sanığa öyle şefkatli gözlerle bakıyordu ki kara cübbesinin içinden âdeta bir umut güneşi doğuyordu.

"Amma berbat hava be," diye gürledi, onay almak amacıyla sanıkla göz göze gelmeye çalışarak.

Robert ne yapması veya demesi gerektiğini bilemeyince, hâkim boynunu ileri uzattı, koca suratını Robert'e yaklaştırdı, bir mağarayı andıran ağzını açıp parlak dişlerini ve salyayla kaplı pembe diş etlerini gözler önüne sererek derin bir nefes aldı ve şöyle dedi: "EEE? Diyecek hiçbir şeyin yok mu?"

"Var tabii, hâkim bey... Berbat bir hava, hakikaten berbat!"

Bunu duyan hâkimin iri bedeni geri çekildi ve gülümsemesi geri döndü; yağların arasına gömülmüş, küçük, ışıldayan gözlerini sanıktan ayırmadan, şişkin dudaklarını titreterek ve sosis gibi parmaklarını kibirli bir tavırla sallayarak şöyle dedi: "Neyse ki düzelecekmiş." Robert bu beyanı da şevkle onayladı.

Bazı formaliteler yerine getirildikten, bekçiye ve mezarlığın mü-

dürü olduğu anlaşılan ciddi bir beyefendiye (Robert onu çok az tanıyordu) bazı sorular sorulduktan sonra, hâkim sanığa yöneldi:

"Yedi sayılı kanunun otuz yedinci maddesini bilmiyor musun, be adam?

"Bilmiyorum, Mösyö," dedi Robert titreyerek.

"Yok artık! Cenaze hizmetlerinde arabacı olarak çalışıyorsun ve arabacıların dışarıya özel hizmet sunamayacağını bilmiyor musun yani?"

"Evet, Mösyö, bunu biliyorum."

Hâkim aynı şeyi hem bilen hem bilmeyen adama dik dik baktı. "Peki ya otuz sekizinci madde? Onu biliyor musun bari?"

"Bilmiyorum, Mösyö."

"Karanlıkta mezarlığa girmenin yasak olduğunu bilmiyor musun?"

"Onu biliyorum, Mösyö ama..."

Bu kadarı da fazlaydı. "Biliyor musun yoksa bilmiyor musun?" diye kükredi hâkim.

"Bilmez miyim, biliyorum," dedi Robert cılız bir sesle.

"O zaman söyle bakalım, on sayılı kanunun kırk sekizinci ve kırk dokuzuncu maddeleri nelerdir?"

Kendini ifade etmekte güçlük çeken Robert bocaladı: "Bilmiyorum."

Bunun üzerine hâkim pes etti. Arkasına yaslandı, omuzlarını silkti ve bezgin bir sesle, "Kırk sekizinci madde mezarlıkta köpek bulundurulmasını yasaklar; kırk dokuzuncu ise duvarlara tırmanılmasını. Mesleğini düzenleyen kanunlardan, aklında kalsın diye her tarafa asılmış olmalarına rağmen bihaber olduğuna göre, *Ceza Muhakemeleri Kanunu*'nun otuz altıncı maddesini de bilmezsin herhalde?"

Robert yanıt vermeyince hâkim sesini yükseltti: "Konuş!"

Robert cehaletini kısaca kabul etti.

"*Sera puni d'un emprisonnement et cætera*," dedi hâkim. "Mezarların ve mozolelerin ihlalinden sorumlu olduğu anlaşılan kişiler,

üç ay ile bir yıl arasında hapis cezasına ve on altı ile iki yüz frank arasında para cezasına çarptırılır. Bu sırada işlenen başka bir suç veya ihlal varsa, onun cezası da ilave edilir. Cüzdan hırsızlığını kastediyorum," diye uzun uzun izah etti.

"Şimdi de sana Yargıtay'ın 23 Haziran 1866 tarihli kararını okuyacağım: 'Mezar ihlalinin suç teşkil edebilmesi için, failin kanunsuz bir fiili kasten işlediği kanıtlanmalıdır. Fakat işlenen tek suç mezarın ihlali olsa bile, ölüye kasten hakaret edildiğine işaret eder.'

"Kanun bu hususta incelikle yazılmış," dedi hâkim hayranlıkla. "Mezarın ihlalinin suç teşkil etmesi, failin kastına bağlıdır. Elbette. Fakat mezar ihlal edilmişse, failin kastı açık biçimde ortadadır zaten." Tatmin olarak gülümsedi. Kanundaki inceliği takdir ediyordu. Tekrar dostane ve şefkatli bir tavır takınarak sanığa döndü:

"İnsancıl kanunlarımızın ölüleri bile nasıl himaye ettiğini görüyorsun, değil mi? Fransa'da cesetlerin bile korkmasına gerek yok."

Robert bunu da süklüm püklüm onayladı.

Sonra cüzdan hırsızlığı konusu ele alındı, bu hususta kanun da izah edildi ve Robert'in ifadesi istendi. Robert hakikaten de ek gelir elde etmeye çalışma suçunu işlediğini ve kazandığı paranın bir kısmını içeri girmek için yardımına muhtaç olduğu başka çalışanlarla paylaşmayı planladığını itiraf ederken kâtip yazmaya devam ediyordu. Ama başka bir suç işlememişti. Ona parayı veren generalin kendisiydi. Oraya vardıklarında, mezar zaten ihlal edilmişti. Bunu gören general bayılmış, Robert da korkup kaçmıştı.

Böylece sorgu tamamlandı. Artık sorgu hâkiminin tek vazifesi, sanığın tutuklu yargılanmasına gerek olup olmadığına karar vermekti.

Kararı uzaklarda araması gerekmedi. Dürüstlük ve masumiyet hiçbir zaman tezat ihtiva etmezdi. Sadece suça bulaşmış kişiler bir şeyi hem bilir hem bilmezdi. Adamın suçlu olduğu açıktı ve tutuklu yargılanmalıydı. Roquette Cezaevi'ne nakledilmesine karar verildi. "Père-Lachaise Mezarlığı'na, yani olay mahalline bir taş atımlık me-

safede," şeklinde ifade etmeyi uygun gördü hâkim; Robert orada, aleyhine ifade vereceği düşünülen generalin iyileşmesini bekleyecekti.

Robert yardım istercesine ellerini kavuşturdu. "Ama general masum olduğumu biliyor!"

Bunun üzerine, hâkim en müşfik gülücüklerinden birini takındı. Koca suratı nezaketten ve neşeden patlayacak gibiydi. "O hâlde, mahkemede bunu söyleyecektir."

"Peki ya işim? Ailem?"

"Burası adliye, arkadaşım, cennet değil. Kanun suçu cezalandırır, masumiyeti ödüllendirmez."

Jean Robert'in dışarı çıkarılmasını izleyen hâkim, "Nasıl oluyor da bunca insan kanundan bihaber olabiliyor?" diye düşündü. Omuzlarını silkti. Omuzları, depremden etkilenen iki dağ gibi yukarı kalktı. Cübbesinin katları, deniz gibi kabarıp dalgalandı. Kanunun efendisi yerinden kalktı ve biraz istirahat etmek üzere, kısa süre önce İngiliz icadı sifonlu tuvaletlerin tesis edildiği umumi helanın yolunu tuttu.

Maalesef general son nefesini vermek için tam da bu uygunsuz ânı seçti. Gazeteler hayatının son birkaç gününde başına gelen son derece talihsiz olaylara dikkat çekince, Aymar da durumdan haberdar oldu. "Bertrand bunu daha önce de yapmıştı," diye düşündü, Vaubois'u hatırlayarak. Biraz daha düşününce iyice emin oldu. Hâkim Le Verrier'i görmek üzere adliyenin yolunu tuttu.

Hâkimi görür görmez anlatmaya başladı: "Galiba Père-Lachaise davasındaki suçluyu tanıyorum. Yani, galiba çocuğun cesedini kimin parçaladığını biliyorum."

"Hakikaten mi?" dedi hâkim, kocaman gülümseyerek ama bu sefer suratının bir fırın kapağına benzemesine yol açan o hararetten mahrumdu.

"Yıllarca aynı evde yaşadığım genç bir adamın daha önce böyle eğilimler gösterdiği olmuştu."

"Adı nedir?"

"Bertrand Caillet."

"Parisli mi?"

"Şu an Paris'te yaşadığını düşünüyorum. Evden kaçtı."

"Öyle mi? Ama bizim suçluyu çoktan yakaladığımızı duymuş olmalısın."

"Duydum ama yakaladığınız adam aslında bu suçu işlememiş olabilir."

"Orası jürinin ve hâkimlerin takdirine kalmış," dedi sorgu hâkimi soğukkanlılıkla.

"Ama yakaladığınız adam asıl suçluyu tanıyor da olabilir. Bertrand Caillet'yi kastediyorum. Parmaklıkların arkasında olması gereken kişi *o*. Bir kere suç işlemeye başlarsa, önünü alamazsınız; mutlaka devamı gelecektir."

Hâkim koca çenesi masaya değene dek öne eğildi. Konuşurken kafası masadan sekiyor, sözcükleriyle uyumlu bir şekilde yükselip alçalıyordu.

"Peki *seni* tutuklasam, yine suçların devamı gelir mi?"

"Ben mi? Benim bu meseleyle ne ilgim var?"

Hâkim kafasını kaldırdı. Hukuk alanında ihtisas yapmamış insanların dünyası tezatlarla doluydu. Kâh biliyor kâh bilmiyorlardı; önce ortaya bir iddia atıp sonra aksini savunuyorlardı.

"Senin bu davayla bir ilgin olduğunu anlamıştım zaten! Hem öyle olmasa, niye gelip burnunu sokasın?" Fırtına gibi esip gürlüyordu.

Aymar geriye çekildi, ağzında birkaç bahane geveledi ve elinden geldiğince hızlı bir şekilde topallayarak oradan ayrıldı.

Ama gazeteleri takip etmeyi sürdürdü ve ertesi gün Père-Lachaise Mezarlığı'nda yeni bir mezar ihlali gerçekleştiğini okudu. Devamında Montmartre Mezarlığı ve sonra yine Lachaise talan edilmişti. Sorgu hâkiminin hasmane tutumuna rağmen (hele bir de vakanın asıl mahiyetini izah etseydi, kimbilir başına neler gelirdi), Aymar,

Montmartre Mezarlığı'nın müdürüyle konuşmaya kararlıydı. Yaşlı ve nazik bir adam olan müdür, kâtibinden Aymar'ın ziyaret sebebini duyunca derhal içeri alınmasını istedi ve onu Père-Lachaise Mezarlığı'nın o sırada yanında bulunan müdürüyle tanıştırdı.

"Ne söyleyeceğinizi merak ediyoruz çünkü biz de hayret verici bir neticeye ulaştık."

"Neymiş o netice?" diye sordu Aymar; kurtadamı keşfettikleri yargısına varmakta aceleci davranmak istemiyordu.

"Önce siz söyleyin."

"Köyümüzde benzer eğilimler gösteren bir delikanlı, daha doğrusu uzak bir akrabam vardı."

"Hım."

"Yakın zamanda Paris'e geldi ve ben de onu aramak için buradayım zira onu biraz da olsa dizginleyebiliyorum."

"Hım."

"Bana kalırsa bunları o yaptı."

"Korkarım ki sizin meselenizle bizimkinin bir ilgisi yok."

"Neden?"

"Hem burada hem de Lachaise'de ihlal edilen mezarların etrafındaki ayak izleri dikkatle incelenince, suçlunun bir insan olduğu değil–"

"Bir kurt olduğu sonucuna vardınız," diye araya girdi Aymar, "yahut bir köpek."

"Nereden bildiniz? Aslında kurt aklımıza gelmemişti. Neden böyle söylediniz?"

"Yani, bakın, onun bir köpeği var –bir kurt köpeği– ve bu köpek ona yardım ediyor."

"Anlıyorum," dedi müdürlerden biri. Aymar'dan öğrenmek istediği bazı bilgiler, isimler, ayrıntılar oldu. Aymar elinden geldiğince cevaplamaya çalışırken notlarını aldı.

"Tüm bunların yakında sona ermesini bekliyoruz," dedi Aymar'a. "Her gece, o gün kazılmış mezarların etrafına büyük kapanlar kuru-

yoruz; ister insan ister köpek, ister kurt ister üçü birden olsun, bu talancı çok yakında son derece güçlü kapanlarımıza yakalanacak."

"Tek sıkıntı," dedi diğeri, "yakında savaşın etkileri mezarlıklarımızda hissedilmeye başlayacak. Hem burada hem de Lachaise'de toplar kuruluyor, yani dışarıdaki surların aşılması hâlinde, Paris savunma pozisyonunda olacak ki o zaman Tanrı bizi korusun!"

"Bana öyle geliyor ki," dedi önceki beyefendi, "insanlar ölmeye can atıyor zira bu dünyada savaşların ardı arkası kesilmiyor. Birbirlerini öldürmezlerse hiç ölmeyeceklerini mi sanıyorlar acaba? Öyle düşünüyorlarsa, sizi temin ederim ki yanılıyorlar. Kendimi bildim bileli, cenazesiz tek bir günün geçtiğine şahit olmadım."

Sohbetin kasvetli ve nostaljik bir istikamete sapması, Aymar'ın asıl korkusunu gizlemesine olanak sağladı; zavallı Bertrand, çelik bir kapana kısılıp kalacaktı. Aslında, neden olmasın? Öyle veya böyle, bu iş bitecekti.

Eve döndü ve bekledi. Ama hiçbir şey olmadı. Belli ki ihlaller durmuştu. Beş gün geçti ama mezarlıklardaki tahkikat yeni bir ihlal girişiminde bulunulmadığını gösterdi.

Şöyle dedi müdürlerden biri: "Ya köpek teorimizde yanılıyoruz ya da tuzaklarımızın kokusunu alıyor. Ama büyük ihtimalle haklısınız ve işin içinde bir insan var, Mösyö Galliez. Bir çalışanımız değilse bile, aralarından biriyle irtibatlı olduğu kesin. Kapanları yerleştirmemiz üzerine neredeyse her gün gerçekleşen ihlallerin durması, beş gündür tek bir ihlal dahi yaşanmaması başka nasıl izah edilebilir ki?"

On Birinci Bölüm

17 Kasım tarihli *Galignani Postası*'nı karıştırmakta olan Aymar'ın gözüne üçüncü sayfadaki kısa bir haber şans eseri ilişince beyninden vurulmuşa döndü.

"Savaş zamanlarında Paris'i talan eden kurtların haberleri hemen su yüzüne çıkar. Bu asla ölmeyen bir efsanedir. Önümüzdeki kışın sert geçeceğine işaret eden bu soğuk sonbahar, şehrimizde hüküm sürmekte olan kıtlık ile birleşince, bu ölümsüz efsanenin geri dönmesi de kaçınılmaz oldu. Şehrin etrafındaki kışlalarda bir kurttan, hatta kurt sürülerinden (!) bahsediliyormuş; muhabirimizin edindiği bilgiye göre, kurtlardan biri yakalanmış ve tür tespiti için hayvanat bahçesine götürülmüş. Orada neler yaşandığı belirsizliğini koruyor. Efsanelere konu olan bir hayvanı, şu bizim A. Geoffroy Saint-Hilaire gibi meşhur bir biliminsanına teslim etmek pek akıllıca sayılmaz."

Haberi okuyan Aymar'ın midesine kramp girdi. Anlatılanın gerçek bir dayanağı olduğunu ve o dayanağın da Bertrand'dan başkası olmadığını hemen anladı. Başta zorlama bir bağlantı gibi görünüyordu. Ama haftalardır Paris'te olmasının ve kendisi dışında kimsenin bir kurtadamın varlığına yormadığı korkunç suçlar dışında, elinde Bertrand'a dair hiçbir ipucu olmamasının yarattığı ruh hâliyle, aynı bir damla kirli suyu mikroskopta inceleyip içinde organizmalardan oluşan bir medeniyet bulan biliminsanları gibi, küçücük bir ipucundan yola çıkarak her şeyi anlamaya muktedirdi.

"Bir kurt nasıl Paris'e girebilir ki?" diye sordu kendine. Alman güçlerinin arasından sızarak mı? Saçma! Dolayısıyla kurdumuz

Bertrand olmalıydı. Paris'te şekil değiştirmişti! Uzak bir ihtimaldi ama Newton'ın başına düşen elmayla dünyanın etrafında dönen ay arasında bağlantı kurması da öyleydi. Evet, bu onun ayak iziydi. Açık ve net. Karşısına çıkan en ufak ipucunu dahi soruşturması gerekiyordu. Kararını verdi.

Gazete haberinde Paris'te hüküm sürdüğü anlatılan kıtlık artık görmezden gelinemeyecek boyutlara ulaşmıştı; hiçliğin herhangi bir boyutu olabileceğini varsayarsak tabii. Savaş hâline geçilirken Paris'i besleme sorunu bir süre konuşulmuştu zira neredeyse bir sınır kentiydi ve Fransız topraklarına yakın mesafedeki öncü düşman kuvvetlerine karşı savunmasızdı ama tehdidin akut hâle geldiği ağustosun dördünü beşine bağlayan geceye dek hiçbir şey yapılmamıştı. O gece hükümet Wissembourg'un düştüğünü bildiren bir telgraf almıştı.

Kısa süre önce, Paris'e kazandırdığı güzelliklerle hem iyi hem de kötü anlamda nam salmış olan Haussmann'ın görevini devralan Sen Valisi M. Henri Chevreau, belediyedeki müsteşarlardan ve memurlardan oluşan bir komite kurarak et, at yemi, tuz ve şarap gibi muhtelif gıda maddelerini tedarik etmek üzere harekete geçmişti. Uzun bir kuşatma esnasında Paris'in kıtlık çekmemesi için gereken tüm tedbirlerin alındığı konusunda yasama organına tekraren teminat vermiş olmalarına ve şehrin tamamen kuşatılmasına kadar altı hafta geçmesine rağmen, gıda kıtlığı ve neticesindeki fiyat artışı çok geçmeden kendini göstermişti. Karneyle dağıtılan gıda yetersizdi. Yoksullar bunu her zamanki soğukkanlılıklarıyla ve bilgelikleriyle karşılamıştı. Sulh görüşmelerinin başlayacağı her beyan edildiğinde, aslında bunlar yanıltıcı beyanlar olsa bile, yemeklerin tekrar raflara doluştuğunun ve fiyatların düştüğünün onlar da farkındaydı. İmkânı olan herkes kâr etme amacıyla gıda stokluyor ama kuşatmanın birdenbire biteceğinden işkillenince hemen stoklarını piyasaya sürüyordu. Aslında Paris'te çok gıda vardı ama kâr amacı güdenler pazarı manipüle ediyordu.

Geoffroy Saint-Hilaire ismi Aymar'ın dikkatini çekti. "Saint-Hilaire?" diye tekrarladı. "İsmi de aynı: Geoffroy Saint-Hilaire. Merak ediyorum. Acaba benim tanıdığım kişi olabilir mi?" Eğer öyleyse, işi daha kolay olacaktı. Geoffroy Saint-Hilaire onu unutmuş olamazdı ve teveccühle karşılayacaktı. Aynı kişi olmalıydı. Geoffroy Saint-Hilaire adını taşıyan kişiler hep zoolojiyle ilgilenirdi zaten.

O öğleden sonra, Aymar hayvanat bahçesi müdürünü makamında ziyaret etti.

Müdürün çok meşgul olduğu söylendi.

"Ona deyin ki," dedi Aymar, "hiç meşgul olmadığı zamanlardan bir arkadaşıyım."

Kâtip yeniden müdürün yanına girdi. Kısa süre sonra, Geoffroy Saint-Hilaire –Goethe'ye göre, keşifleri krallıkların kaderinden daha mühim olan meşhur Geoffroy Saint-Hilaire'in torunuydu– kapıda belirdi ve aceleyle, bir an önce ziyaretçisini yollayıp işine dönmek istiyormuş gibi, "Mösyö..." dedi. Sonra duraksadı: "Şu işe bak! Senmişsin, Aymar!"

Kucaklaştılar.

"*Nerelerdesin?*"

Arayı kapatma amaçlı, geçmişe dönük birkaç cümleden sonra, Aymar sadede gelmeye çalıştı:

"Gazetelerde okuduğuma göre," dedi, "buraya bir kurt getirilmiş."

Müdür gerginlikle güldü. "Kurt mu? Ah, evet. Ha! Tabii ya, gazete." Sonra aniden ciddileşti: "Bu kurtla bir ilgin mi var?"

"Evet, fazlasıyla," diye bağırdı Aymar. Fazla heyecanlandığını fark ederek durumu açıklamaya çalıştı: "Tam da bu yüzden geldim. Bak, izah edeyim."

"Lüzum yok," dedi müdür sessizce ve ciddiyetle, "Dostum, korkarım her şeyin farkındayım." Adam duraksadı, Aymar ise titremeye başladı. "Nasıl yapsak?" diye devam etti. "Bak, şu an çok meşgulüm ama gelmen çok iyi oldu. Akşama Maubert ile bir yemeğe davetliyiz.

Onu tanıyor musun? Maubert? Koca Maubert? Tanımıyor musun? Tamam, neyse, Maubert gelemeyecek, o yüzden sen benimle gelebilirsin. İki saat sonra burada ol. Beraber yemeğe çıkacağız. Evet, kesinlikle gelmelisin," diye bitirdi alelacele. Aymar'ın gözüne biraz gergin görünüyordu.

"Ama kurt?"

"Evet, mesele de o zaten. Kurt," dedi esrarengiz bir şekilde, sonra da ofisine döndü.

Hayrete düşmüş ve heyecanlanmış olan Aymar neler olduğunu beyhude yere tahmin etmeye çalışarak eve döndü, üstünü değiştirdi ve iki saat sonra arkadaşıyla buluşmak üzere geri döndü. "Her şeyi biliyor," diye düşündü ama müdür biliyorsa bile renk vermiyordu.

Geoffroy Saint-Hilaire dostane bir şekilde Aymar'ın omzuna kolunu attı ve onu arabanın beklediği kapıya götürdü. Bir an sonra yoldaydılar.

"Nereye gidiyoruz?" diye sordu Aymar.

"Doktor Anatole de Grandmont'un evine."

"Kurt meselesi?" diye sordu Aymar.

"Şşş!" oldu arkadaşının yanıtı.

Yolculuk kısa sürdü. Çok geçmeden arabadan inmiş, güzel ve eski bir eve girmişlerdi. Kabul salonunun hemen ardındaki yemek odası şaşaalı aydınlatmalarıyla göz alıyordu; on kişi için hazırlanmış olan masada, bembeyaz bir örtünün üzerindeki Çin porselenleri ve cam eşyalar, gümüş ve altın süslemeli tabaklar parıldıyordu.

Aymar takdim edildi. "Zavallı Maubert gelemedi. Sizlerden izin almadan, eski bir dostumu, Mösyö Aymar Galliez'i getirdim ki kendisi aynı zamanda eski bir Cumhuriyetçidir. Ev sahibimiz Doktor Anatole de Grandmont ve cemiyetimizin* başkan yardımcıları Mösyö de Quatrefages ile Mösyö Richard du Cantal. Bu da meşhur Mösyö Demarets –"

"Zaten tanışıyoruz," dedi Aymar. El sıkıştılar.

---

* Hayvanları Yeni İklimlere Alıştırma Cemiyeti.

"Mösyö Decroix, toplumda at eti propagandası yapmasıyla tanınır."

"Besler, kuvvetlendirir, sağlığınıza iyi gelir," dedi Mösyö Decroix ciddiyetle.

"Mösyö Graux'nun babası koyundan ipek üretmeyi başardı."

"Mösyö Degient."

"Mösyö Giraudeau."*

Aymar'a öyle geliyordu ki bu toplantıda bir tuhaflık vardı. Hepsinin hayvancılıkla ilgileniyor olması doğaldı elbette ama başka bir şey vardı. Fısıldaşmalara ve kıkırdamalara ek olarak, tam anlamıyla çözemediği genel bir hava vardı. Şöyle bir şey duydu: "Merak etme, yaparsın." "Korkarım hızla rahatsızlanıyorum," diye yanıtladı karşısındaki.

Aymar arkadaşı Geoffroy Saint-Hilaire'in yanına sokulup şöyle dedi:

"Kurdu konuşacaktık."

"Vakti gelince anlarsın," diye kestirip attı müdür.

Aymar düşündü; acaba odayı kaplayan bu bastırılmış heyecan vızıltısı, kurt muammasını çözdükleri için olabilir miydi?

Tam o anda ev sahibi toplantıyı başlattı.

"Beyler! Dikkatinizi buraya verin lütfen! Görüyorum ki yemeğimizin maksadı, dilediğimiz kadar saklı kalmamış. Ziyanı yok. Hepinizin bildiği üzere, sadece vatanımız değil, kıymetli kentimiz, Avrupa'nın incisi Paris de büyük bir tehlikeyle karşı karşıya. Burada iki milyon kişiyiz ve hazin bir şekilde aç kalmak üzereyiz. Düşmanlarımız bunu biliyor ve yenilmemiz için buna bel bağlıyor. Ama Tanrı izin verirse, Gambetta'nın liderliğine güvenerek, vilayetler birliklerini toplayana ve yardımımıza koşana dek dayanacağız.

"Elbette, bizim de yapacak işlerimiz var. Biz de yardım edebiliriz. Bizim de kendimizce bir planımız var, beyler. Belki bu Trochu ve

* Mösyö Giraudeau kıtlık sırasında kötü bir üne sahip olmuştu zira peyniri para ya da aşk karşılığında almak mümkün değilken, altın eşarp iğnesinin üzerine biraz krem peynir sürüp gezmişti.

diğer yürekli generallerimizin planları gibi orduları infilak ettirecek veya savaşı sonlandıracak bir plan değil. Fakat, sevgili dostlarım, bu zooloji vasıtasıyla insanlığa sunacağımız bir katkı. Hayır, yalnızca yaralı kentimize değil; mevcut hâliyle, çok az hayvansal gıda seçeneğiyle yetinmek zorunda kalan dünyamızın tamamına.

"Bu tarihi bir andır. Hiçbirimiz bu ânı unutmayacağız. Attığımız bu cesur adımla, tüm dünyanın takdirini kazanacağız. Aptalca ön yargıların ocağında dövülmüş, gelenek marifetiyle bileğimize takılmış bu zincirleri kıracağız.

"Beyler, bu kutlu bir andır. Bizler, her birimiz birer Kristof Kolomb gibi yeni dünyayı, yeni damak zevklerini, yeni beslenme alışkanlıklarını keşfetmek üzereyiz. Dediğim gibi, bu kutlu bir andır. Paris'i kasıp kavuran fıkrayı duydunuz mu? Yeni bir çağı müjdeliyor. Vakit, tutucu görüşlerimizi bir kenara atma ve gülümseyerek işe koyulma vaktidir.

"Fıkra mı? Fıkra şöyle: Bir lokma yemeğe muhtaç kalmış bir Paris burjuvası, köpeğini iştahına kurban etmiş. Karısıyla sessizce oturmuşlar ve çok sevdikleri Foksteriyer cinsi köpeklerini yemişler. Kadın bir süre sonra yemeğinden gözünü ayırmış ve kocasının her zaman yaptığı gibi kemikleri tabağın kenarına ayırdığını görmüş.

"'Aa! Ne yapıyorsun?'

"Adam ne yaptığını fark etmiş ve iç çekmiş. 'Yazık oldu,' demiş, başını iki yana sallayarak. 'Fido bu kemiklere bayılırdı.'"

Bazı konuklar, bu şakayı daha önce duymuş olmalarına rağmen, nezaketen kahkahalarla karşılık verdiler; ardından bitişteki yemek odasına doluştular ve yerlerine geçtiler. Aymar anlamaya başlıyordu. Ama daha yeni başlıyordu.

Çorba enfesti. Tüm konuklar ve özellikle insanların at eti yemesini savunan Mösyö Decroix bunu tekraren dile getiriyordu. Sebebi çok geçmeden anlaşıldı. Tabaklar boşalır boşalmaz, ev sahibi içtikleri çorbanın türünü duyurdu:

"*Akdarılı at suyu çorbası.*"

Ardından aperitifler geldi. Keyif nidaları yükselmeye başladı. Aşçıyı çağırıp tebrik ettiler. Biraz sersemlemiş olan Aymar mezeleri tattı, hoşnut kaldı ve ne olduklarını merak etti. Konukların arasındaki heyecanlı tartışmalardan sonra, ev sahibi elindeki kâğıttan okumaya başladı:

"Az önce yediklerimiz: *şefin tavsiyesi olarak, şişte kızartılmış köpek ciğeri;* ve yanında *mayonez soslu, kıyılmış kedi sırtı.*"

Aymar midesini kontrol altına almaya çalıştı. Bu bir şaka olmalıydı elbette. Destek almak için arkadaşına döndü ama Geoffroy Saint-Hilaire bir zarfın arkasına not almakla meşguldü. Ara sıcaklar geldi. Bu yemekler de bilahare açıklandı:

Domates sosu eşliğinde, ağır ateşte pişmiş köpek kürek eti ve filetosu;

Mantarlı tiftiklenmiş kedi eti;

Yeşil bezelyeli köpek külbastı;

Avlanmış sıçan yahnisi, Robert sosuyla.

Rostolar büyük servis tabaklarında getirildiğinde, Aymar masanın altına saklanmak istedi. Biliminsanı arkadaşları gayet olağan bir tavırla yemekleri tadıyor, eleştiriyor, tartışıyor, mukayese ediyor olmasa, çoktan fenalık geçirmiş olurdu. Rosto şöyle anlatıldı:

Köpek ve rakun budu, biber sosuyla;

Salata: Soslu ve fare söğüşlü begonya salatası;

Garnitür: Romlu ve at ilikli erik pudingi.

Tabakların sonu gelmiyordu.

Nihayet yemek bitti. Akıllı olanlar tıkanmamak için her yemekten az az yemişti. Herkes karnını doyurup arkasına yaslanınca, Geoffroy Saint-Hilaire'den raporunu okuması istendi:

"Çorba kusursuzdu. Akdarıyı sert bulanlar oldu ama çeşnisine diyecek yoktu;

"Köpek ciğerine duyduğumuz tiksinti, şişte kızartılmış hâlini tadınca hepten unutuldu. Kuzu ciğerinin en iyisi olduğu söylenir fakat köpek ciğeri çok daha yumuşaktı;

"Kıyılmış kedi sırtından bir porsiyon daha isteyenlerin sayısı epey çoktu. Süt danasına benziyordu ama daha da lezzetliydi. Hastalara tavsiye edilir;

"Ağır ateşte pişmiş köpek kürek eti ve filetosu çok beğeni topladı ve tadı dağ keçisine benzetildi;

"Tiftiklenmiş kedi eti biraz sertti fakat öyle lezizdi ki bu kadar çok çeşit olmasaydı mutlaka birer porsiyon daha yenirdi;

"Köpek külbastının sirkesi fazla kaçmıştı (buna diğer konuklar da katılacaktır). Et biraz lifliydi ama lezzetliydi;

"Münhasıran avlanmış sıçanlardan yapılan yahni hakkında tek bir kötü söz söyleyen olmadı. Ancak kırlangıç etiyle kıyaslanabilirdi;

"Köpek budunun dışı biraz sert olsa da ziyadesiyle lezzetliydi. En güzel kısımları en az pişen, kanlı bırakılan kısımlardı; rakunu kimse beğenmedi zira tadı tuzu yoktu;

"Begonya salatası kuzukulağını andırıyordu. Fazla et yiyenler için ıslah edici bir besin olabileceğini düşünüyorum. Fare söğüşü birçok insana karides gibi geldi, hatta aşçının bizi kandırdığını düşündüler; bu mesele soruşturulmalı;

"Gecenin en büyük başarısı sıçan yahnisiydi. Dünyanın bu kadar uzun süredir böyle leziz bir yemeğe nasıl karşı koyabildiğini anlamak mümkün değil. Şahsen benim fikrim değişti. Bundan böyle, ister kıtlık ister bolluk olsun, menümde her daim sıçan eti olacak ve konuklarım da bunu sevmeyi öğrenecek. Evet, bu yeni ve büyük bir sektörün doğuşu anlamına geliyor; zevk sahibi kimselerin bir zamanlar kökünü kurutmaya çalıştığı sıçanlar, artık çiftliklerde yetiştirilerek daha da lezzetli bir hâle getirilecek; böyle bir şey mümkünse tabii.

"Bu odadan yayılan sözleri duymayan kalmayacak. *Sıçanın tadı güzeldir!* Herhalde bir öğün çıkarmak için çok fazla sıçana ihtiyaç yoktur. Derisi ve kemikleri ayıklanmış bir sıçandan iki yüz gram civarı et çıkıyor ki bunun otuz grama yakını ziyadesiyle yağlı ve etli olan ciğeridir. İki sıçan mütevazı bir aileyi doyurmak için yeterli olacaktır. Bir kere deneyen, bir daha vazgeçemeyecektir.

"Sözlerimi bir eleştiriyle, bir de uyarıyla sonlandırmak isterim:

"Eleştirim şudur: Aşçımız cüretkâr bir menü hazırlamıştır fakat yeni et çeşitlerini baskın bir sosla maskelemeye çalışmıştır. Gelgelelim bu etler çok yakında kendilerine özgü tatlarıyla takdir kazanacaktır.

"Uyarımı ise sadece burada belirtmekle kalmayacak, şehrin duvarlarına da asacağım: 'Kaynatılmamış sıçan etinin bağırsak kurdu hastalığına sebep olduğu nadiren de olsa görülmüştür.'"*

Yemek o kadar uzun sürmüştü ki çok geçmeden konuklar dağılmaya başladı. Aymar metin olmaya çalışarak, bu nefis akşam yemeği ve nadir tecrübe için coşkuyla teşekkür etmeyi başardı.

Geoffroy Sainte-Hilaire bir alkış tufanı eşliğinde yerine oturdu. İngiliz âdetlerine uyularak yemeğin üzerine Porto şarabı servis edildi; isyankâr midesini sakinleştirmek isteyen Aymar şarabı kafasına dikti.

"Elbette," dedi Geoffroy dışarı çıkar çıkmaz, "bu daha başlangıç. Önümüzde el değmemiş bir böcek dünyası var." Gururdan ve tatminden göğsü kabardı. "Gel, biraz yürüyelim. Bu gece hava pek ferah." Aymar da öyle düşünüyordu.

* Burada cemiyetin meşgul olduğu bazı işleri de belirtmeliyiz. Hayvanları Yeni İklimlere Alıştırma Cemiyeti, himayesindeki hayvanların yemlerini almakta gittikçe daha çok zorlandığı için, nihayet bunları girişimci ruha sahip kasaplara ve pahalı lokantalara sattı, böylece tepeli devekuşu, normal devekuşu, dingo, tapir, kanguru gibi ender rastlanan kırmızı ve beyaz et çeşitleri, fahiş fiyatlarla da olsa tüketiciye arz edildi. Ama asıl ilginç olan, Castor ve Pollux adındaki iki filin 27.000 frank karşılığında varlıklı kasap Deboos'a satışıydı. Yirmi beş yıl boyunca Paris'te sırtlarına binen çocuklar tarafından delicesine sevilmiş olan bu hantal canlılar, hayatlarının sonunda Jokey Kulübü'nün ve diğer lüks mekânların servis tabaklarını şereflendirdi. Yaşamları boyunca insanlardan sadece iyilik gördükleri için, onları mezbahaya götürenlerin hareketlerinde de iyilikten başka bir şey sezmediler. Hangi yöntemle öldürülmeleri gerektiği bir süre tartışıldı. Nihayet güçlü bir adamın, şişkin kaslarının olanca kuvvetini toplayıp devasa bir tokmakla bu işi yapması gerektiğine karar verdiler. Tokmağın ağır başı fillerden birinin alnına indirildi. Yaratık sallandı ve alnında oluşan geniş açıklıktan oluk oluk kan fışkırdı. Bir an için –ama sadece bir an için– şaşırır gibi oldu ama sonra ömrü boyunca iki ayaklı hayvandan sadece sevgi ve yemek aldığını hatırlayarak, yeniden güvende hissetti. Eninde sonunda iki dev hayvanı iki isabetli atışla öldürecek bir keskin nişancıyla anlaşıldı. Elde edilen etin yarım kilosu 142 franktan başlayan fiyatlarla satıldı.

"Neyse, böcekler diyordum. Sen hiç tahtakurusu yedin mi? Çok tatlıdır! Ama fena kokutur. Peki ya ağustos böceği? Tadı hiçbir şeye benzemez. Zamanı gelince, bu tatları tarif etmek için yeni terimler bulmamız gerekecek. Evet, insan hepçildir. Zoologlar hem insanı hem de ayıyı her zaman bu şekilde sınıflandırmıştır. Öyleyse neden şimdiye dek elimizi uzatıp hakkımız olanı almaktan bu kadar çekindik? Hepimiz Kristof Kolomb'uz! İhtiyar Grandmont bunu söyleyerek bizi can evimizden vurdu."

Aymar ilham gelmişçesine konuşan bir biliminsanının şairane düşünce akışını bölmekten çekiniyordu. İhtiyatla konuya girmeye çalıştı: "Şu bizim kurt..."

Geoffroy Saint-Hilaire tuhaf bir karşılık verdi. Arkadaşına döndü ve elini sıkı sıkı tutup dokunaklı bir şekilde, "Biliyorum, dostum, anlıyorum. Tek kelime daha etmeyelim."

"Neyi anlıyor acaba?" diye düşündü Aymar. Hakikaten anlıyor muydu? Yemekten beri, Aymar bundan şüphelenmeye başlamıştı. "Hepsi kurda dönüşmüş olmalı," diye düşündü. "Bertrand hastalığını onlara da bulaştırmış olmalı ama benim aradığım kurt hakkında hiçbir şey bilmiyorlar. Yine de bir adam 'anladığını' söylediğinde, başını minnetle öne eğmek icap ederdi." Aymar başını öne eğdi. Sessizce yürüdüler.

"Daha önce öğrenmiş olsaydım, sevgili Galliez, inan bana... Sence bu yaptığım zalimlik mi? Ama düşünüyorum da, aynı Grandmont'un anlattığı fıkra gibi."

"Nasıl yani?"

"Köpek fıkrası."

"Köpek fıkrası mı?"

"Yanıma gelip kurdu sorduğunda, fark ettim ki bunun aslında bir kurt olmadığını sen de biliyorsun. Konuya fazlasıyla ilgin olduğunu söylediğinde şıp diye anladım."

"Neyi anladın?" diye sordu Aymar, hiçbir şey anlamayarak.

"Bunun senin köpeğin olduğunu. O gazeteci hariç herkes ortada bir kurt olmadığının farkındaydı zaten. Ama ona haber lazımdı. Biz

de aşçımıza verecek bir köpek arıyorduk. Sen gelince şöyle düşündüm: Senden gizlemek zalimce olmaz mıydı? Sonra aklıma harika bir fikir geldi: Seni yemeğe götürecektim, böylece en azından cenazesine katılmış olacaktın. Hiç yoktan iyidir, değil mi? Tatsız bir hadise tabii ama—"

Bu "harika fikir" Aymar'ın beynine bir kılıç gibi saplandı. O aşağılık yemekte önlerine koyulan kurt mu köpek mi ne haltsa! O Bertrand'dı! Bertrand'ı yemişlerdi! Eti *biraz lifliydi ama lezzetliydi!* Yüce Tanrım!

Bedenindeki tüm sinirler dehşetten karıncalanmış hâlde tek bir söz etmeden kaçmaya başladı.

"Ama Galliez... Bağışla beni!" diye bağırdı müdür arkasından. Ama Aymar midesinde kramplarla, arkasında topuklarını ısırmaya çalışan kurtlar varmış gibi kaçıyordu. Karanlık bir ara sokağa girdi ve zayıf düşene dek kustu.

Aymar ancak sabah gazetelerini okuyup kan dondurucu suçlara bir yenisinin eklendiğini görünce kendine gelebildi. Bertrand'ı öldürmemişlerdi. Bertrand hâlâ hayattaydı. Haber şöyleydi:

"Budapeşte Sokağı'nda yaşayan sözümona Normandiya Güzeli —o vilayetten gelen müşterileri cezbetmek için bu ismi kullanıyordu— hiç değilse kendi çevresinde namuslu bir fahişe olarak anılırdı. Kapıcıdan alınan bilgiye göre, dün gece Normandiyalı Güzel'in evine Ulusal Muhafız üniformalı, alımlı bir genç adam geldi. İnzivaya çekilen ikiliden, adamın yaptıkları ortaya çıkana dek hiçbir haber alınamadı. Bu sabah üzülerek belirtiyoruz ki Paris'te yaşayan sayısız hemşerisi, Normandiyalı Güzel'e bir halef bulmak zorunda kalacak. Zira kendisi öldü. Sert ve kesici bir aletle parçalandı. Kelimenin tam anlamıyla paramparça oldu. Odasında, kanlar içinde yerde yatarken bulundu. Şimdilik hiçbir şey çalınmamış gibi görünüyor. Acaba Karındeşen Jack, Londra'dan ayrılıp Manş Denizi'ni mi aştı? Polis suçluyu bulmak için taburları tarıyor."

İşlenen suçun mahiyeti asıl suçluyu açık ediyordu. Demek Bertrand Ulusal Muhafızlara katılmıştı. Tabii ya. Bütün gençler oradaydı.

On İkinci Bölüm

Aymar doğru bir çıkarım yapmıştı. Bertrand Ulusal Muhafızlara katılmıştı. Kuşatma altındaki Paris'te, yevmiyesini alacağından emin olduğu Ulusal Muhafızlar dışında nereye gidecekti ki? Fabrikalar boştu, bulunacak tek bir iş yoktu ama Ulusal Muhafızlar tüm gönüllüleri almaya hazırken endişeye mahal de yoktu. Ama iş gerçekten askerlik yapmaya gelince, o başka bir meseleydi. Erlerin subayları seçmesine karar verilmesiyle disiplinin de sonu geldi zira Prusyalılara karşı etkin bir direniş planlaması gereken subaylar erleri hoş tutmakla ve rütbelerini korumaya çalışmakla meşguldü.

Thérèse ile deneyimlediği hazzı tekrar bulmaya çalışırken tüm parasını hovardalığa harcamış olan Bertrand, şans eseri tanıştığı biri Ulusal Muhafızlara katılmasını önerince hemen ikna olmuş, tedbiren biraz farklı bir isimle kaydolmuştu ki bu da Aymar'ın onu kayıtlarda neden bulamadığını açıklıyordu.

O dönemin hengâmesinde, kâtiplerin bu bilgileri doğrulama fırsatı olmuyordu. Birçok kişi farklı isimlerle farklı taburlara kaydoluyor, böylece çok daha fazla para kazanıyordu. Aralarındaki birkaç ahmak hariç herkes evlenip çocuk yapıyor, böylece aile desteğinden de yararlanıyordu. Seçilmiş subaylar da listelerini bu isimlerle doldurmaya can atıyor, bu sayede sekiz yüz askere bakmak için bin kişilik ödenek alıyor, aradaki farkı kurnazca ceplerine indiriyorlardı.

Neticede yoksul insanların sırf erdemli olmak adına açlıktan ölmelerini beklemek doğru değil. O sırada Paris'in zenginlerinin ne yaptığını sormak daha doğru olur. Hiç şüphe yok ki üzerlerine

düşen vatani vazifeleri yerine getiriyor, karşılığında alışık oldukları üzere ödüllendiriliyorlardı.

Kısa süre önce tam olarak anlamaya başladığı gizli iştahı, o günlerde Bertrand'ı çok zorluyordu. Ama artık öteki tabiatının tamamen bilincinde olduğu için kendini tehlikeye atmadan bu ihtiyacı karşılayabilecek şekilde yaşıyordu. Bir evin en arka kısmında, ucuz bir bodrum katı kiraladı. Açık bıraktığı pencere, geceleri kaçmasına ve kimse fark etmeden dönmesine olanak sağlıyordu. Gündüzleri pencereyi itinayla kilitliyordu, hatta yeni bir kilit takma zahmetine bile girmişti. Kapısı için de aynısını yapmış, böylece odasını toplayarak ve kıyafetlerini onararak ona annelik etmeye çalışan meraklı odacının olası bir ihlalinden korunmuştu.

Artık nöbet geçireceğini önceden anlıyordu. Gündüzleri hiç iştahı olmazdı. Özellikle tereyağlı ekmeğin düşüncesi bile midesini bulandırıyordu. Akşamları hem gergin hem yorgun hem de uykusuz hissediyordu. Sonra penceresini açıyor, kapısını kilitliyor, gerekli tedbirleri aldıktan sonra yatağına uzanıyordu. Sabah olunca kendini yatağında buluyor, önceki gece neler olduğunu hiç hatırlamıyordu. Sadece boynundaki berbat tutulma, uzuvlarındaki sadece kilometrelerce koşmanın sebep olabileceği dermansızlık, ellerindeki ve ayaklarındaki sıyrıklar ve ağzındaki buruk tat dün geceyi dışarıda geçirmiş olduğuna işaret ediyordu. Ama bir keresinde, uyandı ve kesin bir kanıtla karşılaştı. Gözüne yatağının altındaki bir beyazlık ilişti. Bu bir insan koluydu! Bir erkek kolu. Yumruğunu sıkmıştı. Parmaklarının arasından, bir kürk paltodan koparılmış gibi görünen tüyler taşıyordu.

Düşünmeye çalıştı. Nerede? Kim? Belli ki kürk paltolu bir adam. Gece vakti terk edilmiş sokaklarda esen, buz kristalleriyle bezeli rüzgâra karşı, karların ve çamurların arasında koşturduğu, baca tepelerinde uluduğu, kavşaklarda durup soluklandığı anları belli belirsiz hatırladı. Ama kürk paltolu bir adam? Öyle birini hatırlamıyordu.

Ama Montparnasse Mezarlığı'na geç saatlerde götürülen bir cenazeyi takip ettiğini hatırlıyordu. Hava soğuk ve kapalıydı; belli ki kar yağacaktı. Yas tutanlar soğuktan titriyor, güçlükle ilerliyordu. Bertrand arkalarına takıldı. Merhumun akrabaları ve arkadaşları Ulusal Muhafız forması giyen, kendince yasını tutmaya çalışıyor gibi görünen bu genç adama aldırış etmedi. Böyle anlarda kişi diğerlerinin yasına saygı duyar ve akıl hemen bir bahane bulur: Belki kafeden bir arkadaşı veya merhumun bir zamanlar iyiliğinin dokunduğu biridir. Bu durum Bertrand'a bir cazibe bile kattı. Utangaçlığı ve cenaze merasimi bitince hemen oradan ayrılması da bu cazibeyi artırdı.

Bertrand ile yalnızca yaşlı bir adam konuşmuştu. Ama Bertrand'ı sorguladığı söylenemezdi. Daha ziyade konuşmak istiyor gibiydi.

"Madam'ın veya Blaise'in bir dostu musun?" tek sorusu oldu ama bu basit bir tedbirden ibaretti zira Bertrand "Blaise'in," diye salladığında, adam hemen konuşmaya koyuldu:

"Tam bir bilgindi. Üstelik tanıyabileceğin en nazik adamlardandı. Neredeyse elli yaşında olmasına rağmen bu kadar genç bir kızla kimbilir neden evlendi? Onu kaç kere ikaz ettim: "Blaise," dedim, "sen yaşlı bir ahmaksın. Öyle genç ve güzel bir kız senin gibi bir ihtiyarın canını alır. İliğini kurutur. Temposuna yetişemezsin. Ama adam kafaya takmış. Bir türlü kızın efsununun kurtulamadı. Yine de sonunun bu kadar çabuk geleceğini zannetmiyordum. Evleneli üç ay oldu olmadı.

"Hem," diye sürdürdü yaşlı adam, mahrem bir şey söyleyecek gibi sesini alçaltarak, "burnuma kötü bir koku geliyor. Adam iki gün önce sapasağlamdı. Gözlerimle gördüm, hatta konuştuk. Dün öldü, bugün gömdük. Ne bu acele? Dul hanımına gelirsek, kederini samimiyetle yaşamak varken zarafet gösterisi yapmaya çalışıyor. Ah, Blaise, eski dostum, seni zor unuturum."

Bertrand bu konuşmayı hatırlayınca, gecenin tüm diğer ayrıntıları da geri döndü. Cenaze geç saatte defnedildiği için tabutun üstü

kapatılamamıştı ve sadece ince bir karlı toprak katmanıyla kaplıydı. Sonra da aldığı ağır uyuşturucunun tesirinden kurtulup ayılmaya başlayan merhumla dövüşmüştü!

Sonra başka bir şeyin farkına vardı. O tüyler bir kürk paltoya değil, *kendi* kürküne aitti. O küllü kahve tüyler kendisinindi! Öyleyse dönüşmesi de hayal ürünü değildi; kaslarına kuvvet gelmesinden ibaret değildi, gerçek bir dönüşümdü!

Böyle bir şeye inanmak mümkün müydü? Tabutun kapağını pençeleriyle nasıl açmış olabilirdi ki?

Bu konudan emin olmak istiyordu ve bir sonraki olay yaşandığında buna dikkat etme kararı da pek bir işe yaramadı. Dışarıda, yeni açılmış bir mezarın veya sokakta saldırıya uğramış birinin yanında uyandığında bile, öncesinde gerçekten bir hayvan mı yoksa hayvan gibi hareket eden bir insan mı olduğunu hatırlayamıyordu. Belli ki bu gezintileri sırasında akılcı ve insani düşüncelere sahip olamıyordu fakat gayelerini gerçekleştirmek için gereken kurnazlıktan yoksun değildi.

Paris'e ilk geldiğinde, Jacques'tan aldığı paranın bir kısmı hâlâ cebindeyken, genelevlere dadanmıştı. Ama çok geçmeden bu eğlence şeklini geride bırakmak zorunda kaldı zira Paris'in kızları, aynı Paris'in berberleri gibi meslekte tecrübelilerdi ve her olağandışı talep için ekstra ücret talep ediyorlardı.

Yetersiz asker maaşı, Bertrand'ın pahalı zevklerini karşılamaya yetmiyordu. Sokaklarda daha ucuzunu aramaya başladı. Bazen bulsa da çoğunlukla başarısız oldu. Bulduğu zamanlarda, içindeki karanlık köpürmeye başlıyor, karşısındaki sokak fahişesini boş vaatlerle kandırmasına yol açıyordu. Bu şehvetli serüvenler çoğu zaman cinayetle sonuçlanıyordu. Özellikle yağmalayacak yeni bir mezar bulamadığında böyle oluyordu.

Askerlik hayatı hakkında söylenecek pek bir şey yoktu. Ulusal Muhafızların tuttuğu defterler neredeyse boştur. Bertrand çok muharebe görmedi. Daha çok geçit törenlerine, şenliklere katıldı ve Paris'in nasıl kurtarılabileceğine dair konuşmalar dinledi.

Silah arkadaşlarından çok azıyla arkadaş oldu. Öğleden sonra, vazifeleri bittiğinde genellikle bir bara gider, şarabını yudumlar ve somurtarak hastalığını düşünürdü.

Bilhassa askerlerin sevdiği bir bara gitmeye alışmıştı ki buranın sevilmesinin asıl sebebi güzel şarapları değil, neredeyse her öğleden sonra burada gönüllü olarak çalışan genç bir kızdı. İnsandan öte bir güzelliğe sahipti. Pek uzun boylu değildi ve on yedi yaşının üzerinde olamazdı; bu hudutlar dahilinde, fiziği kıyafetlerinin sınırlarını aşan bir güzelliğe sahipti ve pahalı kıyafetleri yerine bir çuval giyiyor olsa, yine bu kadar zarif ve güzel görünürdü.

Görenlere her daim keyif veren, esmer yüzünden asla eksik olmayan tebessümü, kusursuz beyazlıktaki dişlerini gözler önüne seriyordu. Fıldır fıldır dönen kara gözleri bir adamdan diğerine sıçrarken, her birine bahşedecek bir gülücüğü ve söyleyecek güzel bir sözü vardı. Meşhur banker Blumenberg'in kızı Matmazel Sophie de Blumenberg'di bu.

Adamların çoğu, bilhassa subaylar şakalaşmanın ötesine geçmek için bazı girişimlerde bulunuyorlardı fakat kız aklının çelinmesine müsaade etmiyordu. Arabası geldiğinde ve uşağı kapısını açtığında, önlüğünü ve askeri şapkasını çıkarıyor, kürkünü giyiyor, herkese el sallıyor ve oradan ayrılıyordu.

Çoğu zaman, gösterişli üniformasından mühim bir asker olduğu anlaşılan ve Yüzbaşı Barral de Montfort olduğu bazıları tarafından halihazırda bilinen bir subay Matmazel Sophie'ye eşlik ederdi. Seçkin bir çift gibi görünüyorlardı. Askeri üniformalı, şık bir adam; egzotik havalı, güzel bir kız.

İnsan böyle kişilere hem imreniyor hem de hayatın çoğumuzu ısrarla mahrum bırakıp onlara verdiği güzelliklerin başlarına yıkılmasını diliyor. Zira tabiat tarafından dünyadaki en güzel ödüllere layık bulunmuş gibi görünüyorlar.

Kız hakikaten de hayatı boyunca yeni heyecanlarla, yeni hazlarla, yeni sürprizlerle karşılaşmak istiyordu. O güne dek de hep bun-

larla karşılaşmıştı. Bitmek tükenmek bilmeyen bir yaşama sevincine sahipti ki buna sahip olmayan bir prenses, dünyanın en güzel sarayında bile mutlu olamazdı.

Beraber yolculukları esnasında Barral'a sataşmaktan haz alırdı. Bütün erkeklerin kendisine bayıldığını söylerdi. Bazılarını tarif ederdi. Hoş fiziklerinin üzerinde dururdu. Barral'ın altın kordonlu, açık mavi üniformasını giymelerine müsaade edilse, onu gölgede bırakacaklarını söylerdi.

Sinirlenerek ve kıskanarak kızı hoşnut ettiğinin farkında olan Barral, somurtmak ve sinirliymiş gibi davranmak için elinden geleni yapıyordu. İkisine mümkün olduğunca refakat etmeye çalışan Madam Hertzog, yani Sophie'nin Louise halası, ziyadesiyle tatsız bulduğu bu sataşmalar esnasında buz kesmiş ve içerlemiş gibi görünüyordu. Hatta bu asker barı işinin tamamını bir aristokratın kızı için ziyadesiyle utanç verici buluyor, vatanperverlikte bu denli aşırıya kaçılmasını tasvip etmiyordu. "Vatanperverlik," diye buyuruyordu, "gevşekliğin bahanesi olmuş."

Gelgelelim Baron Blumenberg kızının, biricik evladının hiçbir ricasını geri çeviremiyordu. Dahası vatanperverlik sergilemek her daim geçerli bir iş stratejisiydi. İmparatorluk döneminde vatanperverdi, Dört Eylül hükümeti döneminde yine vatanperverdi. Paris Komünü'ne bile iyi niyetlerini iletmişti. İşleri öyle gerektiriyordu.

Asker barlarının bakımı için hatırı sayılır bir bağışta bulunmuştu ama kızının orada bizzat boy göstermesi daha bile etkili bir jestti. Zaten Paris'in en iyi ailelerinin kızları ve kadınları ya asker barlarında çalışıyor ya da hemşirelik yapıyordu.

Louise hala akşam yemeklerinde Sophie'yi, ihmal ettiği eğitimini, barda çalışmasını, "hafifmeşrepliğe varan" özgürlüğünü gündeme getirmeyi ihmal etmiyordu.

Gecenin ilerleyen saatlerinde, kendi evine dönmeye hazırlanırken, Sophie'nin gece geç saatlere kadar uyanık kalmasına müsaade ettikleri için aileyi payladı. Barral de Montfort dönüş yolunda Madam Hertzog'a eşlik etti. Arabada şöyle dedi Madam:

"Sen iyi bir Hıristiyansın, hatta o aile için fazla iyisin."

Montfort gururlansa mı gücense mi bilemedi.

"Sanatçı tayfası yüzünden ahlaksızlık moda olduğundan beri dünya hızla yozlaşıyor. Bu savaş da bunun kanıtlarından yalnızca bir tanesi."

Montfort bu sava nezaketen katılma amacıyla bir şeyler mırıldandı.

"Hiç unutmam," dedi Madam, öfkeyle çenesini buruşturarak, "Courbet denen herif Paris Salonu'na o çıplak kadın resmini asmıştı. İmparatoriçe dehşetle arkasını döndüğünde oradaydım. Bütün Paris o resmin önünde toplandı tabii. O günden beri bozulmayı durdurmak mümkün olmadı. Kötü resimler, kötü kitaplar ve olabilecek en ahlaksız şeyler."

"Korkunç," dedi Montfort, münasip bir tonlamayla.

Madam onu ciddiyetle süzdü. "Ben de gençliğimde eğlendim ama münasebetsizlik etmedim."

Montfort az kalsın bunu tam olarak nasıl yaptığını soracaktı.

"Gerçi sizin nesliniz beni fazla tutucu bulurdu."

Şöyle demek istiyordu Montfort: "Sophie'yi tanısan, belki de senden daha tutucu olduğunu bilirdin."

Kendi dairesine döndüğünde, pelerinini ve kılıcını çıkardıktan sonra oturdu ve Sophie'yi düşündü. Dantelli, yeşile çalan beyaz kadife elbisesiyle, eteğinin yerleri süpüren beyaz fırfırlarıyla, onu kıyıya sürüklemiş dalgaların beyaz köpükleri arasından çıkmış gibi görünüyordu. Bu beyaz çanak yaprakların ardında omuzları zarafetle kıvrılıyor, açıkta kalan göğsü ve kolları bronz gibi parlıyor, esmer yüzüne bir tebessüm oturuyor ve saçları abanoz bukleler hâlinde dökülüyordu.

Ona her gece yazmayı, kara kaşlarının ciddiyetle kıvrılıp pürüzsüz alnına doğru yükselişini tarif etmenin yeni yollarını bulmayı bir vazife, bir lütuf ve bir ayrıcalık addediyordu. Dişleri için yeni teşbihler bulmak vazifesiydi; gardenya yapraklarına, hatta daha iyisi,

yerin altından yeni çıkmış, parıldayan ağaç köklerine benziyorlardı. Arasına aşkına dair yeminler serpiştirdiği bu sözleri yazmak, sabah uyanınca okusun diye postalamak onun gece vazifesiydi.

Az sayıdaki konuklarının kalkmasının ardından, baron genellikle uyuduğu çalışma odasına, barones de yatak odasına çekilince, Sophie'nin bir şeyler yapası geldi. Ama yapacak ne vardı ki? Babasının yanına gitse tebessümle karşılanacak, sevilip okşanacak, küçük bir bebek olduğu zamanlara dair boş laflar dinleyecekti. Annesinin yanına gitse sıhhati sorgulanacak, elbiselerden laflayacak, muhtemelen sohbetin bir noktasında azarlanacaktı.

Koca evde çıt çıkmıyordu. Devasa mobilyaların yüzeyleri, parşömenlerin ve sfenkslerin pirinç çerçeveleri gaz lambalarının ışığında parıldıyordu. Biliyordu ki evin bir yerinde, bir kapının ardında, uykusu gelmiş bir hizmetkâr ışıkları söndürmek için yatmasını bekliyordu.

Misafir odasındaki masanın üzerinden birkaç dergi ve kütüphaneden birkaç kitap aldıktan sonra odasına gitti. Gözleri acıyana kadar okudu ama hiçbir şey ilgisini çekmiyordu. Soyundu ve yatağında okumaya devam etti; duvardaki gaz lambasını kapatmayı, komodinin üzerindeki mumu söndürmeyi mümkün olan son âna dek erteledi.

Nihayet cesaretini topladı, elini uzattı ve lambayı kapattı. Sızan gazın uzayıp giden tıslamasını ancak durduğunda fark etti. Porselen is tutucu parlak beyazdan griye döndü. Bütün oda âdeta şimdiki zamandan koparıldı ve ortaçağa fırlatıldı. Kalan tek mumun duvarlara düşürdüğü gölgeler bile esniyordu. Odanın köşeleri zifiri karanlığa gömülmüş, esrarengiz bir kasvete bürünmüştü. Geriye kalan az miktarda yaşam belirtisi mumun etrafında toplanmıştı.

Onu da söndürdü. Karanlık etrafını sarmaladı. Ortaçağ bile kayboldu. Tarih öncesi çağların zifiri karanlığına gömüldü. Kendini yastıkların arasına attı ve uykusu gelsin diye dua etmeye başladı. Ama sinirleri fazla gergindi. Bir düzine anlaşılmaz ses duymak ve

hepsinin kaynağını bulmak zorunda kaldı. Onlarca bulanık, iri yarı, tehditkâr gölgeyi incelemesi, her birinin gerçekliğini tayin etmesi gerekti. Meraklı gözlerinin karanlığın içinden oyup çıkardığı her yeni gölgeden işkilleniyor, daha önce bin defa yanılmış olmanın iç rahatlığıyla yetinemiyordu. Odanın karanlığı topyekûn hayata gelene, fırıl fırıl dönen gölgelerle dolana kadar baktı da baktı. Kendine bunun göz yorgunluğu yüzünden olduğunu söylüyordu ama her yeni siluet bir öncekinden daha gerçek görünüyordu. Gözlerini kapadığı an üzerine atlayacaklardı. Hayır, bütün gece uyanık kalması gerekiyordu. Uyurken bile gözlerini kapamaya cüret edemedi.

Nasıl ki gün karanlıkla sonlanıyorsa, yaşam da ölümle sonlanıyordu. Kabrin gizemini çözmeye, zihnini bu kısır döngüyle yormaya çalıştı. Ölmek nasıl bir şeydi? Şöyle olmalıydı: Karanlık. Zifiri karanlık. Ve gölgelerin içinde gölgeler. Ve büyük bir korku. Hayır. Öyle olmamalıydı. Katıksız bir hiçlik olmalıydı. Kati bir boşluk. Ama bu hiçliğin içinde, zihnin tahayyül edebileceğinden daha korkunç bir şey vardı.

Ölüm buydu. Yerin altında, bir tabutun içinde yatmak. Hayal gücü onu binlerce kez oraya koymuştu zaten; Père-Lachaise'de, mezarlığın Yahudi kısmında, girişe yakın, yas tutan Rahel heykelinin yanında. Blumenbergler ve Hertzoglar için ayrılmış olan mezar yerleri oradaydı. Halası Louise Hertzog'un eşi Moïse'in öldüğü günü hatırladı. Cenaze alayı Repos Sokağı'ndan geçmişti. Yani istirahat sokağı. Bu tuhaf isim hem büyüleyici hem de mide bulandırıcıydı.

Kendisi orada yatacaktı. Annesi ve babası orada yatacaktı. Belki kendisi daha önce yatacaktı. Babasının ve annesinin ağladığını duyar gibi oldu. Annesi şöyle diyordu: "Çok gençti! Daha yeni evlenmişti!" Kocası Barral da oradaydı. İntikam yemini ediyordu.

Bu düşünceye varınca, hayal ettiği diğer her şeyin de saçma sapan olduğuna karar verdi. Barral niye intikam yemini edecekti? Ayrıca kime karşı? Ama dehşet verici düşünceleri hâlâ kalbini sızlatıyordu. Bunlar aptalca şeylerdi elbette. Hem Barral ile evlenip hem

aile mezarlığına gömülemezdi. Barral ile gömülmesi gerekirdi. Eşler beraber gömülürdü.

Barral ile gömülecek olmak nedense içini rahatlattı. Bu hayal ettiği sahnenin hakikate dönüşemeyeceğini gösteriyordu. Kehanet gücüne sahip değildi. Père-Lachaise Yahudi Mezarlığı'nda intikam yemini eden Barral hiçbir zaman gerçekleşemeyecek bir görüntüydü.

Sonra şöyle düşündü: Baral'ın taşrada yaşayan ve oğullarının ilişkisinden kısmen memnun olduğu bilinen ailesi, bir Yahudi kadınının Hıristiyan mezarlığına gömülmesine izin verecek miydi ki? Yine bütün hikâye tehditkâr bir hâl aldı ve koca bir taş gibi göğsüne oturdu.

Sabah olduğunda kurduğu hayallerden geriye ufak bir parça bile kalmamıştı. Gün ışığı tül perdelerinden içeri sızdı. Altın yaldızlı yatağında uzanıyordu. Başının üzerindeki tanıdık, gök mavisi cibinliğin üzerinde altın sarısı yıldızlar ve ipekle dikilmiş beyaz bir ay vardı.

Mezarlıklarla, Barral'ın intikam yeminleriyle, karanlıkta zihni sarmalayan örümcek ağlarıyla dolu delice rüyalar bitmişti. Annesinden önce kalkmayı başarırsa, annesinin hizmetkârı giyinmesine ve saçını yapmasına yardımcı olabilirdi. Yakında postacı gelecek, Barral'ın yazdığı, dün gece ne kadar güzel göründüğünü tarif eden ve ebedi aşk vadeden mektubu getirecekti. Bunlar da gündüz düşleriydi.

Geceler daha da korkunçlaşacaktı. Almanlar toplarını surların birkaç mil ötesine mevzilendirecek, şehrin içini bombalayacaklardı. O günden sonra geceleri hiç ışık olmadan veya çok loş ışıkta uyumaları gerekti ve uykuya dalmak neredeyse imkânsız bir hâl aldı. Kışın geceler soğuk ve uzundu. İnsanın sıkıntıdan çığlık atası geliyordu. Ama gündüzler de bir o kadar keyifli geçiyordu. Her an gülmek gerekiyordu, yoksa gecenin kaçınılmaz gelişini telafi edecek hiçbir şey kalmayacaktı.

Böylece, gündüzler neşe, geceler sıkıntı içinde geçti. "En azından varlıklı bir ailem var. Fakirler ne hâldedir?" diye düşünüyordu. Hem Barral da vardı. Barral'dan mektup almayan fakir kızlar ne hâldeydi?

Barda geçirdiği saatler boyunca Barral'ı düşünüyordu. Sonra Barral onu almaya geliyordu. Önce birbirlerini uzaktan görüyorlardı. Barral bazen at üzerinde bazen yayan geliyordu ama üzerinde mutlaka altın kordonlu, açık mavi üniforması oluyordu.

Diğer adamlar da Barral'ın gelişini görüyordu. Birbirlerini dirsekleyip sırıtıyorlardı. Aralarında tek cazip yanı büyük kahverengi gözleri olan, ne yakışıklı ne de çirkin bir genç adam vardı. Sophie, diğerleri her gün gülümserken, onun somurttuğunu fark etti.

Bir keresinde, bardak yıkamaya giderken, o kederli gözlere yakından baktı. Bakışlarında tuhaf bir tesir vardı. Bu ona gece düşlerini hatırlatan bir şeydi. Gözlerini kaçırdı çünkü onun da bakışlarının ötesini görmesinden, dehşet ve ölüm dolu düşüncelerini okumasından korktu.

Ama o barda, bakışlarının fark edilmeyeceğini düşündüğü anlarda, kalın kaşların altındaki o koca gözlere defalarca baktı. Adam üzerindeki bakışları neredeyse her seferinde fark ediyordu ve göz göze geliyorlardı. Sophie hemen gözlerini kaçırıyordu. Ama bir an sonra tekrar bakıyordu. O gözlerde ilgisini cezbeden bir şey vardı. Kendini dipsiz bir kuyuya bakmaktan alıkoyamamak gibiydi. Boşluğun, derin uçurumların davetkârlığı gibi: Gel, kendini aşağı bırak. Sadece bırak. Bunun hayatın boyunca hayal veya tecrübe ettiğin herhangi bir şeyden daha güzel bir his olmadığını nereden biliyorsun? Neden korkasın? Neden henüz bilmediğin bir şeyden korkasın? Gel! Gel!

Ah! Ölümün afyon kokulu cazibesi!

Bu cazibeyi tanıyordu. Geceleyin gaz lambasını ve mumu söndürdükten sonra, defalarca böyle kışkırtıcı düşüncelere kapılmamış mıydı? Gündüzleri, bardan uzaktayken nadiren aklına gelen o gözler gecelerine musallat olmaya başladı. O gözler karanlığın içinde

beliriyor, bazı hayvanların sahip olduğu fosforlu gözler gibi parlıyordu. O gözler gece düşlerine karışıyordu. Uzun, uğursuz gece boyunca yoldaşlık ediyorlardı. Père-Lachaise Yahudi Mezarlığı'na da geldiler. Artık gecelerini yalnız geçirmiyordu. O gözler sayesinde kimsesiz kâbuslarından kurtulmuştu.

Sordu o gözlere: Peki ya mezar ne olacak? Mezarda çürüyen cesetler ne olacak? Gözlerin cevabı yoktu. Şöyle dedi gözler: Nerede olursan ol, yanında olacağım. Gece ve gündüz. Yaşamda ve ölümde.

Sabah olunca bu düşüncelerden kurtuluyordu. Barral'ın mektubunu okuyor, gün boyunca nereleri ziyaret edebileceğini, hangi mağazalara gidebileceğini planlıyor, ikide bir gülüyordu. Çalışma odasındaki babası bile onu duyabiliyordu. Gülümseyip başını iki yana sallıyordu. "Neşeli küçük civciv. Nasıl hep bu kadar kaygısız olabiliyor? Hem bizim Sophie neredeyse ölü doğacaktı. Tanrı onu bağışlasın."

Öğleden sonra bara geldiğinde, gözleri hemen onu aramaya başlıyordu. Orada olmadığında neredeyse memnun oluyordu. Sonra kendini beklentiyle etrafı süzerken, onun gelmesini umarken buluyordu. Bu umudun içinde korku ile ihtiras birbirine dolanıyordu. Hayatta sanki keyiften, neşeden, eğlenmekten başka bir şey yokmuş gibi gülümseyerek adamlara bakarken aslında birini arıyordu.

Geliyordu. Her seferinde geliyordu. Tek başına oturup kara kara düşünüyordu. Onu yarı insan yarı hayvan yapan kahpe feleği düşünüyordu. Bazen de doktora gitmeyi düşünüyordu. Belki hastalığının bir tedavisi olabilirdi. Hayır. O emsalsiz bir vakaydı.

Hem böyle şeyler düşünmek aptalca bir işti. Doktora gidemezdi. Buna cüret edemezdi. Bu kadar çok suç işledikten sonra, o yol sonsuza dek kapanmıştı. Belki yaralanıp hastaneye götürülürse, oradaki hekime bazı sorular sorabilirdi.

Eskiden gazete bayilerinin önünde oyalanıp tıp dergilerini incelerdi ama bulduğu şeyler pek işine yaramazdı. Mesela hastalığının bilindiğini, hatta bir ismi olduğunu öğrenmişti ama hekimler bunu

düzenbazlık veya vesvese olarak yaftalamıştı; tedavisine gelince, ortaçağdan kalma yakılma yönteminin gaddarlık olduğu konusunda herkes hemfikirdi ama kimsenin başka bir önerisi yoktu.

Aynı hastalığının reddi gibi, ateşte yakılmanın reddinin de sığ bir karar olabileceğini düşündü; bilakis, kazığa bağlanıp yakılmanın iyi yanları da olabilirdi. Kendi hayatını almanın gerekli olup olmadığını ciddi ciddi düşündü.

Şans eseri Sophie'nin çalıştığı bara denk gelince bu düşünceler daha da sıklaştı. Ona ilk görüşte âşık oldu. Sonrasında her gün oraya gitti. Olamadığı her şeyi kızda görüyordu. Ve asla olamayacağı her şeyi. Kaybettiği ve bir daha asla geri kazanamayacağı şeyin vücut bulmuş hâliydi: Yaşama sevincinin.

Sonra kızın da onu gözlemlediğini fark etmeye başladı. Gözlerinin gözleriyle buluştuğu gün, aralarında bir bağ olduğu hissine kapıldı. Kızın saflığına nasıl bir pisliğin içinden baktığını düşününce tüyleri diken diken oldu ve kendini düzelteceğine yemin etti. Artık gündüzleri midesini insan yemekleriyle tıka basa dolduracak, böylece geceleri gelen feci iştahını köreltecekti. Ama daha ilk gece, midesi tıka basa dolu olmasına rağmen kasları gerilmiş, istirahat ihtiyacından tamamen sıyrılmış, teninde gece havasının özgürlüğünü hissetmeye, dört ayak üzerinde koşmaya, ısırmaya ve koparmaya hasret kalmış hâlde uyandı. Kızı gözünün önüne getirerek bir süre kendisiyle savaştı.

Soluk soluğa kalmıştı ve ağzından nefes alıyordu. Dilinin, yani insanlara özgü kısa ve kalın dilinin yassılaşmaya ve uzamaya başladığını hissetti. "Tanrım, yardım et!" diye haykırdı. Artık dili kıvrılarak ağzından çıkıyor, dişlerinin etrafına dolanıyordu. Daha fazla direnemedi ve yatağından kalktı. Odasının bir köşesine gitti ve bir kumaş parçasının altına sakladığı insan kolunu çıkardı. Normandiya Güzeli'nden aldığı iki kolun sonuncusuydu bu.

Dişini kola geçirdi. Bir yandan kuşkuyla etrafı süzüyordu. Gırtlağından boğuk iniltiler yükseldi. Bir süre çıt çıkmadı ama sonra

sesler geri döndü; katılaşmış ölü elin yere çarpışı, kemiğin kırılışı ve arada bir parkelere çarpan yüzüğünün takırtıları.

Nihayet açlığını bastırdı ama daha sonra bunu hatırlamayacaktı. Sabah olunca yatağında, başı ağırlaşmış ve boynu tutulmuş hâlde, ağzında tüylerle uyandı. Ayağa kalkmak zordu ama nihayet bunu başarınca yerdeki iğrenç kalıntıları temizlemeye koyuldu. Sonra da giyindi ve birliğine gitti.

Avludan geçerken, şişman odacı koşarak yanına geldi: "Mösyö, Mösyö. Şu anahtarınızı artık alayım da odanızı temizleyeyim."

"Al," dedi suratsızca, "ama bu durumda, taşınıyor olacağım."

"Ama Mösyö..." dedi kadın.

"Odamın temizlenmesini istemediğimi size kaç kere söyledim? Neden kendi kilidimi taktığımı zannediyorsunuz? Canınız isteyince içeri girip beni rahatsız edin diye mi?"

"Ama..."

"Anahtarı istiyor musun, istemiyor musun?"

"Ama gerçekten de..."

"Hayret bir şey!" diye bağırdı Bertrand ve çekip gitti.

"Of!" diye nefes verdi kadın. "Ne huysuz adam! Sanki casusluk edeceğiz. Kapısını böyle kilitlediğine göre, kesin bir şeyler saklıyor." Bilgiç bir tavırla dudaklarını ısırdı ve yarım bıraktığı ovalama işine döndü.

Bertrand vazifelerini yerine getirdikten sonra bara gitti ve somurtarak, kendi yaptıklarından dolayı dehşete düşerek oturdu. "Kendini iğrenç bir şekilde lekeledin. O saf varlıkla aynı odada bulunmaya nasıl cüret edebilirsin?"

Tiksinç bir böceğe ya da bir örümceğe dönüşmeyi, kızın ayağının altında ezilerek ölmeyi tüm benliğiyle istiyordu. "Hayır," diye düşündü, "yine de üstüme basmazdı. Zehirli bir haşerenin bile yaşamasına izin verirdi. Kalbi öyle güzel ki."

Kendini tutamadı ve nihayet kıza baktı. O sırada kız da ona bakıyordu ama hemen bakışlarını kaçırdı. Ama bu sefer bakışları geri

döndü. Gözleri âdeta bir mıknatısla Bertrand'ın gözlerine çekiliyordu. Bakışmaları bir salise sürdü ama on seneye bedeldi.

O gece tövbe etti ve odasına varınca, elinde kalan etlerin ve kemiklerin hepsini paketledi, ağırlık yapsın diye aralarına bir de taş koydu ve ağzını iyice bağladığı paketi kimseye fark ettirmeden Sen Nehri'ne fırlattı.

"Bitti bu iş," dedi. "Bitti. Artık yok. Gözlerinin üzerine ant içerim."

Âşıktı. Âşıktı. Eve dönerken bir kadın yanına yanaştı ama Bertrand hemen başını iki yana salladı. "Çirkin mahluk," dedi kendi kendine. O tür kadınlarla işi bitmişti. Aniden tutucu birine dönüşmüştü. Eve döndü ve mışıl mışıl uyudu. Ertesi sabah rüyasız bir uykudan uyandı.

"İyileştim!" diye bağırmak istiyordu erken saatlerde odasına sızan gün ışığına. "İyileştim! Beni o iyileştirdi. Onun yardımıyla, biraz çaba göstermem yeterliymiş."

Öğleden sonra bara gittiğinde, kıza yanaşıp teşekkür etmek istedi ama cesaretini toplayamadı. Bunun yerine bir kâğıt parçası buldu ve üzerine şöyle yazdı: "Beni kâbuslarımdan kurtardın. Sen bir meleksin." Ama yine cesaretini toplayamadı ve iki gün boyunca bu kâğıt parçasını cebinde taşıdı.

Nihayet, bir öğleden sonra, kızı alacak arabanın yaklaştığını ve bir gün daha kaybetmek üzere olduğunu fark edince, hızla tezgâhın önünden geçti ve bu esnada kâğıdı önüne itti. Kız, sanki bir mesaj almayı bekliyormuş, hatta ömrü boyunca gizlice bu adamın aşk mektuplarını alıyormuş gibi kâğıdı hemen kaptı ve bileğinden içeri soktu.

Barral ile birlikte oradan ayrılmadan önce nota şöyle bir bakma fırsatı oldu: "Beni kâbuslarımdan kurtardın." Bu cümleyi okuyunca cereyan çarpmışa döndü. Nereden biliyordu? Kâbuslarını nereden biliyordu?

Barral'ın neşesine eşlik edecek durumda değildi. Ama duygularını gizledi. Her daim gülümsemek, hatta kahkaha atmak artık

ona doğal geliyordu. Kalbi yerinden çıkacakmış gibi çarparken bile bunu yapabiliyordu.

"Sophie," dedi Louise hala, başını sallayarak, "sen hiç ciddi olamayacak mısın?"

Sophie gülmeyi bıraktı. Düşüncelerinin benzerliğine şaşırmıştı. O da Louise halası ile benzer şekilde şöyle düşünüyordu: "Bütün olayın bu mu, Barral? Şakalar, zekice cevaplar ve kulağa hoş gelen boş laflar mı? Geceleri ne düşünüyorsun?"

Barral'ın bu soruya vereceği yanıtı hayal edebiliyordu. "Bütün gece seni düşünüyorum; Tanrı izin verirse, rüyamda da görüyorum." Bu havalı bir cümleden ibaretti. Şu Barral iyi çocuktu ama sığ ve böndü. Gerçi bu cevabı verme fırsatı olmamıştı ama yine de aleyhinde kullanılacaktı.

Sophie ve Bertrand birkaç hafta boyunca birbirlerine not yazmakla yetindiler. Ama bu ortak düşlerin ve sevginin bir taahhüdü olmaktan öteye gidemedi. Sophie daha yakın olmak istiyordu.

Akşamları evde, Barral'ın yanında ve Louise halasının sıkı gözetimi altında Sophie'nin içi geçiyordu. "Keşke Barral gitse," diye düşünüyordu, "böylece odama gider, Bertrand'ın gözleriyle baş başa kalırım." Artık karanlıktan da ölümden de eskisi kadar korkmuyordu çünkü bu kaderi paylaşacağı biri vardı.

Bir keresinde Louise hala onları yalnız bıraktı. Sophie farkında olmadan sohbet etmeyi kesti. "Zavallı Barral, yakında seni terk edeceğim," diye düşünmekle meşguldü. Birdenbire ona çok acımaya başladı ve elini tuttu. Barral daha önce Sophie'den hiç görmediği boyuttaki bu sevgi gösterisi karşısında irkildi, parmaklarını kızın parmaklarına kenetledi ve öyle heyecanlandı ki tek bir söz söyleyemedi. Acı verecek kadar büyük bir şaşkınlık ve haz içindeydi ama gözleri dolan Sophie şöyle dedi: "Zavallı Barral."

Louise hala geri döndü ve saatin geç olduğunu belirtti. Barral onu eve götürürken bulutların üzerinde süzülüyormuş gibi hissediyordu; kendi evine varınca, oturup Sophie'ye mektup yazmak için

o kadar acele etti ki pelerinini çıkarmayı unuttu. Hiç bu kadar çok sayfa doldurmamıştı. Duygularını onlarca kez ifade etti, her paragrafta âşık olduğuna yemin etti; mektubunu postalamak için dışarı çıktığında saat üçtü ama o gece uykusunun geleceğini zannetmiyordu.

Sabah olunca Sophie mektubunu aldı, odasına gitti ve okuma niyetiyle oturdu. Ama aklı Bertrand'a kaydı. Onunla nasıl buluşabileceğini düşünüyordu. Saat geç oluyordu ve verdiği için pişman olduğu aptalca bir randevuya yetişmesi gerekiyordu, gerçi böyle randevular sırrının ortaya çıkmasını engelliyordu.

Ama evden çıkmadan önce Bertrand'a bir not yazmalıydı. Neden onun evinde buluşmayı teklif etmiyordu? Evet, böyle yapmalıydı. Yakında, bugün yarın kuşatma bitebilir, asker barları kapanabilir ve bu özgürlüğüne mal olabilirdi. Notu yazdı. Tam dışarı çıkacaktı ki Barral'ın mektubunu henüz okumadığını hatırladı. "Neyse," dedi, "başka zaman okurum." Açılmamış zarfı yazı masasının çekmecesine koydu.

O akşam Bertrand kendini neşeyle bağırmaktan zor alıkoyuyordu. Sophie evine gelecekti. Evet, *o* gelecekti. Bizzat odasına girecekti. Sadece yarım saati vardı ama tam vaktinde gelecekti ve baş başa kalacaklardı.

Gece artık dehşetle dolu değildi. Deliksiz uyuyacağını biliyordu, hem rüya görse bile, kesin kızla alakalı olacaktı. Sabah evden çıkarken aklına bir şey geldi:

"Madam Labouvaye!" diye seslendi karanlık koridora doğru.

"Buyurun, Mösyö! Buyurun, Mösyö!" diye bağırarak yanına koştu odacı; koşmasının devinimiyle koca memeleri hopluyordu.

"İşte anahtar," dedi. "Lütfen iyice temizleyin."

Kadın şaşkınlıktan konuşamadı.

Bertrand elinde olmadan gülümsedi. Artık yeniden insan ırkına mensup olduğu için gülümseyebilirdi. "Bir misafirim olacak."

Kadın anladı ve Bertrand'la beraber gülümsedi. "Ah, Mösyö,"

dedi ağzını yayarak. Sonra da kıkırdadı. "Temizlerim tabii. Odanız öyle temiz olacak ki yerlere bal döküp yalayabilirsiniz."

İçi ürperen Bertrand kendini tuttu, gülümseyerek veda etti ve oradan ayrıldı. Kadın serin kış havasına aldırmadan arkasından bir süre baktı. "Hım. İnsan gibi davranmak için ihtiyacı olan tek şey bu muymuş? Genç adamlar böyle şeyleri fazla ciddiye alıyor. Gerçi hayatta başka ne var ki?"

Sophie tam vaktinde geldi. Kızı sokağın köşesinden aldı ve odasına giden, avlulardan ve karanlık koridorlardan oluşan labirentten geçirdi.

"Bir dahakine hatırlayacağım," dedi kız gülümseyerek.

Kız içeri girdiğinde ilk fark ettiği şey odanın çirkinliği oldu. Penceresi göğe değil duvarlara bakıyordu. İskemleler sert ve rahatsızdı.

Yatağın kenarına oturdular ve el ele tutuştular. Akıllarından onlarca duygu ve düşünce geçiyordu ama mahcubiyetten konuşamıyorlardı. Artık bir araya geldiklerine göre ne yapmaları gerekiyordu? Hiçbir şey yapmadan, öylece oturdular ve birbirlerine baktılar.

Nihayet Bertrand, üzerindeki sevginin ağırlığı altında boğulup çatallanan bir sesle, yaşadığı yerin çirkinliği için özür diledi. Sophie de cana yakın ve titrek bir sesle konuyla ilgili klişe bir cümle kurdu.

Belki yirmi dakikadır öylece oturup hiç yaratıcı olmayan sözler ediyorlardı ki garip bir düşünce Sophie'nin aklını ele geçirdi. Bu odada ne işi vardı? El ele tutuştuğu bu genç adam kimdi? Neden bu adamın eline, kendi hayatına tutunmadığı bir güçle tutunuyordu? Neden?

Bir kâbustan uyanmadan önce, "Bu gerçek olamaz!" diye tüm benliğiyle bağırdığı ama yine de gerçek olmasından korktuğu anlardaki gibi tuhaf bir korkunun pençesine düştü.

Aniden elini çekti ve ayağa kalktı.

"Daha gitmiyorsun ya?" dedi Bertrand.

"Gitmeliyim."

"Gitme."

Sanki bir kafese hapsedilmiş gibi gözleriyle odayı tarıyordu. Hakikaten de hapsedilmiş gibi hissediyordu. Buradan çıkmalıydı! Kendi isteğiyle canlı bir kâbusun içine girmişti. Diri diri mezara girmişti! Kapıya hamle etti ama Bertrand yine elini yakaladı ve bırakmadı.

"Bırak beni," dedi fısıldayarak.

Bertrand kızı bırakmak istiyordu ama parmakları aynı fikirde değildi. Kızı usulca kendine yaklaştırdı. Kız sanki onu savuşturmak istiyormuş gibi boştaki elini kendine siper etti. Gözleri korkudan fal taşı gibi açılmıştı.

"Canımı yakma!" diye yalvardı. "Ne olur canımı yakma!"

Bunun üzerine kızı bıraktı. "Canını yakmayacaktım," dedi kederli bir sesle. Bakışlarını kaçırdı ve şöyle dedi: "İstiyorsan gidebilirsin. Seni sokağa kadar geçireyim mi?"

Kızın korku hâli sona erdi. Neden bu kadar korkmuştu ki? Korkudan boşalan yer pişmanlıkla doldu. İçgüdüsel olarak Bertrand'a sarıldı.

Bertrand kollarını kaldırmadı. Bu sefer korkma sırası ondaydı. Bir anlığına da olsa kontrolü kaybetmiş olduğunu fark etti. Kızı kollarına almaya cüret edemedi. Bir daha görüşmeseler daha iyi olacaktı. Hatta bir an önce kendini öldürse daha da iyi olacaktı.

"Bertrand," dedi kız usulca, yalvarırcasına.

Yanıt vermedi.

"Bertrand," diye haykırdı kız çaresizlikle, "beni sevmiyor musun?"

Bertrand iç çekti: "Seni öyle çok seviyorum ki kendimi–"

"O zaman hemen bana sarıl," diye araya girdi.

Bertrand itaat etti.

"Daha sıkı sarıl," dedi kız.

Yine itaat etti.

"Daha da sıkı," diye fısıldadı kız. Bertrand onu kollarıyla sıktıkça, vücuduna bastırdıkça, damarlarında öyle bir mutluluk akıyordu ki başı dönüyor, soluğu kesiliyordu. Bir an önce gergin olan bedeni

şimdi eriyip kıyafetlerinden dışarı boşalmak üzereydi. Evet, boşalmak üzereydi ama tam olmuyordu. Keşke daha sıkı bastırsaydı. Keşke onu ezseydi. Hırpalasaydı! Parçalasaydı!

"Bastır, daha da sıkı bastır," dedi soluk soluğa. Bedeni boşalma noktasına yakındı ama hâlâ tam olarak orada değildi. Çaresizliğe kapılarak haykırdı: "Canımı yak! Bertrand, canımı yak!"

Sonra kolların onu mengene gibi sıkmaya başladığını hissetti. Acı eşiğinin ötesine geçince, sanki içindeki bir kuş kafesinden salınmış ve çılgınca şakımaya başlamış gibi tuhaf bir neşeyle doldu. Sanki bütün vücudu akıp gitmişti. Derin bir nefes aldı.

Hâlâ yatağın başında dikiliyorlardı.

"Canımı yakıyorsun," dedi nihayet. Bertrand derhal kollarını gevşetti. Sophie ona baktı. Önce bir gözüne, sonra diğer gözüne baktı. Az önce deneyimlediği hazzın izahını orada arıyordu. Ama çocuksu bir yüzde yerini yadırgamış gibi duran kalın kaşlardan ve hemen altlarındaki tuhaf, kahverengi, koca gözlerden başka bir şey göremedi.

Bertrand'a minnettardı. Ona bu minneti ifade edecek bir şey vermek istiyordu. Ne diyebilirdi? Ne yapabilirdi? Yine yatağın kenarına oturmuş, el ele tutuşmuşlardı.

"Amma büyük tırnakların var," dedi Sophie hayretle.

"Onlara bakma," dedi, "çok çirkinler."

"Böyle söyleme. Çirkin değiller. Çok güzeller ve öyle parlaklar ki. Ama neden bu kadar büyükler?"

"Çünkü..." dedi ve duraksadı. "Çünkü bu – bu bir hastalık."

"Hastalık mı?"

"Evet."

"Ne tür bir hastalık?"

Bertrand kızın ayaklarına kapanıp her şeyi anlatmak üzereydi. Ama kendine hâkim oldu ve sohbetin istikametini değiştirmeye çalıştı. "Onikogrifoz denen bir hastalık," dedi.

"Oniko... Ne?"

"Onikogrifoz," diye tekrarladı.

Sophie'nin kahkahası duvarlara çarpıp çınladı. "Anlamam için kâğıda yazman gerekecek."

"Bunun yerine *senin* tırnaklarına bakalım," dedi. "Kıymetli taşlara benziyorlar." Tırnaklarını ağzına götürdü ve öptü. O tırnakları kemirmek öyle cazip geliyordu ki bunu hafif hafif yapmaya başladı.

Yine de canını acıtmıştı. Sophie bağırmak ve elini çekmek istedi ama bunu yapmadı. Minnetini bu şekilde gösteremez miydi? Israr etti: "İstiyorsan ısır." Bertrand tereddüt edince, "İstiyor musun?" diye sordu.

Bertrand küçükken annesine kasığındaki bir ağrıdan bahsettiğinde ve ağrıyan yerini göstermek zorunda kaldığında da böyle hissetmişti.

Utancını yendi ve cevapladı. "Evet, istiyorum." Ama bunu söylediğinde hevesi geçmişti. "Başka sefere," dedi.

"Bir dahaki sefere," diye düzeltti Sophie. "Yarın."

Ayağa kalktı. "Ah, ne kadar geç kalmışım! Bara yetişemeyeceğim."

O kısa kış öğleden sonrası artık soğuk ve gri bir alacakaranlığa dönüşmüştü. Sophie'ye bir araba bulmak için sokağa fırladılar.

Evine vardığında Barral oradaydı. Louise hala da oradaydı ve hararetli bir infial hâlindeydi. Annesi hemen fırça atmaya başladı. Fakat Barral onu görünce endişelerinden kurtulmuş, sadece şunu diyebilmişti: "Şükürler olsun, sağ salim döndün. Şükürler olsun."

"Neredeydin?" diye sordu annesi. "Hepimizi perişan ettin; senin yüzünden bütün evin düzeni bozuldu."

"Dolaşıyordum işte," dedi umarsızca ve odasına gitti.

Akşam yemeğinden sonra Barral ile baş başa kaldılar.

"Çok endişelendim," dedi Barral. "Sana bir Alman bombasının isabet ettiğini sandım ve o barbarlardan intikam almaya yemin ettim."

Sophie gülümsedi. "İyi kalpli Barral." Uzun flört dönemleri baş-

ladığından beri sadece ikinci kez elini tuttu. Barral duygulanarak elini sıktı ve titrek, ölçülü bir sesle konuştu:

"Cancağızım, mektubumu nasıl buldun? Fazla cüretkâr değil ya?"

"Yok, değil," dedi tereddüt ederek. Barral tereddüdünün sebebini yanlış anladı. "Neden öyle bulacakmışım ki?"

"Öyleyse yapayım mı? Yapayım mı?" diye haykırdı Barral.

"Ne diyorsun, Barral?"

"Seni lütfen... Yani ben seni... Öpebilir miyim?"

Sophie yine gülümsedi. Barral'dan tamamıyla üstün olduğunu hissediyordu. "Tabii ki öpebilirsin," dedi nazikçe.

Barral iki eliyle kafasını tuttu ve yüzüne baktı. "Sevgili Sophie," dedi boğuk bir sesle. Sophie bunun nereye varacağını merak ediyordu. Saflığını bozmaktan korktuğu o bakire dudaklara hafif bir öpücük kondurdu. Hiçbir şey olmamıştı. Sophie şakıyan kuşları duymuyordu. Bedeni ne gerilmiş ne boşalmıştı. Hiçbir şey. Çocukken geceleri bakıcısının hazırladığı, ılık suyla seyreltilmiş süt gibi bir öpücüktü.

Barral eve döndü ve o güne kadarki en coşkulu mektubunu kaleme aldı. Kâğıda kalbini döktü. Öğrenciyken işlediği bir düzine kabahat yüzünden, onun saf dudaklarını öpmeyi hak etmediğini söyleyerek binlerce kez af diledi. Sefil geçmişini sakladığı için onu bir gün affedecek miydi? Affedebilecek miydi? İki yıl önce onu gördüğü andan beri bir bebek kadar saf olduğuna ve hep öyle kalacağına yemin etti.

Sophie mektubu açmadan çekmeceye attı.

Yeni aşkının verdiği heyecan arttıkça ve Bertrand'ın odasını her ziyaret ettiğinde bedeni yeni bir coşku deneyimledikçe, insanların bilip bilmediğini umursamayı bıraktı. Dahası aşkıyla diğerlerine hava atmak istiyordu. "Bakın!" diye haykırmak istiyordu. "Bakın âşığım beni sarmalayınca neler oluyor!" Bazen herkesi Bertrand'ın odasına davet etmek, önlerinde soyunmak ve şunu sormak istiyor-

du: "Beni güzel buluyor musunuz? Bakın o zaman çünkü tüm bu güzelliği ona veriyorum. Bedenimin her yanını nasıl sarmaladığını, öptüğünü, okşadığını görüyor musunuz? Dünyada böyle bir âşığı olan başka biri yaşamış mıdır?"

Bardaki askerlerin sırrını keşfetmesi çok zaman almadı. Birbirlerine şöyle diyorlardı: "Kadın olmaya hazırdı. Niye bu işi o Bertrand tıfılına bıraktık anlamıyorum. O mavi üniformalı Montfort züppesini herhangi birimiz devre dışı bırakabilirdik."

Adamlar cesaretlendikçe, sözleri üstü kapalı olmaktan çıktı. Sophie'nin gülmesi de onları yüreklendiriyordu. Babası milyoner olsa bile, şu Sophie de Blumenberg esaslı kızdı. "İçimizden biri," sonucuna vardılar ve birbirlerine gülümsediler. Sophie oradayken bütün bara iyi niyet ve neşe hâkim oluyordu.

Barral'ın kesinlikle anlamak istemediği bu meseleyi anlaması epey vakit aldı. Son zamanlarda Sophie'nin gözlerinin kâh parlayıp kâh söndüğünü fark etmişti elbette. Önceden bu kadar baştan çıkarıcı bir güzelliğe sahip olmadığını da fark etmişti. Dolgunlaştığını, balık etli olmaya başladığını fark etmişti. Bunun olgunlaşmanın doğal bir neticesi olduğunu düşünmüştü. İşin aslını anladığında, artık herhangi bir şey yapmak için çok geçti. Kuşatma bitti, ateşkes ilan edildi; Fransa hem Alsas ve Lorraine'i vermek hem de milyarları bulan bir tazminat ödemek zorundaydı. Ardından devrim yapıldı ve Paris Komünü kuruldu. Barral'ın üstüne düşen casusluk vazifesi son derece hassas olduğu için, şahsi meselelerinde şiddete başvurması mümkün değildi.

On Üçüncü Bölüm

Paris'in başındaki felaketler doruk noktasındayken ve herkesin aklında tazeyken yazan Galliez, bu tarihi olayları aktarmakla çok az ilgilenmiş. Bu noksanlığı gidermek için çok uğraştım zira günümüzde bu hadiseler unutuldu. Dahası, o dönemin havası hikâyemiz için de büyük önem teşkil ediyor. Zaten Galliez de arada bir o atmosferin bu tuhaf olaylarda oynadığı rolün küçümsenemeyeceğine dair ipuçları veriyor. Ama bazen de tam aksini yaparak Bertrand ve onun gibi başka kişilerin dönemin havasına sirayet ettiğini ima ediyor.

Şöyle diyor: "Halam Madam Didier'in neden ruhbanlık eğitimi almamı vasiyet ettiğini artık daha iyi anlıyordum. Beni Bertrand'dan koruyan şey içime ekilmiş bu inanç tohumu olabilir miydi? Bilmiyordum. Ama şu kadarını biliyordum ki onunla temasa geçip zarar görmeyen çok az kişi vardı.

"Bu tür canavarlar, geometrik bir yayılmayla, bazı ülkeleri birkaç gün içinde tamamen ele geçirebilir mi diye hep merak etmişimdir. Eugène Sue'nun romanındaki, kolerayı temsil eden karakter gibi. Evet, bu tarihteki birçok anlaşılmaz hadiseyi izah ederdi."

Hakikaten öyle olurdu ve Paris hakikaten bir hastalık tarafından ele geçirilmiş gibi görünüyordu, gerçi hastalığın kaynağı kurtadamlar değil, savaşın dehşetleriydi. Yığınların açlıktan öldüğü, bebeklerin ölü doğduğu, her tarafta şarapnellerin uçuştuğu o sert kış birçok kişinin karakterini sınayan bir tecrübe oldu. Şehirde nefret ve korku hüküm sürüyordu. İsmi veya tipi Alman'a benzeyenler hiçbir suçları olmadığı hâlde bedel ödüyorlardı. Neredeyse her evde bir

casus vardı. Soğuk kış gecelerinde kanalizasyonlarda ısınmaya ve barınmaya çalışan yoksul insanlar, şehrin altına bomba yerleştirme şüphesiyle tutuklanabiliyorlardı.

Normal şartlar altında o yaşta birisinden beklemeyeceğiniz kadar uygunsuz bir şey yapmak üzere olan yaşlı bir kadın, içerisi görünmesin diye eteğini penceresine astı. Ama yırtık eteğin arasından belli aralıklarla sızan ışığın mors alfabesiyle verilen bir mesaj olduğunu ve Prusyalıları Paris'e davet ettiğini zanneden öfkeli bir kalabalık evinin önünde toplandı. Ayıbını saklamaya çalışırken hem odası istila edildi hem de mahallenin alay konusu oldu.

Bombardıman sırasındaki karanlık bir gecede, doğu yönünde uzun bir binanın üzerine asılmış bir sinyal lambası gördüğünü zanneden büyük bir güruh Paris'i birbirine kattı. Amatör bir gök bilimci kovaladıkları şeyin güneş sisteminde bulunan, dünyevi meselelerle tek bağlantısı yer çekimi olan bir gezegen olduğunu izah etmeye çalıştı ama nafile.

Bir keresinde, vatanperver bir amatör casusun ihbarı üzerine, ellerinde arama ve tutuklama emirleri olan bir manga asker Fransız Devlet Tiyatrosu'nun sokağındaki üç numaralı binanın bir dairesini bastı. Bu ciddi bir meseleydi. Bazen dördüncü kat penceresine siyah beyaz bir bayrak asıldığını duymuşlardı. Askerler utanç içinde geri döndü. Siyah beyaz olduğu zannedilen bayrak mavi beyazdı ve asıldığı pencere Honduras Konsolosluğu'na aitti.

Bu şüpheler bazen komik durumlara yol açsa da çoğu zaman cesetlerle sonuçlanıyordu.

Yine de her şeyin bir sonu vardır. Louis Adolphe Thiers cumhurbaşkanı oldu, ateşkes imzalandı, barış antlaşması tasdik edildi ve Almanlar, Paris'te kısa bir zafer turu attı. Uzun süren kuşatma nihayet bitmişti. Paris yaralarını sardı. Stoklarını uzun süredir saklayan fırsatçı kesim kuşatmanın aniden kaldırılmasına hazırlıksız yakalandı ve ürünlerini panikle markete akıtarak rafları doldurdu. Fiyatlar çakıldı. Havada bahar kokusu vardı. Hayat güzeldi.

Ama nefret ve kuşku sisi dağılmıyordu. Almanlarla iş yapmaya

devam eden mağazalar ve kafeler kitlesel saldırılara uğruyordu. Hükümetin şehre ihanet etmiş olduğuna dair konuşmalar vardı. Neredeyse dört yüz bin askerle hazırda bekleyen Ulusal Muhafızlar, bu ihanet yüzünden işini layığıyla yapamamaktan şikâyetçiydi. Terhis olmak istemiyorlardı. Terhis olmak açlık anlamına geliyordu.

Ama yeni hükümetin ziyadesiyle gerici olduğu ortaya çıktı. Yoksulları savaş boyunca borçlarını ödemekten kurtarmış olan moratoryumun kaldırılacağı açıklandı. Artık ulusun ortak bir düşmanı olmadığına göre, yoksullara yeniden dizgin takma vakti gelmiş, Fransız iktisadi köleliğini Alman iktisadi köleliğine yeğlemelerini sağlayan büyünün bozulmasında bir sakınca kalmamıştı.

Gelgelelim Thiers ve yanındaki siyasetçilerin, Prusya'nın çıkarlarını gözeterek vatan hainliği yaptığı algısı gerçek dışıydı. Katiyen doğru değildi. Esaslı bir siyasetçi –ki bunlar esaslı siyasetçilerdi– asla bir yabancının çıkarlarını gözeterek vatan hainliği yapmaz. Kendi çıkarlarını gözeterek yapar. Çünkü o içerideki düşmandır.

Bismarck, Ulusal Muhafızları silahsızlandırmak için teslim edilen her tüfek karşılığında bir somun ekmek vermeyi teklif etti. Teklifini reddeden Favre sonradan pişman olacaktı. Zira Ulusal Muhafızlar asgari ücret alarak, uzun saatler boyunca, gelecek vadetmeyen işlerde çalışmak istemiyor, dolayısıyla lağvedilmeyi reddediyordu. Hotel de Ville'in önünde eylem yaptılar. Barikat kurdular. Birkaç general vurdular. Thiers hükümeti Versay'a çekildi, birliklerini topladı ve şehri ikinci kez kuşatmak üzere geri döndü. Paris'te artık Komün vardı. Halkın niyeti bu değildi. Ama halk hep böyledir zaten. Yılanın başını kesmeye çalışırken baltayı kendi bacağına indirir. Bu manzara tarih kitaplarının neredeyse her sayfasında mevcuttur.

Ruslar, Komün'ün kurulduğu 18 Mart tarihini milli bayram ilan etti. Aslında hayranlıkları bir efsaneyeydi; yine de yeni nesil devrimcilerin Komün'de yapılan hatalardan alacağı çok ders vardı. Evet, Komün proleter bir yönetimdi ama evsizlerin yaşadığı kamplar da öyleydi. Komün hiçbir zaman kendi güçsüzlüklerine ve başarısızlık-

larına öfkelenen insanların diş gıcırdatmasından fazlası olmamıştı. Bu kişilerin arasında kendini insanlığa adamış olanlar, eskiden tarlada ırgatlık yapanlar, siyasi görüşleri yüzünden hayatının çoğunu hapiste geçirmiş olanlar ve sadece şehit olmak için katılanlar vardı; ama bir de beceriksizler, fırsatçılar, şahsi hırslarının peşinde koşanlar ve daha önceki hiçbir hükümetin baş etmek zorunda kalmadığı kadar çok hain vardı.

Çoğu eski Cumhuriyetçinin, özellikle 1848 devriminde rol oynamış olanların Komün hükümetinde layık görüldüğü makamlardan bazıları da Aymar'a teklif edildi. Birkaçını reddettikten sonra, Cumhuriyet döneminde Güzel Sanatlar Müdürü olarak atanmış ve Komün döneminde de aynı göreve devam etmekte olan ressam Courbet'nin idaresinde, hiç para getirmeyen ama pek bir iş yapmasını da gerektirmeyen bir vazifeyi kabul etti. Hautefeuille Sokağı'ndaki pastanede Balzac ile geçirdikleri günlerden bir arkadaşıyla karşılaştığına memnun olmuştu.

Fakat eski dostlarıyla yollarını ayırmış olmasının bir sebebi vardı. Artık din konusunda onlarla aynı fikirde değildi. Din ile devlet işlerinin, eğitim ile sanayinin ayrı tutulması gibi konularda hâlâ eskisi kadar istekliydi; ama dinin batıl olduğu iddiasının, bir zamanlar sandığı kadar güçlü bir sav olduğuna artık inanmıyordu. Yine de dilini tuttu. Bu konuda konuşmanın tehlikeli olabileceğini anlamak için birden fazla fırsatı oldu. Örneğin, Piepus vakası.

Ayaklanmadan bir gün sonra, Courbet yanına Aymar'ı da alarak Baron de Blumenberg'in Saint-Georges Meydanı'ndaki görkemli malikânesini ziyaret etti. Malikânedeki meşhur sanat koleksiyonunun yerinde yeller esiyordu. Açıkçası Courbet biraz yabani bir adamdı ama o kadar meşhurdu ki baron onu bizzat karşıladı ve evin hâli için özür diledi. Yaz tatili için taşraya gideceklerini söyledi. Tıknaz dâhi, şen şakrak bir tavırla piposunu ağzından çıkardı ve kahkahayı bastı. Birçok kişinin bu sene yaz tatiline erken çıkmayı uygun bulduğunu belirtti. Zira Paris yolu henüz açıktı ve olacakları

tahmin eden birçok kişi fırtına kopmadan önce güvenli bir limana sığınmak istiyordu.

Courbet'nin ziyareti Sanatçılar Cemiyeti Başkanı ve Güzel Sanatlar Müdürü olmasından kaynaklanıyordu. Adolph Tiers'in ve diğer koleksiyonerlerin bu civardaki evlerinde bulunan sanat eserlerini öfkeli kalabalıktan korumak istiyordu. Aklının bir köşesinde, tüm sanat koleksiyonlarını devlet himayesine geçirme fikri vardı. Bilhassa Louvre'un koleksiyonunu genişletmek istiyordu.

Aymar Galliez on yedi yaşındaki güzeller güzeli Matmazel Sophie de Blumenberg ile ilk kez orada karşılaştı.

Aymar Galliez kendi metninde bu ziyarete kısaca, devamında olanlara ilişkin önem teşkil ettiği ölçüde değinmekle yetiniyor. Dolayısıyla okurun yazarla beraber bir müddet buralarda oyalanması ve Blumenberg hanesine daha yakından bakması yerinde olabilir.

Baron de Blumenberg, Paris'in en seçkin sakinlerinden biriydi. Sanata harcadığı paraların, hayır işlerinin, savurgan misafirperverliğinin altında, milyonlarını kazanırken başvurduğu alçakça yöntemler yatıyordu. Zengin fakir ayırt etmeden, sağ elini tüm Paris halkına öyle dostane bir tavırla uzatıyordu ki sol elinin yaptıklarını kimse görmüyordu.

Siyasi yazarlar işin iç yüzünü anlamıştı tabii. Sade ama can yakıcı nüktelerinden payına düşeni aldı. Göbeğini abartmaları Blumenberg'i çileden çıkarıyordu. Portresini yapmakla görevlendirilen Courbet'nin, belli bir rüşvet karşılığında, göbeğini resmederken müsamahakâr davrandığı söylenir.*

Baron pahalı sanatçıların kendisini görünmek istediğine daha yakın bir şekilde resmetmesinden ziyadesiyle hoşnuttu. Bu kadar çocuksu duygulara sahipti. Ama iş ticarete fesat karıştırmaya, zarar-

* Courbet'nin meşhur gerçekçiliğini para karşılığında satmaya ne kadar hevesli olduğuna dair birçok hikâye vardır. Mesela ünlü bir Müslüman'ın siparişi üzerine, aşk yapan bir kadını resmettiği eseri; hâlâ var olduğu söylenen bu resimde kafa, kollar, bacaklar, kalçalar, göğüsler gibi birçok önemsiz ayrıntı, ana fikirle ilgili olmadığı gerekçesiyle eksik bırakılmıştır.

sız görünen bir sözleşme maddesinin satır arasına eklediği birkaç sözcükle cebine milyonlar indirmeye gelince, Paris'te ondan daha akıllı kimse yoktu.

Ne eylül devrimi ne de imparatorluğun çöküşü konumunu tehlikeye atmıştı. Zarif bir manevrayla Cumhuriyetçi oluverdi. Bir ineğin kendi çayırından ayrılıp öbür çayırda otlamaya başlamasından daha zor bir iş değildi. Hâlâ Baron de Blumenberg'di. Hâlâ parası ve gücü vardı.

Komün bile onu çok sarsmadı. Devrimci partinin kötü mali durumunu bildiğinden, aynı Baron Rothschild gibi, derhal nakit olarak bir milyon frank bağışta bulundu ve karşılığında canı ne istiyorsa yaptı. Komün kendi fikirlerini destekleyecek cesareti nadiren bulabilirdi. Gerçi Komün'ün ortadan kalktığı gün bile, fikirlerinin ne olduğu hâlâ tartışma konusuydu.

Courbet'nin ziyaret ettiği gün, Baron emniyetini sağlamaya çalışıyordu. Evde yoğun bir koşuşturma hâkimdi. Yüzlerce bronz eşya kutulara dolduruluyor, yüzlerce halı ve kilim sarılıyor, binlerce keten ve dantel örtü katlanıp sandıklara kaldırılıyordu. Sonu gelmeyen vazolar, tablolar, iskemleler ve benzer eşyalar, kâğıtlara sarılmış hâlde kapılardan çıkarılıyor ve dev vagonlara yükleniyordu. Arabacı kamçısını şaklattı ve sanat eserleri tatile çıktı.

Madam de Blumenberg odadan odaya koşturuyor, kıymetli biblolarını topluyor, kürklerinin, yelpazelerinin, devekuşu tüylerinin yüklenmesine nezaret ediyordu. Mücevherlerle bezenmiş, çok pahalı çantasını kolunun altında taşıyordu. Ufak tefek, nizamlı ve süratli, kuşa benzeyen bir kadındı; kuş gibi parlak gözleri, kuş kadar çevik hareketleri vardı. Ortalarda sekiyor, kâh üst kata kâh alt kata sıçrıyor, tavan arasından kilere kadar tek bir kırıntı bırakmıyordu. Bugüne dek hiçbir çalışanı zamanından bir dakika veya servetinden bir kuruş çalmayı başaramamıştı. Fransa'yı o yönetse, hükümeti yarı bütçesiyle işletebileceğini sık sık söylerdi. Buna şüphe yoktu. Fakat Fransa'yı katı mali politikalarıyla yönetmesi hâlinde, kocasının sokaklarda dilenmek zorunda kalacağını düşünemiyordu.

"Bundan ayrılmak hiç içime sinmiyor," dedi Baron de Blumenberg günün ilerleyen saatlerinde, Courbet ve asistanı yanlarında bazı kıymetli eserlerle Louvre'un yolunu tuttuğunda ve ev neredeyse boş kaldığında, "ama her şeyi de alamayız." Gül ağacı ve fildişi döşemeli, devasa Érard piyanoyu hüzünle yâd etti.

"Edmond, tatlım," diye haykırdı karısı bıkkınlıkla, "yapacak daha faydalı bir şey bulsan olmaz mı? Herhalde onu alamayız. Gerçi başka kimse de alamaz. – Hey, siz ikiniz," dedi önlüklü adamlara dönerek, "bu gidecek, bir de şu. Çabuk olun! Bütün gün burada duracak hâlimiz yok."

"Bunu sana verdiğim günü hatırlıyor musun?" dedi baron iç geçirerek. Piyanonun kapağını kaldırdı; iç yüzeyinde, fildişi ve çeşitli doğal ahşaplar kullanılarak, şiddetli bir fırtınaya kapılmış bir gemi, geminin etrafını çevreleyen yapraklar ve yaprakların arasında oynaşan şehvetli denizkızları resmedilmişti. İç çekti ve tuşlardan birine bastı. Boş odaya yayılan ağlamaklı nota bir müddet havada asılı kaldı.

"Edmond!" diye çıkıştı karısı. Baron karısının kolunun tuttu ve onu piyanoya doğru çekti.

"Hatırlıyor musun?" diye sordu.

"Elbette hatırlıyorum," dedi sinirleri bozulan karısı.

"O harikulade, dehşetengiz gemi kazası." Bir daha iç çekti.

"Amma romantiksin," dedi karısı dudak bükerek ve kolunu kurtarmaya çalışarak.

"Dur," diye yalvardı adam. "Gitme. – Ne de olsa, şu koca hayatımda sana sahip olduğum tek gündü." Sesi duygu yüklüydü.

"Başka zaman hatırlatırsın." Ama adam çoktan beline sarılmış, gitmesini engellemişti.

"Ben hep hatırlayacağım."

"Diğerlerinden hafızanda yer kaldı mı ki?" diye alay etti karısı.

"Biliyorsun ki gözümde hiçbir değerleri yok. Meşgul bir adamın kafa dağıtmasından ibaret. Sana gösterdiğim alakanın karşılığını verebilseydin nasıl olurdu, hep merak ediyorum."

"Evini çekip çevirmedim mi? Yatacak kızlara gelince, birkaç frank karşılığında istediğine sahip olabiliyorsun zaten. Hem de mesleğinde tecrübeli kızlar."

"Sadece bir kez," diye düşüncelere daldı, boşta kalan elini gemi kazasının üzerinde gezdirerek. "Sonumuzun geldiğini sanıyorduk. O korkunç fırtına, dalgalarla sürüklenen gemi, gemideki her delikten sızan sular, çaresizlik içindeki kaptan ve mürettebat. Ve ikimiz, balayımız olması gereken o yolculukta öleceğimizden emindik. Yolculuğun ilk günlerinde, bana teslim olmamanın tek sebebini yeni gelin mahcubiyeti sanmıştım. İşin aslını sonradan öğrenecektim. – Ama ölüm kapıyı çalınca, kendini bana verme nezaketini gösterdin çünkü bu son arzumdu. Ah! Bana bunca yıl soğuk davrandın ama tek kavuşmamız hâlâ aklımdan çıkmıyor."

"Benim de," dedi kadın ruhsuzca. "Bugün bile pişmanım. – Hadi bakalım, anıları yeterince yâd ettin mi?"

"Nasıl pişman olabilirsin?" diye sordu, "Sophie bu şekilde dünyaya gelmedi mi? Ölmek üzere olduklarını düşünen iki insanın kavuşmasından yaşamın ve Sophie'nin yaşama sevincinin ortaya çıkmasına her daim şaşacağım."

"Sırf Sophie'yi düşünüyorsun," dedi karısı. "Benim canımın ne kadar yandığını unutmak işine geliyor. Vücudumun şişmesini izlediğim ve tam ortadan yarılacağım günün gitgide yaklaştığını bildiğim o korkunç aylar ne olacak? *Senin* payına düşen *bu* olmalıydı ama sen sefasını sürdün. Cefasını ben çektim."

"Düşünsene," diye sürdürdü baron, "ölümün eşiğinden döndüğümüz o feci bir tecrübe sayesinde Sophie gibi dertsiz, tasasız, kaygısız, bir an bile karamsarlığa kapılmayan, asla ölümü düşünmeyen bir kızımız oldu."

"Sophie demişken," dedi barones, "onunla konuşman gerekiyor olabilir."

"Yine ne oldu?" dedi baron yakınırcasına; hayatının en dokunaklı ânının, ölümün mucize eseri yaşama dönüştüğü o ânın resmedildiği batan gemi dekorunun kapağını hüzünle kapattı.

"Deli deli konuşuyor. Paris'te kalacakmış!"

"Paris'te mi kalacakmış? Ne saçma! Nerede kalacakmış ki?"

"Louise halasında."

"Olacak iş değil!"

"İyi o zaman, git de kızınla konuş. Benim sabrım tükendi."

Baron boş salonlardan ve koridorlardan geçerek kızının odasına ulaştı. Pencerenin yanındaki çıplak kalmış bankın üzerinde oturuyordu. Babasının içeri girdiğini görünce gülümsedi.

"Işık saçan, yürek ısıtan bir varlık," diye düşündü babası. Onunla evlenecek adam çok şanslıydı. Kızı onu ne çok sevecekti! Bahtı açık Barral. Baron tuhaf bir duyguya kapıldı; bu kıskançlık değildi çünkü canını sıkmıyordu ama kıskançlıkla alakalı bir şeydi.

"Yine annenle münakaşaya girmişsin," dedi.

"Yok canım. Hangi konuda?"

"Bizimle gelmek istemediğini söyledi. Neyse, meseleyi çözdüğümüze sevindim." Hakikaten de sevinmişti. Karısını da kızını da öyle çok seviyordu ki aralarındaki ufacık bir yanlış anlaşılma gününü mahvetmeye yetiyordu.

"Tabii ki çözdük," dedi kızı kaygısızca. "Gelmiyorum. Louise hala ile kalıyorum."

"Ama, evladım," dedi sitemle, "neden daha önce söylemedin? Hepimiz burada kalırdık. Bütün eşyaları da gönderdik. Hem annen bu saatten sonra hayatta planlarını değiştirmez. Anneni biliyorsun. Siz ikiniz neden bir türlü anlaşamıyorsunuz?"

"Ama sevgili babacığım, planlarınızı değiştirmenize gerek yok. Louise hala bana gözü gibi bakar."

"Ah, şimdi anladım," dedi aniden gülümseyerek. "Tabii ya, neden daha önce aklıma gelmedi? O da kalıyor. Değil mi?"

Sophie kızardı ve alt dudağını ısırdı. "Evet," diye yanıtladı. "O da kalıyor."

Bahtı açık Barral, diye düşündü baron yine. Tamam, kal, diye içinden onayladı kızını. Kal, ikinize de hakkımı helal ediyorum. Seçtiğin adama tamamen teslim ol ve onu mutlu et, aynı benim bir

zamanlar mutlu olduğum gibi. Bu düşünce silsilesi gözlerini yaşartacak gibi olunca, kızının yanına oturmak ve ona sarılmak zorunda hissetti. "Seni bakıcının kucağından alıp odada dolaştırdığım zamanları hatırlamazsın. Dünyadaki en sevimli bebektin. Sana odayı gezdirmezsem uyumazdın, yemezdin, tuvaletini bile yapmazdın! – Ah! Keşke bunu yine yapabilsem."

Sophie canının sıkıldığını gizledi ve babasının şefkatine bir an için katlandı.

"O zaman annemle konuşup iznini alacak mısın?" dedi, kolunun altından kurtulma fırsatını değerlendirerek.

Babası iç çekerek ayağa kalktı. "Elimden geleni yaparım." Bu tatsız vazifeyi düşününce boncuk boncuk terlemeye başladı.

Sophie ayağa fırladı ve babasını kucaklayıp öptü. "Canım babam!" diye haykırdı. Babası odadan çıkarken bulutların üstünde yürüyordu.

Hemen dışarıda Barral ile karşılaştı ve farkında olmadan elini fazla sıktı.

"Seni bir sürpriz bekliyor," dedi. "Büyük bir sürpriz! Hadi git, Sophie sana söylemek için sabırsızlanıyordur."

Endişeli görünen Barral rahatlayarak başını kaldırdı. "Nasıl bir sürpriz, efendim?"

"Sophie sana söyler," diye ayak diredi baron. Şehirde kalacağını Barral'a bizzat söyleme zevkini kızının elinden alamazdı.

Barral vedalaşmaya gelmişti ama endişesinin temel sebebi bu değildi. Bilakis, son iki gündür Sophie gideceği için iyi hissetmeye başlamıştı zira Sophie ile ilgili söylenenlerin (hepsinin değil elbette) doğru olduğuna iyiden iyiye kani olmuştu ve bu durumda Sophie'nin Paris'ten ayrılması kadar iyi bir çözüm olamazdı. Böylece o genç askerle kurduğu dostluk da sona erecekti.

"Acaba bu sürpriz nedir?" diye düşündü Barral. "Belki de ona soracağım soruyu kabul etmeye karar vermiştir." Bu düşünce neredeyse fazla heyecan vericiydi. Kulağında kendi kalp atışlarıyla, Sophie'nin kapısını çaldı.

"Sophie," dedi nefesi kesilerek; bir müddet daha fazlasını söyleyemedi.

Kesik ve kısa cümleler kurdular. İkisi de rahat değildi. Barral kendiyle müzakere hâlindeydi. Diz çökmeli miydi? Çat diye sormalı mıydı? Nihayet konuşmaya karar verdi: "Artık Paris'ten ayrılacağına göre, sevgili Sophie ve ben burada, senden uzakta, tehlikeli işlerle meşgul olacağıma göre – sana sormam gereken bir şey var."

"Ama gitmeyeceğim ki, Barral," diye karşı çıktı.

Akıcı bir şekilde sürdürdüğü konuşması aniden kesildi. Yolunu kaybetmiş gibi, ne yapacağını şaşırmış hâlde durdu.

"Sevinmişe benzemiyorsun," diye yorumladı bunu Sophie.

Barral bakışlarını kaçırdı ve homurdandı: "Benim için kaldığından emin olabilsem..." Sophie ne dediğini anlayamamıştı.

"Bir şey mi söyledin, Barral?"

"Dedim ki – dedim ki," dedi cesaretini toplayarak, "asker barındaki adamlar senin hakkında ipe sapa gelmez şeyler söylüyor."

"Öyle mi?" dedi Sophie. "Ne diyorlar mesela?"

Barral'ın cesareti miadını doldurmuştu: "Yani... Ayıp şeyler işte," dedi zayıf bir sesle. "Tabii," diye ekledi aceleyle, "ben hiçbirine inanmıyorum."

"Ama?"

"Ama sana söylemem gerektiğini düşündüm."

"Anlıyorum," dedi Sophie.

Bir an sessizlik oldu. Barral tatmin olmamıştı ve kıvranıyordu.

"Dedikodu işte," dedi, kızın onaylamasını bekleyerek.

"Nedir dedikodu olan?"

"Söyledikleri."

"Ne söylediklerini bilmiyorum ki," oldu sakin ve fazla mantıklı cevabı.

Barral öfkeyle yalvarmaya başladı: "Bana bunun doğru olmadığını söyle!" Ama Sophie amansızca direniyordu: "Neyin doğru olmadığını?" Şeytani bir dürtüyle, ağzından o kelimelerin döküldüğünü duymak istiyordu. Bertrand'a duyduğu aşkın Barral'ın du-

daklarından dökülmesinden alacağı tuhaf hazzı arzuluyordu. Aşkını onun önünde kanlı canlı yaşamasının imkânsız olduğunu bildiğinden, hiç değilse bu zevki tatmak istiyordu. Birkaç haftadır sayısız yeni haz tatmıştı ama yine de daha fazlasını istiyordu. Artık yeni bir dünyaya adım atmıştı ve doymak bilmiyordu.

Barral'ın yüreği dağlandı. "Demek doğru," dedi mırıldanarak. "Ama nasıl doğru olabilir?" Limana koşmuş, bineceği geminin çoktan denize açıldığını görmüştü; sanki hakikatin açtığı yaraya merhem niyetine iyi bir yalan sürebilecekmiş gibi, şimdi kıyıda durmuş aynı cümleyi tekrar ediyordu: "Doğru olamaz. Hayır, mümkün değil."

Sonra öfkeye kapılmaya başladı. "Ne yapacağımı biliyorum," diye bildirdi hükmünü. "Onu öldüreceğim. Nerede yaşadığını öğreneceğim ve onu öldüreceğim."

Gaddarlık Sophie'yi yüreklendiriyordu. "Beraber olduğumuz bir anda gel ki kılıcını tek bir kez saplayarak ikimizi de delip geç."

"Sana dokunmam!" dedi kekeleyerek; hepten perişan hâldeydi. "Ama onu öldüreceğim."

"Aynı kapıya çıkar," dedi Sophie. "Çünkü biz artık bir olduk ve o ölürse ben de ölürüm."

"Pekâlâ," dedi Barral. "Öyleyse sen de öl çünkü onu öldüreceğim."

"Demek bana olan sevgin bu kadardı?" dedi Sophie dudak bükerek. "Mektuplarının değeri bu kadardı? Bana ebedi aşkını vadetmiştin. O ucuz sözlere aldandığıma inanamıyorum." Tiksinmiş gibi başını çevirdi.

Barral yıldırım çarpmışa döndü. Sophie'nin tezindeki küstahlık nefesini kesmişti. Yaptığı hatalar ikinci planda kalmıştı. Şimdi soru şuydu: Mektuplarında yazdıkları yalan mıydı yoksa doğru muydu? Hangisiydi?

Mağlubiyeti kabul etti. "Ne yapmamı bekliyorsun?" dedi ağlamaklı.

"Eğer beni gerçekten sevdiysen, sevmeye devam edeceksin," diye yanıtladı Sophie. "Sana şu kadarını söyleyeyim, ben ona olan aşkımdan asla şüphe etmezdim."

Bu ilkinden de saçma bir tezdi. Ama bunu da kabul etti. "Seni hep seveceğim," dedi usulca.

"Sen iyi birisin, Barral," dedi Sophie. "Ve sana hep verdiğim şeyi vermeye devam edeceğim: Dostluğumu. Sana bundan fazlasını hiçbir zaman vermedim ve vadetmedim. Hatırım için, bana olan sevginin hatırı için, Bertrand'a iyi davranacaksın; ayrıca babama ya da anneme ya da Louise halaya ya da başka birine hiçbir şey söylemeyeceksin."

Barral yutkundu ve söz verdi.

Evinin yolunu zor buldu. Üniformasını çıkardı ve kendini yatağa attı. Ama fazla huzursuzdu. Uyumak istemiyordu. Ne yapmak istiyordu? Odada bir eksiklik vardı. Kafası allak bullak olmuş hâlde, etrafına bakındı.

Sonra hatırladı. Mektubu eksikti. Sophie'ye mektup yazmalıydı. Oturdu ve yazdı. Kendi aşkından ve onun güzelliğinden, içindeki acıdan ve ıstıraptan, sonsuza dek ona sadık olacağından bahsetti. Sabaha karşı mektubunu postaladığında, biraz daha kendine gelmiş gibi hissediyordu.

Aşkta kaybetmiş, kalbi kırılmış Yüzbaşı Barral de Montfort kendini hunharca çalışmaya verdi. Versay yönetimi adına casusluk yapmak hassas bir işti. Mutsuzluğunun devasını işinin inceliklerinde buldu.

Dahası sözüne sadık kalacaksa, Bertrand'dan veya 204. taburun dedikoducu muhafızlarından doğrudan intikam almayacaksa, başka bir taraftan saldırması gerekecekti. Kan istiyordu. Yaptığı işin onlara zarar verecek olmasından güç alıyordu. Faaliyetlerinin ortadan kaldıracağı insanlar bunlardı.

Vazifesini büyük bir gayretle yerine getirmeye çalışsa da kimsenin ondan kuşkulanmamasını sağlamalıydı. Mesela personel

toplantılarına kolaylıkla katılabilir, bu şekilde değerli bilgiler elde edebilirdi ama bilerek mevcut olmaktan kaçınıyor, istihbaratını başka kaynaklardan ediniyordu. Böylece kimse casusluk yaptığını anlayamazdı.

Kurmay Başkanı Cluseret* Montfort'un toplantılara katılmadığını fark ederek onu ihmalle suçladı ve ilişiğini kesmekle tehdit etti. Aslında neşeli bir general olarak tanınır, savaşta etkin olmaktan ziyade üniformasının içinde ve at üstünde fiyakalı görünmekle ilgilenirdi.

* Meşhur paralı asker Cluseret, Garibaldi'nin ordusunda ve daha sonra Amerikan İç Savaşı'nda Kuzey tarafında savaştı. Lincoln tarafından generallik rütbesine terfi ettirildi. Fransa-Prusya Savaşı'na katıldıktan ve Komün'e taraf olduktan sonra ölüm cezasına çarptırıldı ve af çıkana dek kalacağı Meksika'ya kaçtı. Daha sonra geri döndü, siyasete atıldı ve Fransız Parlamentosu'nda görev yaptı. Yetenekli bir ressamdı.

On Dördüncü Bölüm

Piepus vakasına daha önce atıfta bulunmuştum. Vakanın kendisi bir arka plan teşkil etmek dışında herhangi bir öneme sahip olmasa da dönemin atmosferini öyle net yansıtıyor ki üzerinde biraz durmak faydalı olabilir. Aymar Galliez de metninde Piepus gizemlerinden birkaç kez bahsetmiş. Bu gizemler tarihi bir şöhrete sahip olduğundan, metindeki boşlukları doldurmak ve büyük resmi görmek çok güç değil. Piepus vakasına dair bazı ayrıntılar vermemiz için başka bir sebep de şu:

Aymar sekiz aydır Paris'teydi ve Bertrand'ı bir kez bile görmemişti. Dahası üç aydır Bertrand'ın hesabına yazabileceği tek bir suç bile işlenmemişti. Kendine sık sık şöyle diyordu: "Bertrand öldü. Evet, ölmüş olmalı." Böyle bir dönemde ölmek işten değildi! Almanlar bir ay boyunca Paris'i bombalamıştı. Yüzlerce kişi ölmüştü. Ulusal Muhafızlar nispeten az muharebeye girmiş olsa da askeri yetersizlikler yüzünden binlerce kayıp vermişti. "Bertrand da o zavallıların arasında olmalı," diye düşündü Aymar duygulanarak. Halasının çok sevdiği o küçük bebeği hatırladı. Çocukluğunu hatırladı. Tüylü avuçları yumuşacıktı. Kocaman, kahverengi gözleri bir köpeğinkiler gibi parlak ve sevimliydi.

Sonra, hiç beklemediği bir anda Bertrand ile karşılaştı. Aymar o kadar çok ipucunun peşine düşmüştü ki kendini tüm suç mahallerinin daimi seyircisi olarak görmeye başlamıştı. Şimdi önemli makamlarda olan eski devrimcilerin çoğuyla dost olması, o gergin günlerde belli bir ölçüde dokunulmaz olmasını sağlamıştı ama ara sıra casus zannedildiği ve nezaretin kapısından döndüğü de oluyordu.

Nisanın ikisinde, kısa ömürlü Hôtel de Ville (Komün) yönetimi dini kurumların "satılmaz mülk" sıfatıyla elden ele geçen arazilerini ve binalarını kamulaştırmaya karar verdi; polisi bu tür mülkleri ve ait oldukları kurumları tespit etmekle ve listelemekle görevlendirdi.

İddialara göre, Emniyet Müdürü Rigault* yalnızca önemli din adamlarını rehin almakla ve Versay yönetimi tarafından esir tutulan Blanqui ile değiş tokuş etmekle ilgileniyordu fakat Cizvitler gibi çeşitli cemiyetlerin yüklü miktarda silah ve mühimmat depoladığı iddiası ortaya atıldı ki bu tür siyasi oyunlar günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

Bir kilisenin veya manastırın gri duvarlarının ardında esrarengiz işler döndüğü, ağzından ilahi eksik olmayan taş kalpli keşişlere özgürlüğü için yalvaran ve kahverengi kapüşonlarının altında sadece alaycı bir gülümseme bulan bir zavallının tutsak edildiği, dış dünyaya imkânsız yeminler tuttuğu görüntüsü veren sözde bakir rahiplerin şehvetini gidermek zorunda bırakılan bir genç kızın çığlıklarını sadece etrafını saran duvarların duyduğu, tapınaklarda hazinelerin saklandığı veya hortlakların fink attığı veya esrarengiz seslerin eşlik ettiği açıklanamaz olaylara tanık olunduğu gibi yüzlerce yıllık düşünceler asla kaybolmayacak.

Dönemin yazılı basını, yapacak daha iyi bir iş bulamamış olmalıydı ki bu efsaneleri hortlattı. "Emniyet Müdürlüğü'ne atanan vekilin ulaştığı kanıtlara göre," diye yazdı bir gazete, "Paris'teki din adamlarının kaymak tabakası Vatikan'a sadakat göstererek Fransa'ya ihanet etti ve kuşatma sırasında Almanya lehine casusluk yaptı."

Silah ve mühimmat araması yapılan kiliselerden biri de Piepus Sokağı üzerinde iki bitişik binaya sahip olan, Piepus'un Kutsal Kalbinin Rahipleri ve Rahibeleri adı verilen iki cemiyete aitti. Habere göre içeride bin sekiz yüz adet yeni model tüfek ve "Kurucu Babalarımızın hazinesi" adını verdikleri bir servet saklıydı. Nisanın

* Aslında eski emniyet müdürlüğüne vekil atanan Rigault demeliyim zira İmparatorluk günlerinin tüyler ürpertici emniyet müdürlüğü lağvedilmişti. Fakat lağvedilen kurum yeni bir isimle işlevini sürdürdü ve başına Raoul Rigault atandı.

yedisinde arama yapıldı. Hiçbir şey bulunmadı. Buna rağmen bir gazeteye göre, "silah, mühimmat, bir bomba imalathanesi ve imalat aşamasındaki bazı bombalar bulundu."

Halk haberin devamını öğrenmek istiyordu. Nisanın on ikisinde bir arama daha yapıldı. Yerleri kazıp duvarları delik deşik etmelerine rağmen gizemli yeraltı hücresi bulunamadı.

Söylentiler tam unutulacaktı ki işçilerden birinin kazması manastırın bahçesindeki insan kemiklerine rast geldi. Bu korkunç keşif üzerine bombalar ve tüfekler unutuldu.

Bu yeni bulgular manastırın resmi mezarlıklar dışında defin yaparak yasaları çiğnemiş olduğuna işaret ederken, aynı doğrultudaki başka bir keşif cinayet şüphelerinin de artmasına yol açtı. Tavan arasında üç oda vardı; bu demir parmaklıklı odaların her birinde, ne dediği anlaşılmayan veya avazı çıktığı kadar bağırıp tehditler savuran, saçları ağarmış birer kadın vardı. Kısacası, üç deli kadın vardı. Orada ne işleri vardı? Nasıl oraya düşmüşlerdi? Vaziyet şüpheye yer bırakmıyordu. Bu zavallı kadınlar bir zamanlar manastırda kalan üç güzel kızdı; ya kendi düşüncelerini dile getirmiş ya da zalimce bir emre itaatsizlik etmiş, neticesinde akıllarını kaybedene dek buraya kapatılmışlardı.

Sırada daha beteri vardı. Rahiplerin ve rahibelerin arasında son derece alçakça, zorlanmadan anlaşılabilecek türden, gizli bir ilişki olduğu ortaya çıktı. Bunun nasıl bir alışveriş olduğu kolaylıkla tahmin edilebiliyordu.

Rahibelerin eşyalarının arasında bir beşik vardı! Evet, küçük bir bebek beşiği! Daha da kötüsü, o sırada Paris'te olan tarikat lideri Başrahip Bousquet'nin odasında bilimsel bir eser bulundu: *Uygulamalı doğum bilimi!* Bir bu eksikti. Üstüne bir sandık dolusu insan kemiği de çıkmaz mı! Tavan arasındaki bir çeşit gizli bölmede, tuhaf ve korkutucu şekillere sahip demir aletler, makaralara ve kayışlara bağlı sıradışı yataklar vardı. Keşiflerin sonu gelmiyordu: Rahibe manastırının mahzeninde, tabutlara konmuş ve çürümeye terk edilmiş on sekiz ceset bulundu.

Vaka çözülmüştü. Gazeteler haberi verirken en kasvetli ayrıntıları en canlı renklere boyadı: "Zavallı Rahibe Bernadine iğnesini düşürse eğilip alamayacağı kadar küçük bir hücreye neden hapsedildi? Bulunan demir taç, işkence yatağı ve çelik korse ne anlama geliyor? Bunlar on dokuzuncu yüzyılın ortasında Paris'te bir engizisyon şubesinin serpilmesi için gereken işkence aletleridir."

Gazetelerden biri, yıllar önce Piepus kilisesinde uyuyakalan ve kapılar kilitlenirken gözden kaçan adamı hatırlattı. Saatler sonra, gecenin karanlığında, tarif edilemez iniltiler duyarak uyanmıştı.

Dikkatli bir muhabir on sekiz cesedin de kadınlara ait olduğunu ve tabutlarında yamuk yumuk durduğunu fark etti. Cesetlerin yeni olduğu aşikârdı. Kadınlardan birinin küllü sarı saçları bilhassa dikkat çekiciydi. Mahalledeki bir şarap tüccarı, bunun birkaç yıl önce kaybolmuş olan kızı olduğunu söyledi. "Bu insan kalıntılarının açık kalmış ağızları," diye yazdı muhabir, "ışığa tutulduğunda olağanüstü manzaralar ortaya çıkıyor. Bu kemik torbaları konuşmaya, yaşamlarını sona erdiren trajedileri anlatmaya çalışmış gibi görünüyor." Bu noktada muhabire gelen ilham, cesetlerin söyleyemediği sözleri onun yazmasına sebep oldu: "Bakın," dedi (cesetler), "biçare başlarımızı görüyor musunuz? Ya sağa ya sola bükülmüşler. Bu vücutlarımıza ölüm katılığı yerleşmeden önce gömüldüğümüzü kanıtlamıyor mu?" Rahiplerin geceleri mahzenlerde, meşalelerin titrek ışığında düzenlediği seks partilerini anlatarak devam etti. Özel dini festivallere katılma, bu vesileyle cennete bilet alma vaadiyle tuzağa düşürülmüş kızların hikâyesiydi bu.

Bu ebedi saadet vaadi ne kadar cazip olursa olsun, kızların bir tanesi bile önlerindeki uzun yıllarla ödeme yapmak istemezdi. Ama şaraba ağır uyuşturucular karıştırılmıştı. Ayin ekmeğinin ununa uyku getiren bitkilerin tozu katılmıştı. Rahipler korkunç, sapıkça tutkularını uyuşturucu etkisi altında hâlsizce direnmeye çalışan, nihayet bilinçlerini tamamen yitiren ve karanlığa gömülen bakirelerle giderdi.

Uyuşturucuların tesiri geçtiğinde kızlar ayıldı ve kendilerini karanlık, dar bir alanda buldu; bulundukları yerin neresi olduğunu anlamaya başlıyorlardı ki bu sefer ölümün daimi karanlığına gömüldüler. Cesetleri ve verdikleri son mücadelenin kanıtları orada, vakitsiz girdikleri mezarda kaldı; kıvrılmış vücutları, gerilmiş çeneleri, bükülmüş parmakları acı çektiklerini, nefessiz kaldıklarını, elleriyle özgürlüğe ulaşmaya çalıştıklarını gösteriyordu.

"Ama adalet," diye yazdı muhabir, "merhametsizce ilerleyen bir kral gibidir! Suç ne kadar derine saklanmış olursa olsun, bir gün meydana çıkar. İleri! Paris'in tüm iyi niyetli ve iyi kalpli sakinlerine sesleniyorum; şu adı çıkmış rahiplerin karanlık amellerine bakın! Bakın! Ya Beşinci Charles gibi diri diri mezara girin ya da Lazarus gibi ebedi uykunuzdan uyanın ve bırakınız yapsınlar zihniyetinden kurtulun. Burada, bu toplu mezarın önünde, gardınızı alın! İnsanlığı ahenkle birleştirecek asil istikamete bu fenerle ışık tutun,"* vesaire, vesaire, vesaire.

Başka bir gazete de manastırdaki beşik konusunu derinlemesine irdeliyordu. Rahip ve rahibelerden meydana gelen zavallı bebekler orada Meryem Ana Sunağı'nın sadece birkaç metre ilerisinde, birkaç duvar ötesinde ninnilerle mi uyutuluyordu? Bu çocuklara ne olmuştu? Rahipler çocukların sağ kalmasına izin vermiş olamazdı zira bu kutsal yeminlerini ahlaksızca bozduklarını ortaya çıkarırdı. Hayır, niyetleri aşikârdı. Heyhat! Aptal bir din yüzünden, rahibeleri annelik hakkından insafsızca mahrum bırakmışlardı; yine de anneler evlatlarına yakınlık duymaya, Meryem Ana ile Bebek İsa resimlerine farklı bir gözle bakmaya, daha önce hiç bilmedikleri bir duyguyu tatmaya başlamışlardı. Bir bebeğin annesinin meme ucunu ağzıyla çekiştirmesi, kalpten kalbe uzanan bir hareketti; ama sonra rahipler bebeği annesinin bağrından koparıyor, bir bataklığa atıyor veya bir çukura gömüyordu. Zavallı Rahibe Bernadine veya Celestine kederden aklını yitirirse, delir-

* *Resmi Gazete, 21 Mayıs 1871.*

miş gibi söylediği ninniler ve bebeğinin ardından ettiği feryatlar kirişlerin arasında kaybolsun diye onu tavan arasındaki kafese kapatıyorlardı.

Daha sonra rahipler yeni bir yöntem buldu. Doğum bilimi çalıştılar ve kürtaj yapmayı öğrendiler, böylece kendilerini bebeklerden korudular. Boş beşiği bir kenara attılar. Artık ona lüzum yoktu. Artık rahibeler ve rahipler işledikleri günahları daimi tebessümlerinin ardına saklayabilirdi.

Bu çılgın rüzgâr Paris'i birbirine kattı. Halk Piepus Sokağı'na akın etti. Aymar da aralarındaydı. Etienne Carjat, "elektrik lambasının mucizevi hünerlerinden istifade ederek," mahzendeki iskeletlerin fotoğrafını çekti. Mağazalarda gizli mezarların çizimleri satılıyordu. Başka kiliselerin ve manastırların altını üstüne getirdiler. Korkunç keşifler artıyordu! Duvarlarda zincirler, kelepçeler, deli gömlekleri vesaire; belli ki hepsi itaatsiz Venüslere tapınmak içindi.

Paris'te yaşayan herkes aptal değildi tabii ama düşünmemeye, tribünlere oynayan gazetecilerin sesini duyurmaya, kâh bir fikre kâh aksine tepki göstermeye alışmış kitleler bu romantik korku hikâyeleri karşısında derinden sarsıldı.* Paris Tıp Fakültesi'nde okuyan çoğu öğrenci, Piepus rahiplerinin tarikat lideri Bousquet'nin yeğeninin mezuniyet tezini doğum bilimi üzerine yazdığını biliyor olmalıydı ve arkadaşlarına bu meseleden muhakkak bahsetmişti. Ama arkadaşları sessiz kalmayı seçti. O da konuşmadı. Sırası gelmeyenin konuşması tehlikeli olmaya başlamıştı. Rahibelerle ilgilenen hekim, Doktor Paillet, "Piepus vakasında suç ortağı," sıfatıyla tutuklandı.

Mahallede yaşayanların çoğu, rahibelerin her sene sahneye koyduğu İsa'nın doğumu ve Mecusilerin ziyareti temsilini izlemiş olmalıydı. Beşiğin dekorun daimi bir parçası olduğunu bilmemeleri mümkün değildi. Ama sessiz kaldılar. Sebepleri de vardı. Mayısın

* Üç deli kadından biri Reuilly'deki kışlaya getirildi. Gişede duran kadın on sent giriş ücreti istedi. Güya Komün refahını artıracaktı...

onunda, mahzendeki iskeletlerin nereden çıktığına dair bazı şüpheci yaklaşımlar sergileyen genç bir kadın tutuklandı.

Nasıl bir cehalet hüküm sürüyordu ki kemiklerin olduğu kutunun, içinde bir azizin kalıntılarının saklandığı bir kutsal emanet kutusu olduğunu kimse anlamamıştı? Diğerlerinden daha cüretkâr bir adam, Dulaure'in *Paris Tarihi* kitabının bir nüshasını polise gönderdi. Piepus Sokağı'ndaki binalar eski bir mezarlığın üzerine inşa edilmiş, mezarlığın bir kısmı kullanımda kalmış,* geri kalanının üzerine ya bina ya park yapılmıştı. 1793'ün Terör Dönemi'nde burada kazılan büyük bir çukura, giyotinden geçirilmiş 1306 aristokrat gömülmüştü.

Manastırın eski talebeleri, bu sözde engizisyon şubelerinde bulunan işkence aletlerinin ve Procrustes yataklarının, aslında rahibelerin baktığı sakat çocukları tedavi etmeye yarayan ortopedik cihazlar olduğunu öne sürdü. Üç deli kadının çok uzun süre önce aklını kaybetmiş ve manastırda en iyi şekilde bakılan üç kız kardeş olduğu ortaya çıktı. Ama gazeteler bu bulguları yazmadı.

Komün, Tıp Fakültesi'nin başındaki Profesör Doktor Piorry'yi bir adli tıp raporu hazırlamakla görevlendirdi. Piorry raporunu göndermeyi Komün dağılana ve düşünce özgürlüğü yeniden tesis edilene dek erteledi. Ancak o zaman raporunu yayımladı. On sekiz cesedin hepsi yaşlı kadınlara aitti, genç kızlara değil. Uzun süre önce gömülmüşlerdi. Profesör kaç yıl olduğunu tam olarak bilemiyordu ama kesinlikle uzun bir zamandı. Yeni işlenmiş bir suça dair kanıt yoktu.

Ama bu rapor yayımlandığında, Piepus komedisi trajik finaline çoktan ulaşmıştı. Kısa boylu ve küstah bir adam olan, parlak üniformasıyla ortalarda caka satan, arkadaşlarına enfiyesinden ikram etmeye her daim hazır bulunan Raul Rigault bir gün olay mahalline intikal etti ve toplu tutuklama emri verdi. Rigault bir dâhiydi, dedektif olmak için doğmuştu ve hayatının bir noktasında emniyet

* Paris'in Piepus Mezarlığı hâlâ ziyarete açık ve görülmesi gereken bir mekândır.

müdürü olmaya baştan beri kararlıydı. Bunu başarmıştı ama doyumsuz hırsları ve kötücül mizacı aynı zamanda sonu olacaktı.

Rigault önemli din adamlarını rehin almak istiyordu zira eski devrimcilerden Blanqui, Versay yönetiminin elindeydi ve emniyet müdürü bir rehine takasının mümkün olabileceği kanaatindeydi.

Rahiplerden ve rahibelerden oluşan büyük bir güruh eski emniyet müdürlüğüne götürüldü. Paris Başpiskoposu Monsenyör Darboy, baş yardımcısı Lagarde ve daha düşük rütbeli rahipler gibi başka din adamları da buraya getirildi.

Rigault onları bizzat sorguladı.

"Mesleğin nedir?" diye sordu bir Cizvit'e.

"Tanrı'nın hizmetkârıyım."

"Tanrı mı? İşverenin hangi adreste ikamet ediyor?"

"Her yerde."

"Yaz," dedi Rigault sekreterlerinden birine. "Filanca kişi, kendini Tanrı'nın hizmetkârı olarak tanıtıyor. Tanrı isimli başıboş vatandaşın ikamet adresi tespit edilemedi." Gösterişli bıyığını ve sakallarını sıvazladı.

Başpiskopos bir çağrıda bulunmaya yeltendi. "Çocuklarım—" diye başladı, kollarını iki yana açarak.

Rigault sözünü kesti: "Burada çocuk yok. Sadece yurttaşlar var."

Başpiskopos biraz duraksadıktan sonra devam etmek istedi.

Rigault yine araya girdi. Söylediğine göre polis yeterince bilgi almıştı ve bilgiler rahiplerin Versay yönetimiyle işbirliği yaptığına, son zamanlarda Ulusal Muhafızların Versay güçleri tarafından hezimete uğratıldığı çarpışmalardan rahiplerin sorumlu olduğuna işaret ediyordu. Vatan haini olduklarına şüphe yoktu. Bilgiler dışarı sızıyordu. Nihayet suçluları yakalamıştı ve elinden bırakmaya niyeti yoktu.

Başpiskopos cevap vermeye çalışırken, "Yeter," dedi Rigault ilgisizce. "On sekiz asırdır ettikleriniz yanınıza kâr kalıyor. Kurduğunuz komployu itiraf etmeyi reddettiğiniz için mesele soruşturulacak. Bu süreçte sizi salamam."

Bir kâğıdın üzerine şöyle yazdı: "Karargâh amirinin Darboy ve Lagarde isimli iki şahsı hücre hapsinde tutmasına karar verildi." Boş kiliselerin üzerine tabelalar asıldı: "Kiralık ahır."* Manastırlar ise siyasi derneklerin toplantı yerleri oldu.

Polis tek bir konuda haklıydı: Ortada hakikaten bir ihanet, bir komplo vardı. Komün'e karşı kurulan komplolar daha önce hiçbir hükümete karşı kurulmamış, hiçbir hükümet içinde bu kadar çok hain barındırmamıştı ama iltihabı ruhban sınıfında ve dini kurumlarda arayan polis asıl şer yuvasını, Café de Suède'i gözden kaçırmıştı ki bütün Komün'ü kaplayan ihanet ağı buradan yayılıyordu.

Paris, başkaldırıyı fırsata çevirmek isteyen adamlarla doluydu. Versay'daki Thiers hükümeti ödenmesi gereken bedeli biliyordu ve parasını alıp geldi. Komün'de yüksek makamları işgal eden adamlar Café de Suède'e geldi ve altını kaptı. Komün ordusunun şerefli subayı, yedinci alaydan Yüzbaşı Barral de Montfort orada, küçük masasında oturuyor, yoğun puro dumanının altında gündelik sohbetlerini sürdürüyordu. Görünüş itibarıyla tek yaptığı aperitiflerini atıştırmak ve hoşbeş etmekti.

Casuslarla orada buluşuyordu. Onları arkadaşı gibi karşılıyor, havadan sudan konuşuyor, Fransa Bankası'nda bozduracağı çeklerini çaktırmadan doldurtuyordu. Tarife belliydi: Kapı açmak için beş bin frank, Versay Emniyet Müdürlüğü adına; tabur kapısı açmak için on bin frank, Savaş Bakanlığı adına; bir adam için üç bin frank – bunu da İçişleri bakanlığı ödüyordu. Polis, Versay'ın iletişimi yeraltından sağladığını düşünerek düzinelerce olası tünelden şüpheleniyor ama hiçbirini bulamıyorken bu faaliyet sürüyordu. Polis yüz sene önce ölmüş insanların var olmayan katilini ararken bu faaliyet sürüyordu.

Café de Suède'de bardaklar boşaldıktan, kül tablaları gümüşi

* "Hazreti İsa da bir ahırda doğduğuna göre," diye yazdı nüktedan gazeteci Rochefort, "kiliselerin ahıra dönüştürülmesi en dindar kişileri bile gücendirmeyecektir."

puro külleriyle dolduktan, iş toplantıları bittikten sonra, Yüzbaşı Barral de Montfort yerinden kalkar, askeri vazifelerine dönmeden önce, bazen bir araba tutarak bazen de yürüyerek 204. taburun toplandığı asker barına giderdi.

İçeri girdiğinde bir esmer güzeli tarafından karşılanırdı.

"Bugün yeni neler var, Sophie?" derdi alelade bir şekilde.

Bir gelişinde, Sophie kimsenin onları izlemediğinden emin olmak için etrafa baktı ve sonra fısıldayarak şöyle dedi:

"Hautes Bruyères'deki kalede ve Cachan'daki ileri gözetleme mevziinde konumlanmış askerleri tahliye edeceklerini duydum."

"Hım! Bu aptalca bir hamle."

"Sana yararı var mı?"

"Belki. Bir zafiyet söz konusuysa, saldırmamız gereken yer orası demektir."

Sophie belli belirsiz gülümsedi: "Neticeyi bana da anlat. Şimdi, ben vazifemi yaptıysam ve istediğin bedeli ödediysem, sen de üzerine düşeni yap."

"Bana güvenebilirsin," dedi ciddiyetle. Biraz havadan sudan konuştular. Sonra Sophie güzel elbisesini koruyan önlüğü çıkardı ve oradan el ele ayrıldılar.

"Onu hâlâ seviyor musun?" diye sordu Barral. Canının sıkıldığı ağzının bükülmesinden anlaşılıyordu.

"Elbette," dedi Sophie umarsızca.

"Yalan söylüyorsun," diye yanıtladı Barral. Tenha bir köşede durdu ve Sophie'yi omuzlarından kavradı. "Neden yalan söylüyorsun?" Sophie'yi sarstı ve sesini yükseltti: "Neden bana yalan söylüyorsun?" Cüret edebilse bağırıp çağıracaktı.

"Aptallık etme," dedi Sophie sinirlenerek.

"Hah! Seni görmediğimi mi sanıyorsun? Yüzün her geçen gün soluyor. Gitgide cilalı bir maskeye benziyor."

"Neden bu kadar sinir bozucu olmak zorundasın?"

Yüzü ağlayacakmış gibi büzüştü. "Seni sevdiğimi bilmiyor musun?" diye sordu hüzünle, usulca.

"İyi çocuksun, Barral. Keşke ben de seni sevseydim. Ama artık çok geç."

"Bunu söyleme," diye inledi. "Neden çok geçmiş? Gel, bu rezil şehri terk edelim. İstediğim zaman buradan ayrılabilirim." Kız cevap vermedi ve erişemeyeceği bir yerin hasretini çekiyormuş gibi uzaklara baktı. "Gel beraber köyüme, Vallauris'teki fakirhaneme gidelim."

Sophie lafını kesti. "Hadi bir araba çevirelim. Acelem var; beni bekliyor. Piepus'ta nöbet tutuyor ve bu sıralarda çıkacak."

Barral ağzının içinde bir şeyler mırıldandı. Sophie ne dediğini anlayamadı ama ana fikre vâkıf oldu. "Sakın saçının bir teline bile dokunayım deme! Unutma ki onun başına bir iş gelirse, seni öldürürüm; senin suçun olmasa bile."

"Ona bir şey yapmayacağıma söz verdim," dedi Barral, "ve sözümü tutacağım. – Bana adresini verir misin?"

"Nedenmiş?" diye sordu Sophie kuşkuyla.

Bir süre yanıt gelmedi. Arabaya bindikten sonra, Barral talebini tekrarladı.

"Adresimi neden istediğini anlayamıyorum. Herhalde Louise halaya nereye kaçtığımı söyleyeceksin."

"Hayır," dedi Barral sakince. "Başka bir sebebi var. Sana yazmak istiyorum. Çok uzun süredir sana yazma alışkanlığım olduğunu biliyorsun. Duramıyorum. Ama mektuplarımı sana elden teslim etmek aynı şey değil. Gece geç saatte dışarı çıkıp mektubu postalamanın hazzını alamıyorum."

"Çok tatlısın, Barral. Hep çok tatlısın."

Barral'ın boğazı düğümlendi. Avantajını değerlendirecekti. "Tabii, sen Madam Hertzog'un evinden kaçtığından beri, mektupları oraya da gönderemiyorum zira biliyorum ki birlikte olduğumuzu sanmasını istiyorsun."

"Gerçekten çok tatlısın, Barral," diye tekrarladı Sophie, duygulanarak. Barral'ın elini tuttu. "Benim için fazla iyisin. Ne kadar kötü

biri olduğumu, ne fena şeyler yaptığımı tahmin bile edemezsin. Ah, Barral, hayatından çıktığım için mutlu olmalısın." Bunu söylerken içinde uyanan tek duygunun Barral'a acımak olmadığını fark etti. Bir parça kibirlenmişti. "Tatlı" Barral'dan üstün olduğunu hissediyordu. Hakikaten de çok, çok kötü biriydi.

On Beşinci Bölüm

Yazarınız olarak, son bölümlerdeki karışıklık için özür dilemek isterim. Bunun mazeretleri ancak metindeki tarihsel sıralamanın çok net olmaması ve olaylara daha fazla açıklık getirmenin de pek kolay olmaması olabilir.

Aymar, demiştik, Bertrand ile ilk kez Piepus vakasında karşı karşıya geldi; bir önceki bölümde Galliez metnini detaylandırırken izini kaybetmiş olsak da bu bölümde vazifemize döneceğiz.

Aymar, Piepus vakasıyla ilgilenen Komiser Clavier'i az çok tanıyordu; bir gün, incelenen binaların önünde adamla sohbet ederken, yanlarına bir asker geldi ve komiseri mahzende bulunan cesetlerden haberdar etti. Clavier içeri koştu ve Aymar da onu takip etti. İşçiler, Ulusal Muhafızların da yardımıyla, mahzenin zeminini ellerinden geldiğince hızlı bir şekilde kazmaya çalışıyor, tabutları ortaya çıkarıyordu.

Askerlerden birini gören Aymar'ın tüyleri diken diken oldu. Bunun tek sebebi tabutların arasında çalışırken yüzü kızarmış ve terlemiş olan Bertrand'ı görmek değildi. Başka bir sebebi daha vardı.

Birkaç ay önce, Bastille bölgesinde bir sokakta yürürken, şans eseri Bertrand'ı düşünüyor, Bertrand'ın herhangi bir noktada Paris'e geldiği konusunda tamamen yanılıp yanılmadığını merak ediyordu ki bir dükkânın üzerinde kırmızı bir tabela gördü. Tabelaya beyaz harflerle şu yazılmıştı: "Guerre à outrance!" ("Sonuna kadar savaş!") Burası kedi, köpek ve sıçan satan bir kasap dükkânıydı ve şehirde başka şubeleri de vardı.

Kapının önünden geçerken içeri baktı. İçeride eşarplı ev kadınları sıra bekliyordu. Kasabın karısı etleri eski gazetelere sarıyordu. Kasap kandan kıpkırmızı olmuş satırını kaldırıp indiriyordu. Kocaman, gıdılı suratı kıpkırmızı olmuş, inip kalkan koluyla uyumlu bir biçimde geriliyordu.

Aymar yürümeye devam etti ama düşünce akışının üzerini saydam bir tabaka gibi kaplayan o yüz de beraberinde geldi. Üç blok sonra kafasına dank etti: "O adam Peder Pitamont'du!" Emin olmak için geri döndü ve kasabın hakikaten de Peder Pitamont'a benzediğini gördü ama yine de emin olamıyordu. Neticede rahibi en son yıllar önce görmüştü. Aymar adamı izledikçe kâh emin oluyor kâh vazgeçiyordu. Peder Pitamont olabilirdi, gelgelelim... Sinirleri altüst olmuş hâlde oradan ayrıldı.

Şimdi, ağır tabutu kaldırmak için çırpınan Bertrand'ı izlerken aynı değişken hisse kapıldı: Peder Pitamont olabilirdi, gelgelelim... Belli ki Bertrand biraz büyümüş ve kilo almıştı. Aymar'ın kalbi küt küt atıyordu. İşte beklediği an gelmişti. Ne yapmalıydı? Bağırmalı mıydı? Bertrand'ın üzerine mi atlamalıydı? Kilisenin kubbesini yaratığa ettiği küfürlerle mi doldurmalıydı? Aklına beddualar yerine sadece alaycı sözler geliyordu.

Tabutun kapağı açılırken kalabalığın arasında durup izledi. Bertrand hemen önündeydi. Genç askerin omzuna dokundu. Bertrand arkasını döndüğünde usulca şöyle dedi: "Münasip bir iş bulmuşsun."

Bertrand irkilerek nefes verdi. "Amca..."

"Bu hususta kabiliyetlisin, değil mi?"

"Amca..."

"Uzmanlık alanın sayılır, öyle değil mi?"

Bertrand kalabalığı itekleyerek oradan çıkmaya çalışırken bıraktığı boşluk hemen dolduruldu. Gidip bir banka oturdu ve Aymar da peşinden geldi.

"Seni burada bulacağımı biliyordum," dedi Aymar.

Bertrand kahverengi gözlerinde masum bir ifadeyle Aymar'a baktı. Sinekkaydı tıraşlı yüzüne yakından bakınca, yakışıklı bir genç adam gibi görünüyordu. Ama, "Nereden bildin?" diye sormak için ağzını açtığında, beyaz dişlerinin arasındaki büyük köpek dişleri ortaya çıktı ve yakışıklı dış görünüşünün altında ne yattığını Aymar'a hatırlattı.

"Burada olacağını nereden bildiğimi mi soruyorsun? Seni ve damak tadını unuttuğumu mu sanıyorsun?"

"İnsafsızsın."

Aymar kesik kesik güldü. "Duyan da senin çok insaflı olduğunu zanneder."

"Çok acı çektim," diye yanıtladı Bertrand.

"Peki ya öldürdüğün insanlar? Onlar acı çekmedi herhalde. Seni uzaktan da olsa izlemediğimi mi sanıyorsun? Düşünelim: İlk olarak Jacques vardı. Ne? Onu unuttun mu? Demek ki insan aşırı yoğun olunca, hatırlaması gereken çok fazla şey oluyor..."

"Amca," dedi Bertrand, başını öne eğerek.

"Listene bir ölüm de ben ekleyeyim," dedi Aymar, aniden hatırlayarak. "Ateşkesten sonra, Paris'e yeniden posta gelmeye başlayınca, Françoise'dan bir mektup aldım. Mektup demişken, bana yazmak hiç aklına gelmedi, değil mi? Sen on yedi sene boyunca besle, büyüt; sonra alsın başını gitsin."

"Beni esir almıştın," diye savundu kendini Bertrand usulca, başını kaldırmadan.

"Ve bu yaptığım yanlıştı, öyle mi?"

"Hayır," dedi asker, nefes vererek.

"Hım. Güzel, en azından bu kadarını kabul ediyorsun. Bu da bir şeydir. Ah, ne diyordum? Françoise'nın mektubunda, Jacques'ı öldürmekle suçlanan ırgatın beraat ettiği yazıyordu. Ama bütün köy adamın suçlu olduğunu düşünüyordu. Hayat onun için dayanılmaz bir hâl aldı. Kendini astı."

Bertrand iç çekti.

"Pinti Vaubois'un mezarını kazmana gelirsek, bu iş için çobanı Crotez'i suçlayacaklarını düşünemedin, değil mi? Veya General Darimon'un kızı konusunda zavallı arabacı Jean Robert'i hapse atacaklarını, ailesinin dımdızlak ortada kalacağını? Senin yüzünden kaç kişi acı çekti, bilmiyorum. Bu meselelerin bir kısmında sessiz kaldığım için kendimi de suçluyorum. Binaların tepesine çıkıp suçunu ilan etmeliydim. Ama utandım. Evet, utandım. Hela kapısı açılınca irkilen bir adam gibiydim. Hepsi bu kadar. İnsanların senin gibi bir canavarla en ufak bir alakam olduğunu bilmesini istemedim."

"Amca," dedi Bertrand yalvarırcasına.

"Evet, bir canavar," diye sürdürdü Aymar öfkeyle, fısıltısını zorlukla kontrol ederek. "Evet, Normandiya Güzeli gibi fahişeleri öldüren bir canavar. O da sendin, değil mi? İtiraf et! O cinayetlerin hepsini sen işledin!"

Bertrand yine başını eğdi. Bütün vücudu tir tir titriyordu.

"Seni hayvan!" diye bağırdı Aymar boğuk bir sesle. "Seni – seni kurtadam!"

Aymar içindeki çığlık atma arzusunu bastırmak için parmak boğumlarını ısırdı ve çığlık yalnızca boğuk bir inilti olarak dışarı çıktı. Rahiplerin yeni ortaya çıkmış suçlarının, yani on sekiz genç kızın tabutunun etrafında yaygara koparan halk, ayrı oturan ikiliye dikkat etmedi. Ulusal Muhafızların gevşek disiplinine alışkın olan polis memurları da Bertrand'a aldırış etmedi.

Genç adam zangır zangır titriyordu. "O kelimeyi kullanma!" dedi ağlayarak. "Kurtadam olduğumu bilmem yeterince kötü değil mi? Bir de küfreder gibi yüzüme mi vuracaksın?"

Aymar duygulandı. Zalimlik etmişti. Olanlar çocuğun suçu değil talihsizliğiydi. "Üzgünüm, Bertrand. Seni bu bilgiden yıllarca korudum. Sana yardım etmeye çalıştım. Sıkıntını annene bile söylemedim. Bu her zaman kolay bir iş değildi."

"Annem bilmiyor muydu?"

"Zannetmiyorum."

"O nasıl?"

"Herhalde iyidir," dedi Aymar, pek ikna edici olmayan bir şekilde.

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Bertrand şüphelenerek.

"Hiç. Biliyorsun, bugünlerde buralara pek mektup gelmiyor."

"Anlat," diye ısrar etti Bertrand, "bilmek istiyorum."

Aymar şöyle düşündü: "Neden annesinin utancını ondan saklayacakmışım ki? Diğer meselelerin yanında ne önemi var." – "Annenin," dedi, derin bir nefes aldıktan sonra, "hamile kaldığı ortaya çıktı ve dedikodular bütün köye yayıldı; özellikle Jacques'ın annesi çok konuştu ve beni annenle ilişki kurarak günaha girmekle suçladı. Bu doğru değildi elbette, yani, öyle değildi–" Hatıraları canlanınca durakladı.

"Devam et."

"Pekâlâ, Françoise buna müsaade etmedi; genç Guillemin'i evde sinsice dolaşırken görmüştü, bu yüzden şansını denedi ve onu suçladı. Annen bunu kabullendi ama Guillemin başta inkâr etti. Ama belli ki doğruydu çünkü bir gün beraber kaçtılar."

"Nereye?"

"Kimse bilmiyor." Aymar başını iki yana salladı ve iç çekti.

Bertrand da başını salladı. "O da benim yüzümden," dedi usulca.

"Bu utancı da kendi sırtına yüklenecek," diye düşünüp hüzünle başını salladı Aymar. Sonra, aniden anladı: "Ne? O da mı? – Aman Tanrım!"

"Evet," dedi Bertrand, amcasının gözünün içine bakarak. "O da. Ama olan oldu. Hepsi geçmişte kaldı. Buna da şükür."

"Ne demek geçmişte kaldı?"

"Bitti. İyileştim," dedi kısaca.

"Bu bir kaçış planı mı?" diye düşündü Aymar. Çocuk hakikaten iyileşmiş olabilir miydi? "Nasıl?" diye sordu.

"Bilmiyorum. Aslında biliyorum. Bir kız var. Ona âşığım. Beni o iyileştirdi. Onun sayesinde–" Cümlesini bitirmedi.

Bu doğru olabilir miydi? Hayır, imkânsız. Ama suçlar birdenbire kesilmişti. Sebebi bu muydu? Aşk mı? Aşkın mucizesi mi? İyi bir kadına âşık olmak mı?

"Kim bu kız?"

"İsmi– Aslına bakarsan, söylememeyi tercih ederim. Ama onu göreceksin çünkü birazdan burada buluşacağız. Nöbetim beşte bitiyor. Sizi tanıştırmayacağım. Ama ona uzaktan bakabilirsin. Çok zengin, çok güzel ve çok iyi kalpli bir kız. Ne kadar iyi kalpli olduğunu tahmin bile edemezsin. Hayır, edemezsin."

"Hım," dedi Aymar gülümseyerek. Bir gönül ilişkisi sayesinde iyileşmişti. Divane bir âşığa dönüşmek tam Bertrand'a göre bir hareketti. Kaderin cilveleri böyledir. Aymar bu ilişkinin saf, temiz ve mide bulandırıcı derecede tatlı duygularla dolu olduğundan emindi.

Aymar'ın aklına, Grimm* tarafından kurtadamlarla ilişkilendirilen ve bu nedenle çalışmaları sırasında dikkatini çeken bazı eski masallar geldi. Bu hikâye binlerce farklı şekilde anlatılmıştı: Prens çirkin bir kertenkeleye veya kurbağaya veya başka bir menfur yahut tehlikeli yaratığa dönüşüyor, yeniden insana dönüşmek için bir bakirenin sevgisine ihtiyaç duyuyordu. Kimse bir kurbağayla evlenmeye razı olmuyordu tabii. Ama nihayet saf ve temiz bir kız ona acıyor, onunla evlenmeyi kabul ediyor ve kurbağayla yatağa giriyordu – bunun üzerine kurbağa bir prense dönüşüyordu. Ve elbette, ikisi sonsuza dek mutlu yaşıyordu.

Bu kâbus da güllerle ve incilerle ve parfümlerle mi sonlanacaktı? Bertrand sonsuza dek mutlu yaşayacak mıydı? Eski öykülerde gerçeklik payı var mıydı?

Böyle mi iyileşiyorlardı?

Güzel ve çirkin. Evet. Bu öykülerde bir hikmet vardı.

"İşte geldi, dışarıda," dedi Bertrand, heyecanla fısıldayarak. "Gel de ona bir bak, amca, uzaktan tabii. Hayatında gördüğün en güzel kız olmalı."

* *Deutsche Mythologie*. Göttingen, 1835.

Bertrand dışarı koştu ve Sophie'yi bir öpücükle karşıladı. Sanki bir yıldır görüşmüyormuş gibi sarılıyorlardı.

Aymar kilisenin kapısından izledi. Genç bir subayın arabacıya ödeme yaptığını, bu sahneyle tek alakası bu küçük ayrıntıymış gibi, başını öne eğip oradan uzaklaştığını gördü. Herhalde kızın kardeşiydi. Kız hakikaten de çok güzeldi. Onu daha önce bir yerlerde görmemiş miydi? Neredeydi?

Aymar Bertrand ile sevgilisinin el ele uzaklaşmasını izledi.

"Sürüden ayrılan kuzuyu kurt kapar," diye düşündü Aymar, "çocuk hakikaten de kuzu seviyor." Sonra acı bir gülümsemeyle, şöyle dedi: "Acaba..."

Sonra aklına bir fikir geldi: "Şu genç subayla konuşayım. Bertrand'ı bunca zaman avladıktan sonra elimden bırakmakla iyi edip etmediğimi anlarım belki."

Başka bir arabacıya ödeme yapmak için başka bir arabanın gelmesini bekliyormuş gibi kaldırımda dikilen subaya yaklaştı.

"Affedersiniz," dedi Aymar. "Size bir soru sormamın sakıncası var mı?"

Yüzbaşı Barral de Montfort derhal talihsiz bir âşık olmayı bıraktı ve casus kimliğine büründü. "Katiyen yok," diye yanıtladı. "Fakat yanıt alıp alamayacağınız başka bir mesele."

"Entendu,"* dedi Aymar. "Şu genç hanımı tanıyor musunuz?"

"Belki."

"Peki yanındaki genç adamı?"

"Hayır."

"Pekâlâ, nezaketiniz için teşekkürler," dedi Aymar. "Umarım sizi zahmete sokmamışımdır."

"Pas de quoi,"** dedi Montfort. Aymar tam arkasını dönmüştü ki yüzbaşının aklına bir şey geldi: "À mon tour maintenant:*** Siz o genç hanımı tanıyor musunuz?"

* "Anlaşıldı." *–çn*
** "Bir şey değil." *–çn*
*** "Şimdi sıra bende." *–çn*

"Hayır."

"Peki yanındaki genç adamı?"

"Belki."

Aymar gülümsedi. Yüzbaşı da gülümsedi.

"Bence," dedi Aymar, "kısmi bilgilerimizi bir araya getirirsek, bir neticeye varabiliriz. Gelin, bir yerlerde oturalım."

Yakınlardaki bir kafeye oturdular ve birer içki söylediler. Ama konuşma ilerlemek bilmedi zira iki taraf da verdiğinden fazlasını almak istiyordu. Ne Barral acıklı aşk hikâyesini anlatmak istiyordu ne de Aymar Bertrand hakkındaki gerçeği ifşa etmeye hazırdı. Esrarengiz ve uygunsuz bir mizacı olduğundan bahsediyor ama işlediği suçlara dair tek bir söz etmiyordu.

"Anlıyorum ki," dedi Barral bir noktada, "yeğeninizden fazla hazzetmiyorsunuz. Bu hususta fikirlerimiz örtüşüyor. Ben de size birkaç tespitimi anlatayım. Sophie bu arkadaşla ilk tanıştığında, yanakları al al olmaya başladı. Başta hayran kaldım tabii çünkü daha da güzelleşmişti; ama aynı zamanda korkuyordum. Yanaklarındaki çillere bir de gözlerindeki tuhaf parlama eklendi. Başta bunun bir hastalığın ilk aşaması olabileceğini düşündüm. Ama hayır, her zamankinden daha sıhhatliydi. Sonradan anladım. Büyülenmiş olmalıydı. Dünyadaki en güzel, en neşeli, en mutlu kızın, hayatı boyunca şımartılmışken, *inouï** bir lüksün içinde büyümüşken, böyle suratsız ve yoksul bir çocukla olması başka nasıl açıklanabilir ki?"

Aymar anlayamadığı bir sebepten dolayı bu söylenenlerden rahatsız olmuştu. Hararetle olmasa da belli bir ölçü dahilinde Bertrand'ı savunmaya başladı.

"Neden kızın ailesiyle konuşmadın?" diye sordu.

"Yani, bakın," dedi Barral çekinerek, "beni söylemeyeceğime söz vermek zorunda bıraktı."

"Kendisi de kıza âşık," diye düşündü Aymar. "Vah zavallı. Ama Bertrand'ın gitmesine mâni olmadığım için ben daha büyük bir zavallıyım."

---

* Eşi benzeri görülmemiş –*çn*

Bir saat süren tutarsız konuşmalardan sonra ayağa kalktıklarında, ikisi de sohbetlerinin neticesinden pek memnun olmadı, hatta canları daha da sıkıldı. Konuşmaya büyük umutlarla başlamış olan Barral, sonun yaklaştığını görerek kendini feryat etmekten alıkoyamadı: "Fakat Mösyö, yeğeninize söyleyebileceğiniz hiçbir şey yok mu? Yapabileceğiniz hiçbir şey yok mu?"

Aymar adamın omzunu sıvazladı. "Dostum, bu senin işin. Ama demedi deme. Bir şeyler yap! Ve elini çabuk tut." Bunu söyledikten sonra içi rahatlamış bir şekilde, topallayarak uzaklaştı. Bir taraftan, eğer Bertrand hâlâ suç işliyorsa, son ikazıyla vazifesini yerine getirmişti zira genç yüzbaşı muhtemelen çaresizce bir hamle yapacaktı ve meseleyi kökten çözecekti; diğer taraftan, Bertrand hakikaten iyileştiyse, bu sefer de meselenin üzerinde fazla durmayarak iyi etmişti. Ama iki tarafa da oynamanın uzun vadede en iyi seçenek olmayabileceğinden endişe ediyordu. Fakat konu Bertrand'a gelince, yıllardır kararsızlık içinde dönüp dolaşmak, iki taraf arasında kalmayı daimi bir alışkanlık hâline getirmişti.

Aymar'ın gidişini izleyen Barral peşinden koşmak ve haykırmak istiyordu: "Neden böyle dedin? Neden korkunç şeyler ima ediyorsun? Gel buraya, bana yardım edeceksin. Beraber çalışacağız!"

Bunun yerine evine döndü ve Sophie'ye alışılagelmiş akşam mektubunu yazmaya başladı. Günün huzurlu ve güzel tek zamanıydı bu. Burada gizli görevinin aldatmacaları son buluyor, Bertrand aklından çıkıyor, yalnızca Sophie'nin iki yıl önceki falanca günde nasıl göründüğünü en ince ayrıntısına dek hatırlamaya çalışıyordu. Kıyafetinin detaylarını, kumaşını, rengini, fırfırlı eteğinin etrafını çelenk gibi saran kurdelelerin tasarımını hatırlamak istiyordu. O akşam ettikleri sohbetin ve sonrasına eve dönüp yazdığı mektubun her bir kelimesini hatırlamak istiyordu.

Bunların hepsi geçmişte kalmıştı ve anılara dokunması imkânsızdı ama bu tip şeylerin hafızada sanki dün olmuş gibi kalması ve bir anda insanın gözlerinin önüne gelmesi şaşılacak şeydi.

Bu şekilde geçmişi yâd ederek Sophie'yi elde etmeye çalışmanın ve aşkının karşılık bulacağını ümit etmenin heyecanını tekrar yaşıyordu. Hafızası doğal olarak çok iyiydi. Casusluk işinin neredeyse tamamını söze ve hafızaya dayalı olarak yapıyor, böylece geride töhmet altında kalmasına sebep olacak herhangi bir evrak bırakmıyordu.

Gece geç saatlerde, mektubunu bitirdikten sonra dışarı çıktı ve postaladı. Sonra aklına geldi: Hakikaten böyle bir adres var mıydı? Sophie orada yaşıyor muydu? O sokakta hakikaten o numarayı taşıyan bir bina varsa doğruyu söylemiş olmalıydı.

Sessiz ve soğuk sokaklardan derbeder hâlde geçerek elindeki adrese ulaştı. Mesafe uzundu ama aldırmadı. Nihayet binayı buldu. Kapı numarası doğruydu. Acaba hangisi onların dairesiydi? Sokağın karşısına geçti ve yukarı baktı. Tüm pencereler taşların arasındaki donuk ve siyah kutular gibi görünüyordu. Binanın yan tarafında dar bir geçit vardı. Pencereleri diğer tarafa bakıyor olabilir miydi? Hayır. Orada da her yer karanlıktı. Muhtemelen uyuyorlardı. Uyuyorlardı. Aynı yatakta. Yan yana. Belki de uyumuyorlardı– karanlığın içinde uyanıklardı–

Acıdan neredeyse inleyecekti. Binanın zemin katında bulanık bir ışık belirdi. Yarısı yerin altında kalan camın ardında bir mum yakılmıştı. Belli ki sesini duymuşlardı ve birileri camı açıp etrafa bakacaktı. Kaçmak üzereydi. Ama hayır. Pencereler kapalı kaldı, kalın beyaz perdenin ardında –bu muhtemelen bir çarşaftan kesilmişti– mum ışığı yanmaya devam ediyordu.

Acaba evleri orası mıydı? Eğildi ve inceledi. Perde içeriyi öyle az gösteriyordu ki gördüklerini anlamlandıramıyordu. Bazı sesler duydu. Muhtemelen havalandırma için açılmış delikten geliyordu. Bir kadın, bir de erkek sesi duyuyordu. Ama fısıldayarak konuştukları için kim olduklarını veya ne söylediklerini anlamak imkânsızdı.

Duygu yoğunluğundan bitkin düşen Barral nihayet oradan ayrıldı. Mum hâlâ yanıyordu. "Aman," dedi Barral, "muhtemelen bir

anne ve hasta çocuğudur." Ama buna kendi de inanmıyordu. Bilakis, baktığı camın onlara ait olduğundan emindi. Sokaklarda bir meczup gibi dolaştı. Beyni çalkalanıyordu. "Bunu bir daha asla yapmamalıyım," dedi kendi kendine, "görülseydim işim biterdi. Üstelik casus olduğum anlaşılmasın diye bunca tedbir almışken!"

Evet, o perdeli bodrum katında uzanıyorlardı. Gece boyunca birbirlerini sevmekten yorgun düşmüşlerdi. Uyuyorlardı.

Bertrand aniden uyandı. Uykusu genelde hafif olurdu. Dışarıdan gelen en ufak bir sese uyanırdı. Uykunun geri dönmesini ümit ederek gözleri açık uzandı.

Oda karanlık ve serindi ama bir türlü uykusu gelmiyordu. Bir o yana bir bu yana dönüyordu. Vücudu âdeta alev almıştı.

Sophie onun döndüğünü duyuyordu. "Sessiz olamaz mısın?" dedi sabrı taşarak. Vücudundaki her bir hücre uyumak istiyordu.

Bertrand iç çekti.

Bunun üzerine Sophie ona acıdı. "Zavallıcık," dedi şefkatle, kollarını boynuna dolayarak. Öpüştüler. Sophie'nin kulağını tatlı tatlı dişledi. Birbirlerini sıkı sıkı sarıldılar. "Lütfen..." diye mırıldandı Bertrand, bir yandan kendi talebine kızarak. Bunu neden yapmıştı?

"Yapmak zorundaysan," dedi teslim olarak. "Masanın üstünde."

Sorduğu için kendine, kabul ettiği için ona kızdı ama bu noktadan sonra kendini durdurması mümkün olmadığı için ayağa kalktı ve bir mum yaktı. Keskin bıçak mum ışığında turuncu turuncu parladı.

Örtüyü kaldırdı. Sophie'nin bedeninde bir ya da birden çok kez kesilmemiş çok az yer kalmıştı. Yara izine dönüşmüş eski kesikler, etrafındaki alandan belirgin bir şekilde daha açık renkteydi ve esmer tenini parçalara bölüyordu. Daha yeni kesiklerin kabuk tutmamış olanları, kırmızı kamçı izlerine benziyordu. Kabuk tutmuş olanlar ise mum ışığında eski mücevherler veya cilalanmış kaplumbağa kabukları gibi parlıyordu.

Bir an tereddüt ettikten sonra kızın üzerine eğildi... Yakut kırmızısı kan akmaya başladı. Hemen ağzını kesiğe dayadı ve hunharca

içmeye başladı. Oradan çıkabilecek en fazla kanı çıkarmaya çalışan dudaklarından nahoş emme sesleri geliyordu.

Bu sırada kız onun saçlarını okşuyordu. "Zavallı bebeğim," diye mırıldandı. Aklı gelip gidiyor, gerçek dışı görüntülerle ve rabıtasız düşüncelerle doluyordu.

Yine birbirlerine kenetlenmişlerdi.

Onları nihayet ayıran şey uyku oldu. Dermanları tükenmiş ve uzuvları birbirine dolanmış hâlde, sevgilerinin terini gece meltemiyle kurutarak uyudular. Yanmasına aldırış etmedikleri mum ancak tamamen eridiğinde söndü.

Gün ışığı onları uyandırdığında Bertrand farklı biriydi. Yaptıklarını dehşetle hatırladı. Sophie'nin yaralarına parmak uçlarıyla dokunarak ağladı.

"Seni öldürüyorum," diye inledi, "Zalim kader!" Tüylü avuçlarıyla kendi yüzünü tokatladı.

Sophie hem ağlıyor hem gülüyordu. "Aptallık etme, Bertrand. Hem ben senin için memnuniyetle ölürüm." Ölümü düşününce, kalbine tuhaf bir haz saplanıyordu.

Bertrand bunda teselli bulamıyordu. "İçimde azıcık insanlık olsa, senin kılına bile dokunmaktansa kendimi öldürürdüm."

"Yapma, Bertrand! Bunu yapma! Beni terk edersen ne yaparım?"

Parmaklarıyla son açtığı yarayı aradı. Bulduğunda, bakmaya cüret edemediği için gözlerini kapadı. "Bunu ben mi yaptım?" diye mırıldandı. "Ben yaptım. Bana nasıl izin verebildin? Neden beni bir çırpıda öldürmedin?"

"Aptallık etme, Bertrand," diye tekrarladı ve karanlık düşünceleri öpücükleriyle defetti.

Güneş doğmuştu ve keyifli şeyler düşünme vakti gelmişti. Gece bitmişti ve karanlığın delice düşünceleri içinden çıktığı mezara dönmeliydi.

Parke taşlı avludan geçerken, odacı yanlarına koştu.

"Madam," dedi, "mektubunuz var."

"Mektup mu?" dedi Bertrand merakla.

"Evet, mektup," dedi odacı ve onlara gülümsedi.

Sophie el yazısını hemen tanıdı. Bu Barral'ın her gün yazdığı mektuplardandı.

"Mühim bir şey değil," dedi Sophie, sevgilisinin merakını gidermek için. "İstersen oku, hatta en iyisi at."

"Atayım mı?" diye sordu odacı, ellerini mektubu ortadan ikiye ayırmaya hazırlayarak.

"Sen atmazsan, ben atacağım. Konu kapandı. – Hadi kahvaltıya gidelim. Açlıktan ölüyorum." Yırtılan kâğıdın sesi kulaklarının pasını sildi.

Kahvaltıda ikisinin de keyfi yerindeydi. Bertrand savaş bitince ne yapacağından bahsediyordu. Tıp okumaya devam etmek istiyordu. "Amcamın çok parası var," dedi.

"Ya ben? Benim param yok mu?" diye yanıtladı Sophie. "İstesem babam milyonlarca frank verir. Hem bir gün hepsi benim olacak. O zaman gider, evdeki odamda yaşarız. Gök mavisi cibinlikli, güzel yatağını düşündü. Eskiden yaşadığı yerdeki gösterişli lüksü, tabloları, halıları, rengârenk mermerleri, bronzları ve altınları ve ayna gibi parlayana dek işlenmiş ahşapları özlediği oluyordu.

"Belki de," diye sesli düşündü Bertrand, "kendimi kontrol etmeyi öğrenebilirim ya da kötü anlarım için başka birini bulup sana olan aşkımın saflığını koruyabilirim."

Bu düşünce Sophie'yi yaraladı. Hem de derinden yaraladı. Bertrand'a kendinin bir parçasını sunacak bu "başka birini" gerçekmiş gibi kıskandığını fark etti.

"Bunu söyleme. Bir daha bunu söyleme," dedi usulca. "Sen tamamen benimsin."

"Ama–" diye başladı Bertrand.

"Şşş," diye araya girdi. Bertrand'ın başka bir kızla olduğu fikrini aklından sildi ve önceki düşüncelerine döndü. Az önce hissettiği kıskançlık sancıları ağzının tadını kaçırmıştı. Aklına Barral geldi.

"Zavallı," dedi. "O da böyle mi hissediyor?" O anda karşısında olsa kendini Barral'a, hatta ona ihtiyacı olan herkese verebilirdi. Onu şehvetli, aç gözlerle izleyen bütün bir tabura verebilirdi. Pürüzsüz yanaklarını isteyen o sakallı suratlara, yumuşacık vücudunu sıkıştırmayı arzulayan o kaslı kollara, onu okşamak için can atan o nasırlı ve pis ellere teslim olabilirdi.

Dünyadaki tüm erkeklere karşı duyduğu sevgi içinde birikti ve dudaklarına aktı. Masanın üzerinden uzandı ve o sevgiyi Bertrand'ın dudaklarına kondurdu. Bertrand aldığı hediyeyi sezdi. Herhangi bir kişiye veya herkese verebileceği o büyük sevgiyi ona ve sadece ona bahşetmeyi seçtiğini sezdi. Derinden sarsıldı ve şiddetli bir duygu fırtınasının ortasında nutku tutuldu.

"Bir daha asla, asla birinin aramıza girebileceğinden bahsetme, Bertrand," dedi. "Bunun ne kadar canımı yaktığını bilmiyorsun."

"Biliyorum," diye yanıtladı, "ama–"

"Sus. Başta sana kendimi sunan ben değil miydim? Dişlerinin canımı çok acıtmasından çekindiğin için bıçağı alan ben değil miydim? Senin için yapmayacağım hiçbir şey yok."

Devamındaki sessizlikte, Sophie'nin aklına babası ve annesi geldi. Onlar da birbirlerini böyle sevmişler miydi? Annesi vücudunu babasına bu şekilde sunmuş muydu? Bunu düşününce üzüldü. Nedense zihninde canlandırmak istediği sahne bir türlü oluşmuyordu. Babasının ve annesinin herhangi bir noktada aynı yatağı paylaşmış olduğuna inanamıyordu. Ama bunu en azından bir kez yapmış olmalıydılar. Tabii onların yatağı, Bertrand ile yaşadıkları bodrum katındaki sefil kanepenin aksine, gece boyunca birbirlerine yapışık uyumalarını gerektirecek kadar dar olamazdı. Babası veya annesi mumu şarap şişesine takıp uyandığında şişenin ağzına kadar eridiğini görmüş müydü hiç?

On Altıncı Bölüm

Onları günün birinde teslim alacağını sezdikleri karanlıkla karşılaşınca, birbirlerine sarılan iki çocuk gibi kenetlendiler. Ve boğulan insanların çaresizliğiyle birbirlerine tutundular. Günün kısa yaşamını takip eden gecenin hiçliğinin dibine vurmak üzere olduklarını hissediyorlardı. Ruhları bedenlerine tutunmak için fazla zayıftı; sanki ölümün yakında geleceğini ve ruhlarının cılız ateşini koruyan şehvetli etlerini sıyıracağını biliyormuş gibi, hayatın ne kadar uzun sürerse sürsün aslında kısa olduğunu çünkü sonu gelen her şeyin kısa olduğunu biliyormuş gibi, birbirlerini sıkıca kucaklıyor ve asla bırakmıyor, dudaklarını birleştiriyor ve araya bir şey girmesin diye bir an olsun ayırmıyor, gece gündüz, çocuk kıza acı vermekten ve kız yaralanmaktan başka bir şey arzulamıyor, gelecekteki anlarda ne kadar ölü veya insanlıklarından mahrum olacaklarını önemsemeksizin, birlikte geçirdikleri her an, en azından o an için, hayatta olduklarını yakıcı bir şekilde hissediyorlardı.

Gece boyu sevişmek, gün boyu arkadaşlık etmek yetmiyordu. Uykudayken de düşünceleri birbirleriyle oynamaya devam ediyordu. Çocuk doymak bilmiyordu. Kızın vücudu onun için bir kan pınarıydı. Sanki ihtiyaçlarını karşılamak için yaratılmıştı. Kız, kanın bunaltıcı şehvetine kapılarak, emziren bir anne gibi irileşiyordu.

Yürürken bedeni sallanıyordu. Kalça hareketlerini kontrol edemiyordu. Sanki çocuk hâlâ kollarındaymış gibi hissediyordu ve hakikaten vücudundaki yaralarda onun hissini taşıyordu. Bu yüzden, yalnız kaldığında, çocuğun nöbet tuttuğu yere gidemediği zaman-

larda –ki bu nadiren oluyordu çünkü kalede bile yanından ayrılmıyordu– kendi kolunu dudaklarına götürüyordu ve çocuğun açtığı yaraları öpüyordu.

Tuhaf ama anlaşılır bir şekilde, bu daimi yakınlık ölüm olasılığıyla cesurca yüzleşmelerini sağlıyordu. Versay birlikleri şehrin etrafını kuşatıp Komün üyelerine savaş açarken, kendini tehlikeye atmasın diye çocuğa yalvarıp duruyordu.

Çocuk, "Vurulursam ne yaparsın?" diye sorduğunda, "Ben de kendimi vururum," diye yanıtladı. İkisi de ölümden korkmuyordu. Birlikte ölebilirlerdi. Mezarın ötesinde her ne varsa, hiçbir şey olmasa bile, en azından onu paylaşırlardı. Asıl dayanılmaz olan, ikisinden birinin diğerinden daha uzun yaşaması fikriydi.

Öyle bir ruh hâline girmişlerdi ki sık sık birbirlerinin kollarında bir çatıdan atlayarak intihar etmekten bahsediyorlardı. Bu bir ölümden ziyade, bugüne kadarki kucaklaşmalarının daha da vahşi bir hâl alması olurdu.

204. taburun asker barında yardımcı bar sorumlusu olarak kalıcı bir işe girmişti ve askerler onu her zamankinden fazla seviyordu. Yeni pozisyonuna yakışıyordu. Bir ölçüde hantallaşmıştı. Dudakları şişmişti ve sanki bir laneti defetmeye hazırlanırken dudak bükmüş gibi kıvrılmıştı. Eskiden dikkatleri cezbeden gür saçlarını özensiz bir şekilde topluyordu. Teni artık bronzdan ziyade kavruktu. Fakat bu değişiklikler güzelliğini azaltmamış, sadece başkalaştırmıştı.

Havada bir çeşit çaresizlik vardı. Sonun yaklaştığı hissediliyordu. Bu noktada Komün paniğe kapılmaya başladı. Courbet, Napolyon'un zaferlerini simgeleyen Vendôme Sütunu'nu yıktırdı. İçlerindeki bir hain büyük bir mühimmat deposunu patlattı. Hayatını kaybeden çok kişi oldu. Bu şiddet ortamında, düşman tarafından fethedilmesi hâlinde Paris'i yakıp kül etmek üzere şehirdeki bütün yanıcı maddeleri, dinamitleri, petrolü, sülfürü, reçineyi ve bol miktarda fünyeyi toplamaktan sorumlu bir bilim heyeti atanması hiç garip kaçmadı.

Daha da kötüsü, insanları boğmaya veya etrafa asit sıçratmaya yarayan gaz bombaları yarım yamalak da olsa imal edildi. İçine küçük bir zehir kesesi ve minik bir oyuk iğne saklanabilen yüzükler tasarlandı ki esir düşmek üzere olan askerler düşmanlarını tek hamlede katledebilsin. Bunların çok azı fiilen yapıldı ve hiçbiri kullanılmadı; ama bu cihaz, pek işe yaramamış da olsa, Komün üyelerinin kapıldığı çaresizliğin çarpıcı bir sembolüne dönüştü.

Bodrum katında yaşayan çiftimiz gerilimi diğerlerinden daha fazla hissediyordu. Bilhassa Bertrand. Etrafını saran ölüm kokusu yüzünden uluyası geliyordu. Gırtlağının vahşi bir iniltiye yol vermek üzere olduğunu fark ediyor, kendini son anda durduruyordu. "İyileştim, iyileştim," diye içinden tekrar ediyor ama aslında iyileşmediğini, içindeki canavarı Sophie uğruna bastırdığını biliyordu.

Geceleri uyanıp şöyle diyordu kendine: "Beni zaafıma yenik düşürme! Tanrım! Zaafıma yenik düşürme!" Bildiği tüm duaları okuyor, tüm azizlere yalvarıyordu. Sonra, umudunu yitirerek, bıçağı alıyordu. Sophie uyumaya devam ediyordu. Son zamanlarda Bertrand her ihtiyacını karşıladığında uyanmaya gerek duymuyordu. Uykusunda vücudunu Bertrand'ın vücuduna bastırıyordu. Kasları gevşemiş hâlde, bir rüyadaymış gibi, uyuşuk bir şekilde kımıldıyordu.

Bertrand çok geçmeden artık tatmin olmadığını fark ediyordu. Bu küçük yudumları bırakıp pınarın kalbine, boyundaki o yumuşak noktaya geçmek, şah damarından fışkıran ılık kanların içinde boğulmak için yanıp tutuşuyordu.

Sonra çıldırmış gibi başını sallıyordu. "Hayır, hayır!" diye bağırıyordu, dişlerini sıkarak. "Tanrım! Bana mâni ol!" Gece boyunca içinde tekraren, her seferinde daha güçlü bir şekilde yükselen bu arzuyla savaşıyordu. Susuzluğunu tekrar tekrar gidermeye çalışıyor ama alabildiği miktarla yetinemiyordu. "Nasılsa onu yavaş yavaş öldürüyorum," diyordu öfkelenerek, "işini bitireyim, olsun bitsin!"

Bir keresinde dişlerini o gırtlağa geçirme arzusu öyle dayanılmaz hâle geldi ki yataktan fırladı, aceleyle giyindi ve dışarı çıktı. "İlla yapacaksam," diye düşündü, "en azından başka biri olsun."

Birkaç blok ileride bir adamla karşılaştı. Ellerinin ve ayaklarının yerden kesildiğini, vücudunun havayı yardığını fark etti. Dişleri parçalayacak bir gırtlak arıyordu. Adam korku hâlinin getirdiği ani güçle karşı koydu. Bertrand'dan boğuk iniltiler, kesik kesik hırlamalar yükseldi. Kıyafetleri ona mâni oluyordu. Giyinerek hata ettiğini biliyordu. Kaldırım taşlarında debelenirken, midesine sert bir diz darbesi aldı ve kendini savunmak için kaldırdığı kollarını yarıp geçen bir yumruk yüzüne isabet etti.

Sophie sabaha karşı uyandığında, Bertrand'ın kahvaltı için bir şeyler almaya çıktığını zannetti. Ama aradan azımsanamayacak kadar vakit geçince endişelenmeye başladı. Saint-Cloud Kapısı yakınlarındaki muharebede çarpışmakta olan taburuna katılmaya mı gitmişti? Odacıları Madam Labouvaye beyefendiyi görmediğini söyledi. Sophie taburun kumanda merkezine koştu. Bu işlevi gören dükkân kapalıydı. Kimseden bilgi alamadı. Sağa sola koşuşturdu, tüm asker barlarına baktı, yetkili gibi görünen herkesi sorguya çekti. Onlarca yanlış duyumun peşinden koştu.

Akşam olduğunda, zihnen ve bedenen yorgun düşmüştü. Yüzlerce kez yeşeren umutlarını yüzlerce kez yitirdi. Nihayet, ayakları şişmiş ve karnı acıkmış hâlde ama bunlara aldırış etmeden, odalarına döndü. Avludan geçerken, odaya vardığında Bertrand'ın onu bekliyor olacağından emindi. Ama oda karanlık, boş ve bıraktığı gibi dağınıktı.

Ertesi gün daha iyi bir iş çıkaracağına dair kendine söz verdi ve biraz istirahat etmek için uzandı. Ama uykusu gelmiyordu. Yanındakini özlüyordu. Bertrand'ın varlığının sağladığı güveni özlüyordu. Aylardır yapmadığı bir şeyi yaparken buldu kendini: Karanlığın içinde korkunç şekiller, gölgelerin içinden üzerine atlamak üzere olan siluetler olduğunu hayal ediyordu. Hamle üstünlüğünü sağlayabilecekleri noktalara geçtiklerini, gırtlağına sarılıp onu öldürmek için doğru ânı kolladıklarını görebiliyordu. Bertrand neden onu korumak için burada değildi? "Bertrand, Bertrand!" diye inledi.

Onu bir daha hiç görmeyecek miydi? Bitmiş miydi? Ayrı mezarlarda mı yatacaklardı? Öyleyse Sophie hakikaten Yahudi Mezarlığı'na mı gömülecekti? Hep gördüğü rüya gerçeğe mi dönüşecekti? Ailesi tabutunun başında gözyaşı döküyordu. Barral intikam yemini ediyordu. Ailesinin hıçkırıklarını duyabiliyordu. Evet, Barral'ın sözlerini de duyabiliyordu. Şimdi de onu mezarına indirmişlerdi. Evet, küreklerden birbiri ardına boşalan toprağın, tabutunun kapağına vuruşunu açık seçik duyabiliyordu.

Dehşet içinde uyandı. Kan ter içinde kalmıştı. Zorlukla nefes alabiliyordu.

Ne kadar aptaldı! Duyduğu şey üst komşusunun adım seslerinden ibaretti. Sert, çivili botlar giyen bir işçi olmalıydı.

Bir ses daha duydu. Bertrand sonunda eve dönmüş olmalıydı. Nihayet! Şükürler olsun! Adım sesleri gittikçe yakınlaşıyordu. "Bertrand!" diye haykırmak üzereydi ki alçalmaya ve bitişiğindeki koridor boyunca uzaklaşmaya başladılar. Kayboldular.

Karanlık yine bir arı sürüsü gibi etrafını sarıyordu. Ayağa kalktı ve mumu yaktı. Mumun sadece küçük bir kısmı kalmıştı ve o da çok geçmeden tükendi. Gaz lambasının fitili bozuktu. Üstelik haznesinde kalan gaz yağı küçük bir lekeden ibaretti.

Mumun alevi titreyerek söndü. Sophie elinde kalan birkaç kibriti uzun aralıklarla yakarak idare etmek zorunda kalacaktı. Kaçınılmaz olarak bittiler. Ama bir şekilde uykuya dalmayı başardı. Kibritlerin ucundaki sülfür terli ellerinde yumuşadı ve eridi. Sabah uyandığında, avcunun leş gibi kimyasal madde koktuğunu fark etti. Bertrand'dan hiç iz yoktu.

Aslına bakılırsa tutuklanmıştı. Kendisi de onu yakalayan da asker olduğundan, davasına askeri mahkeme bakıyordu.

Aymar o sabah Albay Gois ile karşılaştı. Onu tebrik etti. "Birkaç gün önce, askeri mahkeme başkanlığına atandığını duydum."

"Aslında," diye yanıtladı Gois, "birazdan ilk celsemizi açacağız. Görülecek ilginç davalar var. Birkaç vatan haini, bir de silah arkadaşını ısırmaya kalkan bir manyak—"

Bunu duyan Aymar araya girdi: "Silah arkadaşını ısırmaya kalkan bir manyak mı?"

"Ben de bu kadarını biliyorum," dedi Gois, "ama dava ilgini çekiyorsa, bana eşlik edebilirsin."

Yolda Aymar'a niyetini açıkladı: Devrim mahkemelerinin ciddiyetini yeniden tesis etmek istiyordu. "Af heyeti işlevi gören bir askeri mahkemenin ne anlamı var ki?" diye yakındı. "Askeri mahkeme çabukluk ve katılık teşkil eden devrimci karakterini kaybediyor çünkü davalar halka açık görülüyor. İşimizi kapalı kapılar ardında yapmalı, bir hainin kaçmasına göz yummaktansa beş masumu öldürmeliyiz. Seni temin ederim ki böyle yaparsak askeri yenilgilerimizin de arkası kesilecek.

"Evet," diye sürdürdü, "en büyük hatamız giyotini yürürlükten kaldırmak oldu. Devrimcilerin bugüne dek sahip olduğu en kıymetli aleti bir kenara attık."

Aymar'ın o öğleden sonra yargılanacak olan manyağa duyduğu ilgiye pek aldırmadı. Belki de aklı başka meselelerle doluydu. Komün akamete uğrarsa diye kara gün akçesi olarak Londra'ya göndermiş olduğu hacizli malları, en kaliteli ipekten çarşafları, yastıkları, nevresimleri ve pahalı mobilyaları düşünüyor olabilirdi. Belki de sarımsak kıtlığında stoklarını eriterek yapacağı vurgunu düşünüyordu. Yoksa bu söylentiler Komün karşıtlarının uydurmalarından mı ibaretti? Kim bilir? Kesin olan şu ki en yakın arkadaşlarının bile saygı duyduğu tek yanı, canının istediği kadar konyağı –ki bu katiyen az bir miktar değildi– gıkını çıkarmadan boğazından aşağı gönderebilmesiydi.

Dalgın bir biçimde kâğıtlarını karıştırdı ve nihayet Aymar'ın manyağı görmesine yarayacak izin kâğıdını doldurdu. "*Il est permis au citoyen Galliez de communiquer avec le Bertrand Chaillet détenu pour la cour martiale à la prison du Cherche-Midi,*" yazıp imzaladığı kâğıdı Aymar'a uzattı; ismi gören Aymar artık emindi.

"*C* harfinin peşinde bir *h* eklemesi, benden saklanmasına yetti,"

diye düşündü. Dışından ise şöyle dedi: "Sana bu adam hakkında verebileceğim birçok bilgi var. İzin verirsen bir rapor yazmak isterim."

"Hayhay," dedi Gois. "Ama meseleyi derinlemesine inceleyecek vaktimiz olacağını zannetmiyorum. Bu tür davalarda, daha mühim meselelerdeki katılığımı dengelemek adına müsamahakâr davranırım."

Aymar aceleyle Bertrand'ın yanına gitti. Ulusal Muhafızlardan biri onu aslında hücre olarak tasarlanmamış, küçük bir odaya götürdü. İçeride, bir çocuk karyolasının üzerinde oturan Bertrand'ı yüzündeki morluklar yüzünden neredeyse tanıyamıyordu. Kollarını zapt etmek için deli gömleği giydirmişlerdi. Öne eğik başını kaldırmadı.

"Bertrand," dedi Aymar usulca.

"Sen misin, amca?" diye sordu Bertrand kımıldamadan.

"Bertrand," dedi Aymar şefkatle. "Bu sen misin? Neler oldu?"

"Hiçbir şey olmadı. Beni burada bırak. Ölmek istiyorum."

"Matmazel de Blumenberg nerede?"

"Bilmiyorum. Bilmek de istemiyorum. Onu bir daha görmeyeceğim. Hayatım boyunca herkese yeterince zararım dokundu zaten."

"O güvende mi?"

"Umarım öyledir. Ama biliyorum ki hayatını mahvettim. Bana kanlı çiğ et verdiğin ve kansızlığıma iyi geleceğini söylediğin zamanları hatırlıyor musun? Bu numaraya başvurmanı şimdi daha iyi anlıyorum. Ama işe yaramıyor."

"Ne demek istiyorsun?" dedi Aymar. Bertrand'ı biraz sorgulaması, Sophie'nin fedakârlığını öğrenmesi için yeterli oldu. Şöyle bitirdi Bertrand sözlerini:

"Artık beni kurtarmaya çalışma ve Sophie'ye burada olduğumu söyleme zira kendime güvenemiyorum. Ölmem en iyisi olacak."

"Uzun süredir seni kurtarmaya çalışmıyorum. Bien au contraire.* Eğer Piepus'ta karşılaştığımızda beni iyileştiğine ikna etmiş olma-

* "Bilakis." *–çn*

saydın, seni şimdi olduğun yere o zaman tıktırırdım. Bu sefer kaçmaman için elimden geleni yapacağım. Elveda, Bertrand."

"Elveda, amca," dedi çocuk.

Aymar'ın yüreği sızladı. Bertrand'ı gerçekten öylece bırakacak mıydı? Sırf Bertrand'ı değil, onu terbiye etmeye çalışarak geçirdiği uzun yılları da feda ediyordu. Böyle şeyleri tamamen unutup birkaç söz daha etmeden çekip gidebilir miydi?

"Senin için yapabileceğim hiçbir şey yok mu?"

Yanıt gelmedi.

"Sophie'ye iletmemi istediğin bir mesaj var mı?"

Bertrand başını şiddetle iki yana salladı. Sonra şöyle dedi: "Françoise'ya benim için veda et, bana hep iyi davranmıştır; bir de anneme, onu bir daha görürsen tabii."

Aymar, gözlerinde yaşlarla, topallayarak dışarı çıktı ve bir araba tutup eve döndü. "Evet, böyle bitmeli," diye düşündü ve suçlayıcı bir rapor yazmaya koyuldu.

En başta, işlediği suçların hızlı bir taslağını çıkarmakla yetinmeye karar verdi. Bir özetten fazlasını yazmayı tasarlamıyordu. Ama konuyu lafa boğdu ve şahsi hislerinin ön plana çıkmasına müsaade etti. Bu gülünç bir işti ve bunu yaptığı için utanıyordu. Ama bu meseleler epeydir içinde mayalanmaktaydı. Azılı bir suçlunun yaptıklarını yalın bir dille anlatmaya çalışan, soğukkanlı cümlelerin içinden duyguları fışkırıyordu. İster istemez, içinde kopan duygu fırtınası, yanlış noktalara vurgu yapan bir belagatle dolu, hararetli bir söyleve dönüştü; bununla birlikte, belagat sahibi olduğu doğruydu zira kâğıda döktüğü kelimeler beyninden önce kaleminin ucunda tecelli ediyordu.

Yazmaya devam ettikçe konuya iyice ısındı. Komün üyelerinin küfür sayacağı beyanlarda bulunuyor, tarihte bu dönemin bir sapkınlık olarak anılacağını savunuyordu. Sonra korkuyu hepten bir kenara bırakıp haiz olduğu tüm hararetle ve coşkuyla yazmaya girişti.

Neticede kazanması gereken bir dava vardı. Albay Gois kendi ağzıyla söylemişti: "Bu tür davalarda, daha mühim meselelerdeki katılığımı dengelemek adına müsamahakâr davranırım." Buna katiyen izin veremezdi. Bertrand'ın ölüm cezasına çarptırılması gerekiyordu. Bu uğurda, Aymar o güne dek yaptığı bütün araştırmaları gözler önüne serdi ve Kilise'nin uygun gördüğü kazığa bağlanıp yakılma cezasının ortaçağa özgü bir gaddarlık olmadığını, kendi koşullarında değerlendirilmesi gerektiğini anlattı.

"Neslimizin maddi âlemin fethinde attığı büyük adımlar, sırf cismani dünyayı derinlemesine kavradık diye, bizi açıklanacak her şeyi açıkladığımızı düşünmeye itmemeli. Eski zamanların biliminsanları ruhani âlemin derinlerine inmek için büyük gayret sarf etmiştir ancak bu yoldaki zaferleri unutulmaya yüz tutmuştur.

"Ellerinde çan ve kitapla, buhurdanlarını sallayarak ürkütücü Druid ormanlarına dalan, ormanda yaşayan ruhları kovan, büyücülerin hizmetindeki hayvanları sürgüne yollayan, elemental varlıkları savuşturan, Antik Galya'nın canavarlarını ve iblislerini defeden o yürekli rahiplere ne kadar minnet borçlu olduğumuzu kim tahmin edebilir? Vaktiyle her karanlık köşeden fırlayan, duvar çatlaklarından sızan, eğrelti otlarının arasına ve yosun kaplı taşların altına gizlenmiş, gafil avlanıp yeterince hızlı istavroz çıkaramayan yolcuların üzerine atlayan, tuhaf ve doğaya aykırı yaratıkların telef edilmesindeki yardımları için onlara olan borcumuzu kim hesaplayabilir? Belki o yaratıkların tümü kötülükte denk değildi fakat her biri insanlığın yazgısına istenmeyen birer müdahale anlamına geliyordu.

"Eğer bugün yalnız bir yolcu Fransa'nın ıssız ormanlarında, gecenin gölgelerini yararak, korkusuzca ilerleyebiliyorsa, bu polisimizin teyakkuzu sayesinde mi? Bilim bize hortlaklara ve yaratıklara inanmamayı öğrettiği için mi? Yoksa atmosferde saklı dehşet yükünü, bin yıl süren bir savaştan sonra nihayet temizlemiş, dolayısıyla insan egosunun gelişmesinde tamamlayıcı rol oynayan Kilise'ye de bir miktar teşekkür borçlu muyuz? Bundan istifade eden bizler,

gururumuzun bizi borcumuza kör etmesine müsaade etmemeliyiz. Mantıklı düşünen kişiler gelecekte bu savımı destekleyecektir.

"Evet, eski zamanların cahil insanlarının maruz kaldığı şeytani dehşetlerden bugün azadeysek, sanki çocuksu korkularımızdan kurtulmuşuz gibi kendimizle gurur duymayalım. Meseleyi tarafsız olarak inceleyelim.

"Kötülük var. Ve kötülük kötülüğü doğuruyor. Tarihteki dehşetler ve zulümler asırlardır birbirini takip ediyor. Bir kötülük bir diğerine sebebiyet veriyor, hayır, katlanarak çoğalıyor. Bir suçlu bir diğerini tetikliyor. Soyları tavşan gibi ürüyor. Bu salgın durdurulmazsa, kendi sebep olduğu çürümeyle beraber dünyayı da yok edecek.

"Aceleyle hüküm vermekten kaçınalım. Katolik Kilisesi'nin üç yüz bin cadıyı yaktığı söylendiğinde, tüm dünya dehşetle şunu söyledi: 'Ne feci bir batıl inanç! Cadı diye bir şey yok ki.' Hakikaten de yoktu. En azından artık yoktu.

"Ama şimdi bariyerler indi, kapılar ardına dek açıldı ve eski yaratıklar yeni kılıklara bürünerek dünyaya doluşuyor. Yeni dehşetler ormanda pusuya yatmak yerine çarşıda dolaşıyor; yalnız yolcuların değil, ulusların gırtlağına sarılıyor. Dünyada görülmemiş savaşlar çıkacak ve kimsenin hayal edemeyeceği gaddarlıklar yaşanacak. Kızıl kanlar oluk oluk akacak; ölmeye yüz tutmuş insanlığın toplu mezarlarından yükselen iniltileri duyunca, o üç yüz bin cadının çığlıkları kulaklarımızda kuşların cıvıltısı gibi yankılanacak."

Raporunu duruşmaya yetiştirmeye çalışırken sarf ettiği gayret ve kalbindeki gizli yerlerin kilidini açmanın getirdiği utanç yüzünden kızarmış hâlde, Cherche-Midi Sokağı ile Regard Sokağı'nın kesiştiği köşede, savaş konseyine ayrılmış olan binaya koştu.

Albay Gois ortalardaydı fakat meşguldü. Saat yediyi geçiyordu ve askeri mahkemenin ilk celsesi saat dokuzda açılacaktı. Aymar raporu teslim ettiği Albay Gois'nın sorularını, "Cevaplarını burada bulacaksın," diyerek elinden geldiğince savuşturduktan ve belgenin okunacağına dair güvence aldıktan sonra oradan ayrıldı.

Nihayet her şey bitmişti. Bir hata yaptıysa bile, artık telafisi mümkün değildi. Yapsam mı yapmasam mı diye düşüneceğine, en azından bu hakikatte teselli bulabiliyordu. İçi rahatlayan Aymar, yakında duruşmanın başlayacağı büyük ve kasvetli salonda yerini aldı. Mahkeme salonu henüz boştu. Tavandan sarkıtılmış birkaç lamba kasveti dağıtmaya çalıştı. Gölgeler kısmen geri çekildi ve sanki çelimsiz ışıkları yenmek için bir yarasa sürüsü gibi döneceği âna dek güç topluyormuşçasına, salonun köşelerinde toplandı.

Süngülerini kaldırmış birkaç Ulusal Muhafız, salonu doldurmaya başlayan halkın sıralara düzgün bir şekilde yerleştirilmesiyle alakadar oldu. Pahalı elbiseler giymiş kadınlar en ön sıradaydı.

Nihayet Gois içeri girdi ve davalar süratle görülmeye başlandı. Küçük meseleler vardı; hırsızlıklar, anlaşmazlıklar, kavgalar. Sonra ana yemek geldi. 74. taburdan Yüzbaşı Jean-Nicolas Girot, Binbaşı Gandin tarafından itaatsizlikle suçlanıyordu. Avukatlar tezlerini savundu. Sonra Girot konuştu.

Gerçekleri itiraf etti. Bölüğü Maillot Kapısı'na konuşlandırılmıştı ve üç gündür ağır düşman ateşi altındaydılar. Nöbet değişikliği olacağı söylenmişti. Adamları yorgunluktan ve açlıktan zayıf düşmüştü. Fakat değişiklik beklerken ilerleme emri gelince, nöbet yerlerini terk ettiler. "Vicdanen," diye sonlandırdı savunmasını Girot, "itaatsizlik etme hakkını kendimde buldum. Bölük komutanı olarak, tüm sorumluluğu üzerime alıyorum."

Mahkeme Başkanı Gois bir süreliğine kalabalığı dışarı çıkardı ve meseleyi diğer hâkimlerle tartıştı. Çok geçmeden vardıkları karar Gois tarafından yüksek sesle okundu. Durmadan "göz önünde bulundurulduğunda," diyordu... "Sanığın suçunu itiraf ettiği göz önünde bulundurulduğunda; Maillot Kapısı'nın düşmanın an itibariyle yoğunlaştığı mevki olduğu göz önünde bulundurulduğunda; sanığın siyasi geçmişi ne kadar şanlı olursa olsun (Girot eski bir Cumhuriyetçiydi), bunun kabul ettiği askeri vazifeleri ifa etmemek için geçerli bir mazeret olamayacağı göz önünde bulundurulduğun-

da; Sanığı, Versay'ın silahlı isyancılarının üzerine yürümeyi reddetme suçundan suçlu bulduk.

"Bu sebeple mahkeme heyeti, yapılan müzakereler neticesinde, vatandaş Jean-Nicolas Girot'yu ölüm cezasına çarptırmıştır; cezası önümüzdeki–"

Hükümlü sesini yükselterek, Gois'nin okuduğu kararı yarıda kesti ve küstah bir tavırla, "Teşekkürler, beyler," dedi.

Halk tepki göstermesin diye süratle bir sonraki davaya geçtiler. Halk bir kere tepki göstermeye davet edilince, bu silahı elinin altında tutmaya hemen alışıyordu.

Bertrand getirildiğinde, saat gece yarısını geçmişti. Mahkeme salonuna cehennem sıcağı çökmüştü. Lambalar tütüyordu. Hava boğucuydu. İzleyiciler sabırsızca kımıldanıyordu. Bertrand'ı görünce bir şey hissetmediler. Ürkek tavırlarıyla veya deli gömleğini çıkardıktan sonra arkadan bağladıkları elleriyle ilgili hiçbir gariplik fark etmediler.

Dava hızla görüldü. Kolu sargılı, yüzü diş ve tırnak izleriyle kaplı olan tek şahidin olayı anlatması istendi. Sonra Bertrand'ın ifadesi istendi ama Bertrand konuşmayı reddetti. İki taraf da kendi isteğiyle avukat hakkından feragat etti, böylece çok geçmeden karar verildi.

Kısa istişarelerin ardından, Mahkeme Başkanı Gois konuşmak üzere ayağa kalktı. Aymar'ın kalbi küt küt atmaya başladı zira Gois elinde Aymar'ın raporunu tutuyordu ve oradan alıntı yapmak üzereydi; hakikaten de yaptı ama istisnasız her bir alıntı Aymar'ı maksadından uzaklaştırdı.

"İşte bu dava," diye sonlandırdı sözlerini, Aymar'ın verdiği bilgilerin çabuk ve eksik bir özetinin ardından, "eskiden olsa kazıkta biterdi. Katolik Kilisesi, bayanlar ve baylar, üç yüz bin insanı böyle yaktı. Bir düşünün! Bu üç yüz bin insanın tek suçu bir hastalıktan mustarip olmaktı, dolayısıyla yetkin doktorlara teslim edilmeliydiler, cellatlara değil. Bilimin rehberliğinde aydınlanmış olan Komün, fiziksel ve zihinsel hastalıklar ile toplumsal kanunların kasten ihlal edilmesini aynı kefeye koyamaz. Hatta Komün'ün nihai gayesi tüm

suçluları hasta yerine koymak, tıp ve hıfzıssıhha vasıtasıyla ıslah etmektir. Versay isyancıları ve müttefikleri, papazlar ve keşişler imha edildikten sonra, o bahtiyar günler de gelecektir.

"Bu habis zihniyet, şeytanla sadece haçlarla ve dualarla, işkence odalarıyla ve alev almış çıralarla ve kazıklarla savaşılabileceği düşüncesini asırlarca besledi. Aynı zihniyet, kendini köpek zannetmesine nasıl bir hastalığın sebep olduğunu bilmediğimiz bu genç adamı, şeytanın var olduğunun, onunla baş etmek için rahiplere ve aristokratlara ihtiyaç olduğunun bir kanıtı olarak kabul ederdi.

"Biz böyle yapmayacağız. Kendi çıkarlarımız için halka zulmetmeyecek, mecbur kılınmış ve kurnazca ezberletilmiş hurafeleri ve cehaleti kullanarak boyun eğdirmeyeceğiz. Burada yalnızca gelişmeye, hürriyete ve akla yer var. Dolayısıyla, mahkeme heyeti sanığın zaman zaman cinnet geçirmesine yol açan bir hastalıktan mustarip olduğuna karar vermiştir; sanığın cinnet hâlinin geçici olduğunun, mevcut tavırlarından yola çıkarak anlaşıldığı göz önünde bulundurulduğunda; bu mahkemenin suçluları cezalandırdığı ve hastaları hapis yahut infaz vasıtasıyla ıslah etme iddiası olmadığı göz önünde bulundurulduğunda; mahkeme heyeti sanığın La Santé Cezaevi'ndeki kliniğe yatırılmasına, iyileşene kadar orada tutulmasına karar vermiştir.

"Askeri mahkemenin kararı halkın huzurunda okunmuştur..." vesaire.

"Laf! Laf! Laf!" diye homurdandı Aymar, kendi sözcükleri aleyhine çevrilince. "Kâh şu laf kâh bu laf. Laflar başka laflarla dövüşüyor ama hiçbirimizin bir şey bildiği yok."

Hakikaten o gün çok konuşulmuştu. Akşamında, Hôtel de Ville'de, eskiden askeri işlerin başında olan "Amerikalı" Cluseret vatana ihanetten yargılanacaktı. Duruşmada bir türlü sadede gelinemiyordu. Kılıcını hem eski dünyadaki hem de yeni dünyadaki onlarca ülkenin onlarca savaşında sallamış olan bu profesyonel devrimciyi yargılamak amacıyla kurulmuş heyet, generali tahliye etme

eğilimindeydi; ama asıl dertleri, bu ithamla generale çamur atmaya çalışan azınlığa saldırma fırsatını değerlendirmekti.

Konuşmaların, atışmaların sonu gelmiyordu. Son birkaç hafta boyunca yaptıkları tekraren, en ince ayrıntısına dek irdelendi.

Saat geç olmuştu. Vermorel konuşuyordu. İddiasına göre, yürütülen tahkikat Cluseret'e yöneltilen suçlamaların yanlış olduğunu göstermişti. "Fakat bence bu yargılamanın ana fikri, davamıza zarar verdiği düşünülen bir askeri amiri kolaylıkla tutuklayabiliyor olmamız. Bana kalırsa, Komün'ün selametinin en büyük alameti, kuvvetinin en sağlam delili budur!"

Salona benzi atmış, telaşlı bir adam girmişti. Elinde bir telgraf tutuyor, sabırsızlıkla Vermorel'in susmasını bekliyordu; fakat adamın uzun bir konuşmaya daha yeni başlıyor olduğuna dair her türlü belirtiyi görünce dayanamadı ve haykırdı:

"Acele et!"

Herkes Vermorel'in sözünü kesen kaba adama baktı. Bu Merkezi Komite üyesi Billioray'di. Oluşan sessizlik üzerine, bütün düşük rütbeli subayların dışarı çıkmasını ve kapıların kapanmasını emretti. Sonra telgrafı okudu. Telgraf General Dombrowski'den gelmişti ve Versay birliklerinin şehre girmeyi başardığını, an itibariyle içeri akın etmekte olduğunu duyuruyordu.

Duruşma devam etti ama artık konuşmacıların akılları başka yerdeydi. Hitabetleri artık o kadar akıcı değildi. Konuyu kısa cümlelerle bağladılar ve oylamaya sundular. Yediye karşı yirmi sekiz oyla beraat kararı verildi. Cluseret kararı dinlemek üzere içeri alındı.

Birkaç söz söylemesi gerektiğini zannediyordu ama kimse onu dinlemedi. Salon kendiliğinden boşaldı. Laf, laf, laf günleri geride kalmıştı.

Merkezi Komite üyeleri gecenin karanlığında kayboldu. Ailelerini veya kendilerini düşünenler, daha emniyetli bir yer bulmak üzere harekete geçti. Ama diğerleri, sonuna kadar kahraman olanlar, barikatların kurulmasına nezaret etmeye ve davaları uğrunda ölmek pahasına son bir kez direnmeye gitti.

On Yedinci Bölüm

İlerleyen zamanlarda, Aymar, Ulusal Muhafızların 204. taburundan Bertrand Chaillet olarak bilinen Bertrand Caillet lehine savunması olarak kayda geçen metnine birçok ilave yaptı. Komün ile sonuçlanan başkaldırının sebeplerinden biri olarak bir çeşit bulaşıcı hastalığı gösterdiğini daha önce alıntılamıştık. Aşağıdaki paragraflar da oldukça ilginç:

"Bertrand'ın davası karara bağlandıktan sonra, Colonel Gois raporumu geri verdi.

"'Galliez, iki gözüm,' dedi, 'makalendeki bazı fikirleri hiç dile getirmesen daha iyi olurmuş, bu yüzden metni sana iade ediyorum. Ortadan kaldır. Böyle şeyler tehlikelidir.'

"Soğuk bir yanıt verdim zira çalışmamı değiştirmesi asabımı epey bozmuştu ve beni öğretmen gibi azarlayarak can damarıma basmıştı: 'Senin işini görmüş olmalı ki kullandın,' dedim, 'ama haklısın. Komün'ün fikirlerden korktuğunun ben de farkındayım. Gelgelelim, ürkekliğin beni düşünce ve ifade hürriyetlerimi kullanmaktan alıkoymasına hiçbir zaman müsaade etmedim zira bu hürriyetleri bize veren de Komün'ün daha evvelki, daha muvaffak hâliydi.'

"İnatçılığını bildiğimden, gülümseyip kolunu omzuma koyunca şaşırdım. 'Yapma, Aymar, orada yazdığın şeylere hakikaten inanmıyorsun, değil mi?'

"Aslına bakılırsa inanmıyorum ama inanıyordum, bu yüzden kaçamak bir cevap verdim: 'İnanıyorsam ne olmuş?'

"'Hım,' dedi. 'Rahip olacak mısın?'

"'Belki,' diye yanıtladım.

"'Sen? Aymar Galliez? Papaz cübbesi giyeceksin ve boynuna bir haç asacaksın? Yok canım, daha neler!' Güldü.

"Biraz daha muhabbet ettik. Beni partiden tanıdığı için, üstüme fazla gelmiyordu ama yine de yerli yersiz konuşmamam konusunda ikaz etti. Aslında kendisi de tehlikeli bir adamdı, hatta Bertrand'ın hastalığını bulaştırdığını düşündüğüm kişilerden biriydi ve çok geçmeden bunu kanıtlayacaktı.

"Daha kendimi o kılıkta görmemişken, *onu* bir papaz cübbesi giymiş, boynuna bir haç asmış hâlde göreceğim hiç aklıma gelmezdi."

Gois'nın Galliez metninde kısa kesilen akıbetinin ayrıntıları, Komün'ün son günlerinin titizlikle derlendiği tarih kitaplarında mevcuttur.

Okurlar hatırlayacaktır; lağvedilen emniyet müdürlüğüne atanan vekil, bilhassa ruhban sınıfından pek çok kişiyi tutuklamıştı ve rehin tutuyordu. Beyan edilen ve her tarafta duyurulan tehdit, Versay yönetiminin vurduğu her bir Komün üyesi için, Paris Komünü'nün iki rehine öldüreceği yönündeydi.

Fakat Komün'ün asıl gayesi, Adolph Thiers'i korkutarak, Versay yönetiminin esir tuttuğu Blanqui'yi geri almaktı. Paris'in tutsak başpiskoposu, Blanqui'nin iade edilmemesi hâlinde öldürüleceği tehdidi altında Thiers'e bir mektup yazdı ve Blanqui ile takas edilmek istediğini söyledi. Mektubunun bir yerinde, komünist Blanqui'nin Komün için kıymetli veya korkulması gereken biri olmadığını zira Komün'ün onun fikirlerinin peşinden gitmediğini söyledi. "Eğer Komün ile iltisaklı olsaydı, onlara yardımcı olmaktan ziyade, partide uyuşmazlık yaratacak yeni bir unsur olurdu."

Ama Thiers bunu reddetti. Amerika Büyükelçisi'nin ve daha birçok kişinin gayretleri sonuçsuz kaldı. Bazı Komün üyelerinin iddiasına göre, Thiers başpiskoposun ölmesini, böylece halkın Komün'e karşı ayaklanmasını istiyordu. Bu zorlama bir iddia gibi görünüyor-

du zira Komün bundan şüpheleniyorsa, başpiskoposu öldürmemek kadar kolay bir iş yoktu. Ama belki de merhamet göstermek için çok geçti. Versay ordusu Paris'e yürüyordu. Kapılardan biri aşıldı, ordu içeri akın etti, barikatlar kuruldu. Dehşet verici sokak çatışmaları yaşandı. Her pencerenin ardından, köşeye sıkışmış bir sıçan gibi savaşan silahlı bir komünist çıkabiliyordu. O son hafta merhamet yoktu.

Çok fazla kan döküldüğünü görmek bir tür sarhoşluğa yol açar. Sonu gelmeyen katliamlardan bıkmış usanmış olan Paris halkı, masanın altında iki büklüm yatan ve kusan bir sarhoşun daha fazla içmek istemesi gibi daha fazla kan istiyordu.

24 Mayıs'ta, sokak çatışmalarının üçüncü gününde, La Grande Roquette Cezaevi'ne bir idam mangası gönderildi ve başpiskoposun da aralarında bulunduğu altı rehineyi infaz etmek üzere teslim aldı. Neden? Versay'a dramatik bir uyarıda bulunmak ve Blanqui'yi bırakmasını sağlamak için artık çok geçti. Son gelmişti. Versay ordusu bir yılan gibi etraflarını sarıyor, Komün'ü ezerek öldürüyordu. Şehrin kaburgaları çatırdıyordu. Ölüm havada uçuşuyordu. "Başpiskopos hâlâ elimizdeyken idam edelim gitsin. Yarın bunun için çok geç olabilir." Böyle düşündü Komün üyeleri.

25 Mayıs'ta, Piepus vakasından sorumlu olan komiser, banker Jecker'ı hücresinden almaya geldi. Hapishane müdürü Jecker'ı teslim etmeden önce emri görmesi gerektiğini söyledi. Clavier'in elinde böyle bir belge yoktu ama uyumlu biri olduğundan, hemen orada emri yazdı ve imzaladı. Müdür belgenin ve kafasına dayanan silahın müştereken oluşturduğu argümanı ziyadesiyle geçerli buldu. Kazandığı milyonları sakladığından şüphelenilen banker, aslında Meksika piyasalarında beraber spekülasyon yaptığı diğer bankerler yüzünden iflas etmişti zira aralarında hiçbir bağlılık duygusu kalmamış kapitalistlerin başka herhangi bir sosyal sınıftan tek farkı, hem kötülük hem de iyilik yapma güçlerinin daha fazla olmasıydı.

Clavier teslim aldığı mahkûmla beraber dışarı çıktı; epey yürü-

dükten sonra, sessiz ve münasip bir yer buldu ve tutsağını duvara yasladı; tutsağın usulca, "Bana acı çektirme," demesinden sonra vur emrini verdi. Mahallenin çocukları cesedi tekmeleyerek eğlenmeye koyuldu.

İlginçtir ki o sırada yan sokaktan geçmekte olan Albay Gois da silah sesini duydu. Askeri mahkemede başkanlık yaptığı için, hususi bölgesinde kaçak avlanılıyormuş gibi hissetti. Bunun üzerine Clavier ile güçlerini birleştirmeye karar verdiler.

Önce beraber öğle yemeği yediler, sonra randevulaştılar ve Roquette Cezaevi'nde yeniden buluştular. Elleri tabanca kılıflarının üzerinde bir liste dolusu mahkûm istediler. Müdür artık işini bildiğinden, taleplerini ikiletmedi.

Gois elli ismi de okudu ve işaretledi; bunlardan onu rahipti (dördü Piepus komedisinde tutuklanmıştı), diğer kırkı ise İmparatorluk döneminin askerlerinden ve casuslarından oluşuyordu. Elli adam. Bu kadarını istiyordu. Daha fazlasıyla baş edebilecek kadar adamı yoktu.

Cezaevinde büyük bir kargaşa çıktı. Mahkûmlar aralarından yedi tanesinin ölüme yürüdüğünü görmüş ve dehşete düşmüştü. Onları sakinleştirmek ve direnmelerini önlemek adına, gardiyanlar başka bir cezaevine nakledileceklerini söyledi. Çoğu inandı. "Sizi Belleville'e götüreceğiz çünkü bu kadar çok mahkûmu besleyecek ekmeğimiz kalmadı." Dahası, bu kadar çok kişinin çağrılması içlerini rahatlattı. Bir değil, altı değil, tam elli kişiyi bir idam mangasının karşısına dizecek hâlleri yoktu ya!

Gardiyanlar koridorlarda ilerliyor, aslında ismi okunmamış adamların hücrelerini açıyordu. Çünkü eski gardiyanlar kaçmıştı ve kalan adamlar hapishaneyi o kadar iyi bilmiyordu. Böylece Jean Robert'in kaldığı hücrenin kapısı da açıldı. Cezası çoktan bitmişti ama hâlâ içeride tutuluyordu. Dolayısıyla, ismi okunmamış da olsa, çağrıldığını görünce dışarı çıkmanın harika bir fikir olabileceğini düşündü. Firar etme imkânı olabilirdi. Aylardır ailesinden haber

alamıyordu. Eşyalarını bohçaya dolduran adamlar gördü. Tek malvarlığı olan paltosunu kaptığı gibi dışarı koştu.

Mahkûmları kumanda etmek için herhangi bir gayret gösterilmedi. Adamlar alelade bir şekilde sıraya sokuldu ve düdük ile davul sesi eşliğinde yürütüldü. Bazıları şapkasızdı. Ama çoğunun giyinecek ve bohçasına bir şeyler atacak vakti olmuştu. Paris'in İmparatorluk günlerinde gardiyan olan bazı tutsaklar, düzgün yürüdükleri için gurur duyuyordu. Cübbeleri ayaklarına dolaşan rahipler arkadan geliyordu. Komün'e bağlı kalmış olan Ulusal Muhafızlar silahlarını hazır tutuyordu. – Yıllarca fayton tepesinde ve aylarca cezaevinde hareketsiz oturmaktan hamlamış olan Jean Robert rahiplerle yürüyordu.

Robert'i şaşırtan ilk şey, sokağın iki yanında toplanan kalabalık oldu. Öfkeyle bağırıyor, üstlerine sebze fırlatıyor, askerlerin arasından tekme ve yumruk atmaya çalışıyorlardı. Acaba bir sorun mu vardı? "Tutsaklara ölüm!" diye bağırmalarının sebebi neydi?

"Nereye gidiyoruz?" diye sordu yanında yürüyen papaza.

"Golgota'ya," diye kısaca cevapladı adam ve dua mırıldanmaya devam etti. Yıllarca Paris'te arabacı olarak çalışmıştı ama böyle bir yerin adını bile duymamıştı. Daha fazla bilgi almak istiyordu ama papazın dualarını ikinci kez bölmekten çekiniyordu.

Öfkeli kalabalığın mahkûmları kendilerinden önce öldürmesinden korkan muhafızlar, 74. taburun barikatındaki askerler tarafından takviye edildi. Yolun kalanı daha sakin geçti. Gitgide büyüyen bir güruh nezaretinde, tek sıra hâlinde Paris Sokağı'ndan geçtiler ve Haxo Sokağı'na saptılar.

"Kaçış yolu yok. Pekâlâ, öyleyse başka bir cezaevine gidiyoruz," diye düşündü Jean Robert ve iç çekerek kabullendi. Hakikaten de silahlı adamların sayısı ve yürüyüşe nezaret eden kalabalığın boyutu her an artıyordu. Her bir mahkûma gözlerini dikmiş yüzlerce kişi vardı. Jean Robert ezilip büzüldü. Burada olmaması gerektiği anlaşılırsa ve gruptan çıkarılırsa ne olacaktı? Başka cezaevine nakledilmek bile bir ayrıcalık hâline gelmişti.

Önce uzun ve geniş bir kemerin altından, sonra büyük bir avludan ve ufak tefek evlerin arasından geçerek, yarısı süslü bir bahçe diğer yarısı bostan olan bir araziye ulaştılar. Mahkûmlar arazinin ucundaki duvarın önüne dizildi. Araziye doluşan öfkeli kalabalık, rehinelerin öldürülmesi talebini sürdürüyordu.

Jean Robert'in jetonu nihayet düştü. Ulusal Muhafızların onları öfkeli kalabalıktan korumasının tek sebebi, askeri usullere daha uygun bir şekilde öldürmek için buraya getirmekti. Şaşkına dönerek, bağırdı: "Bunlar bizi vuracak!" Büyük bir korku çelik pençeleriyle kalbini sıktı. Kaçmak için ileri atıldı.

Uzaklara dalmış, başka şeyler düşünüyormuş gibi görünen bir gardiyan Robert'i sertçe duvara itti, tüfeğinin kabzası marifetiyle orada tuttu ve başka şeyler düşünmeye devam etti.

"Ama ben masumum! Ben–" diye haykırdı Robert.

"Hepimiz masumuz," dedi genç papaz usulca, onu teselli etmek için omzuna elini koyarak.

"Ama–" diye bağırdı Robert, usulca ölüme gitmesini isteyen nazik eli hışımla iterek. Gözleri yuvalarından fırlayacak gibiydi. Boğazında öyle bir yumru vardı ki canı yanmadan konuşamıyordu. Ağzından salyalar fışkırıyordu. "Ölmek istemiyorum!" diye haykırdı dehşetle.

"Sşş," dedi papaz. "Ölümü kabullenmeyi öğrenmeliyiz."

"Ama ben ölmek istemiyorum!" diye haykırdı Robert yine. Konuşmak öyle yorucuydu ki boncuk boncuk terlemeye başlamıştı.

Bahçe tarafında, askerler infazı tartışıyordu. Bazı Komün üyeleri bu katliamı durdurmak için son bir gayret sarf etmişti ama artık çok geçti. Liderlerin uzun süredir kan istemeye alıştırdığı halk, cinayetin şehvetine kapılmıştı. "Hadi gidelim buradan," diye fısıldaştı aralarında Merkezi Komite üyeleri. Bir an sonra, silahlar ateşlenmeye başladığında, görünürde tek bir yüksek rütbeli subay yoktu.

Gardiyanlar mahkûmların yanından ayrıldı ve idam mangasına katıldı.

"Hey!" diye bağırdı Robert, yanından ayrılan gardiyanın peşinden koşarak. "Ben listede–"

Cümlesini tamamlayamadı. Artık asabı hepten bozulan gardiyan, karın boşluğuna bir yumruk atarak onu yerine döndürdü. Robert karnını tuttu ve nefes almak için ağzını açtı ama felç olmuş kasları buna izin vermedi. Acıdan kıvranarak tek dizinin üstüne çöktü.

Gardiyan yanından ayrıldı ve görüş alanından çıktı.

Robert'in yanında diz çöktüğünü gören rahip, parmaklarını kaldırıp, "Ego te absolvo ab onmibus..."* diye başladı. Böylece Robert şartlı tahliyesine kavuştu.

Ateş etmeye başladıklarında, Robert hâlâ çırpınıyordu. İdam mangasıyla aralarında çiçek açmaya yeni başlamış meyve ağaçları vardı. Çok geçmeden yaprakları paramparça oldu, dalları kırıldı, kabukları çizildi ve yandı. Adamlar tüfeklerini yeniden doldururken, güzel havanın tadını çıkarmak için kendini dışarı atmış olan işgalci Alman askerlerinin yakınlardaki kampından rüzgârın taşıdığı vals kesitleri duyuluyordu.

Cesetler yığınlar hâlinde yerlere serilince, tabancalar çekildi ve sonu gelmeyen son darbeler başladı. Süngüler devreye girdi. Daha sonra, otopsilerde, bazı cesetlerin içinden altmış yetmiş mermi çıktığı ve üzerlerinde bir o kadar da süngü yarası olduğu anlaşıldı.** İdam mangasındaki birçok asker de dikkatsiz silah arkadaşları yüzünden yaralamıştı.

İnfazın sona erdiğine karar verildiğinde, Albay Gois ve Clavier cesetleri teftiş etti. Duvarın önüne elli adam dizmişlerdi fakat elli bir ceset vardı.

Gois omuz silkti: "O son adamı almayacaktık."***

---

* "Seni günahlarından azat ediyorum..." *–çn*

** Bu sayıların büyüklüğü harfiyen şöyle izah edilmiştir: Ölmüş ya da ölmekte tutsakların oluşturduğu dev yığından gelen iniltiler kesilmiyordu. Seslerin nereden geldiğini tayin etmek imkânsızdı, dolayısıyla tam bir sessizlik sağlanana dek ateş etmekten ve süngülemekten başka bir seçenek yoktu.

*** Bkz. Laronze, *Histoire de la Commune*, s. 625; Vuillaume, *Mes cahiers rouges au temps de la Commune*, s. 116 *et seq.*

Bu meseleyle daha fazla ilgilenecek vakitleri yoktu. Acele etmeleri gerekiyordu. Versay birlikleri barikat üstüne barikat temizliyor, şehri Komün'ün elinden peyderpey alıyordu.

La Grande Roquette Cezaevi'nde hâlâ 315 tutsak mevcuttu. Ertesi gün, Ferré adında bir adam, onları ya idam mangasına katmak ya da barikatlara takviye kuvvet olarak götürmek üzere dışarı çıkarmaya çalıştı. Ama civardaki sokaklarda çatışmalar öyle kızışıyordu ki işin orta yerinde oradan kaçtı ve neredeyse tüm hücre kapılarını açık bıraktı. Mahkûmların çoğu içeride dışarıdan daha emniyette olacaklarını düşünerek, bu emniyeti artırmak adına hapishane kapılarına barikat kurmaya koyuldu. Kaçmaya çalışan yürekli mahkûmlar Komün üyelerinin eline düştü ve derhal idam edildi. Ertesi sabah, desteğe gelen deniz piyadeleri bölgeyi ele geçirince tutsaklar kurtarıldı.

Sonrasında olanlar âdeta bir doğal afet gibi, deprem veya çığ gibi, kelimelerle anlatılamayacak kadar korkunçtu. Komün üyeleri geri çekilirken muhtelif kamu binalarını ateşe vermişti. Erkeklerden ve kimi kadınlardan oluşan gruplar, tahliye edecekleri bölgedeki en güzel yapıları tahrip edip öyle gidiyordu. Paris'in en güzel yapılarını ateşe veren bu öfkeli kadınlardan biri de Sophie de Blumenberg'di.

Savaşın son gününde, Sophie 204. taburdan ayrılmamıştı. Ölü bir çocuğun botlarını almıştı. Botlar küçük ayaklarına uymuştu. Yol üzerinde bir yerlerde, bir piyadenin kamuflaj paltosunu almıştı.

Birkaç gün öncesinde, 204. tabur dokuzuncu mıntıkadaki barikatların müdafaasına çağrılmıştı. Taburun büyük kısmı orada yitirilmişti; zira Versay kuvvetleri barikata arkadan, Caumartin Sokağı üzerinden saldırmış, korunmasız sırtlarına mermi yağdırmışlardı. Başka bir barikata kaçmayı başarabilen birkaç asker, esir düşen on altı silah arkadaşının hemen oracıkta idam edilişini uzaktan izlemek zorunda kaldı.

204. taburun hayatta kalan ve Voltaire Meydanı'ndaki belediye sarayına sığınan son birkaç üyesi, hadise gerçekleştiğinden beri baş-

ka bir şeyden bahsedemiyordu. Sophie hâlâ aşkından utanmıyor, onu soruşturmaya devam ediyordu. O sabah kimse Bertrand'ı görmemişti, dolayısıyla adını ölü listesine eklemişlerdi. Bu yaşadıkları felaketi daha çarpıcı ve zorlu bir hâle getirmişti. "Diğerleriyle beraber öldü," diye kısaca belirtmiş ve başlarını iki yana sallamışlardı. Sophie'nin sorusuna sitem etmediler. Ama asıl bilmek istedikleri böyle bir felaketin başlarına nasıl gelebildiğiydi. Savaşın gidişatının doğal bir neticesi olarak yenildiklerini kâtiyen düşünmüyorlardı. İhanetten şüpheleniyorlardı. Bu şüphe, birçok kişinin üzerinde gezindikten sonra, nihayet Yüzbaşı de Montfort'a yöneldi; öyle ya, adamları orada konumlandıran, barikatların tam olarak nereye kurulacağını söyleyen, arka barikata yeterince adam yerleştirmeyen kişi oydu ve belli ki bunları kasten yapmıştı.

Adamlar bu şüphenin üzerine gittikçe, daha da geçerli sebepler bulmaya başladılar. Üç sebep öne çıkıyordu. Birincisi; Montfort'un aristokrat bir aileden gelmesi, hâl ve tavırları, altın yaldızlı mavi üniformasını giyip atını eşkin sürmesi ve etrafa emirler yağdırması, Versay ile ilişkileri olabileceğine dair ikna edici delillerdi. İkincisi; Bertrand'ı kıskanıyor olması, hasmını ortadan kaldırmak amacıyla ihanete başvurmasını mümkün kılıyordu. Üçüncüsü; o gün barikatların nerede olması ve hangisinde kaç adam yerleştirilmesi gerektiğine dair çıkan münakaşada, diğer subaylara nazaran çok daha ısrarcı davranmıştı. Normalde askeri strateji tartışmalarına müdahil olmazdı.

Bunlara bir de aralarından birinin aklına sonradan gelen bir hikâye eklendi. Birkaç gün önce, Yüzbaşı de Montfort, Saint-Dominique Sokağı'ndaki bir bakanlığa gitmişti. Çakırkeyifti ama pek keyfi yoktu. Asabi hareketlerini gören nöbetçiler süngülerini kaldırdılar ve içeri girmesine mâni oldular. Bunun üzerine Montfort kendinden geçti. Nöbetçilerin alayına küfürler yağdırmaya başladı. 204. taburdan, yani Bertrand ile aynı taburdan olduklarını fark edince, "İki yüz dördüncü, ha? O kadar çok puşt aynı yerde nadir görülür. Sizin taburun bağırsaklarını iyi bir boşaltmak gerek."

Sophie, 204. taburun Madeleine'de uğradığı kıyımla pek ilgilenmiyordu fakat Barral'ın Bertrand'dan bu şekilde kurtulmaya çalışması midesini bulandırdı. Bulanan midesinde fokurdayan keder, çok geçmeden intikam arzusuna dönüştü.

Barral de Montfort'un talihsizliği, tam da o anda Voltaire Bulvarı istikametindeki barikatların önünde atıyla belirmesi oldu. Onu herkesten önce gören Sophie parmağını kaldırdı ve bağırdı: "İşte pis hain!" Adam sesini duydu ve şahlanan atını dizginledi.

"Öldürün! Haini öldürün!" diye bağıran bir düzine asker üzerine koştu; etrafını saran kollar yakasına yapıştı ve onu atından düşürdü. Etrafa savruldu, itilip kakıldı, şık üniforması bir paçavraya dönene dek yerlerde sürüklenmek suretiyle belediye sarayına götürüldü, yüz hatları yaraların ve şişliklerin arasında kayboldu. Etrafını saran öfkeli kalabalığın arasından onu bir anlığına gören Sophie dehşete düştü. Oradan kaçmak istedi ama kendini tuttu: "Layığını buldu, pis hain!" Barral'ın bu ihanetine kendisinin de aylardır yardım etmekte olduğunu tamamen unutmuştu.

Belediye sarayının içi, barikatları tutsun diye içine toprak doldurulacak çuvalları dikmekte olan kadınlarla doluydu. Ferré ve Genton, oradaki iki subay, adamın yargılanması gerektiğine karar verdi. "Her şey kurallara uygun olmalı," diye bağırdılar, feveranı bastırmaya çalışarak. Yüzbaşı, askerlerle ve meraklı gözlerle dolu meydana götürüldü. Çoğu kişi ne olduğunu bilmiyordu. Ama hain diye bağıranları duydular ve eşlik ettiler.

Herkesin yaralamak istediği bir mahkûmu öfkeli bir kalabalığın arasından geçirmek çok uzun bir işti. O sırada Père-Lachaise'e giden yokuşu tırmanmakta olan, kırmızı bayraklara sarılmış tabutlarla dolu cenaze arabaları süreci iyice uzattı. "Şimdi sıra onda!" diye bağırdı biri. Tahammülsüz kalabalıktan aynı anlama gelen yüzlerce cümle yükseldi.

Genton ve Ferré ilerlemelerini engelleyenlere bağırmaya devam ediyordu: "Kuralına göre olmalı. Adil olmalıyız. Komün onu askeri

mahkemede yargılamaya karar verdi." Bu vaat ve Genton'ın belindeki kırmızı kuşakla önemli bir konumdaymış gibi görünmesi sayesinde, tutsağı nihayet meydandan geçirdiler ve Sedaine Sokağı'na getirdiler.

Bu sokaktaki bir dükkân birçok taburun yeni karargâhı hâline gelmişti. Devrim mahkemesini apar topar kurdular. Başına Albay Gois geçti. Genton ve Ferré yargıç yardımcıları oldu. Adaletin bir parodisinden ibaretti. Barral de Montfort'u töhmet altında bırakan tek bir delil yoktu. Evet, kibirliydi; evet, buyurgandı; belki biraz da ihmalkârdı; fakat Versay ile iletişim kurduğunun veya vatana ihanet ettiğinin hiçbir delili yoktu.

Yargıçlar yakından tanıdıkları Montfort'u kurtarmak istiyordu zira kuzeni Edouard Moreau, Merkezi Komite üyesiydi ve Komün'ün önde gelen isimlerinden biriydi. Ama öfkeli kalabalığın karşısında, adamı aklamaya cüret edemediler. Sanığın kendisi de konuşmuyordu, belki de konuşamıyordu. Şişkinlikler gözlerini kapatmıştı; kenetlenmiş dudaklarının arasından kan sızıyordu. İfadesiz ve sessizdi. Sadece bir kez, "Ben masumum. Hain olduğumu söylemeye cüret eden kim?" diye homurdandı ama sesi öyle alçaktı ki yargıçlara bile güçlükle ulaştı.

Yargıçların hiçbiri suçlu olduğuna inanmıyordu. Hatta masum olduğundan şüpheleri yoktu. Bu durumda sadece bunu dile getirmeleri değil, aynı zamanda adamı korumaları gerekirdi. İkisini de yapmadılar. Onu ihmalden suçlu buldular ve yüzbaşı rütbesinin düşürülmesi cezasını verdiler, ayrıca en yakın barikata gönderilmesini ve savaşa katılmasını emrettiler. Yargıç yardımcılarından biri, kalabalığı hoş tutmak için şöyle dedi: "Korkaklık ederse, beynini dağıtın." Bu tavsiye yeterliydi. Kalabalık bunun icabına baktı. Kalabalık üzerini toprak ve balgamla kapladıktan sonra, onu bir hendekte ölüme terk etti. O kalabalık, daha sekiz hafta önce burada, Voltaire Meydanı'nda giyotinleri yakan, Komün parlamenterlerinin idam cezasını kaldırdığı haberini tezahüratlarla karşılayanla aynı kalabalıktı.

Ama havada kan kokusu vardı. Ölümün yaklaştığı hissi, insanların en kötü yanlarını ortaya çıkarmıştı. Versay birlikleri Sol Yaka'yı tamamen ele geçirmişti. Şehrin hâlâ Komün güçlerinin elinde olan kısmını kuşatmaya başlıyorlardı; saldırıları hangi barikata varırsa, sistematik ve amansız baskı araçlarını, askeri mahkemelerini, yargısız infazlarını oraya taşıyorlardı. Aldıkları intikam bire elli oranındaydı.

Sonu gelen Komün öyle bir krizdeydi ki aralarında en şiddet yanlısı olanlar bile doğal olarak kendini dizginliyordu çünkü böyle zamanlarda, daha ılımlı olan insanlar geri çekilmeyi düşünür yahut diğerleriyle beraber çaresizliğe düşerdi. Paris'in ateşe verilmesi hiçbir zaman tek bir kişiye bağlanamaz çünkü tüm Komün'ün suçudur ve mazereti –böyle bir eylemin mazereti olabilirse tabii– o an yaşanan gerilimdir. Paris'in hazinelerini, kıymetli kütüphanelerini, yeri doldurulamaz arşivlerini yakmak yanlış bir işti. Yanlıştı ama bunun sebebi bu eşyaların kendilerine yüklenen kıymete gerçekten sahip olmaları değil, yakma eyleminin asıl anlamının düşmanlarının çocuklarına kindarca saldırmak olmasıydı. Eğer kütüphaneleri, müzeleri, arşivleri yakmak sefalete son verseydi, ödenen bedele göz yumulabilirdi. Ama bunun ne sembolik bir anlamı ne de kattığı bir değer vardı.

Bununla beraber, yangınları çıkarmak belirli bir planlama gerektirmişti. Erkeklere barikatlarda ihtiyaç olduğundan, bu iş kadınlara kaldı. Eskiden polis teçhizatının bir parçası olan petrol ve meşaleler temin edildi. Tehlikeli bir işti ama çok gönüllü vardı; bazılarını yevmiye olarak verilen on frank cezbetmişti. Bunlardan biri, arabacı Jean Robert'in karısıydı ve bu işi yaparken iki çocuğu da yanındaydı (beş çocuğundan geriye sadece ikisi kalmıştı) çünkü onları bırakabileceği bir yer yoktu. Cebine biraz para girdiği için, iki çocuğunun da elinde kemirdikleri birer sucuk parçası vardı. Aylarca aç kalmışlardı ve nihayet aç değillerdi. Mideleri daha fazla yemeyi kabul etmese de dişlerini sürekli bir yemeğe geçirme, bunun gerçek olduğundan emin olma isteklerini bastıramıyorlardı.

Bazıları Versay'a duydukları öfke yüzünden katıldı. Kocaları öldürülmüştü veya başka bir büyük kayıp yaşamışlardı; dolayısıyla, nereye ve nasıl olacağına bakmaksızın ama tercihen onları daima ezen zenginlere bir darbe indirmek için can atıyorlardı. "Bu koca malikâneler, pahalı mobilyalarla dolu salonlar, bizim asla sahip olamayacağımız şeyler," dediler, "Hepsini yakalım! Bizde yoksa, onlarda da olmasın!"

Peki ya Sophie? O ölmek istediği için katılmıştı. Deliresi olduğu için katılmıştı. Verdiği bilgilerle birçok yardımının dokunduğu Versay, Bertrand'ı arkasından vurmuş ve barikatlarda öldürmüştü; öldüğünden tamamıyla emin olabilse, cesedini gözleriyle görebilse, hiç duraksamadan kendini de öldürecekti.

Aymar bu feci günlerde odasından pek çıkmamaya çalışıyordu. Yine de arada bir dışarı çıkıp neler olduğuna bakmaktan kendini alıkoyamıyordu. Paris'i etraflıca görebileceği bir yer olan Batignolles Bulvarı'na gidiyordu. Birçok kişi oraya gidiyordu zaten. Büyük yangının alacakaranlıkta siyah beyaz bir fotoğraftan renkli bir taş baskı resme dönüşmesini izliyorlardı. Siyah dumanların içinde kırmızı ve turuncu alevler beliriyor, sonra, gece bitince, duman tamamen kayboluyor, ortada yalnızca alevlerle kıvılcımlar kalıyordu.

İnsanlar nelerin yandığını tahmin etmeye çalışıyordu. O mesafeden anlamak güçtü. Tuileries, Louvre, Adalet Sarayı, Şeref Nişanı merasimlerinde kullanılan saray, Kraliyet Sarayı, vesaire, vesaire. Büyük yangının yaydığı ısı, hâlâ müdafaa edilmekte olan karargâhlardan hissediliyordu. Voltaire Bulvarı yanıyordu, Bereket Ambarı yanıyordu, Su Kulesi bile yanıyordu. Kan kırmızısına dönmüş olan Sen Nehri, Paris'in içinden parlak kızıl pullara sahip bir ejderha gibi akıyordu. Ambarlardan fırlayan anızlar ve arşivlerden dağılan kâğıtlar yanarak uçuşuyordu.

Versay askerleri yeni mevkilerine ilerlerken, bir yandan yangın söndürme ekipleri kuruyor, Komün'ün bu bölgeleri elinde tuttuğu sürece işlerini yapmalarına mâni olduğu itfaiye teşkilatı da onlara yardım ediyordu.

Kentin büyük kısmı Versay güçlerinin elindeydi ama Komün üyeleri de hâlâ on birinci mıntıkadaki belediye sarayı, Belleville, Buttes Chaumont Parkı gibi birçok noktayı tutuyordu.

27 Mayıs'ı 28 Mayıs'a bağlayan gece, son bir sert çatışma yaşandı. Ulusal Muhafızlar gerilla taktiklerine başvuruyor, Père-Lachaise'deki mezar taşlarını siper alarak geriliyordu. Nihayet Komün güçlerinden geriye kalan son 128 kişi de bir duvarın önüne dizildi ve vuruldu. 28 Mayıs sabahı, Hamsin Yortusu'na denk gelen o pazar günü güneş doğduğunda, birkaç evden atılan kör kurşunları ve yalnız kalmış bir Komün üyesinin Romponneau Sokağı'nda kısa süreliğine savunmaya devam ettiği tek bir kırmızı bayraklı barikatı saymazsak iç savaş bitmişti. O son asker de kaçtı, kırmızı bayrak indirildi ve üç renkli bayrak göndere çekildi.

Zafer kazanarak meşru yönetim olan Versay tarafının zalimliklerinin de aşağı kalır yanı yoktu; tarihçiler tarafından hep geçiştirilmesine rağmen, onların yaptıkları çok daha çarpıcıydı.

Saint-Sulpice'deki derme çatma hastanede yatan seksen yaralıyı neden yataklarından çıkarıp vurdular ve zaten yaklaşmakta olan ölümlerini çabuklaştırdılar? Tek suçu hastalarla kalmak ve onları tedavi etmek olan Doktor Faneau'yu neden vurdular?

Sıraya dizin ve vurun! Maubert Meydanı'ndaki pazar yerinde, Charonne Sokağı'ndaki Cluny Oteli'nin avlusunda, Brézin sokağında. Komün üyeleri tek çukura en fazla elli ceset gömmüştü. Bu çok küçük bir rakamdı. Onlar yüzlercesini gömdü.

Sonra düzen sağlandı. Kural koyuldu: Artık öldürmek yok. Tutsakların askeri mahkemede yargılanması gerekiyordu. Öyle de oldu. Öldürme hızı bir miktar düştü. Mahkemeler en azından isimlerini kayıt altına alıyordu. Ama çok azı ellerinden kaçabildi. Zira çok faal bir sorgu yöntemi uyguluyorlardı. Tanık yoktu, savunma yoktu. Bir grup zavallıya birkaç soru soruyor, sonra onları münasip bir duvarın önüne gönderiyorlardı.

Hatalar yapıldı mı? Aceleleri olduğu göz önünde bulundurulduğunda, elbette. Vuillaume iki farklı manga tarafından vuruldu

ama yine de kaçtı ve meşhur kitaplarını yazdı. Onun yerine vurulan iki kişi kimdi? – Délion şöyle yazmıştı: "Kaçtığını gördüm. Epey korkmuş gibi görünüyordu. Öfkeden zorlukla konuşabiliyordu." Bu korku ve öfke herkes tarafından anlaşılabilir. Başka bir kayıtta, Courbet'nin kimlik tespitini takiben vurulduğu yazıyor. Vurulan kimdi? Bu tam olarak ne tür bir kimlik tespitiydi?

Gaulois gazetesinde bir haber çıktı: "Billioray, Grenelle'de tutuklandı. Önce kendini savundu, sonra da yerlere yattı ve merhamet diledi. Yattığı yerde vuruldu." Başka bir semtte, adamın biri bağırdı: "Bakın, Billioray geçiyor!" Bahsi geçen kişi derhal tutuklandı. Kimliğini şiddetle inkâr etti. Yüzbaşı Garcin'in karşısına getirildiğinde hâlâ inkârını sürdürüyordu fakat onun Billioray olduğuna yemin etmeye hazır bir düzine tanık vardı. Yüzbaşı Garcin sordu: "Hâlâ inkâr ediyor mu–"

"Evet, evet!" diye feryat etti adam. Her şey öyle hızlı gerçekleşti ki birkaç saniye sonra, ölümcül yaralarla, kanlar içinde yatıyordu. İşte o zaman, biraz geç de olsa, biri ceplerini aramayı akıl etti. Belgelere göre adı Constant'tı, bir tuhafiyecinin asistanıydı ve Komün ile hiçbir alakası yoktu. Ama yaraları o kadar ölümcüldü ki öldürülmesi daha makul olacaktı.

Point-du-Jour'da Billioray diye idam ettikleri adam kimdi? Gerçek Billioray bir hafta sonra yakalandı ve akabinde müebbet hapse mahkûm edildi.

Hollandalı bir seyyah, derdini anlatacak kadar Fransızca bilmediği için, Le Châtelet'te kurulan askeri mahkemenin huzuruna getirildi. Üzerinden yüklü miktarda para çıkması, sınırın ötesine kaçmaya çalışan mühim bir Komün üyesi olduğunun kanıtı sayıldı. Lobau'daki kışlada idam edildi.

Varlin Hamsin Yortusu'na denk gelen pazar günü idam edildi. Dakikalar içinde tutuklandı, yargılandı ve vuruldu. Kalabalık öyle büyüktü ki idam mangası doğru düzgün ateş edemedi. Adam ayakta kaldı. İkinci kez yaylım ateşi açıldı. Adam düştü. Kalabalık alkışladı.

Aymar kaçmak için çaba sarf etmedi. Etrafta yürüyor, olanları izliyor, tuhaf bir sevinç hissediyordu. "Yanın!" diye bağırdı içinden, göklere uzanan kızgın alevlere. "Öldürün!" diye bağırdı içinden, duvarın önündeki adamlara ateş eden tüfeklere.

"Yanılmamışım," diye düşündü, etrafında köpüren öfkeden tuhaf bir haz alarak. Daha da beter olmasını istiyordu. Tüm dünyanın alev almasını ve kana bulanmasını istiyordu. Zaten var olmaya layık değildi. "Kalkın! Danton! Marat! Robespierre! Neden buraya gelip işin doğru yapıldığından emin olmuyorsunuz?"

Aymar çok geçmeden saçmaladığını fark etti. Komün, La Roquette Cezaevi'nde elli yedi kişiyi idam etmişti. Versay bin dokuz yüz kişiyi öldürerek karşılık verdi. Bu mukayeseye bir de şunu ekleyin: Terör Dönemi'nde bile, on beş ay içinde 2596 aristokrat giyotinden geçirilmişti. Versay'ın idam mangaları bir hafta içinde 20.000 kişiyi öldürdü. Bu istatistikler giyotin ile modern tüfeğin randımanlarını mı, yoksa üst ve alt sınıfa mensup güruhların acımasızlığını mı mukayese ediyor?

Bertrand artık Aymar'a hafif bir vaka gibi görünüyordu. Gittikçe artan bir vahşetle birbirine saldıran bu kaplan sürülerine kıyasla, birkaç fahişe öldürmüş, yerin altından birkaç ceset çıkarmış bir kurtadam ne kadar kötü olabilirdi ki? "Daha da kötüleşecekler," diye düşündü ve yine kalbi mucizevi bir şekilde hafifledi. Gelecek nesiller binlerce değil, milyonlarca kişiyi öldürecekti. Bu böyle devam edecekti; sayılar artacak ve süreç hızlanacaktı! Yaşasın kurtadamların soyu!

Böyle şeyler düşünerek şehrin sokaklarını neşeyle arşınlıyordu. İdamlar artık bitmişti. Tutuklamalar sürüyordu. Askerler ve polisler evleri sistematik olarak arıyordu. Şüpheliler derhal tutuklanıyordu. En ufak bir şüphe yeterliydi. Postacı her zamankinden fazla mektup alan aileyi ihbar etti. Bakkal her zamankinden fazla sosis alan aileyi ihbar etti. Filanca kişi tutuklandı çünkü kapıyı geç açmıştı. Fazla hızlı yürüyenler, fazla yavaş yürüyenlerle beraber tutuklandı. Hiçbir

gerekçe tutuklamayla sonlanamayacak kadar saçma olamazdı. Makul olmayan hiçbir şüphe yoktu. Polis üç hafta içinde 379.523 adet ihbar mektubu aldı.

Böyle olaylar, böyle manzaralar ve düşünceler, Aymar'ın yüreğini yakmakla kalmıyor, aynı zamanda vahşi bir tatmin duygusuna yol açıyordu. "Ben demiştim," demenin enfes kokusuydu bu. Ama onlar tadına bakmadan anlamayacaklardı. Sokaklardaki cesetleri sürükleyen askerleri görüyorlar mıydı? Okul inşası için kazılmış bir temele doldurulan cesetleri görüyorlar mıydı? Peki ya kilise inşası yahut içinde daha fazla kurtadamın büyüyeceği evlerin inşası için kazılmış olanlara?

Polis teşkilatı hâlâ toparlanamamıştı ama askerler cesetlerin sağduyulu bir şekilde ortadan kaldırılmasıyla ilgilendi; sağduyulu bir şekilde derken, üst geçitten aşağı atılmaları ve kanla kaplı kıyafetlerinin gizlenmesi için üstlerine biraz toprak dökülmesi kastediliyordu. Biraz toprak ve biraz zaman kâfiydi. Kurtadam soyu her şeyi unutacaktı.

*Homo economicus** duman tüten enkazın arasında belirdi ve yeniden serpilmeye başladı. Adamın biri el arabasıyla sokaklarda dolaşıyordu. Ceset görünce duruyor, şapkasını göstermelik bir şekilde eline alıyor ve kısa bir dua mırıldanıyordu. Şapkasını sinekleri dağıtmak için salladıktan sonra geri takıyor, hızlı ve hünerli elleriyle cesedin ayaklarından çıkardığı botu yahut ayakkabıyı el arabasına atıyordu. Hasat vakti verimli geçiyordu.

Şüphelenenler adamı durdurdu ve sorguladı. "Resmi kimlik tespiti için," dedi nezaketle ve işine devam etti. "Onlar on sekiz numara mı?"** dedi adamı gören Aymar ve yüzünde oluşan ürkek ifadenin keyfini çıkardı. "Küçük bir kurtadam," diye düşündü ve kendi şakasına güldü.

---

* İktisadi İnsan. *–çn*

** Fransızca bir kelime oyunu. Tabanı yenilenmiş ayakkabılar "deux fois neufs," yani iki kere yeni olarak anılır ki bu aynı zamanda iki kere dokuz veya on sekiz anlamına gelir.

Aymar her açıdan çok keyifli günler geçiriyordu. Sokakta yürüyen bir rahip gördü ve arkasından ıslık çaldı. Papaz cübbesi giymiş ve boynuna bir haç asmış olan Albay Gois'yı hemen tanımıştı; herkes onu arıyordu çünkü rehineleri feci şekilde katletmişti. "Şu kuzu postu giymiş kurdu iyi bir korkutayım," diye düşündü Aymar ve Latince bir cümle sarf ederek yanına sokuldu:

"Pax vobiscum!* İmanlı rahibimiz Gois'ya bakın hele."

Gois irkildi: "Tanrı aşkına, Galliez!" dedi titrek bir sesle, yalvarırcasına.

Ama Aymar en azından bir şaka yapmak zorundaydı: "Şu an kendini görsen ateş ederdin! Pekâlâ—"

Evet, Aymar'ın keyfi yerindeydi, ta ki tutuklanana dek. Ondan bile birazcık keyif aldı. Yüz elli yahut iki yüz kişilik tutsak grupları, el ele veya dirsek dirseğe bağlanmış dörder kişilik sıralar hâlinde Lüksemburg Bahçesi'nin mahzenlerinden çıkarılıp şehrin surlarına götürülüyor, oradan da Versay istikametinde uzun bir yolculuğa çıkıyordu. Nihayetinde 40.000 kişi bu yolculuğa çıktı.

Kimileri üniforma, kimileri aceleyle giyilmiş işçi kostümleri içindeki eski askerler yan yana yürüyordu. Suratları pis ve terliydi, tıraşsız erkeklerin çoğu gibi ayyaşa benziyorlardı. Topallayan ihtiyarlar ve zırlayan çocuklar, barikatları savunmak için eline bir tüfek almış ve üzerine bir üniforma geçirmiş kızlar, önlüklü hizmetçilerin yanında haysiyetini muhafaza etmeye çalışarak yürüyen kır saçlı başhemşireler, hepsi bir şekilde isyanda rol oynamış yahut tutsakların arasına kazara karışmış insanlar yan yana yürüyordu. Aralarında tek tük redingotlu, dimdik duran, ağırbaşlı, bir âlimin yahut bir sanatkârın ifadesine sahip, ütopya hayallerini Komün'ün acıklı hezimetine kaptırmış adamlar vardı.

Bu paçavra ve döküntü yığını, haziran güneşinin amansız sıcağında, toprak yollarda yavaşça ilerliyordu. Askerler onlara at üstünde, dolu silahlarını hazır tutarak eşlik ederken, sığırları mezbahaya

* "Esenlikler dilerim!" *—çn*

süren atlı çobanlar gibi görünüyorlardı. Sevr'da ve Viroflay'de kısa molalar verdiler. Ardından Versay'a Paris kapısından giriş yaptılar.

Sıra yolculuğun en korkunç kısmına gelmişti. Kraliyet şehri Versay'ın içinden, yolun iki tarafında lebalep toplanmış, şirazesi bozulmuş, merhametten ve akıldan yoksun, fanatik bir kalabalığın arasından geçmek zorundalardı. Zenginlerin şehri de pekâlâ Paris'in yoksul kesimleri kadar öfkeli kalabalıklar oluşturabileceğini gösterdi. Hainlere bu sefer çıplak, pis veya nasırlı yumruklar değil, hoş hanımların ipek eldivenli ve bankerlerin sarı oğlak derisi eldivenli yumrukları sallanıyordu. Fransızcayı en doğru şekilde konuşan sesler şimdi ortalığı inletiyordu: "Esir almak yok! Eşkıyalara ölüm!" Şık giyimli adamlar kalabalığı yarıyor, atlı muhafızların arasından geçiyordu. Züppeler ve zarif hanımlar da misillemeden korkmaksızın bir yumruk indirme fırsatını değerlendiriyordu. Adamlar tutsakları bastonlarıyla dürtüyor, kadınlar şemsiyelerini savuruyor yahut eldivenlerinin bir tekini çıkarıp keskin tırnaklarıyla genç bir kızın suratını tırmalıyordu. "Kundakçı!" diye bağırıyorlardı. Aslında yangınları çıkaran kadınların sayısı bir elin parmaklarını geçmezdi ama bir iki saray yaktığından şüphelenilen binlerce kadın tutuklanmıştı. Aralarındaki altı yüz elli çocuk bile tekinsiz görünüyordu.

Aymar kıkırdadı. "Daha da çok kurtadam!" dedi coşkuyla, üzerine yağan yumruklara aldırış etmeden. "Dünya bunlarla dolu. Nasıl oldu da onlara nadir rastlandığını sandım? Bir zamanlar ben bile öyleymişim– ve haberim yokmuş."

Versay'da bu kadar çok mahkûma yer yoktu. Aylar süren karambolde mahkeme salonlarında, toplantı salonlarında, mahzenlerde tutuldular; bu sırada Thiers tarih kitaplarını nafile karıştırıyor, bu insan yığınının çaresine nasıl bakacağına dair bir çözüm arıyordu. Tutsak yığınları, sığır taşımaya yarayan uzun vagonlu trenlere bindirildi, deniz kıyısındaki kalelere gönderildi ve duruşma tarihleri geldikçe münferiden çağrıldı. Onlarcası idam cezasına çarptırıldı, yüzlercesi müebbet hapse mahkûm edildi, binlercesi tropik adalara sürüldü.

On Sekizinci Bölüm

Hikâyemi nerede bitirmeliyim?

Ne başı ne de sonu olan, yalnızca durmaksızın gelişen bir hikâye bu; botaniğin tuhaf bir dalını ilgilendiren bir çiçek gibi, sayısız taç yapraklarını açıyor.

Neden burada bitirmeyeyim? Neden başka bir kurtadamdansa bu kurtadamın ölümünü bilmek isteyesiniz? Cenaze kayıtlarına bakın. Onlar kadın mıydı yoksa erkek miydi? Yoksa sadece isimsiz canavarları gizleyen kılıklar mıydı? Bağırsaklarından çıkıp gün ışığına gelseler kanınızı donduracak kötülükler gizleyen kuluçka makineleri miydi? Toprak onların ölüsünü değil, sadece nefretlerinin ve suçlarının kılıfı olan cesetlerini alıyor. Onlar asla gömülmüyor, her nesilde daha da ürkütücü hâle gelen sabıka kayıtlarında yaşamaya devam ediyor.

Ne bilmek isterdiniz? Sophie'nin akıbetini mi? Savaş Bakanlığı'nın kayıtları ve *Adli Gazete* gösteriyor ki Barral de Montfort davasında suç ortağı olarak hüküm giydi ve sınır dışı edildi. Barral topallayarak, sinirine isabet eden bir mermi yüzünden sağ kolu felç olmuş hâlde, duruşmaya geldi. Gözünden bir damla yaş aktı. Diğer gözü kuru ve kapalıydı. Çünkü Voltaire Meydanı'nda, barikatların yanındaki çukurda ölüme terk edildiğinde sinekler bir gözünü yemişti.

Danae isimli gemi Yeni Kaledonya'ya doğru, beş ay sürecek uzun yolculuğuna Sophie olmadan çıktı. Babası servetini devreye sokmuş, onu sürgün kolonisine gönderilmekten kurtarmıştı.

Paris'e dönüp ne olduğunu öğrenince küçük dilini yuttu. Eline sadece tek bir mektup geçti. Mektubu yazan Louise halaydı ve Sophie'nin kaybolduğundan bahsediyordu. "Ayrıca Barral de Montfort," diyordu Louise hala, "bana Sophie'nin nerede olduğunu söylemiyor ama eminim ki biliyor."

Mektubu okuyan baron karışık duygulara gark oldu. Ama bir müddet düşündükten sonra kararını verdi: "Ateş olan yansın." Karısını ve Louise Hertzog'u düşünerek ekledi: "Ve arzusu buysa, buz da buz gibi olmaya devam etsin." Sonra kıkırdadı: "Ballı Barral. Onun yerinde ben olsaydım var ya– aman, neyse, hayat devam ediyor. Birkaç sene, hatta birkaç hafta sonra nerede olacağımız belli mi? Doya doya eğlensin." Masasının ardındaki duvarda asılı aynaya baktı ve kalan seyrek saçlarının ağardığını fark etti. – Sophie'ye gelince, doya doya eğlenmişti.

Bertrand'ın ölü mü diri mi olduğunu bilmiyordu. Umursamıyordu da. Kendini öldürmeye karar vermişti ve ölüme yürüyecek cesareti bulamıyordu. Geceler öyle dehşetliydi ki artık yatağa ayık giremiyordu. Elinden gelirse, yalnız da girmiyordu.

Kızın hâlini görmek Barral'ın içini acıtıyordu. Bir gün yalnız kaldıklarında, nazikçe sitem etti.

"O adamlar–" dedi kekeleyerek, "onlara– nasıl izin verebildin?"

"Bunu beraber yaptık, seni salak!" dedi Sophie neşeyle ve Barral'ı yakalarından tuttuğu gibi koltuğa çekti.

Barral oradan şaşkına dönmüş, mest olmuş, eski aşkı depreşmiş ve iki misline çıkmış hâlde ayrıldı. Her şeyi affetti. Ertesi gün Sophie'ye evlenme teklifi etti.

"Ne?" dedi Sophie, söyleyecek söz bulamayarak. Sonra ağladı. "Vefalı, sadık Barral," dedi. "Hem de sana yaptığım onca şeyden sonra."

Nikâh tarihini ertesi gün olarak belirlediler; bu sayede Sophie o gece kendini gazla öldürmek için gereken itici gücü buldu.

Nikâh için belediye sarayına gidecekleri yerde, cenaze için Père-Lachaise Yahudi Mezarlığı'na gittiler. Babası için için, annesi feryat

figan ağladı. Üstüne toprak atıldığı esnada, Barral öfkesine yenildi. Sağlam kolunu göğe kaldırdı ve intikamını alacağına yemin etti.

Aymar takipsizlik kararıyla beraat etti fakat daha sonra ressam Courbet'nin davasına tanık olarak çağrıldı. Blöflerin efendisi, Komün döneminde, tepesinde Napolyon'un heykeli olan o devasa bronz sütunu, yani Vendôme Sütunu'nu yıktırmıştı. Sütun halkın alkışları eşliğinde aşağı çekilirken, Courbet'nin şöyle dediği duyulmuştu: "O sütun kesin bana kızgın. Kesin üzerime düşüp beni paramparça edecek." Sütun üzerine düşmemiş, mühendislerin düşeceğini kesin olarak bildiği yere inşa ettiği tabana düşmüş fakat onu hakikaten paramparça etmişti.

Sanık kürsüsündeki Courbet, heykelin ait olduğu zata nefret duymadığı, tamamen sanatsal kaygılarla hareket ettiği iddiasını sürdürüyordu. "Trajan Sütunu'nun o kötü taklidi asabımı bozuyordu. Ziyaretçilerin bunun Fransız sanatının şanlı bir eseri olduğunu zannetmesinden esef duyuyordum. Derinlik algısı göz önünde bulundurulmamıştı – hem tepesindeki Napolyon heykeli, sırf heykel kuralları öyle gerektiriyor diye, yedi buçuk kelle uzunluğunda yapılmıştı, halbuki bodur herifin kafasının vücuduna oranı farklıydı."

Hâkim sordu: "Tamamen sanatsal bir gayret miydi?"

Courbet cevapladı: "Bundan ibaretti."

Altı ay hapis cezasına çarptırıldı. Ayrıca heykelin yeniden inşa edilmesi için 350.000 frank ödemesi gerekiyordu. O kadar parası yoktu, bu yüzden resimleri haczedildi ve açık artırmayla satıldı. Evvelinde yahut sonrasında olsa fahiş fiyatlarla satılırlardı ama o dönem gözden düşmüştü. Mobilyalarını bile satmasına rağmen ancak 12.000 frank denkleştirebildi. Paris Salonu eserlerini sergilemeyi reddediyor, ahlaken buraya layık olmadığını söylüyordu. İsviçre'ye kaçtı ama Fransız devleti onu takip edip alacağının peşine düştü. Nihayet kahrından öldü. Ölümü tek bir söz söylenmeden geçiştirildi. Courbet ekolü ve gerçekçilik akımı demode olmuştu. İzlenimcilik revaçtaydı.

Aymar serbest kalır kalmaz La Santé'de yatan Bertrand'ı ziyaret etti. Başhekim mahkûmu tahliye etmek hususunda kararsızdı.

"Sıhhati iyi ama hiddetli anları oluyor. O anlarında mobilyaları parçalıyor ve gardiyanlara saldırıyor." Hekimler Bertrand'ı hiç esrarengiz bulmuyordu. Herhangi bir vakadan ibaretti.

"Hiddetli anlar mı?" dedi Bertrand acı acı. "Nasıl olmayabilir? Bu iğrenç delikte kimin hiddetli anları olmaz?"

"Artık ölmek için can atmıyorsun, öyle değil mi?" diye sordu Aymar.

Bertrand, sanki ölmek istememek ayıpmış gibi başını öne eğdi. Tutsaklık, hürriyete ve hayata düşkünlüğünü artırmıştı. "Lütfen, amca," diye yalvardı, "beni buradan çıkar. Bana öyle kötü davranıyorlar ki."

Aymar gülümsedi: "Buradan çıkarayım mı? Nasıl? Hem dışarıda olman gerektiğini mi zannediyorsun? Kurtların yeri hayvanat bahçesindeki kafeslerdir."

Ama sonra düşündü: "Kitlesel suçlar cezasız kalıyorken, bu kurt neden bireysel suçu yüzünden içeri tıkılsın ki? Toplum topyekûn kurda dönüştüğünde bunu düdüklerle ve davullarla, göklerde dalgalanan bayraklarla kutlamıyor muyuz? Neden talih bir gün de bu itin yüzüne gülmeyecekmiş?"

"Sophie'yi hiç düşünüyor musun?" diye sordu Aymar.

Bertrand ıstırap içindeymiş gibi gözlerini yumdu. Ama bir saniye sonra omuz silkti. "Sophie. Evet, Sophie. Herhangi bir kadın da olur," dedi şehvetle.

"Anlaşılan burada mahkûmlara kadın getirmiyorlar, ha?" dedi Aymar.

Bertrand derin bir nefes aldı.

"Pekâlâ," dedi Aymar, "bir şeyler ayarlamaya çalışırım ama önce bana bir şey söylemen lazım. Sen hiç... yani... dönüşüyor musun?"

Bertrand yine boynunu büktü.

"Uygunsuz bir soru mu oldu? Yani bir kıza şeyi sormak gibi mi— Tamam, anlıyorum."

Aymar, Bertrand'a kötü davransa da aslında onun için üzülüyordu. Daha yeni yapılmış olan La Santé Cezaevi örnek bir kurum olarak görülürdü ama nihayetinde metalden ve taştan en iyi ihtimalle serin bir mesken oluyordu. Aymar'ın danıştığı müdür, yeğenini devletten ruhsat almış ücretli tımarhanelerden birine taşımak isterse, muhtemelen izin alabileceklerini söyledi.

Böylece Bertrand kendini Doktor Dumas'nın Saint-Nazaire'deki sanatoryumunda buldu. Aymar muhtelif kurumları bizzat teftiş etmiş, neticesinde bu sakin inziva yerini seçmişti. Bertrand'a burada başka herhangi bir yerden daha iyi bakılacaktı.

Mekânın bıraktığı ilk intiba davetkârdı. Büyük bahçesinde, yumuşak çimlerin üzerini gölgeleriyle kaplayan yaşlı ağaçlar vardı. Üstü sarmaşıkla kaplı eski bir tuğla duvar, yerleşkeyi yeterli fakat nazik bir şekilde çevreliyordu. Çevrelenmiş alanda şık görünümlü bir ana bina ve birkaç daha ufak yapı vardı. İçerisi keyifli döşenmiş, pencereleri parka bakan, geniş odalarla doluydu.

Hastalar mülayim mizaçlıydı. Bazen, kayış kopmuş da makara sonsuza dek boşa dönüyormuş gibi, aynı fikri tekrar tekrar düşündükleri oluyordu. Veya akılları kendilerine has bir mantığı takip ederek düşüncelerini hayal âlemine sürükleyebiliyor, onları kendi evrenlerine hapsedebiliyor yahut kalıcı bir şuursuzluk hâline sokabiliyordu.

Bazı hastalar terastaki rahat iskemlelerde oturuyordu. Diğerleri çimlerde dolanıyor, bazıları kasıla kasıla Shakespeare'i yahut İskender'i taklit ediyor, kimileri de hayallerinde kelebekleri kovalıyordu. – Doktor Dumas'nın kurumuna gelen ziyaretçiler bu hastaları görüyordu. Neredeyse sevimli bir manzaraydı: Çocuklar bahçede oynuyordu.

Bunlar teşhir edilen hastalardı. Ziyaretçilerin sevdiklerini bu tablonun içinde hayal etmesine yarıyorlardı. Evet, burası kaslarını kullanma yetisini kaybetmiş anneleri için mükemmel bir yer olurdu zira artık ne mesanesini ne de bağırsaklarını kontrol edebiliyor, bardağını ağzına bile götüremiyordu.

"Onları tedavi edebiliyor musun?" diye sorulurdu Doktor Dumas'ya.

Yakışıklı adamdı. Yapılıydı, dingindi, seçkin bir biliminsanının sakalına sahipti. Kaçamak ama fiyakalı cevaplar verirdi.

"Vakasına göre değişir. Bazılarını *tedavi* edebiliriz. Ama hepsini *ihya* edebiliriz." Büyük kestane ağaçlarının altında oturan birkaç hastayı gösterir, vaka geçmişlerini anlatırdı. Bu ziyaretçilerini ikna etmeye yeterdi. Böylece zavallı annelerinin son meskeni belli olurdu. Oğulları ve kızları, burada evdekinden daha iyi olacağından emindi. "Hem onu iki haftada bir cumartesi öğleden sonra veya önceden yazılı olarak bildirdiğimiz herhangi bir vakitte görebileceğiz. Fiyat biraz tuzlu tabii ama annem her şeyin en iyisini hak ediyor. Canım annem. Bir gün iyileşecek ve onu yine evimize götüreceğiz."

Ama bu hastanede, ziyaretçilere gösterilen o parktan ve içindeki sevimli soytarılardan fazlası vardı. Mesela en üst katta, ziyaretçilere asla gösterilmeyen ve ziyaret günlerinde kilitlenen, pencereleri demir parmaklıklı odalar mevcuttu. Buradaki bir hastanın yakını ziyarete geleceğinde, hastayı aceleyle yıkarlardı ve takdim edilebilir bir hâlde, alt kattaki görüşme odalarından birine götürürlerdi.

"Evet," derdi doktor. "Gelişmeleri görebiliyorum. Tabii, eğitimsiz gözlere öyle görünmeyebilir ama—" Sonra, hasta yakınları giderken: "Hastayı çok sık ziyaret etmeyin lütfen. Duygu durumunda çalkalanmaya yol açıyor. En iyi neticeyi almak istiyorsak, itinayla tasarladığımız rutini bozmamalıyız."

En üst kattaki bu odalarda tiksinç, hayvani alışkanlıkları olan hastalar kalıyordu. Altlarını pisletenler, durmaksızın müstehcen hareketler yapanlar, hayali düşmanlarıyla hunharca dövüşenler. Kendilerini öldürmelerine ve doktoru ücretinden etmelerine izin verilmemesi gerekenler.

Odalardan birinde, tavana düşmekten ölesiye korktuğu için tırnaklarını döşemeye geçiren ve sürekli yerlerde sürünen bir biçare vardı. Bir iç kulak hastalığından dolayı yön duyusunu yitirmişti, do-

layısıyla aşağıyı yukarıdan, solu sağdan ayırt edemiyordu. Yürüyemiyordu, uzanamıyordu. Bedeninde denge kalmamıştı. Ama Doktor Dumas bu adamı üç yıldır hayatta tutmayı başarmıştı.

Başka bir odada beslenilmesi ve her isteğinin yerine getirilmesi gereken bir hasta vardı. Bir asilzadenin kızıydı. Çinli bir cüce gibi görünüyordu. Kırk yaşındaydı ve hayatı boyunca muhtelif tımarhanelerde bulunmuştu. Zararsızdı ama mide bulandırıcıydı ve her isteğini yerine getirmek mümkün değildi. Ak saçlı babası lüks faytonuyla kırk yılda bir gelir, hasta bakıcılardan biri bücürü su dolu bir fıçının içine atar, kokuşmuş kıyafetlerinden kurtarır, iyice keseler ve alt kattaki görüşme odasına götürürdü. Babası ona üstünkörü bir bakış atmakla yetinir, çeki teslim edip giderdi. Aslında öbür dünyaya intikal etmiş hastaların bakımı için yıllarca para ödemeye devam eden insanları duymuştu ve dolandırılmaya niyeti yoktu.

Yukarıda, tavan arasındaki odalarda, çığlıklar içinde sara nöbeti geçirenler, uzuvları çürüyen ve ağrısız sızısız kopuveren siringomiyeli* hastaları, canına kıymasın diye zincirlenen bunalımlı bireyler vardı; bir de hastalığının adı koyulamayan, maalesef bir insan rahminde meydana gelmiş, dolayısıyla bir ruha sahip olmak durumunda kalmış olan, daha korkunç tipler vardı ki bunlar kafeste tutuluyor sayılırdı zira kilitli kapılarındaki boşluktan içeri yemek atılan odaları bir kafesten farklı değildi.

Bertrand'ın akıllı ve uysal bir genç adam olduğunu gören Doktor Dumas, başta ona ikinci katta güzel bir oda verdi. Bertrand ziyadesiyle memnun oldu. Ve daha ilk geceden kaçmaya kalkıştı. Ama Doktor Dumas aptal bir adam değildi. Tüm hastalarına önce bu imkânı veriyor, buna nasıl karşılık vereceklerini görmüş oluyordu. Adalelerini demir ocağında geliştirmiş, iri yarı bir hasta bakıcı olan Paul nöbetteydi. Gece yarısı Bertrand'ın alçak bir balkondan atladığını ve çalıların arasından kaçmaya başladığını gördü. Paul yolu-

* Omuriliğin ortasında bulunan kanalın genişlemesi ve buna bağlı oluşan hastalık. *—çn*

nu kesti, üzerine atladı ve onu kolaylıkla yerde tutabileceğini sandı. Ama Bertrand göründüğünden daha enerjikti ve yumuşak kasları esrarengiz bir kuvvet ihtiva ediyordu. Dişlerini de devreye sokunca, köpek dişleriyle Paul'ün üniformasını parçaladı ve etini delik deşik etti. Paul acıyla inledi ama Bertrand'ı bırakmadı. Diğer iki hasta bakıcı yardımına koştu ve Bertrand'ı nihayet zaptettiler.

"Demek sen o türdensin," dedi Doktor Dumas. "Anlamıştım zaten. Pekâlâ, seni eğiteceğiz. Onu en üst kata götürün. Köşedeki odaya koyun. Eğer uslu durursan, yine aşağı inebilirsin."

Bertrand'ın La Santé hastane-hapishanesindeki güzel odasını bir bok çukuruyla takas ettiğini anlaması uzun sürmedi. Yeni odası asgari düzeyde döşenmişti; dar bir karyola, bir iskemle ve küçük bir masa. Küçük masanın üzerinde durduğunda, demir parmaklıklı oval pencerenin pervazına güç bela erişebiliyordu.

Öfkesini bir müddet kontrol etti. Bir gün o Paul denen herifi haklayacağına dair kendine söz vermişti. Bir gün onu eline geçirirse, sonu olacaktı. Düşündükçe ağzı sulanıyordu. Hem Aymar'a olanları anlattığında, amcası daha iyi bir odaya geçmesini sağlayacaktı.

Hatta amcasının ziyaretini iki hafta boyunca beklemesine lüzum yoktu. Ona hemen bir mektup yazabilirdi. Ama kâğıt ve kalem yoktu. Bertrand hasta bakıcılara seslendi. Yanıt veren olmadı. Kapıya vurdu. Ama bu sağlam malzemeli yapıda sesler pek uzağa gitmiyordu. Dahası üçüncü kat merdivenin hem üstünde hem de altında bulunan kapılarla tamamen tecrit edilmişti. İster bağırsın ister kapıyı yumruklasın, hasta bakıcılar şans eseri yakınlardaysa bile, çıkarabileceği herhangi bir sesi son derece olağan bulacaklardı.

Çabalarının başarısız olmasına öfkelenen Bertrand cinnet geçirdi. Dayanıksız iskemleyi paramparça edene dek kapıya fırlattı. Yatak örtüsünü lime lime etti. Sonra gözyaşlarına boğuldu. Gelecekte daha akıllı olacağına ant içti. La Santé'de öğrenmişti ki en iyi neticeleri almak için kendini tutması ve mülayim delikanlıyı oynaması gerekiyordu.

Kapının üzerindeki yuvarlak aparat açıldı. Küçük bir tepsi üzerindeki yemeği içeri koyuldu. Hasta bakıcı odasına girmedi. Belki de hiçbir zaman girmeyecekti. Onu sonsuza dek burada bırakacaklardı ve amcasına öldüğünü söyleyeceklerdi. Evet, şimdi evdeki güzel hücresini özlüyordu. Kaçmak ne işe yaramıştı? Kendini La Santé'de bulmuştu. La Santé'nin de en dibini yaşıyordu. Durum gitgide daha kötü bir hâl almıştı.

Ama iki hafta sonraki cumartesi geldiğinde, amcasına dert yanabilecek olmanın sevincini yaşıyordu. Ev sahiplerini hafife alıyordu.

Kendine geldiğinde yatağında uzanıyordu ve akşam olmuştu. Odası temizlenmişti. Yatağa temiz çarşaf takılmıştı. Aldığı ilacın pusunun arasından olanları görmeye çalıştı ve amcasının ziyaretini sanki rüyasında görmüş gibi hatırladı. Paul'ün onu alt kata indirdiğini hatırladı. Evet, Paul! Görüşme odasına gittiğini, sorular soran amcasının karşısında ruhsuzca oturmaktan ve tebessüm etmekten fazlasını yapamadığını hatırladı.

Bu sefer tamamen çıldırdı. Yorgun düşüp yerde uyuyakalana dek kırdı, döktü, uludu. Hararetli ve gergin bir şekilde uyandığında, yalnız olduğunu ve kimseye derdini anlatamadığını hatırlayarak inildedi.

Kulak kesildi: Yan odadan bir ses geliyordu. Güçlükle duyulabiliyordu. Küçük Moğol kuş gibi şakıyordu. Bertrand sesin kimden çıktığını bilmiyordu ama kadının yumuşak sesi onu büyüledi ve bir sirenin şarkısı gibi kendisine çekti. Duvara yapıştı. "Kadın!" diye haykırdı. Duvarı tekmeledi ve tırmaladı. İmkânsızdı. Bu herhangi bir ara duvar değil, dolu tuğlalardan ve kalın bir alçı plakadan oluşan bir istinat duvarıydı.

Belli ki çıkardığı seslerle yan odadan gelen sesin sahibini korkutmuştu. Bertrand diz çöktü. "Lütfen, biraz daha şarkı söyle! Lütfen... Lütfen... Sessiz olurum." Ama sesin sahibi sessiz kaldı.

Kadınlar âlemiyle tek bağlantısı olan o sesi duymaya o kadar çok ihtiyacı vardı ki özellikle akşamları, o monoton ve nazik tınıları duy-

maya başladığında kendini kontrol etmeyi öğrendi. Sesi Sophie'nin tok ve yankılanan sesine çok az benziyordu ama Bertrand yine de Sophie'yi dinlediğini düşünmeye, ona Sophie diye hitap etmeye başladı.

"Şarkı söyle, Sophie," diyordu. "Şarkını söyle. Akşamları el ele yürüyüşe çıkardık, hatırlıyor musun? Hatırlıyor musun?" Küçük Moğol şarkısını söylerken maziyi yâd ederdi.

Kendisini kontrol etmesinin bir diğer sebebi, hâlâ amcasıyla konuşmayı umut ediyor olmasıydı. İlaç muammasını çözmüştü. Muhtemelen yemeğine katıyorlardı. Sadece geçen günlerin izini kaybetmemesi ve cumartesi günü yemek yememesi gerekiyordu.

Oyunu işe yaradı. Cumartesi günü çok aç olmasına rağmen yemeğine dokunmadı. Bunun yerine sessizce öğleden sonrayı, ziyaret saatini bekledi. Nihayet adım sesleri duydu. Anahtar kilidin içinde tıkırdadı ve kapı açıldı.

Kapıyı açan kişi, bir ay önce Bertrand'ın firar girişimini önlemiş olan iri yarı hasta bakıcı Paul'dü. Bertrand feci bir hata yaptı. Aslında süklüm püklüm, sahiden uyuşturulmuş gibi Paul'ü takip edecek, sonra da Aymar'a sıkıntılarından bahsedecekti. Bunun yerine, kuyruk acısından gözü dönerek, şaşkın hasta bakıcının üstüne atladı; çığlıkları duyan diğer hasta bakıcı meslektaşının yardımına koşmasaydı, Bertrand adamı muhtemelen öldürürdü. İki hasta bakıcı Bertrand'ı etkisiz hâle getirdi ve bağladı.

Sonra Doktor Dumas çağrıldı. Bertrand'ın cicilerini giyip uysal ve mütebessim bir hâlde alt kata inmesi için basit bir ilaç enjeksiyonu yeterli oldu.

İlacın tesiri geçtiğinde, Bertrand ikinci şansını da kaçırdığını ve eline bir şans daha geçmesinin çok zor olacağını anladı. Bu hayal kırıklığıyla, masanın ayağını ısırmaya başladı ve paramparça edene dek durmadı. Masayı mahvettikten sonra, yatağındaki çarşafa ve battaniyelere savaş açtı. Ayakkabılarını çıkardı ve köseleyi çiğnemeye koyuldu. Kıyafetlerinin düğmelerini kopardı. Yemeğinin yanında

sunulan tek araç olan kaşığını düğüm düğüm edene dek büktü ve kalaylı tabağını ezdi.

İki hafta sonraki ziyaret yaklaşırken, onu uyuşturmanın kolay bir yolunu buldular. Ziyaretten önceki iki gün boyunca aç bırakıldı. Açlıktan uluyordu. Boş midesi gurulduyordu. Arada bir kestiriyor, rüyasında yemek görüp uyanıyordu. Nihayet kapıdaki tepsi aparatında iştah açıcı bir yemek belirdi. Evet, ziyaret gününün geldiğini ve bir lokma bile yememesi gerektiğini biliyordu ama direnemedi. Hapır hupur yedi. Sırıtarak içeri giren Paul'ü âdeta buzlu bir camın ardından izledi.

Doktor Dumas her şeyi kırıp dökmesine öfkelenmişti. "Artık ona çarşaf veya battaniye vermeyin. Ziyaret saatleri bitince kıyafetlerini de alın. Bırakın çıplak kalsın. Yemeğine gelince, onu da yere dökün. Bulaşık çıkmasın!"

Çorbayı yere dökecek hâlleri yoktu. Ama önüne bir parça et atmak mümkündü. Hasta bakıcılar Bertrand'ın et aşkını fark etmişti. Onu bir gün boyunca aç bırakmak, sonra birdenbire kapısını açmak ve içeri et parçalarıyla kaplı bir kemik fırlatmak epey kolay bir işti.

Kırbaç ve sopa taşıyan hasta bakıcılar kapının önünde bekliyor, Bertrand'ın yemeğinin üzerine atlamasını ve yere çömelmesini ve eti dişleriyle çekiştirerek kemikten sıyırıp yemesini, sonra da kemiği çatlatıp iliğini emmesini izliyorlardı. Daha fazla eğlenmek istediklerinde, Bertrand'ın önüne iyice sert bir kemik, mesela bir atın uyluk kemiğini atıyorlardı. Kemiğe sürtünen diş mineleri, odayı uğursuz çatırdamalarla dolduruyordu. Bunu gören hasta bakıcılar ürküyor, Bertrand'dan olabildiğince uzak duruyorlardı. Kapının kolunu sıkıca tutuyorlardı ve en ufak bir tehlike belirtisinde kapamaya hazırlardı.

Bu konuda ihtiyatlı davranıyorlardı; zira Bertrand birkaç kez kahkahalarından ve alkışlarından tahrik olmuş, aniden üstlerine atlamıştı. Bir keresinde suratını kapıyla pervazın arasına sıkıştırdılar ve az kalsın elmacık kemiğini kıracaklardı. Başka bir girişiminde,

dişleriyle Paul'ün bacağını yakalamayı ve pantolonunu yırtmayı başardı ama etini ısıramadı.

Paul bıkmış usanmıştı. Zaten uzun süredir Bertrand'dan intikam almak istiyordu. Bir gün, doktor orada değilken, ahırdan sert bir kırbaç aldı. Kloroformla uyuşturup karyola direğine bağladığı Bertrand şuurunu tamamen yitirdiği için ipin üzerinden sarkıyordu. Onu sırayla dövdüler; kâh kırbaçladılar kâh sopaladılar. Bertrand usulca inliyordu. Morarmış ve lime lime olmuş sırtından kan fışkırmasına rağmen kendine gelemiyordu. Ama bu eziyetten artakalan acıyı haftalarca, gece gündüz hissedecekti.

Tüm hastaların arasında, en çok Bertrand ile uğraşmaktan keyif alıyorlardı. İlaca hazırlık olarak aç bırakıldığı günlerde, kapının ardında dikilirlerdi ve deli gibi ulumasını dinlerlerdi. Bu hoşlarına gidiyordu. Bilhassa ilacın tesiri altına girdiğinde, onu tartaklamaktan ayrı bir zevk alıyorlardı. Hasta bir çocuk kadar uysal oluyordu. Hasta bakıcılar onu keselerken, gözüne sabun kaçırıyor, burnunu büküyorlardı. Bön bön sıratarak karşılık veriyordu. Bir keresinde, hasta bakıcılardan birinin aklına parlak bir fikir geldi. Bertrand'ın ayakkabı tabanlarına, iğneleri yukarı bakacak şekilde, bir sürü raptiye taktı. Uyuşturulduğu için acıyı hissetmeyen Bertrand, bu hâlde holden geçti, merdivenlerden indi ve amcasının onu beklediği görüşme odasına girdi.

Amcasının selamını karşılıksız bıraktı. Aymar onu oturmaya zorlayana dek somurtkan bir şekilde dikildi. Aymar onu sorguya çekmek istedi. Bertrand somurtmaya devam etti. Bazen yüzünde salak bir tebessüm oluşuyordu ama bu Aymar'ın canını daha da çok sıkıyordu.

Şefkat göstermeyi denedi. "Cevap ver. Cevap ver. Lütfen, Bertrand, bana cevap ver. Bertrand, gözlerime bak. Bana kızgın mısın? Senin için elimden geleni yapmadım mı? Baban olsa senin için bu kadar çırpınmazdı. Hem benim seninle ne alakam vardı ki? Ne annen ne de baban akrabamdı. Ama sana sahip çıktım, seni sevdim

ve senden sorumlu olduğumu hissettim. Bir sokak köpeği, yoldan geçen birine geçici olarak eşlik ettiğinde, ona ne kadar ait olabilirse, sen de bana o kadar aittin."

Bertrand sırıttı.

"Gülersin tabii," diye sürdürdü Aymar. "Cefasını çeken ben oldum. Şimdi bir de nankörlüğünü çekmem gerekiyor."

Bertrand'ın tebessümü kayboldu. Yeniden somurtmaya başladı.

"Tamam, istiyorsan somurt. Ama pişman olacaksın. Zira seninle görüşmeye devam edemeyeceğim. Papalıktan icazetimi aldım ve yakında rahip olarak atanacağım. Uzaklara gönderileceğim. Çin'e, Güney Amerika'ya. Sen de burada kalacaksın. Acaba bana yazar mısın? Muhtemelen yazmazsın. Şimdiye dek gönderdiğim mektupların hiçbirini yanıtlamadın. Hayvani tabiatın, sana verdiğim eğitimi bastırdı. Sana alfabeyi öğrettiğim zamanı hatırlıyor musun? Renkli el işi kâğıtlarından harfler kesmiştim; A harfini kırmızı kâğıttan kestiğim için, başta diğer kırmızı harflerin de A olduğunu zannetmiştin.

"Demek seni buraya, o hapishane-hastaneden muhakkak daha iyi durumda olacağın bu yere getirdiğim için beni affetmiyorsun? Burası pahalı ve güzel ve bahçesinde özgürce dolaşabileceğin bir yer, hem o meşhur doktor da sana yardım etmek istiyor; gerçi bunu başarabileceğinden pek emin değilim.

"Hadi, konuşsana! Cevap ver! Yoksa dilin mi tutuldu?" Aymar ayaklanmış, karşısındaki somurtkan duvara bağırıyordu. Jestler, mimikler, ithamlar havada uçuşuyordu.

Alnının terini sildi. "Kafayı üşüteceğim," diye düşündü. "Zavallı çocuk kendini tamamen kapatmış."

Koridora çıktı ve hasta bakıcılardan birini çağırdı. "Elveda, Bertrand. Belki bir daha görüşemeyiz." Bertrand, amcasına bir kez bile dönüp bakmadan, hasta bakıcının peşinden süklüm püklüm gitti.

Aymar muayenehanenin kapısını çaldı. Doktor Dumas onu sıcak bir şekilde karşıladı.

"Buyurun, Mösyö Galliez. Buyurun. Benimle bir kadeh Porto şarabı için."

Aymar bir insanla oturup sohbet etmek için can atıyordu. Doktor Dumas hakikaten de nazik ve zeki bir adamdı; karşısındakini hemen rahat ettiriyordu.

"Yeğeninizin durumunu nasıl buldunuz, Mösyö Galliez?"

Aymar Porto şarabından içti ve hüzünle yanıtladı: "Korkarım pek iyi değil." Başını iki yana salladı ve iç çekti.

"Bakın," dedi doktor, "böyle vakalar, anlarsınız ya, tedaviye şeytani bir güçle karşı koyarlar. İçlerindeki hayvanı bastırmak zorunda kalırız ve bu da yaşama sevinçlerini tüketir. Dünyaya duydukları öfke arttıkça ya somurtup durur ya da sizinle gizlice alay ederler. – Durun, bardağınızı doldurayım."

Birkaç kadeh Porto şarabından sonra, Aymar biraz daha gevşemişti. "Beni asıl rahatsız eden, hatta derinden yaralayan şey, benimle konuşmayı bile reddediyor olması. Hem neden mektuplarımı hiç yanıtlamıyor?"

"Ah, Mösyö Galliez, böyle şeylere katlanmak durumundasınız. Minnet aklı başında insanlarda bile zor bulunan bir erdemdir. Ben yanına yaklaştığımda da hep somurtuyor. Yine de burada hastalarımıza ne kadar çok ihtimam gösterdiğimizi biliyorsunuz. Onların acısını dindirmeye kendimizi adayarak, her şeyimizi feda ederek nasıl bir hayat sürdüğümüzü varın siz düşünün..."

"Bununla gurur duymalısınız, doktor dostum. Dünyadaki her çeşit illeti iyileştirmekle uğraşıyorsunuz. Bu arada ben de yakında rahip olarak atanacağım."

"Hakikaten mi?" dedi doktor şaşırarak ama hemen toparlandı. "Öyleyse sizi tebrik etmeme izin verin. Geleceğinize içelim mi? Rahiplikten daha şahane bir kariyer yoktur. Kilise'ye bağırıp çağırarak çamur atan o yaygaracı doktorlardan biri olduğumu sanmayın. Evet, bir biliminsanı olarak tarafsız kalmalıyım; fakat ruh üzerine çalışan biri olarak, dinin etkili bir unsur olduğunun farkındayım."

Aymar hoşnut oldu. Bir müddettir içinde tuttuğu bir şey vardı. Doktor Dumas'ya güvenebilir miydi?

"Merak ettiğim bir şey var. Biliyorum, hastalarınız diledikleri zaman ayine katılabiliyor ama kalplerini dine açmaları için sistematik girişimlerde bulunuyor musunuz? Mesela onlara dua öğretiyor musunuz?"

"Ayağınızı kaldırın, Mösyö zira yeni teorimin tam üstüne bastınız. Bu hususta çalışmalarım tedricen ilerliyor."

"Gençliğimde bunları çok ihmal ettim," dedi Aymar, "ama geçen seneki dehşet ortamını yaşadıktan sonra, medeniyetimizin bilmişliği ve kibri yüzünden adi hurafeler olarak nitelendirdiğimiz, bize atalarımızdan kalan basit inançlara dönmemiz gerektiğine derinden kani oldum."

Doktor Dumas başını sallayarak onayladı ve kadehleri doldurdu.

"Aslında," dedi Aymar, "size sormak istediğim bir şey var."

"Muhakkak ki."

"Yeğenimi yakinen incelediniz mi?"

"Elbette, Mösyö!"

"Derdim sizi tenkit etmek değil," dedi Aymar aceleyle, "ama yeğenimin uzun yıllar boyunca yanımda kaldığını biliyorsunuz, değil mi?"

"Evet."

"Peki hiç dönüştüğüne şahit oldunuz mu?"

"Dönüşmek mi? Ne demek istiyorsunuz?"

"Kurda dönüştüğüne."

"Kurda dönüşmek mi?"

"Elbette. Likantropi hastası olduğunu biliyor olmalısınız."

"Tabii ki biliyorum ama bu sadece hastalığın adı."

"Kusura bakmayın ama bu hakikatin ta kendisi."

"Yapmayın, Mösyö Galliez. Yeğeninizin yaptığı şeyin kendini kandırmaktan fazlası olduğuna inanmamı mı bekliyorsunuz? Bakın, bu hastalık epey yaygındır. Bu hususta araştırmalarım var. Ortaçağdaki kurtadam yargılamalarında verilen ifadeleri ve sunulan delilleri derinlemesine inceledim. Tüm bu ifadeler ve deliller, hiç kimsenin

bir kurtadam görmediğini ve hastaların da kurt olduklarını sadece hissettiklerini gösteriyor."

"Onların durumu ne olursa olsun," diye yanıtladı Aymar, "size katıldığımı söyleyemem zira benim de araştırmalarım oldu. Yeğenimin zaman zaman kurda dönüşmüş olduğunu ve hâlâ da dönüşebildiğini kesin olarak biliyorum."

"Gözlerinizle gördünüz mü?" dedi Doktor Dumas, gülümseyerek.

"Hayır. Fakat dönüştüğünden eminim."

"Kurt hâlini gördünüz mü?" diye Doktor Dumas, direterek.

"Hayır ama–"

"Öyleyse fazla kolay ikna oluyorsunuz."

Şaraptan yanakları kızarmış olan iki adamın sesleri yavaş yavaş yükseliyordu. Doktor dine sıcak baktığı yalanını daha fazla sürdüremedi. Kurtadamları yakan Katolik Kilisesi'ni topa tutmaya başladı. Aymar Kilise'yi savundu ve yakma işleminin hastalığın yayılmasını önlemek için alınan bir hijyen tedbiri olduğunu öne sürdü. Konudan bir şekilde saptılar ve D.D. Home'dan* bahsetmeye başladılar. Doktor Dumas, Home'un İmparatoriçe Eugénie'nin huzurunda bile seans yaptığını hatırlattı. Mızıkaları havada süzülür, kendi kendilerini çalarlardı. "Buna da inanıyor musunuz?" diye sordu doktor.

"Kilise bunun şeytanın işi olduğunu söylüyor fakat azizlerin yaşamlarında da benzer hadiselere rastlanmıştır. Her halükârda, gözlerimle görmem lazım."

"Elbette," diye onayladı Doktor Dumas. "Tam da onu diyorum. Ama buradaki vakayı hiç görmediğinizi itiraf ediyorsunuz. Hayır, gözlerinizle görmediniz!"

"Kurdu görmedim, bu doğru," diye yanıtladı Aymar. "Ama elimde istemediğim kadar çok delil var. Köy polisimizin kurdu vurmak için kullandığı ve yeğenimin bacağından kendi ellerimle çıkardığım

* Amerikalı ünlü spiritüalist ve medyum (1833-1886). Tanınmış hekim Lord Crookes, Home'u muayene ettikten sonra, havada durma gibi güçlerinin olduğuna ikna olmuştur.

gümüş mermi var mesela, daha doğrusu bir zamanlar vardı. Yaptıklarını gördüm. Rüyalarında söylediklerini duydum. Ayak izlerini gördüm; başkaları da gördü. Soluğunu ve hırlamalarını duydum. Daha tuhaf şeyler de oldu. Bir tanesinden bahsedeyim mi? Kıyafetlerini çıkardıktan sonra, dönüşmek üzereyken, elinde olmadan işiyor. Bana bunu kendi söyledi. Şimdi size soruyorum; likantropi hastası yeğenim Petronius'un eserlerini ve daha zor bulunan başka kaynakları nasıl okuyabildi ve bütün kurtadamların dönüşmeden önce bunu yaptığını nasıl öğrenebildi? Ayrıca neden bu geleneği devam ettirmek istesin? Saçmalık."

"Ne söylemeye çalıştığınızı anlayamıyorum, Mösyö. Sanrı semptomlarının tüm hastalarda benzer ilerlediğini inkâr etmiyorum. Bilakis, benzer olmaları gerekir zaten. İdrarını yapmak da bunlardan biriyse, elbette hepsinde görülecektir, aynı difteride ateşin çıkması gibi. Dahası, idrar meselesinin soğuk havanın çıplak tenlerine temas etmesi gibi basit bir açıklaması da olabilir. Vücut ısımız düştüğü zaman, daha sıcak ortamlarda ihtiyacımız olan sıvılardan kurtulma eğiliminde oluruz. Yoğuşma ve yağmur arasındaki ilişki de buna benzerdir."

"Tabii ya, hatta kurtlar üzerlerinde daha az sıvı taşımaya alışkın olduğu için de olabilir, öyle değil mi? Tanrı aşkına, doktor, sizce yirmi sene boyunca bu şeyle beraber yaşayıp bunları en ince ayrıntısına dek düşünmemiş olabilir miyim? On sene konuşsak, yine de bu yaratığın esrarengiz kökenini baştan sona anlatmaya vaktim olmaz. Bu hakikati kabul etmeyi sizin kadar ben de istemiyordum. Enayi değilim."

"Başta duyduğunuz kuşkuları çok iyi anlıyorum. Hatta anlamadığım tek şey, fikrinizin nasıl değiştiği. Nasıl oldu da yeğeninizin bir kurda dönüşebildiğine inanabildiniz? Bu başlı başına absürt!"

"Kendi içlerinde küçük görünen ama bir araya geldiğinde su götürmez bir iddia ortaya koyan bazı şeyler, hatta birçok şey fikrimi değiştirdi. Mesela Noel arifesinde doğması."

"İstatistiklere bakarsak," dedi Dumas sabırsızca, "eminim ki

Noel arifesinde doğan ve hepimizinki kadar sıradan bir hayat süren binlerce kişi vardır. Astroloji bahsini de açacak mısınız?"

"Bu aşamada değil," dedi Aymar, "ama insan karakterine ve duygularına dair, bilimin hâlâ açıklayamadığı birçok şey var."

"Bilimsel gelişmeyi nasıl bir süreyle sınırlandırabilirsiniz ki?" dedi Dumas, sesini yükselterek. "İnsan kimyasal bir bileşkedir ve bir gün aşkın kimyasal tepkimesini de formüle edeceğiz!"

"Zırva!" diye çıkıştı Galliez. "İnsan ruhun ve cismin bileşkesidir. Yaşamdan ölüme geçerken bedeni terk eden ruh değilse nedir? Kimyasal bir madde mi?"

"Hayır ama ölüm sırasında kimyasal dizilimler değişir."

"Hah! Öyleyse formun değişebileceğini kabul ediyorsunuz."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"İnsandan kurda dönüşmek, canlıdan ölüye dönüşmekten daha büyük bir değişiklik değil."

"Boş konuşuyorsunuz, Mösyö!"

"Bu bir cevap değil. Ne oldu? Bilimsel argümanlarınız mı bitti?"

"Ama, arkadaşım!" diye böğürdü Dumas. "Ne söylediğini bir daha düşün: Kurda dönüşen bir insandan bahsediyorsun. Unutma ki kurtların ter bezi yoktur; kemiklerinin, dişlerinin, sert vücutlarının şekilleri farklıdır, hatta her bir hücresi, her bir kıl tanesi, her bir sinir ucu—"

"Ve bunlar neden dönüşemeyecekmiş?" dedi Galliez, şarap kadehini sallayarak. "Doğada böyle dönüşümler gerçekleşmiyor mu? Hiç suyun buza dönüştüğünü görmedin mi?"

"Hadi ama."

"İki gazın birleşip toz bulutuna dönüştüğünü hiç görmedin mi?"

"Evet ama—"

"Basit bir tırtıl gösterişli bir kelebeğe dönüşmüyor mu?"

"Evet ama bu bir ayda gerçekleşiyor."

"Zamanın ne önemi var? Zaman sonsuz parçaya ayrılamaz mı? Eğer bir çark senede bir kez dönebiliyorsa, saniyede bir milyon kez

de dönemez mi? Bazı hayvanların ömrü göz açıp kapayıncaya dek geçer, bazılarınınki ise bir asır sürer."

"Bu konuda hakkını teslim ediyorum," dedi Dumas ağır ağır, "ama kelebekten bahsetmişken, hiç tırtıla geri dönüştüğünü gördün mü?"

"Hayır ama yaşam dediğin gibi kimyasal bir tepkimeden ibaretse, geri dönüşmemesi için bir sebep var mı?"

"Yok," dedi doktor usulca zira mesleki nezaketini takınması gerektiğini hatırladı. Bir münakaşa uğruna hastasından olmak istemiyordu. Aymar ile hemfikir olana dek, aheste aheste, yüz seksen derece döndü.

"Ayrıca tek kaşlı," diye sürdürdü Aymar.

"Evet, bunu fark ettim ama irsi frenginin bir belirtisi olduğunu düşündüm."

"Alakası yok," dedi Aymar. "Tırnakları da kocaman."

"Bu epey yaygın bir özellik."

"Birbirinin arasındaki boşluklara geçen dişler?"

"İnsanın diş yapısı büyük ölçüde çeşitlilik gösterebilir."

"Peki ya tüylü avuçları?"

"Orası hakikaten tuhaf, değil mi?"

"Bu belirtiler ayrı ayrı bir anlam ifade etmeyebilir ama hepsi bir araya geldiğinde, sanki içindeki canavar muhtelif yerlerinden dışarı taşmış gibi görünüyor. – Bir de yaptıkları var ki onlar hepsinden beter."

"Hım," dedi doktor. "Bakın, Mösyö Galliez, anlattıklarınız ilgimi ziyadesiyle cezbediyor. Hastalıklı ve anormal psikolojilerin anlaşılmaz dışavurum şekillerine dair geliştirilebilecek yeni ve dikkate şayan bir teorinin yolunu açıyorsunuz. Düşük seviyeli yaşam formlarının insan bedenini kısmen de olsa işgal edebilmesinden bahsediyorsunuz. Düşüncesi cazip de olsa, korkarım çıkarımlarınızı tümüyle benimseyemiyorum. Ama meseleyi araştırma niyetindeyim."

Bu noktadan sonra, tartışma daha tek taraflı bir hâl aldı ve

Aymar'ın lehine döndü. Oradan ayrılırken, Doktor Dumas'nın sanatoryumunun Aymar için ideal bir yer olduğu kanısını hem tazelemiş hem pekiştirmişti. Hatta doktor için endişelenmeye başlamıştı. "Umarım ona faydanız dokunur, Doktor Dumas ama size içten bir ikazda bulunmak isterim. Tetikte olun. O azılı bir suçludur. Gözünüzü üstünden ayırmayın. Yanına yaklaşmadan önce istavroz çıkarmayı unutmayın."

"Tavsiyeniz için teşekkür ederim," diye yanıtladı doktor. "Bunu aklımda tutacağım. Tetkiklerimin neticesini size bildirmemi arzu eder misiniz?"

Doktor kapının önünde durdu ve Aymar'ın her zamankinden daha fazla aksayarak uzaklaşmasını izlerken sessizce homurdandı: "Hâlâ bu aileden iki hasta çıkarma imkânım var."

Bertrand'ın, öfke nöbeti geçirmediği veya uyuşturulmadığı zamanlarda hayatta tadını çıkarabildiği sadece iki şey kalmıştı: Sophie'nin şarkıları ve Paul'den intikam alacağı umudu. Amcasıyla iletişim kurmayı artık hayal bile etmiyordu. Zira Aymar'ın üst kata çıkmasına veya Bertrand'ın alt kata ayık bir şekilde inmesine hiçbir zaman müsaade etmeyecekleri aşikârdı. Yemekle uyuşturamazlarsa, iğneyle uyuşturacaklardı. Mektup yazmaya gelince, bu da ihtimaller dahilinde değildi; gerekli malzemeleri bulsa ve mektubu yazmayı başarsa bile nasıl postalayacaktı?

Bertrand makûs talihini düşünüp kedere boğulurken, bazen duvarın ardından Sophie'nin ürkek şarkısı duyulurdu. Yüreğindeki acı uçup giderdi. Gözleri yaşarırdı. "Sophie," derdi kendi kendine, "Sophie." Yatağının kalan tek parçası, hatta odasında kalan tek eşya olan, yere serdiği şiltesine uzanır, Sophie'nin kollarında olduğunu hayal ederdi. Siyah buklelerini yüzünde, yumuşak ve ıslak dudaklarını dudaklarında, narin kollarını vücudunun etrafında hissediyordu. Şarkı sürdüğü müddetçe hayal de sürüyordu. Bitince yalvarıyordu: "Bir daha söyle, Sophie. Bir şarkı daha söyle." Bazen o boğuk ve bitkin tınılar yeniden yükselirdi; o zaman Sophie'nin orada, yan odada olduğundan, şarkı isteğini duyduğundan emin olurdu.

Bir süre sonra şarkılar yetmemeye başladı. Artık Sophie'nin hayaline tutunamıyordu. Yan odaya geçmeliydi. Ama nasıl? Yüzlerce imkânsız plan yaptı ve hepsinden vazgeçti. Sıçradığında oval pencerenin pervazına tutunabildiğini, tırnaklarını duvara geçirerek neredeyse oturur pozisyona gelebildiğini keşfetti. Keşke parmaklarını duvara daha sıkı geçirip daha fazla güç alabilseydi. Tırnaklarını ve bir kemiğini kırmak pahasına bunu başardı. Oluşturduğu iki küçük oyuktan güç aldı ve pervaza oturmayı başardı.

Burada şans yardımına koştu. Oval pencerenin parmaklıklı çerçevesi, taş duvarda gevşek bir şekilde duruyordu. Belli ki havalandırma deliği açan işçi yanlışlıkla çerçeveyi gevşetmiş ama verdiği hasarı gidermeye zahmet etmemişti. Veya ahşap çerçeve zamanla büzülerek mevcut boyutuna gelmişti. Her halükârda, parmaklıkları tutup ittiğinde, bütün pencere bir tıkaç gibi yerinden çıktı. Kaçış yolunu sağlama alan Bertrand, daha ileri gitmek için gece geç saatlere dek sabırsızlıkla bekledi.

Dışarıda, oval pencerenin hemen sağında, dik bir çatı ve çatı katına bağlanan bir pencere vardı. Belli ki bu pencere Sophie'nin odasına açılıyordu. Diğer taraf düz duvardı, yani oradan kaçmak imkânsızdı. Ama çatı katı penceresine erişebilirdi. Dik çatıyı aşmak tehlikeliydi ama başarabilirdi. Heyecandan yerinde duramayan Bertrand hazırlıklarını yaptı. Şiltesini boylamasına sardı, bir silindir hâline getirdi ve camdan aşağı attı. "Oraya atlarız," diye düşündü. "Denk getirirsek beraber kaçarız, denk getiremezsek de hep planladığımız gibi beraber ölürüz."

Paul'ün tam da o gece bir kadınla olası vardı ama ne yazık ki yıllardır beraber olmaya alıştığı hasta, akrabaları tarafından alınmıştı. Diğer iki kadın hasta, tabiri caizse, diğer iki hasta bakıcıya aitti. Paul, acaba meslektaşlarımdan birini gücendirip kıskançlığını ve öfkesini uyandırma riskini mi alsam, yoksa hastaneden gizlice sıvışıp kasabaya mı insem diye düşünüyordu. Sonra aklına küçük Moğol geldi. Eğlenceli olacak, diye söz verdi kendine. Kadının şeker sevdiğini

biliyordu ve yanına şeker almıştı, dolayısıyla zorluk çıkmasını beklemiyordu – çıkmadı da.

Fakat zevki kısa ömürlü oldu. Pencerenin dışında bir gürültü duydu, kafasını kaldırdı ve karanlık bir şeklin üzerine atladığını gördü ama kaçacak vakti olmadı. Dövüş bir saniye sürdü. Yırtılan atardamarından dışarı fışkıran kan, kavis çizerek yerlere sıçradı. Kan kesik kesik boşanmaya başlayınca kavis tekrar kısaldı ve başladığı yere döndü.

Bertrand yanında bir tür sarhoşluk hâlinde, hazzın rehavetiyle yatıyordu. Nihayet kendine geldi, zihnindeki uyuşuklukla mücadele etti ve karanlık odada etrafına baktı. Sadece camdan giren ay ışığıyla aydınlanan bu odada tuhaf, cüceye benzeyen, koyu kahverengi tenli, gri saçları tel tel olmuş bir kadın gördü. Yatakta çıplak oturuyor, elindeki şeker kamışını emiyordu; tadı hoşuna gitmiş olmalıydı ki kuş gibi ötmeye başladı.

Zihni karşısındaki hakikati kabullenemiyordu. "Sophie!" dedi, çılgına dönerek. "Sana ne yaptılar?"

Dışarıdaki koridordan bir ses geldi. Meseleye daha fazla kafa yormadan kadını kucakladı ve haykırdı: "Gel, Sophie, beraber ölelim." Kadına sımsıkı sarılarak pervaza çıktı ve bahçedeki şilteye doğru atladı.

"Hem de en kârlı hastam," dedi Doktor Dumas ve iç çekti.

Soruşturmaların en iyi ihtimalle sinir bozucu olduğunu düşünen doktor, üç kişinin ölümünü elinden geldiğince gizledi, ölüm raporlarını en uygun şekilde doldurdu, ölüm tarihlerini değiştirdi ve cenazelerini birer hafta arayla kaldırdı. Ama sadece iki cenaze oldu. Doktor Dumas uzun süredir küçük Moğol'u kesip biçmek istiyordu; dolayısıyla markiden izin istemiş, her zamanki ücreti ödeyeceğini söylemişti. "Yaşlı pinti birkaç frank kazandığına memnun olacak."

Ama yaşlı pinti memnun olmadı. "Markiz Roche Ferrant'ın naaşı aile mezarlığına defnedilmeli," dedi iftiharla ve kayıtsız şartsız. Üzerine düşününce mantıklı geliyordu. Hayatta ve aile şatosunda

olsaydı, bir sıkıntı kaynağı olacaktı. Ama aile mezarlığında kimi rahatsız edebilirdi veya küçük düşürebilirdi ki?

Bertrand'ın peşindeki Barral de Montfort tımarhaneye gelmekte bir hafta geç kaldı. Gözündeki sıkıntı yüzünden gecikmişti. Bertrand'ın öldüğünü duyunca talihine sövdü. Ondan alacağı intikamdan büyük beklentileri vardı. "Ölüm," dedi acı acı, "beni hem sevgimden hem de nefretimden mahrum bıraktı."

Mezarını görmek istedi. Hasta bakıcı, belli bir bahşiş karşılığında onu mezarlığa götürdü ve bir toprak yığınını işaret etti. Barral taze çimlerin üzerine çöktü, şahikaya ulaşan hüsranının gazabıyla, insafsızca homurdandı: "Ulan it oğlu it, şimdi seni mezarından çıkarıp yüzüne tükürmek vardı."

Galliez metninin izahatı böylelikle sona erdi.

Ek

1875 ile 1880 arasındaki dönemde, yerel hıfzıssıhha ön plana çıktı. Mikrobiyoloji, etiyoloji, sıhhi tesisat mühendisliği gibi alanlardaki araştırmalar, yerel yönetimlerin yoğun nüfuslu bölgelerdeki hijyen koşullarını geliştirmede aktif bir rol oynamasını gerektirdi.

Başka konuların yanı sıra, ölülerin ortadan kaldırılması konusu hararetli tartışmalara yol açtı. Gömme alışkanlığının hijyenik olmadığı öne sürüldü; yakma taraftarları, cesetlerin yakılmasının yalnızca hukuki değil, aynı zamanda mecburi bir hâle getirilmesi için devletin eyleme geçmesini talep etti. Uzun süredir –ve hâlâ– devam eden, ölü doğanları ve embriyoları helanın altına gömme yahut başka bir şekilde şahsen ortadan kaldırma alışkanlığı birçok yerde kanunen yasaklandı.

Yerel yönetimler tarihi gösteriyor ki on dokuzuncu yüzyıla dek böyle meselelere pek dikkat edilmedi. Parisli doktorlar Fernel ve Houllier, büyükşehirlerde ölüleri etrafı duvarlarla kaplı alanlara gömmenin sağlığa aykırılığını göstermek isteyen ilk kişilerden oldular ve 1186 yılından beri Parisli merhumların defnine ayrılmış olan Masumlar Mezarlığı'na dair kaygılarını 1554 yılında ifade ettiler. Burada büyük çukurlar kazılmış, cenaze sayısı iki bine ulaşana dek tabutlar yan yana ve üst üste muhafaza edilmişti; daha doğrusu muhafaza edilmemişti çünkü ancak son tabutun yerleştirilmesinden sonra çukurun üstü kapatılmıştı.

Bu mezarlık kullanım ömrü boyunca iki milyon cesede daha kucak açmış, zemini etrafındaki alandan üç metre yukarı yükselmişti

ve bazı noktalarda duvarları aşmıştı. Eski mezarlar sıklıkla açılıyor, kemikler dev yığınlar hâlinde birikiyordu. Daha sonra bu insan kalıntısı yığınlarının bir kısmı Paris katakomplarına konuldu ki buralar da evvelinde taş ocağıydı.

Yetmezmiş gibi, bu Masumlar Mezarlığı'nı çevreleyen geniş hendekler vardı ve o çevrede oturanlar dışkılarını bu hendeklere atma alışkanlığını edindi. O günlerde tuvalet evin en üst katında olurdu; bu tuvaletler temizlendiğinde çıkan pislik, kot farkından dolayı yakın bir seviyede olan hendeklere boşaltılıyordu ve hendekler nadiren temizleniyordu.

Bu civarda toprak ve hava öyle pis kokuyordu ki vatandaşlar kuşlarını kafeste tutamamaktan şikâyetçiydi; zavallılar o mahalledeki evlere gelmelerinin üzerinden bir hafta geçmeden ölüyordu. Dahası, mahzenlere elinde bir mumla veya lambayla inmek imkânsızdı; yerin altındaki zehirli havayla karşılaşan alevler hemen sönüyordu. Mahzenlerde çalışmak zorunda kalan fıçı imalatçıları ve başka işçiler öyle kötü nöbetler geçiriyorlardı ki ölümün eşiğinden dönüyorlardı. Özellikle mezarlık duvarlarının dış cephelerinde zehirli madde ihtiva eden bir terleme oluştuğu ve bu sıvının ciltle teması hâlinde leş kokulu ve irinli çıbanlar çıkardığı öğrenilince bu bölge kademeli olarak terk edildi.

Buna rağmen, şehir bu korkunç mezarlıktan başka barınacak yer bulamayacak kadar yoksul insanlarla dolmuştu. Birçoğu toprağın altına mağara kazıyor, buraları mesken tutuyor, hayatta kalma ihtimalini ciddi anlamda sınırlıyordu.

Belki daha kötüsü, insanları kiliseye gömme alışkanlığıydı. Rahiplerin sahip olduğu sınırlı alan ile sınırsız gelir elde etme arzusu birleştiğinde, cesetlerin ilk fırsatta, hatta tam olarak çürümeden önce geri çıkarılması ve kilisenin tavan arası gibi başka bir yerde saklanması gerekti.

1870 yılında, belediyenin sağlık müdürlüğünden De Freycinet'in çalışmaları, Paris'te daha fazla mezarlık ihtiyacı doğmasıyla beraber,

hijyenik kabristan konusu üzerine epey tartışılmasına yol açtı. Yeni bitmiş olan Fransa-Prusya savaşından sonra da çok sayıda ölünün temiz bir şekilde ortadan kaldırılması sorunu gündeme gelmişti.

Başkalarına ek olarak, Nantes'lı bir mimar olan M. Coupry, "*système Coupry*" adını verdiği bir hijyenik mezarlık modelinin patentini aldı ve bu modeli Cimetière de l'Avenir* projesinde uygulamayı teklif etti. Coupry'nin modeli Saint-Nazaire Mezarlığı'nın bir kısmında test edildi. Burada, bir grup ceset tabutlarının altında hava sirkülasyonu sağlayan ve toprağın rutubetini emen bir cihazla gömüldü; bir o kadar ceset de test alanına mümkün olduğunca yakın gömüldü ve yıllar boyunca toprağın altında bırakıldı. Bu sistemde, yeraltındaki borularda toplanan zehirli gazlar bir fırına iletiliyor ve orada yakılıyor. Coupry sisteminin en iyi şekilde işlemesi için, basit ahşap tabutlar kullanılması ve antiseptik maddeler, mumyalama sıvısı, talaş ve kömür kullanılmaması gerekiyor zira sistemin amacı çürüyebilecek etli parçaların tamamen kaybolmasını ve vücudun hızla çözülerek iskelete dönüşmesini sağlamak.

Fransız Devrimi'nin yasama organında, Cumhuriyetçi Takvimi'ne göre XII yılının Prairal ayının yirmi üçünde kabul edilen yasayla kiliselerde defin yapılmasının yasaklandığı ve şehir duvarlarının ötesinde yeni mezarlıklar kurulmasının sınırlandırıldığı bilinmektedir. Bir tabutu başka bir tabutun üstüne koymak yasaklandı ve gömülü kalma süresi beş yılla sınırlandı; tabii yüksek meblağlar ödeyerek ebedi bir mezara sahip olmak da mümkündü. Dahası, gömülme derinliği standarda bağlandı, böylece zehirli gazların yüzeye ulaşması ve havayı kirletmesi önlendi.

O zamandan beri Fransa'da, özellikle de Sen Nehri bölgesinde, sürekli olarak mezarlıkların iyileştirilmesiyle ilgilenildi ve Coupry sisteminin araştırmakla görevli bir komite kuruldu. Dr. P. Brouardel ve O. du Mesnil tarafından yayımlanan rapor, bu sisteme dair detaylı bir çalışmadır.**

---

* Geleceğin Mezarlığı.

** Bir nüshası New York'ta, 42. Cadde Kütüphanesi'nde bulunabilir.

Sen Nehri bölgesinin Sağlık Şûrası tarafından atanan komitenin yukarıda ismi geçen üyeleri, raporlarını yazmak amacıyla, beşi Coupry sistemiyle beşi normal gömülmüş olmak üzere on cesedi yerin altından çıkardı ve detaylı tetkiklere tabi tuttu.

Bulgular:

Mösyö G...(Baptiste), 53 yaşında.

20 Mart 1876'da öldü. – 21 Mart 1876'da gömüldü. – 25 Mayıs 1881'de mezardan çıkarıldı. – 9 Haziran 1881'de tekrar mezardan çıkarıldı. Gömülü kaldığı süre: 5 yıl. Mezarlığın sistemsiz kısmında.

Ceset bütünlüğünü koruyor. (Ekteki fotoğrafa bakınız.) Ceset yağıyla kaplanmış. Kötü kokuyor.*

Otopsisi Profesör Brouardel tarafından yapıldı.

İç organları incelmiş, göğüs kafesine ve abdomene yapışmış.

Sadece kalbi hacmini ve görünümünü koruyor.

Çürüme süreci tamamen durmuş gibi görünüyor. Ceset belirsiz bir süre boyunca bu hâlini koruyabilir.

Tabutun içinde cepkenli böcekgiller familyasından bir Philontus ebeninus bulundu.

Buna karşın, mezarlığın sistemli kısmından sadece bir yıl kalmış bir cesetten elde edilen bulgular şöyleydi:

*Mösyö B... 66 yaşında. (Bkz. Fotoğraf)***

21 Mayıs 1880'de öldü. – 22 Mayıs 1880'de gömüldü. Beyin tıkanıklığı. – Gömülü kaldığı süre: 1 yıl 18 gün.

Ceset kefensiz gömülmüştü.

Herhangi bir koku yaymıyor.

İskelet neredeyse tüm yumuşak dokularından sıyrılmış.

---

* Burada yer verilmemiştir. Okurlar orijinal belgeye başvurabilir.

** Önceki dipnota bakınız.

Kafa vücuttan ayrılmış.

Etli kısımların ve yumuşak dokuların tahribatı tamamlanmış.

Tabutta muhtelif böcekler var. Antomysides, Ophria, Cadaverina ve Lemostoma. İçeride büyümüş nilüferlerin arasından faal bir sinek fırladı.

Yukarıdaki detaylar* bu kitabın okurlarının ilgisini pek çekmiyor olmalı. Yazarın bu raporu eklemesinin sebebi, çok küçük bir kısmının hikâyemizle alakalı olmasıdır.

Mezardan çıkarılan cesetler arasında şöyle biri vardı:

Mösyö C...(Bertrand) Beyin kanaması.

9 Ağustos 1873'te öldü. – 10 Ağustos 1873'te gömüldü. – 10 Haziran 1881'de mezardan çıkarıldı. – Gömülü kaldığı süre: 8 yıl 2 ay.

Aşağıdaki vaka mezarlık müdürüne ve onun aracılığıyla adalet bakanlığına bildirilmiştir. Bir mezar hırsızlığı yaşandığı aşikârdır. Yahut mezarcılar gaddarca bir şaka yapmıştır.

Mösyö C...'nin cesedi tabutta bulunamadı, onun yerine bir köpek bulundu, bu köpek yerin altında 8 yıl geçirmesine rağmen hâlâ çürümesini tamamlamamış.

*Etli parçaları ve kabarık tüyleri adiposir** dokusu ile ayırt edilemeyecek derecede karışmış. Cesetten mide bulandırıcı bir koku yayılıyor.*

Böcek yok.

---

* Burada hijyenikten ziyade ekonomik bir saik olduğu gizlenmiyor. Eğer vücutlar *"système Coupry"* ile bir yılda iskelete dönüşebiliyorsa, beş yıllık gömülme süresi bir yıla indirilebilir ve böylece hem mezarlıklar hem de devlet daha fazla gelir elde edebilir.

** Sulu veya nemli ortamda kalan kadavrada oluşan balmumu kıvamındaki yağ tabakası. *–çn*

Karanlık Kitaplık Dizisi

1. Uğursuz Bir Şey Geliyor Bu Yana (Ray Bradbury)
2. Uykulu Kuytu Söylencesi (Washington Irving)
3. Melezler (Stephen Graham Jones)
4. Dracula (Bram Stoker)
5. Yüce Tanrı Pan (Arthur Machen)
6. Nantucketlı Arthur Gordon Pym'in Öyküsü (Edgar Allan Poe)
7. Deliliğin Dağlarında (H.P. Lovecraft)
8. Cthulhu'nun Çağrısı (H.P. Lovecraft)
9. Yürek Burgusu (Henry James)
10. İtfaiyeci (Joe Hill)
11. Dokudünya (Clive Barker)
12. Mathilda (Mary Shelley)
13. Yasa Kitabı ve Yalanlar Kitabı (Aleister Crowley)
14. Üç Sahtekâr (Arthur Machen)
15. Dr. Jekyll ile Bay Hyde (Robert Louis Stevenson)
16. Vampir (John William Polidori)
17. Şeytan (Joe Hill)
18. Hareket İblisi (Stefan Grabinski)
19. Golem (Gustav Meyrink)
20. Cehennemlik Yürek (Clive Barker)
21. Carmilla (J. Sheridan Le Fanu)

22. Sonbahar Ülkesi (Ray Bradbury)

23. Sarı Duvar Kâğıdı (Charlotte Perkins Gilman)

24. Cadılar Bayramı Ağacı (Ray Bradbury)

25. Tekinsiz Öyküler (Arthur Conan Doyle)

26. Kara Örümcek (Jeremias Gotthelf)

27. Karanlıkta Fısıldayan (H.P. Lovecraft)

28. Innsmouth'un Üzerindeki Gölge (H. P. Lovecraft)

29. Körler Ülkesi ve Diğer Karanlık Öyküler (H. G. Wells)

30. Karanlık Yazılar (Mary Shelley)

31. Hayalet Öyküleri (M. R. James)

32. Kumadam (E. T. A. Hoffmann)

33. Cehennem Evi (Richard Matheson)

34. Tuhaf Hava (Joe Hill)

35. Viy (Nikolay Gogol)

36. Sapık (Robert Bloch)

37. Boynuzlar (Joe Hill)

38. Tut Ki Bir Rüya Gördün (Charles Beaumont)

39. Dünya Savaşı Z (Max Brooks)

40. Operadaki Hayalet (Gaston Leroux)

41. Halka (Koci Suzuki)

42. Cehennem Atlası (Nathan Ballingrud)